

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ - Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ - Ν. & Ε. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΦΑΙΔΩΝ - ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1979

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

1. ΦΑΙΔΩΝ

2. ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

18209

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ διδασκτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὅργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

Ἡ Εἰσαγωγή, οἱ περιλήψεις καί οἱ ἐρμηνευτικές σημειώσεις μεταγλωττίστηκαν: ἀπό τόν ἐπ. Γυμνασιάρχη Β. ΤΟΓΙΑ (Φαίδων) καί τόν Η. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟ, Σύμβουλο Β' τοῦ ΚΕΜΕ (Πρωταγόρας).

ΝΙΚ ΑΘ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΦΑΙΔΩΝ

Γ' ΑΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1979

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α' ΠΛΑΤΩΝ

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ὁ Πλάτων γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 428 ἤ 427 π.Χ. Ὁ πατέρας του Ἀρίστων φαίνεται ὅτι καταγόταν ἀπό ἀριστοκρατική οἰκογένεια. Ἡ μητέρα του Περικτιόνη εἶναι βέβαιο ὅτι ἀνήκε σέ παλιά ἀρχοντική γενιά, πού ἔφτανε στό Σόλωνα. Τό ἀρχικό ὄνομα τοῦ Πλάτωνος ἦταν Ἀριστοκλῆς. Ἀργότερα, σύμφωνα μέ σχετική παράδοση, τόν ὀνόμασαν Πλάτωνα ἐπειδὴ εἶχε πλατύ στῆθος καί πλατύ μέτωπο. Καί τό ὄνομα αὐτό τοῦ ἔμεινε. Γιά τήν ἀγωγή καί τή μόρφωση τοῦ Πλάτωνος δέν γνωρίζουμε πολλά πράγματα. Ὡστόσο φαίνεται ὅτι ἀνατράφηκε καί μορφώθηκε μέ προσοχή καί μέ ἐπιμέλεια, σάν παιδί πλούσιου καί ἀρχοντικῆς οἰκογένειας. Στό πατρικό σπίτι δέχτηκε βαθιά στήν ψυχή του τά σπέρματα τῆς ἀρετῆς, πού τόν στόλιζε σ' ὅλη του τή ζωή.

Ὁ Πλάτων εἶχε ἐξαίρετα πνευματικά καί ψυχικά χαρίσματα. Ἦταν προικισμένος μέ ποιητική καί γενικότερη καλλιτεχνική διάθεση. Τά πρῶτα του πνευματικά ἐνδιαφέροντα ἦταν καλλιτεχνικά. Τόν ἐνθουσίαζαν ὁ Ὅμηρος καί γενικά ἡ ποίηση, ἰδιαίτερα ἡ δραματική. Ἐγραφε καί ὁ ἴδιος ποιήματα. Ὄταν ἦταν ἑφηβος μυήθηκε στή φιλοσοφία ἀπό τόν Κρατύλο, μαθητῆ τοῦ Ἡράκλειτου.

Ὄταν ὁ Πλάτων ἔγινε εἴκοσι χρονῶν, γνώρισε τό φιλόσοφο Σωκράτη. Ἡ γνωριμία αὐτή ἔπαιξε ἀποφασιστικό ρόλο στή ζωή του: Ἐγκατέλειψε τήν ποίηση, ἔκαψε ὅσα ποιήματα εἶχε γράψει καί ἀφοσιώθηκε στή φιλοσοφία. Ἐγινε πιστός μαθητής καί ἀχώριστος φίλος τοῦ Σωκράτη καί ἓνα ἀπό τά κύρια πρόσωπα τοῦ στενοῦ φιλοσοφικοῦ του κύκλου. Ὁ τραγικός καί ἄδικος θάνατος τοῦ Σωκράτη πλήγωσε τήν εὐαίσθητη ψυχή τοῦ Πλάτωνος. Τόν πίκρανε τόσο, ὥστε ἔφυγε καί

πῆγε στά Μέγαρχα, κοντά στό φιλόσοφο Εὐκλείδη. Ἐκεῖ, μαζί μέ ἄλλους μαθητές καί φίλους τοῦ Σωκράτη, θρήνησε τό δάσκαλό του. Στά Μέγαρχα, ὅπως φαίνεται, ἔμεινε λίγον καιρό καί κατόπιν γύρισε στήν Ἀθήνα.

Ἀργότερα ὁ Πλάτων γιά νά ἐκνοποιήσει τίς πνευματικές του ἀνησυχίες ἄρχισε νά ταξιδεύει σέ μακρινούς τόπους. Πρῶτα πῆγε στήν Αἴγυπτο καί στήν Κυρήνη. Στήν Αἴγυπτο γνώρισε καί μελέτησε καί τόν πανάρχαιο καί τό σύγχρονο πολιτισμό της καί διδάχθηκε ἴσως ἱστορία καί μαθηματικά. Στή μακρινή ἐκεῖνη χώρα τοῦ Νείλου μεγάλη ἐντύπωση ἔκαναν στόν Πλάτωνα τό πολίτευμά της, οἱ πολιτικοί καί κοινωνικοί της θεσμοί. Σέ μερικά ἔργα τοῦ Πλάτωνος βλέπουμε τήν ἐπίδραση ἀπό αὐτή τήν ἐντύπωση. Στήν Κυρήνη ὁ Πλάτων ἔμεινε λίγον καιρό κοντά στό διάσημο μαθηματικό (γεωμέτρη) Θεόδωρο, ἄκουσε τούς μαθηματικούς της καί πλούτισε τίς γνώσεις του στή Γεωμετρία.

Τό 389 ἢ τό 388 π.Χ. ὁ Πλάτων κάνει τό δεύτερο μεγάλο ταξίδι του· πηγαίνει στήν Κάτω Ἰταλία καί στή Σικελία. Ὁ πιό πιθανός λόγος πού ἔκανε τόν Πλάτωνα νά ταξιδέψει σ' αὐτές τίς χώρες, ἦταν ἡ ἐπιθυμία του νά γνωρίσει τή σοφία τους καί νά ὠφεληθεῖ ἀπ' αὐτή. Τό ταξίδι του στήν Κάτω Ἰταλία ἔδωσε στόν Πλάτωνα τήν εὐκαιρία νά γνωρίσει ἀπό κοντά τούς Πυθαγόρειους καί τή φιλοσοφία τους, νά μυηθεῖ πιό πολύ στά Ὀρφικά καί νά γνωρίσει ἀκόμη τούς Ἐλεάτες καί τίς δοξασίες τους. Γι' αὐτούς τούς λόγους τό ταξίδι αὐτό ἦταν πάρα - πολύ σημαντικό γιά τήν ὑστερότερη πνευματική του ἐξέλιξη.

Ἀπό τήν Κάτω Ἰταλία ὁ Πλάτων πῆγε στή Σικελία, ὅπου ἔμεινε φιλοξενοῦμενος στήν αὐλή τοῦ τύραννου τῶν Συρακουσῶν Διονύσιου τοῦ Α'. Ἡ πνευματική συγκομιδή τοῦ Πλάτωνος ἀπό τή Σικελία ἦταν διαφορετική. Ἐκεῖ γνώρισε ἀπό κοντά καί ἀπόκτησε πείρα ἀπό ἓνα τυραννικό πολίτευμα. Κέρδισε βέβαια τή φιλία καί τό θαυμασμό τοῦ Δίωνα, γυναικάδελφου τοῦ Διονύσιου, ἡ γνωριμία του ὅμως μέ τό Διονύσιο εἶχε αἰκρό τέλος. Ἐπειδή, ὅπως εἶναι τό πιό πιθανό, δέν συμφωνοῦσαν στίς φιλοσοφικές καί πολιτικές συζητήσεις τους, ὁ τύραννος, γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τόν ἐνοχλητικό ἡθικολόγο, τόν ἐπιβίβασε μέ τή βία σέ ἓνα πλοῖο πού ἔφευγε γιά τήν Ἑλλάδα. Ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου μέ ἐντολή τοῦ Διονύσιου, ὅπως εἶναι τό πιό πιθανό, πούλησε τόν Πλάτωνα ὡς δοῦλο στήν Αἴγινα. Ἐκεῖ τόν ἀναγνώρισε ὁ Ἀντίκερις

ὁ Κυρηναῖος, τὸν ἐξαγόρασε καὶ ἔπειτα τὸν ἄφησε ἐλεύθερο. Ἔτσι ὁ Πλάτων γύρισε πάλι στὴν Ἀθήνα τὸ 388 ἢ 387 π.Χ.

Ὁ Πλάτων εἶναι τώρα 40 χρονῶν. Γνωρίζει καλὰ τὰ φιλοσοφικά καὶ τὰ κοινωνικά προβλήματα. Ἔχει ἕναν πλοῦτο ἀπὸ γνώσεις καὶ ἀπὸ πείρα. Εἶναι γνωστός στοὺς φιλοσοφικούς κύκλους ἀπὸ τὴν συζητή-
σεις του καὶ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, πού εἶχε ὡς τότε δημοσιεύσει. Ἐπιθυμία του ἦταν τὴν πείρα του καὶ τὴν γνώσεις του νὰ μεταδώσει καὶ σὲ ἄλλους. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔδρυσε μόνιμη φιλοσοφικὴ σχολή. Τὸ μέ-
ρος ὅπου ὁ Πλάτων ἔδρυσε τὴ σχολή του ὀνομαζόταν Ἀκαδήμεια, γι' αὐτὸ καὶ ἡ σχολή πήρε τὸ ὄνομα Ἀκαδήμεια ἢ Ἀκαδημία. Βρισκόταν στὸ χωρὶ
ἢ κοντὰ στὸ χωρὶ ὅπου σήμερα ἀπλώνεται ἡ συνοικία τῆς Ἀθήνας πού λέγεται Ἀκαδημία Πλάτωνος. Ἡ Ἀκαδημία ἔγινε μὲ πρότυπο τῇ
σχολή τοῦ Πυθαγόρα· ὁ ἰδρυτὴς τῆς ὁμοῦς δὲν ἀποδεχόταν τὴν ἐχεμύθεια
τῶν Πυθαγόρειων οὔτε κρατοῦσε σὲ ἀπόσταση τοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὸ
δάσκαλό τους, ἀλλὰ ἐπιζητοῦσε νὰ συμβιβάζει τὴν ἀκροαματικὴ μέθοδο
τῆς διδασκαλίας μὲ τὴ διαλογικὴ μέθοδο τοῦ Σωκράτη. Προστάτες τῆς
Ἀκαδημίας ἦσαν ὁ Πλάτων τὴ Μούσας· ἔδρυσε μάλιστα καὶ ἱερὸ τῶν
Μουσῶν στὸν κῆπο τῆς σχολῆς. Ὅσοι σύγχαζαν καὶ συζητοῦσαν στὴν
Ἀκαδημία, ἀποτελοῦσαν ἱερὴ ἑνωσι, μὲ πρότυπο τοὺς Ὀρφικούς καὶ
τοὺς Πυθαγóreους. Μέσα στὴ σχολή κατοίκησε ὁ Πλάτων καθὼς καὶ
ὅσοι ἔγιναν σχολάρχες τῆς Ἀκαδημίας ἔπειτα ἀπ' αὐτόν. Τὸν ὁμιλο
τῆς σχολῆς ἀποτελοῦσαν ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι καὶ ξένοι· ἀνάμεσα σ'
αὐτοὺς ἦσαν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Δημοσθένης. Ἐκεῖ στὴν Ἀκαδημία,
μέσα σ' ἕνα ὁμορφο καὶ γαλήνιο φυσικὸ περιβάλλον, ὁ Πλάτων ἔμεινε
χωρὶς διακοπὴ εἴκοσι χρόνια (387 - 367 π.Χ.). Συζητοῦσε, δίδασκε
καὶ ἔγραφε τὰ ἔργα του. Τὰ εἴκοσι αὐτὰ χρόνια ἦσαν τὰ πιὸ γόνιμα
καὶ τὰ πιὸ δημιουργικά χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ 367 π.Χ. πέθανε ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος. Ὁ
νεκρὸς γιὸς καὶ διάδοχός του Διονύσιος Β' προσκάλεσε τότε ἐπίμονα
τὸν Πλάτωνα στὴς Συρακοῦσες, ὡς δάσκαλο καὶ σύμβουλό του. Ὁ
Πλάτων θεώρησε εὐγενικό του καθήκον νὰ λησμονήσει τὴν προηγούμενη
περιπέτειά του καὶ νὰ δεχτεῖ τὴν πρόσκληση. Σ' αὐτὸ τὸν παραινῆσε
καὶ ἡ ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσει ἐκεῖ νὰ πραγματοποιήσει βασικὲς πολιτι-
κὲς ιδέες του, ὅπως ἡ ὁργάνωσι μιᾶς πολιτείας κάτω ἀπὸ ἕναν ἄρχοντα
μὲ σωφροσύνη καὶ μὲ φιλοσοφικὸ πνεῦμα. Ἔτσι τὸ 366 π.Χ. ὁ Πλάτων

πῆγε γιὰ δεύτερη φορά στή Σικελία. Ἀλλά πάλι ἀπατήθηκε στίς προβλέψεις του καί ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τίς Συρακοῦσες· ὑποσχέθηκε ὅμως ὅτι θά ξαναγυρίσει, γιατί διαφορετικά δέν τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἀναχωρήσει. Ἔτσι ὁ Πλάτων γύρισε στήν πατρίδα του καί στήν προσφιλῆ του Ἀκαδημία, γιὰ νά συνεχίσει ἐκεῖ τό ἔργο του πού προσωρινά εἶχε διακόψει.

Τό 361 π.Χ. ὁ Πλάτων πῆγε γιὰ τρίτη φορά στή Σικελία. Προσρισμός του ἦταν τώρα νά συμφιλιώσει τό Διονύσιο μέ τό Δίωνα, πού ἦταν φίλος τοῦ Πλάτωνος, καί νά ἐπαναφέρει τό δεύτερο ἀπό τήν ἐξορία. Πῆγε ὅμως καί μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά μπορούσε μέ εὐνοϊκότερες τώρα συνθῆκες νά ἐφαρμόσει τίς πολιτικές θεωρίες του στό πλῆθος τῶν Συρακοῦσων. Καί ἡ μία ὅμως προσπάθειά του καί ἡ ἄλλη ἀπέτυχαν. Ὁ Πλάτων ἐγινε ὑποπτος καί κινδύνεψε ἡ ζωή του. Σώθηκε μόνον ἔπειτα ἀπό ἐπέμβαση τῶν Πυθαγόρειων φίλων του τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἔτσι ὁ Πλάτων γύρισε στήν πατρίδα του καί στήν Ἀκαδημία γιὰ νά περάσει ἐκεῖ ἤσυχα καί εἰρηνικά τά ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς του.

Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Πλάτων, ἄντρας μέ ὕψος καί μέ σωματική ρώμη, στρατεύτηκε περισσότερο ἀπό μιὰ φορά στά πρώτα χρόνια τῆς ἀντρικῆς του ἡλικίας. Δέν ἀνμείχτηκε στήν πολιτική, γιατί καί ἀπό πεποίθησή καί ἀπό τήν καταγωγή του δέν συμπαθόυσε τή δημοκρατία, ἡ ὁποία ἄλλωστε θανάτωσε τόν ἄριστο πολίτη τῆς, τό Σωκράτη. Ὁ Πλάτων ἔμεινε ἄγαμος. Ἦταν πολὺ φιλομαθής καί εἶχε ἀποκτήσει πάρα - πολλές γνώσεις. Αὐτό φαίνεται ἀπό τά ἴδια του τά ἔργα.

Ὡς τά βαθιά του γεράματα ὁ Πλάτων, μέ καθαρό τό νοῦ του, διδάσκει, συζητοῦσε, ἔγραφε, ἐπισφραγίζοντας μιὰ ζωή καί μιὰ δράση γεμάτη θεία πνοή καί ἐγκόσμια ἀρετή. Πέθανε τό 347 π.Χ. σέ ἡλικία ὀγδόντα χρονῶν. Τόν εἰσέψαν στόν κῆπο τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ Ἀκαδημία διατηρήθηκε ὡς τά χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅποτε καταργήθηκε.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Μέ τό ὄνομα τοῦ Πλάτωνος διασώθηκαν 44 ἔργα. Ἀπ' αὐτά θεωροῦνται γνήσια τρεῖς ἐπιστολές καί 24 - 26 συγγράμματα μέ μορφή διαλογική, ἐκτός ἀπό τήν Ἀπολογία τοῦ Σωκράτη, πού εἶναι γραμμένη

σέ συνεχή λόγο. Ὁ διάλογος δέν εἶναι μορφή τοῦ λόγου πού τή δανείστηκε ὁ Πλάτων ἀπό ἄλλους, ἀλλά φυσική ἀναπαράσταση τῆς διαλογικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτη, πού γινόταν μέ μεγάλη ἐπιδεξιότητα καί προχωροῦσε μέ σιγουριά. Μέ πρότυπο τῆς διαλογικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτη ὁ Πλάτων δημιουργήσε ἕνα νέο εἶδος τοῦ ἀπτικού πεζοῦ λόγου, τόν Πλατωνικό διάλογο, γραμμένο μέ μεγάλη λογοτεχνική χρηστικότητα τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Δέν πρέπει ὅμως νά θεωρήσουμε τοὺς Πλατωνικούς διαλόγους σάν ἕνα εἶδος στενογραφημένων πρακτικῶν τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων ἢ ζωῇ, ἢ μορφή καί τό πλαίσιο τους εὐρύνονται, παρελθόν καί παρόν συνενώνονται καί οἱ ἰδέες πού ἀναπτύσσονται σ' αὐτούς ὑψώνονται σέ ἀνώτερα ἐπίπεδα. Ἔτσι παντοῦ ξεχωρίζει ὁ ἀνώτερος νοῦς τοῦ Πλάτωνος, πού διαμορφώνει, στολίζει καί ἐξυψώνει τό Σωκρατικό διάλογο σάν τό χρωστήρα ἐνός ἐξοχου καλλιτέχνη, ὅταν ἐπεξεργάζεται μιὰ ἁμορφῆ, ἀλλά ἀτελείωτη εἰκόνα καί θέλει νά τήν παρουσιάσει ὅχι σάν δικό του ἔργο, ἀλλά σάν ἔργο ἐκείνου πού τή σχεδίασε πρῶτος. Μιά τέτοια εὐλάβεια καί ἀποσίωση τοῦ Πλάτωνος στό Σωκράτη ἀποτελεῖ μοναδικό στήν ἱστορία παράδειγμα γιά τίς σχέσεις μαθητῆ μέ τό δάσκαλό του. Τήν προσωπικότητα τοῦ δασκάλου τοῦ ὁ Πλάτων προβάλλει στά συγγράμματά του ἐντελῶς ἰδανική.

Β' Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Ἡ φιλοσοφία, ὅπως καί τό δράμα, ἔχει πατρίδα τήν Ἑλλάδα. Γεννήθηκε στίς Ἑλληνικές ἀποικίες, ἰδιαίτερα στίς Ἴωνικές, καί ἀνδρώθηκε καί ἐξυψώθηκε στήν Ἀθήνα.

Ἀλλά τί εἶναι φιλοσοφία; Φιλοσοφία εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς σοφίας ἢ τῆς γνώσεως ἢ ἔρευνα γιά τήν ἀλήθεια καί τή φύση τῶν πραγμάτων, ἢ «γενική ἐπιστήμη» πού ἐρευνᾷ τά ὄντα, τίς ἀρχές καί τά αἰτίαι τους. Ὁ Πλάτων φιλοσοφία θεωρεῖ τή γνώση ἐκείνου πού ὑπάρχει πραγματικά, τοῦ «ὄντως ὄντος», πού εἶναι ἀγέννητο καί ἀφθαρτο, μονοειδές καί αἰώνιο. Ὁ Ἀριστοτέλης πάλι λέει, ὅτι φιλοσοφία εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων καί τῶν ἀρχῶν τῶν ὄντων. Ἐξάλλου στοὺς νεώτερους χρόνους ἄλλοι δίνουν στή φιλοσοφία διαφορετικούς ὁρίσμούς.

Τά κύρια προβλήματα τῆς φιλοσοφίας εἶναι τρία:

1) Τό γνωσιολογικό εξετάζει τά επόμενα θέματα :
 α) Πώς συντελείται ή γνώση καί ποιά είναι ή πηγή της. Είναι δηλαδή οί αίσθήσεις ή ή νόηση ; Από τούς φιλόσοφους άλλοι δέχονται ως πηγή τήν αίσθηση (αίσθησιολογικοί) άλλοι τή νόηση (νοησιολογικοί) καί άλλοι τήν ένόραση. β) Ποιό κύρος έχει ή γνώση μας ; ή γνώση μας δηλαδή γιά τόν κόσμο έχει υποκειμενικό κύρος ή αντικειμενικό ; Είναι δηλαδή ό κόσμος διαφορετικός από ότι μς φαίνεται ή είναι πραγματικά έτσι, όπως τόν νομίζουμε ; γ) Ποιά είναι τά όρια πού μπορεί νά φτάσει ή γνώση μας ; Οί γνωστικές μας δυνάμεις είναι περιορισμένες ή απεριόριστες ; Μπορούμε νά φτάσουμε στήν έσχατη ούσία του παντός ;
 2) Τό οντολογικό εξετάζει τήν ούσία του κόσμου καί κάθε φαινόμενου. Είναι δηλαδή ό κόσμος ύλη ή πνεύμα ή είναι καί τά δύο μαζί ;

3) Τό αξιολογικό εξετάζει τίς κάθε είδους αξίες.

Δηλαδή ή φιλοσοφία εξετάζει πώς μπορούμε νά γνωρίσουμε τό Α ή Β φαινόμενο ή πράγμα, ποιά είναι ή ούσία του καί ποιά είναι ή αξία του.

Γ' Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Γιά τήν κατανόηση του Φαιδωνα είναι ανάγκη νά σημειώσουμε περιληπτικά τήν πίστη κλπ. των Όρφικών καί τήν ιστορική εξέλιξη της φιλοσοφίας.

ΟΙ Όρφικοί

Παντού στή γή προηγήθηκε από τή γνώση ή πίστη καί από τή φιλοσοφία ή θρησκεία. Η πίστη καί ή θρησκεία έδωσαν κάποια λύση στά προβλήματα της φιλοσοφίας. Ποιά ήταν ή πίστη των Έλλήνων, είναι γνωστό. Σύμφωνα όμως μέ τά Όρφικά μυστήρια — ίδρυτής τους ήταν ό Όρφέας — ή ύπαρξη καί ή μοίρα του ανθρώπου έχει άλλη αίτια. Οί μυημένοι σ' αυτά τά μυστήρια αποτελούσαν θρησκευτικές κοινότητες καί είχαν δική τους πίστη. Οί Όρφικοί δίδασκαν ότι ό άνθρωπος έγινε από τή στήλη των Τιτάνων, πού τούς σκότωσε ό Δίας γιατί έφαγαν τό γυιό του, τό Ζαχρέα. Δύο λοιπόν στοιχεία αποτελούν τόν άνθρωπο :

Τό τιτανικό (ἀπό τούς Τιτάνες), καί τό θεϊό (ἀπό τό γυιό τοῦ Δία). Ἀπό τό τιτανικό στοιχεῖο ἔγινε τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καί ἀπό τό θεϊο ἔγινε ἡ ψυχή του. Ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νά φροντίζει γιά τή ψυχή, πού ἔχει θεία προέλευση, καί νά προσπαθεῖ νά τήν ἀπελευθερώσει, γιὰτί μέ τή γέννηση κλείστηκε στόν δεσμό τοῦ σώματος. Τό παράδειγμα τοῦ θεοῦ δείχνει στόν ἄνθρωπο μέ ποιόν τρόπο θά πετύχει αὐτή τήν ἀπελευθέρωση. Οἱ Τιτάνες σκότωσαν τό Ζαγρέα, ὁ Δίας ὅμως τόν ἀνάστησε γιὰτί κατάπιε τήν καρδιά του καί γέννησε τό Διόνυσο, πού ἦταν προορισμένος νά συμμερίζεται τή δόξα καί τήν κυριαρχία τοῦ παντός. Ἡ ὕπαρξή στόν κόσμον εἶναι ἀμάχητη καί γι' αὐτό ἀπαιτεῖ ἐξιλέωση· μόνο μέ τήν ἐξιλέωση ὁ θεῖος σπινθήρας πού ὑπάρχει μέσα στόν ἄνθρωπο θά διασωθεῖ στόν ἀνώτερο κόσμον. Κάθε ἄνθρωπος λοιπόν πρέπει νά πάθει, νά πεθάνει καί νά ἀναγεννηθεῖ. Αὐτή εἶναι ἡ βελύτερη ἐννοια τῶν Ὀρφικῶν μυστηρίων. Ἐπίγεια ζωή χωρίς μύηση δέν εἶναι ἀριστή γιά τήν κάθαρση τῆς ψυχῆς. Ἐπρεπε λοιπόν ὁ ἄνθρωπος νά μνηθεῖ – νά ἀρχίσει νά πάσχει. Ἔτσι ὁ μνημένος πίστευε πλέον ὅτι ἐννόηταν μέ τό θεῖο καί ἐβγαίνει ἀπό τό «φοβερό κύκλον» πού ἦταν ἡ μετεμψύχωση ἢ μετενσωμάτωση. Τόν ἀμόητο ὕστερα ἀπό τό θάνατό του, τόν περίμενε τιμωρία ἐπὶ πλέον ἡ ψυχή του θά ξαναγύριζε στή ζωή, σέ σῶμα ἀνθρώπου ἢ ζώου («ἀνακύκληση τῶν γεννήσεων»). Μόνον ἡ καθαρή καί μνημένη ψυχή θά ἴδῃ τό φῶς τῆς ἀναστάσεως κοντά στοῦς φωτεινοῦς θεοῦς.

Οἱ προσωκρατικοί φιλόσοφοι

Οἱ σοφιστές. Ὁ Σωκράτης. Ὁ Πλάτων

Γιά τούς προσωκρατικούς φιλόσοφους τούς σοφιστές, τό Σωκράτη καί τόν Πλάτωνα διάβασε ἀπό τήν εἰσαγωγή στόν «Πρωταγόρα» τοῦ Πλάτωνα (εἶναι στό ἴδιον βιβλίον σου μέ τό «Φαίδωνα») τά κεφάλαια: «Σοφιστική καί σοφιστές» καί «Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς καί ἡ Σωκρατική διαλεκτική».

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο

Φ Α Ι Δ Ω Ν

(Ἡ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ - ΗΘΙΚΟΣ)

ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ, ΦΑΙΔΩΝ, ΑΠΟΛΛΟΙΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΚΕΒΗΣ
ΣΙΜΜΙΑΣ, ΚΡΙΤΩΝ, Ο ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ ΥΠΗΡΕΤΗΣ

1. ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ. Αὐτός, ὦ Φαίδων, παρ γένου Σω- 57
κράτει ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ, ἥ τὸ φάρμακον ἔπιεν ἐν τῷ δεσμοφ-
τηρίῳ, ἢ ἄλλου τοῦ ἤκουσας ;

ΦΑΙΔΩΝ. Αὐτός, ὦ Ἐχέκρατες.

ΕΝ. Τί οὖν δὴ ἐστὶν ἅττα εἶπεν ὁ ἀνὴρ πρὸ τοῦ θά-
νάτου ; Καὶ πῶς ἐτελεύτησεν ; Ἡδέως γὰρ ἂν ἐγὼ ἀκούσαιμι
καὶ γὰρ οὔτε τῶν πολιτῶν Φλειασίων οὐδεὶς πάνυ τι ἐπιχω-
ριάζει τὰ νῦν Ἀθηνάζει, οὔτε τις ξένος ἀφ᾽ ἡμετέρου χρόνου συ-
χνοῦ ἐκεῖθεν, ὅστις ἂν ἡμῖν σαφές τι ἀγγεῖλαι οἶός τ' ἦν β
περὶ τούτων, πλὴν γε δὴ ὅτι φάρμακον πιὼν ἀποθάνουσι τῶν
δὲ ἄλλων οὐδὲν εἶχε φράζειν.

ΦΑΙΔ. Οὐδὲ τὰ περὶ τῆς δίκης / ἄρα ἐπέθεσθε, ὃν πρό- 58
πον ἐγένετο ;

ΕΝ. Ναί, ταῦτα μὲν ἡμῖν ἡγγεῖλέ τις, καὶ ἐθαυμάζο-
μέν γε, ὅτι πάλαι γενομένης αὐτῆς, πολλῶ ὕστερον φαίνεται
ἀποθάνων. Τί οὖν ἦν τοῦτο, ὦ Φαίδων ;

ΦΑΙΔ. Τόχῃ τις αὐτῷ, ὦ Ἐχέκρατες, συνέβη· ἔτοχε γὰρ
τῇ προτεράει τῆς δίκης ἢ πρόμνη ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς
Δῆλον Ἀθηνάϊοι πέμπουσιν.

ΕΝ. Τοῦτο δὲ δὴ τί ἐστὶν ;

ΦΑΙΔ. Τοῦτό ἐστι τὸ πλοῖον, ὡς φασιν Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ
 β Ὀθησεύς ποτε εἰς Κρήτην τοὺς δις ἐπτὰ ἐκείνους ὥχετο ἄγων
 καὶ ἐσώσεν τε καὶ αὐτὸς ἐσώθη. Τῷ οὖν Ἀπόλλωνι εὖξαντο, ὡς
 λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἐκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξειν εἰς
 Δῆλον ἣν δὴ αἰεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐξ ἐκείνου κατ' ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ
 πέμπουσιν. Ἐπειδὴν οὖν ἄρξωνται τῆς θεωρίας, νόμος ἐστὶν
 αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαρεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ
 γ μηδένα ἀποκτινύνειν, πρὶν ἂν εἰς Δῆλόν τε ἀφίκηται τὸ
 πλοῖον καὶ πάλιν δεῦρο. Τοῦτο δ' ἐνίστη ἐν πολλῷ χρόνῳ γί-
 γνεται, ὅταν τύχωσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς. Ἀρχὴ / δ'
 ἐστὶ τῆς θεωρίας, ἐπειδὴν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψῃ τὴν
 πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ' ἔτυχεν, ὥσπερ λέγω, τῇ προτε-
 ραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. Διὰ ταῦτα καὶ πολλὸς χρόνος ἐγένετο
 τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ
 θανάτου.

2. ΕΝ. Τί δὲ δὴ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ὦ Φαίδων ;
 τί ἦν τὰ λεγόμενα καὶ παραχθέντα, καὶ τίνες οἱ παραγενόμενοι
 τῶν ἐπιτηδείων τῷ ἀνδρὶ ; Ἡ οὐκ εἶων οἱ ἄρχοντες παρεῖναι,
 ἀλλ' ἔρῃμος ἐτελεύτα φίλων ;

δ ΦΑΙΔ. / Οὐδαμῶς, ἀλλὰ παρῆσαν τινες, καὶ πολλοὶ γε.

ΕΝ. Ταῦτα δὴ πάντα προθυμήθητι ὡς σαφέστατα ἡμῖν
 ἀπαγγεῖλαι, εἰ μὴ τίς σοι ἀσχολία τυγχάνει οὔσα.

ΦΑΙΔ. Ἀλλὰ σχολάζω γε καὶ πειράσομαι ὑμῖν διηγήσα-
 σθαι· καὶ γὰρ τὸ μεμνησθαι Σωκράτους καὶ αὐτὸν λέγοντα καὶ
 ἄλλων ἀκούοντα ἔμοιγε αἰεὶ πάντων ἥδιστον.

ΕΝ. Ἀλλὰ μὲν, ὦ Φαίδων, καὶ τοὺς ἀκουσομένους γε
 τοιοῦτους ἐτέρους ἔχεις· ἀλλὰ πειρῶ ὥς ἂν δύνῃ ἀκριβέστατα
 διεξελθεῖν πάντα.

ε ΦΑΙΔ. Καὶ μὲν ἔγωγε θαυμάσια / ἔπαθον παραγενόμε-
 νος. Οὔτε γὰρ ὡς θανάτῳ παρόντα με ἀνδρὸς ἐπιτηδείου ἔλεος

εἰσῆει· εὐδαίμων γὰρ μοι ἀνὴρ ἐφαίνετο, ὦ Ἐχέκρατες, καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν λόγων, ὡς ἀδελῶς καὶ γενναίως ἐτελεύτα, ὥστε μοι ἐκείνον παρίστασθαι μὴδ' εἰς "Αἰδοῦ ἰόντα ἄνευ θείας μοίρας ἰέναι, ἀλλὰ καὶ ἐκείσε ἀρικόμενον εὖ πράξιν, εἴπερ τις πώποτε καὶ / ἄλλος. Διὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν πάνυ μοι ἐλεεινὸν εἰσῆει, ὡς εἰκὸς ἂν δόξειεν εἶναι παρόντι πένθει· οὔτε αὖ ἡδονὴ ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ ἡμῶν ὄντων, ὥσπερ εἰώθειμεν· καὶ γὰρ οἱ λόγοι τοιοῦτοί τινες ἦσαν. Ἄλλ' ἀτεχνῶς ἄτοπόν τι μοι πάθος παρῆν καὶ τις ἀήθης κρᾶσις, ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκακραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης, ἐνθυμουμένῳ ὅτι αὐτίκα ἐκείνος ἐμελλε τελευτᾶν. Καὶ πάντες οἱ παρόντες σχεδόν τι οὕτω διεκείμεθα, ὅτε μὲν γελῶντες, ἐνίοτε δὲ δακρύοντες, εἰς δὲ ἡμῶν καὶ διαφερόντως, Ἄπολλόδωρος· οἶσθα γὰρ πού τὸν ἄνδρα / καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ. β

ΕΧ. Πῶς γὰρ οὗ ;

ΦΑΙΔ. Ἐκεῖνός τε τοίνυν παντάπασιν οὕτως εἶχεν, καὶ αὐτὸς ἔγωγε ἐτεταράχμην καὶ οἱ ἄλλοι.

ΕΧ. Ἐτυχον δέ, ὦ Φαίδων, τίνες παραγενόμενοι ;

ΦΑΙΔ. Οὗτος τε δὲ, ὁ Ἄπολλόδωρος τῶν ἐπιχωρίων παρῆν καὶ Κριτόβουλος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἔτι Ἑρμογένης καὶ Ἐπιγένης καὶ Αἰσχίνης καὶ Ἀντισθένης· ἦν δὲ καὶ Κτήσιππος ὁ Παιακεὺς καὶ Μενέξενος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐπιχωρίων Πλάτων δέ, οἷμαι, ἡσθένει.

ΕΧ. Ξένοι δέ τινες / παρῆσαν ;

ΦΑΙΔ. Ναί, Σιμμίας τέ γε ὁ Θηβαῖος καὶ Κέβης καὶ Φαιδώνδης, καὶ Μαχαρόθεν Εὐκλείδης τε καὶ Τερψίων.

ΕΧ. Τί δέ ; Ἀρίστιππος καὶ Κλεόμβροτος παρεγένοντο ;

ΦΑΙΔ. Οὐ δῆτα· ἐν Αἰγίνῃ γὰρ ἐλέγοντο εἶναι.

ΕΧ. Ἄλλος δέ τις παρῆν ;

ΦΑΙΔ. Σχεδόν τι οἷμαι τούτους παραγενέσθαι.

ΕΧ. Τί οὖν δὴ ; Τίνες, φῆς, ἦσαν οἱ λόγοι ;

3. ΦΑΙΔ. Ἐγὼ σοι ἐξ ἀρχῆς πάντα πειράσομαι διηγῆ-
 δ σασθαι. Ἀεὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς πρόσθεν / ἡμέρας εἰώθειμεν φοι-
 τᾶν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι παρὰ τὸν Σωκράτη συλλεγόμενοι
 ἔωθεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἡ δίκη ἐγένετο· πλησίον
 γὰρ ἦν τοῦ δεσμοτηρίου. Περιεμένομεν οὖν ἐκάστοτε, ἕως
 ἀνοιχθεῖν τὸ δεσμοτήριον, διατρίβοντες μετ' ἀλλήλων· ἀνεώ-
 γετο γὰρ οὐ πρό· ἐπειδὴ δὲ ἀνοιχθεῖν, εἰσῆμεν παρὰ τὸν Σω-
 κράτη καὶ τὰ πολλὰ διημερεύομεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ τότε
 προαίτερον συνελέγγμεν τῇ γὰρ προτεραίᾳ [ἡμέρᾳ], ἐπειδὴ
 ε ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου / ἐσπέρας, ἐπυθόμεθα, ὅτι τὸ
 πλοῖον ἐκ Δήλου ἀφγνόμενον εἴη. Παρηγγεῖλαμεν οὖν ἀλλήλοις
 ἔκειν ὡς ποφαίτατα εἰς τὸ εἰωθός. Καὶ ἤκομεν, καὶ ἡμῖν ἐξελ-
 θὼν ὁ θυρωρός, ὅσπερ εἰώθει ὑπακούειν, εἶπε περιμένειν καὶ
 μὴ πρότερον παρίεναι, ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ· λύουσι γάρ, ἔφη,
 οἱ ἑνδεκα Σωκράτη καὶ παρηγγέλλουσιν, ὅπως ἂν τῇδε τῇ
 ἡμέρᾳ τελευτήσῃ. Οὐ πολὺν δ' οὖν χρόνον ἐπισχὼν ἦκε καὶ
 ἐκέλευσεν ἡμᾶς εἰσιέναι.

60 Εἰσιόντες οὖν / κατελαμβάνομεν τὸν μὲν Σωκράτη ἄρτι
 λελυμένον, τὴν δὲ Ξανθίππην — γιγνώσκεις γάρ — ἔχουσάν τε
 τὸ παιδίον αὐτοῦ καὶ παρκαθημένην. Ὡς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ
 Ξανθίππη, ἀνευφρόμησέ τε καὶ τοιαῦτ' ἅττα εἶπεν, οἷο δὴ
 εἰώθασιν αἱ γυναῖκες, ὅτι· « ὦ Σώκρατες, ὕστατον δὴ σε προσ-
 εροῦσιν νῦν οἱ ἐπιτήδευοι καὶ σὺ τούτους ». Καὶ ὁ Σωκράτης
 βλέψας εἰς τὸν Κρίτωνα, « ὦ Κρίτων », ἔφη, « ἀπαχέτω τις
 αὐτὴν οἴκαδε ».

β Καὶ ἐκείνην μὲν ἀπῆγόν τινες τῶν τοῦ Κρίτωνος βοῶ-
 σάν τε καὶ / κοπτομένην. Ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθιζόμενος εἰς
 τὴν κλίνην συνέκαμψέ τε τὸ σκέλος καὶ ἐξέτρυνε τῇ χειρί, καὶ
 τρίβων ἅμα· ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰσὶν τι εἶναι τοῦτο,

ὁ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ· ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρόν, τῷ ἥμα μὲν αὐτῷ μὴ ἐθέλειν παρὰ γένεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ, ἐάν δὲ τις διόκηῃ τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνῃ, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι αἰεὶ λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς συνεκκείμενο δὴ ὄντε. Καὶ μοι δοκεῖ, / ἔφη, εἰ ἐνενόησεν αὐτὰ Αἰσωπος, μῦθον ἂν συνθεῖναι, γ
ὡς ὁ θεὸς βουλόμενος αὐτὰ διαλλάξαι πολεμοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἐδύνατο, συνῆψεν εἰς ταῦτόν αὐτοῖς τὰς κορυφάς· καὶ διὰ ταῦτα, ὃ ἂν τὸ ἕτερον παρὰ γένηται, ἐπακολουθεῖ ὕστερον καὶ τὸ ἕτερον. Ὡς περ οὖν καὶ αὐτῷ μοι εἰσικεν· ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἦν ἐν τῷ σκέλει τὸ ἀλγεῖνόν, ἔκειν δὴ φαίνεται ἐπακολουθοῦν τὸ ἡδύ.

4. Ὁ οὖν Κέβης ὑπολαβὼν νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὖ γ' ἐποιήσας ἀναμνήσας με. Περὶ γάρ τοι τῶν / ποιη- δ
μάτων, ὧν πεποίηκας ἐντείνας τοὺς τοῦ Αἰσώπου λόγους καὶ τὸ εἰς τὸν Ἀπόλλω προσίμιον, καὶ ἄλλοι τινὲς με ἤδη ἤρουντο, ἀτὰρ καὶ Εὐθύνομος πρόφην, ὅ τι ποτὲ διανοηθεῖς, ἐπειδὴ δεῦρο ἦλθες, ἐποίησας αὐτά, πρότερον οὐδὲν πρόποτε ποιήσας. Εἰ οὖν τί σοι μέλει τοῦ ἔχειν ἐμὲ Εὐθύνομῳ ἀποκρίνασθαι, ὅταν με αὐθις ἐρωτᾷ — εὖ οἶδα γάρ, ὅτι ἐρήσεται — εἰπέ, τί χρὴ λέγειν.

— Λέγε τούτων, ἔφη, αὐτῷ, ὦ Κέβης, τὰ λεγόμενα, ὅτι οὐκ ἐκείνῳ βουλόμενος οὐδὲ τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἀντίτεχνος εἶ- ε
ναι ἐποίησα ταῦτα — ἔδειν γάρ, ὡς οὐ ἐχάδιον εἶη — ἀλλ' ἐνυπνίων τινδὼν ἀποπειρώμενος, τί λέγει, καὶ ἀρροισιόμενος, εἰ ἄρα πολλάκις ταῦτην τὴν μουσικὴν μοι ἐπιτάττοι ποιεῖν. Ἦν γάρ δὴ ἄττα τοιάδε· πολλάκις μοι φροτῶν τὸ αὐτὸ ἐνύπνιον ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ, ἄλλοτε' ἐν ἄλλῃ ὥρῃ φαινόμενον, τὰ αὐτὰ δὲ λέγων· «ὦ Σώκρατες», ἔφη, «μουσικὴν ποιεῖ καὶ ἐργάζου». Καὶ ἐγὼ ἐν γὰρ τῷ πρόσθῳ χρόνῳ, ὅπερ ἔπραττον, τοῦτο

61 ὑπελάμβανον αὐτό μοι παρακελεύεσθαι τε / καὶ ἐπικελεύ-
 ειν, ὥσπερ οἱ τοῖς θεοῦσι διακελεύόμενοι, καὶ ἐμοὶ οὕτω
 τὸ ἐνύπνιον, ὅπερ ἔπραττον, τοῦτο ἐπικελεύειν, μουσικὴν
 ποιεῖν, ὡς φιλοσοφίας μὲν οὕσης μερίστης μουσικῆς, ἐμοῦ δὲ
 τοῦτο πράττοντος. Νῦν δ' ἐπειδὴ ἡ τε δίκη ἐγένετο καὶ ἡ τοῦ
 θεοῦ ἐορτὴ διεκώλυέ με ἀποθνήσκειν, ἔδοξε χρῆναι, εἰ ἄρα
 πολλάκις μοι προστάττοι τὸ ἐνύπνιον ταύτην τὴν δημόδην
 μουσικὴν ποιεῖν, μὴ ἀπειθῆσαι αὐτῷ, ἀλλὰ ποιεῖν ἀσφαλέ-
 β στερον γὰρ εἶναι μὴ ἀπιέναι, πρὶν ἀφοσιώσασθαι ποιήσαντα
 ποιήματα [καὶ] πειθόμενον τῷ ἐνυπνίῳ. Οὕτω δὲ πρῶτον
 μὲν εἰς τὸν θεὸν ἐποίησα, οὗ ἦν ἡ παρούσα θυσία· μετὰ δὲ τὸν
 θεὸν ἐννοήσας, ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἶπερ μέλλοι ποιητῆς
 εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους, καὶ αὐτὸς οὐκ ἦ μυθο-
 λογικὸς, διὰ ταῦτα δὲ, οὓς προχείρους εἶχον καὶ ἠπιστάμην
 μύθους τοῦ Αἰσώπου, τούτους ἐποίησα, οἷς πρώτοις ἐνέτυχον.

5. Ταῦτα οὖν, ὦ Κέβης, Εὐήνω φράζε, καὶ ἐρρῶσθαι
 καί, ἂν σωφρονῇ, ἐμὲ διώκειν ὡς τάχιστα. Ἄπειμι δέ, ὡς
 γ / ἔοικε, τήμερον· κελεύουσι γὰρ Ἀθηναῖοι.

Καὶ ὁ Σιμμίας· οἷον παρακελεύει, ἔφη, τοῦτο, ὦ Σώ-
 κρατες, Εὐήνω· Πολλὰ γὰρ ἤδη ἐντετύχηκα τῷ ἀνδρί· σχε-
 δὸν οὖν, ἐξ ὧν ἐγὼ ἥσθημαι, οὐδ' ὁπωστιοῦν σοι ἐκὼν εἶναι
 πείσεται.

—Τί δαί; ἡ δ' ὅς, οὐ φιλόσοφος Εὐήνος;

—Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Σιμμίας.

—Ἐθελήσει τοίνυν καὶ Εὐήνος καὶ πᾶς, ὅτῳ ἀξίως τού-
 του τοῦ πράγματος μέτεστιν. Οὐ μέντοι γ' ἴσως βιάσεται αὐ-
 τόν· οὐ γὰρ φασι θεμιτὸν εἶναι. Καὶ ἅμα λέγων ταῦτα κα-
 δ θῆκε τὰ σκέλη [ἀπὸ τῆς κλίνης] ἐπὶ / τὴν γῆν, καὶ καθε-
 ζόμενος οὕτως ἤδη τὰ λοιπὰ διελέγετο.

Ἦρετο οὖν αὐτὸν ὁ Κέβης· πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώ-

κρατες, τὸ μὴ θεμιτὸν εἶναι ἑαυτὸν βιάζεσθαι, ἐθέλειν δ' ἂν τῷ ἀποθνήσκοντι τὸν φιλόσοφον ἔπεσθαι ;

— Τί δέ, ὦ Κέβης ; Οὐκ ἀκηκόατε σύ τε καὶ Σιμμίας περὶ τῶν τοιούτων Φιλολάῳ συγγεγονότες ;

— Οὐδὲν γε σαφές, ὦ Σώκρατες.

— Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐγὼ ἐξ ἀκοῆς περὶ αὐτῶν λέγω· ἃ μὲν οὖν τυγχάνω ἀκηκόως, φθόνος οὐδεὶς λέγειν. Καὶ γὰρ ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει μέλλοντα / ἐκεῖσε ἀποδημεῖν διασκοπεῖν ε τε καὶ μυθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ἐκεῖ, ποῖαν τινὰ αὐτὴν οἰόμεθα εἶναι. Τί γὰρ ἂν τις καὶ ποιοῖ ἄλλο ἐν τῷ μέγρι ἡλίου δυσμῶν χρόνῳ ;

6. Κατὰ τί δὴ οὖν ποτε οὐ φασι θεμιτὸν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν ἀποκτινύναι, ὦ Σώκρατες ; Ἦδη γὰρ ἔγωγε, ὅπερ νῦν δὴ σύ ἤρου, καὶ Φιλολάου ἤκουσα, ὅτε παρ' ἡμῖν διηγάτο, ἦδη δὲ καὶ ἄλλων τινῶν, ὥς οὐ δέοι τοῦτο ποιεῖν· σαφές δὲ περὶ αὐτῶν οὐδενὸς πρόποτε οὐδὲν ἀκήκοα.

/— Ἀλλὰ προθυμεῖσθαι χρή, ἔφη. Τάχα γὰρ ἂν καὶ ἀκού- 62 σαις. Ἴσως μέντοι θαυμαστόν σοι φανεῖται εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τἄλλα, ἐστὶν ὅτε καὶ οἷς βέλτιον τεθνήσκει ἢ ζῆν· οἷς δὲ βέλτιον τεθνήσκει, θαυμαστόν ἴσως σοι φαίνεται, εἰ τούτοις τοῖς ἀνθρώποις μὴ ὅσιον αὐτοὺς ἑαυτοὺς εὖ ποιεῖν, ἀλλὰ ἄλλον δεῖ περιμένειν εὐεργέτην.

Καὶ ὁ Κέβης ἡρέμα ἐπιγελάσας, ἔττω Ζεὺς, ἔφη, τῇ αὐτοῦ φωνῇ εἰπών.

— Καὶ γὰρ ἂν δόξειεν, ἔφη / ὁ Σωκράτης, οὕτω γ' εἶναι β ἄλογον· οὐ μέντοι ἄλλ' ἴσως γ' ἔχει τινὰ λόγον. Ὁ μὲν οὖν ἐν ἀπυρρήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν λόγος, ὥς ἐν τινι φρουρᾷ ἔσμεν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν, μέγας τέ τίς μοι φαίνεται καὶ οὐ βῆδριος διδεῖν·

οὐ μέντοι ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι. Ἡ σοὶ οὐ δοκεῖ οὕτως ;

—Ἐμοιγε, ἔφη ὁ Κέβης.

γ Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, καὶ σὺ / ἄν, τῶν σαυτοῦ κτημάτων εἴ τι αὐτὸ ἑαυτὸ ἀποκτινύνει μὴ σημῆναντός σου, ὅτι βούλει αὐτὸ τεθάναι, χαλεπαίνεις ἂν αὐτῷ καί, εἴ τινα ἔχοις τιμωρίαν, τιμωροῖο ἄν ;

—Πάνυ γ', ἔφη.

—Ἴσως τοῖνον ταύτη οὐκ ἄλογον μὴ πρότερον αὐτὸν ἀποκτινύναι δεῖν, πρὶν ἀνάγκην τινὰ θεὸς ἐπιπέμψῃ, ὥσπερ καὶ τὴν νῦν ἡμῶν παροῦσαν.

7. Ἄλλ' εἰκός, ἔφη ὁ Κέβης, τοῦτό γε φαίνεται. Ὁ μέντοι νῦν δὴ ἔλεγες, τὸ τοὺς φιλοσόφους βλάβως ἂν ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, εἴκοις τοῦτο, ὦ Σώκρατες, / ἀτόπων, εἶπερ, ὁ δ νῦν δὴ ἐλέγομεν, εὐλόγως ἔχει, τὸ θεὸν τε εἶναι τὸν ἐπιμελούμενον ἡμῶν καὶ ἡμᾶς ἐκείνου κτήματα εἶναι. Τὸ γὰρ μὴ ἀγανακτεῖν τοὺς φρονιμωτάτους ἐκ ταύτης τῆς θεραπείας ἀπιόντας, ἐν ἣ ἐπιστατοῦσιν αὐτῶν οὔπερ ἄριστοί εἰσι τῶν ὄντων ἐπιστάται, θεοί, οὐκ ἔχει λόγον. Οὐ γὰρ που αὐτός γε αὐτοῦ οἴεται ἄμεινον ἐπιμελήσεσθαι ἐλεύθερος γενόμενος· ἀλλ' ἀνόητος μὲν ἄνθρωπος τάχ' ἂν οἴηθείη ταῦτα, φευκτέον εἶναι ἀπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ οὐκ ἂν / λογίζοιτο, ὅτι οὐ δεῖ ἀπὸ γε ε τοῦ ἀγαθοῦ φεύγειν, ἀλλ' ὅ τι μάλιστα παραμένειν διὸ ἀλογίστως ἂν φεύγοι. Ὁ δὲ νοῦν ἔχων ἐπιθυμοῖ που ἂν αἰεὶ εἶναι παρὰ τῷ αὐτοῦ βελτίονι. Καίτοι οὕτως, ὦ Σώκρατες, τοῦναντίον εἶναι εἰκός ἢ ὁ νῦν δὴ ἐλέγετο· τοὺς μὲν γὰρ φρονίμους ἀγανακτεῖν ἀποθνήσκοντας πρέπει, τοὺς δὲ ἄφρονας χαίρειν.

Ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης ἡσθῆναί τε μοι ἔδοξε τῇ τοῦ /
Κέβητος πραγματείᾳ καὶ ἐπιβλέψας εἰς ἡμᾶς· αἰεὶ τοι, ἔφη, 63
[ὁ] Κέβης λόγους τινὰς ἀνερυνᾷ καὶ οὐ πάνυ εὐθέως ἐβέλει
πείθεσθαι ὅ τι ἂν τις εἴπῃ.

Καὶ ὁ Σιμμίας ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, νῦν γέ μοι
δοκεῖ τι καὶ αὐτῷ λέγειν Κέβης· τί γὰρ ἂν βουλόμενοι ἄνδρες
σοφοὶ ὡς ἀληθῶς δεσπότης ἀμείνους αὐτῶν φεύγοιεν καὶ ῥα-
δίως ἀπαλλάττοντο αὐτῶν ; Καί μοι δοκεῖ Κέβης εἰς σέ τεί-
νειν τὸν λόγον, ὅτι οὕτω ῥαδίως φέρεις καὶ ἡμᾶς ἀπολείπων
καὶ ἄρχοντας ἀγαθοὺς, ὡς αὐτὸς / ὁμολογεῖς, Θεοῦς. β

— Δίκαια, ἔφη, λέγετε. Οἶμαι γὰρ ὑμᾶς λέγειν, ὅτι χρή
με πρὸς ταῦτα ἀπολογήσασθαι, ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ.

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας.

8. Φέρε δὴ, ἦ δ' ὅς, πειραθῶ πιθανώτερον πρὸς ὑμᾶς ἀπο-
λογήσασθαι ἢ πρὸς τοὺς δικαστάς. Ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὦ Σιμμίας
τε καὶ Κέβης, εἰ μὲν μὴ ὦμην ἥξειν πρῶτον μὲν παρὰ Θεοῦς
ἄλλους σοφοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, ἔπειτα καὶ παρ' ἀνθρώπους
τετελευτηκότας ἀμείνους τῶν ἐνθάδε, ἡδίκουν ἂν οὐκ ἀγα-
νακτῶν τῷ θανάτῳ. Νῦν δὲ εὐ ἴστε, ὅτι / παρ' ἄνδρας τε ἐλπί- γ
ζω ἀφίξεσθαι ἀγαθοὺς· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ δισχυρισά-
μην· ὅτι μέντοι παρὰ Θεοῦς δεσπότης πάνυ ἀγαθοὺς ἥξειν,
εὐ ἴστε, ὅτι, εἴπερ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, δισχυρισάμην ἂν
καὶ τοῦτο. Ὡστε διὰ ταῦτα οὐχ ὁμοίως ἀγανακτῶ, ἀλλ' εὐ-
ελπίς εἰμι εἶναι τι τοῖς τετελευτηκόσι καί, ὥσπερ γε καὶ πάλα
λέγεται, πολὺ ἄμεινον τοῖς ἀγαθοῖς ἢ τοῖς κακοῖς.

— Τί οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὦ Σώκρατες ; Αὐτὸς ἔχων τὴν
δικάνουσαν ταύτην ἐν νῶ ἔχεις ἀπιέναι, ἢ καὶν ἡμῖν / μεταδοίης ; δ
Κοινὸν γὰρ δὴ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ ἡμῖν εἶναι ἀγαθὸν τοῦτο,
καὶ ὅρα σοὶ ἡ ἀπολογία ἔσται, ἔάν, ἅπερ λέγεις, ἡμᾶς
πείσῃ.

— Ἀλλὰ πειράσομαι, ἔφη. Πρῶτον δὲ Κρίτωνα τόνδε σκεψόμεθα: τί ἐστὶν ὃ βούλεσθαί μοι δοκεῖ πάλαι εἰπεῖν.

Τι δέ, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Κρίτων, ἄλλο γε ἢ πάλαι μοι λέγει ὁ μέλλων σοι δώσειν τὸ φάρμακον, ὅτι χρή σοι φράζειν ὡς ἐλάχιστα διαλέγεσθαι; Φησὶ γὰρ θερμίνεσθαι μᾶλλον διαλεγομένους, δεῖν δὲ οὐδὲν τοιοῦτον προσφέρειν τῷ φαρμάκῳ· εἰ δὲ μή, / ἐνίοτε ἀναγκάζεσθαι καὶ δις καὶ τρίς πί-
 νειν τοὺς τι τοιοῦτον ποιοῦντας.

Καὶ ὁ Σωκράτης, ἔα, ἔφη, χεῖρειν αὐτόν· ἀλλὰ μόνον τὸ ἑαυτοῦ παρὰσκευάζετω ὡς καὶ δις δώσω, ἐὰν δὲ δέῃ, καὶ τρίς.

— Ἀλλὰ σχεδὸν μὲν τι ἔδειν, ἔφη ὁ Κρίτων, ἀλλὰ μοι πάλαι πράγματα παρέχει.

— Ἐὰν αὐτόν, ἔφη. Ἀλλ' ὑμῖν δὴ τοῖς δικασταῖς βούλομαι ἔδῃ τὸν λόγον ἀποδοῦναι, ὥς μοι φαίνεται εἰκότως ἀνὴρ τῷ ὄντι ἐν φιλοσοφίᾳ διατρέψας τὸν βίον θαρρεῖν μέλλων / ἀποθανεῖσθαι καὶ εὐελπίς εἶναι ἕκαστ' ἐλάχιστα οἴσεσθαι ἀγα-
 64 θά, ἐπειδὴν τελευτήσῃ. Πῶς ἂν οὖν δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχοι, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβηρ, ἐγὼ πειράσομαι φράσαι.

9. Κινδυνεύουσι γάρ, ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθῆναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι. Εἰ οὖν τοῦτο ἀληθές, ἄτοπον δὴ ποῦ ἂν εἴῃ προθυμεῖσθαι μὲν ἐν παντὶ τῷ βίῳ μηδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο, ἔχοντος δὲ δὴ αὐτοῦ ἀρχινακτεῖν, ὃ πάλαι προσθυμοῦντό τε καὶ ἐπετήδευον.

Καὶ ὁ Σιμμίας γελάσας· νῆ τὸν Δία, ἔφη, ὦ / Σώκρα-
 9 τες, οὐ πάνυ γέ με νῦν γελασεῖντα ἐποίησας γελάσαι. Οἶμαι γάρ ἂν δὴ τοὺς πολλοὺς αὐτὸ τοῦτο ἀκούσαντας δοκεῖν εὖ πάνυ εἰρῇσθαι εἰς τοὺς φιλοσοφοῦντας — καὶ ζυμῆναι ἂν τοὺς μὲν παρ' ἡμῖν ἀνθρώπους καὶ πάνυ — ὅτι τῷ ὄντι οἱ

φιλοσοφούντες θανατῶσι καὶ σφᾶς γε οὐ λελήθασιν, ὅτι ἄξιοί
εἰσι τοῦτο πάσχειν.

— Καὶ ἀληθῆ γ' ἂν λέγοιεν, ὦ Σιμμία, πλὴν γε τοῦ σφᾶς
μὴ λεληθέναι. Λέληθε γάρ αὐτοὺς, ἥ τε θανατῶσι καὶ ἥ
ἄξιοί εἰσι θανάτου καὶ οἷου θανάτου οἱ ὡς ἀληθῶς φιλόσοφοι.
Εἵπωμεν γάρ, / ἔφη, πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, χαίρειν εἰπόντες ἐκεῖ- γ
νοισι. Ἡγορούμεθα τι τὸν θάνατον εἶναι;

— Πάνυ γε, ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Σιμμίας.

— Ἄρα μὴ ἄλλο τι ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος
ἀπαλλοτριῆναι; Καὶ εἶναι τοῦτο τὸ τεθνάναι, χωρὶς μὲν ἀπὸ τῆς
ψυχῆς ἀπαλλοτριῆν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ σῶμα γεγονέναι, χωρὶς
δὲ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλοτριεῖσθαι αὐτὴν καθ' αὐ-
τὴν εἶναι; Ἄρα μὴ ἄλλο τι ἢ ὁ θάνατος ἡ τοῦτο;

— Οὐκ, ἀλλὰ τοῦτο, ἔφη.

— Σκέψαι δὴ, ὦ ἀγαθέ, ἐὰν ἄρα καὶ σοὶ ξυνδοκῇ ἅπερ
ἐμοί· ἐκ γὰρ τούτων / μᾶλλον οἶμαι ἡμᾶς εἴσεσθαι, περὶ ὧν δ
σκοποῦμεν. Φαίνεται σοι φιλοσόφου ἀνδρὸς εἶναι ἐσπουδακέ-
ναι περὶ τὰς ἡδονὰς καλουμένας τὰς τοιάσδε, οἷον σίτων καὶ
ποτῶν;

— Ἡκιστα, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Σιμμίας.

— Τί δέ; Τὰς τῶν ἀφροδισίων;

— Οὐδαμῶς.

— Τί δέ; Τὰς ἄλλας τὰς περὶ τὸ σῶμα θεραπειὰς δοκεῖ
σοι ἐντίμους ἡγεῖσθαι ὁ τοιοῦτος; Οἷον ἱματίων διαφερόν-
των κτήσεις καὶ ὑποδημάτων καὶ τοὺς ἄλλους καλλωπισμοὺς
τοὺς περὶ τὸ σῶμα πότερον τιμᾶν δοκεῖ σοι ἢ ἀτιμάζειν, καθ'
ὅσον μὴ / πολλὴ ἀνάγκη μετέχειν αὐτῶν;

— Ἀτιμάζειν ἐμοίγε δοκεῖ, ἔφη, ὅ γε ὡς ἀληθῶς φιλόσο- ε
φος.

— Οὐκοῦν ὅπως δοκεῖ σοι, ἔφη, ἡ τοῦ τοιούτουπραγμα-

τεία οὐ περὶ τὸ σῶμα εἶναι, ἀλλὰ καθ' ὅσον δύναται ἀφροσύ-
ναι αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τετράφθαι ;

— Ἐμοίγε.

65 — Ἄρ' οὖν πρῶτον μὲν ἐν τοῖς τοιοῦτοις δῆλός ἐστιν ὁ
φιλόσοφος ἀπολύων ὅ τι / μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ
σώματος κοινωνίας διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ;

— Φαίνεται.

— Καὶ δοκεῖ γέ που, ὦ Σιμμία, τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις,
ὧ μὴδὲν ἡδὺ τῶν τοιούτων, μὴδὲ μετέχει αὐτῶν οὐκ ἄξιον
εἶναι ζῆν, ἀλλ' ἐγγὺς τι τείνειν τοῦ τεθνάναι ὁ μὴδὲν φρον-
τίζων τῶν ἡδονῶν, αἷ διὰ τοῦ σώματος εἰσιν ;

— Πάνυ μὲν οὖν ἀληθῆ λέγεις.

β 10. Τι δὲ δὴ περὶ αὐτὴν τὴν τῆς φρονήσεως κτῆσιν ; Πό-
τερον ἐμπόδιον τὸ σῶμα ἢ οὐ, ἐάν τις αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσῃ
κοινωνὸν συμπαραλαμβάνῃ ; Οἷον τὸ τοιόνδε / λέγωι ἄρα ἔχει
ἀλήθειάν τινα ὅπως τε καὶ ἀκοῇ τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὰ γε τοι-
αῦτα καὶ οἱ ποιηταὶ ἡμῖν ἀεὶ θρυλοῦσιν, ὅτι οὐτ' ἀκούομεν
ἀκριβὲς οὐδὲν οὕτε ὁρῶμεν ; Καίτοι εἰ αὐταὶ τῶν περὶ τὸ σῶ-
μα αἰσθήσεων μὴ ἀκριβεῖς εἰσὶ μὴδὲ σαφεῖς, σχολῇ αἷ γε
ἄλλα· πᾶσαι γάρ που τούτων φυλοτότερά εἰσιν ἢ σοὶ οὐ δο-
κοῦσιν ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Πότε οὖν, ἢ δ' ὅς, ἡ ψυχὴ τῆς ἀληθείας ἄπτεται ;
Ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δῆλον,
ὅτι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτοῦ.

γ / — Ἀληθῆ λέγεις.

— Ἄρ' οὖν οὐκ ἐν τῷ λογίζεσθαι, εἴπερ που ἄλλοθι,
κατάδηλον αὐτῇ γίγνεται τι τῶν ὄντων ;

— Ναί.

— Λογίζεται δέ γε που τότε κάλλιστα, ὅταν αὐτὴν τοῦ-

των μηδὲν παραλυπῇ, μήτε ἀκοή μήτε ὕψις μήτε ἀλγυρδῶν
μηδὲ τις ἡδονή, ἀλλ' ὅ τι μάλιστα αὐτῇ καθ' αὐτὴν γίγνηται
ἕωσα χαίρειν τὸ σῶμα, καί, καθ' ὅσον δύναιται, μὴ κοινωνοῦσα
αὐτῷ μηδ' ἀπτομένη, ὁρέγεται τοῦ ὄντος.

— Ἔστι ταῦτα.

— Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ μάλιστα δ
/ ἀτιμάζει τὸ σῶμα καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ, ζητεῖ δὲ αὐτὴ καθ'
αὐτὴν γιγνεσθαι.

— Φαίνεται.

— Τί δὲ δὴ τὰ τοιαῦτα, ὦ Σιμμία ; Φαμέν τι εἶναι δίκαιον
αὐτὸ ἢ οὐδέν ;

— Φαμέν μέντοι, νῆ Δία.

— Καὶ καλὸν γέ τι καὶ ἀγαθόν ;

— Πῶς δ' οὐ ;

— Ἦδη οὖν πρόποτέ τι τῶν τοιούτων τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶ-
δες ;

— Οὐδαμῶς. ἢ δ' ὅς.

— Ἄλλ' ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει τῶν διὰ τοῦ σώματος ἐφ' ἧς
αὐτῶν ; Λέγω δὲ περὶ πάντων, οἷον μεγέθους πέρι, ὑγείας,
ἰσχύος καὶ τῶν ἄλλων ἐνὶ λόγῳ ἀπάντων τῆς οὐσίας, ὅ / τυγ- ε
χάνει ἕκαστον ὄν· ἄρα διὰ τοῦ σώματος αὐτῶν τὸ ἀληθέστα-
τον θεωρεῖται, ἢ ὧδε ἔχει· ὅς ἂν μάλιστα ἡμῶν καὶ ἀκριβέ-
στατα παρὰσκευάσθαι αὐτὸ ἕκαστον διανοηθῆναι, περὶ οὗ
σκοπεῖ, οὗτος ἂν ἐγγύτατα ᾖ τοῦ γινῶναι ἕκαστον ;

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Ἄρ' οὖν ἐκεῖνος ἂν τοῦτο ποιήσῃε καθαρώτατα, ὅστις
ὅ τι μάλιστα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ ᾖ ἐφ' ἕκαστον, μήτε τὴν ὀ-
ψιν παρὰτιθέμενος ἐν τῷ διανοεῖσθαι μήτε τινὰ ἄλλην αἰσθη-
σιν ἐφέλκων μηδεμίαν / μετὰ τοῦ λογισμοῦ, ἀλλ' αὐτῇ καθ' 66
αὐτὴν εἰλικρινεῖ τῇ διανοίᾳ χρώμενος αὐτὸ καθ' αὐτὸ εἰλικρι-
νὲς ἕκαστον ἐπιχειροῦ θηρεῖν τῶν ὄντων, ἀπαλλαγείς ὅτι

μάλιστα ὀρθαλμῶν τε καὶ ὠτων καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ξύμπαντος τοῦ σώματος, ὡς ταράττοντος καὶ οὐκ ἔδοντος τὴν ψυχὴν κηρύσασθαι ἀλήθειάν τε καὶ φρόνησιν, ὅταν κοινοῦνῃ ; Ἄρ' οὐχ οὗτός ἐστιν, ὃ Σιμμία, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὁ τευζόμενος τοῦ ὄντος ;

— Ὑπερφυῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὡς ἀληθῆ λέγεις, ὃ Σώκρατες.

- β 11. Οὐκ οὖν ἀνάγκη, / ἔφη, ἐκ πάντων τούτων παρίστα-
σθαι δόξαν τοιάνδε τινὰ τοῖς γενεσιῶς φιλοσόφοις, ὥστε καὶ
πρὸς ἀλλήλους τοιαῦτα ἅττα λέγειν, ὅτι σκινδυνεύει τοι ὥσπερ
ἀτραπὸς τις ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει, ὅτι,
ἕως ἄν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ συμπεφυρμένη ᾗ ἡμῶν ἡ ψυχὴ
μετὰ τοῦ τοιοῦτου κακοῦ, οὐ μὴ ποτε κτησώμεθα ἱκανῶς οὐ
ἐπιθυμοῦμεν φαιμέν δὲ τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές. Μυρίας μὲν
γάρ ἡμῖν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα διὰ τὴν ἀναγκασίαν προ-
φάν' ἐτι δέ, ἄν / τινες νόσοι προσπέσωσιν, ἐμποδίζουσιν ἡμῶν
τὴν τοῦ ὄντος θήραν. Ἐρώτων δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φό-
βων καὶ εἰδώλων παντοδαπῶν καὶ φλυαρίας ἐμπίπλησιν ἡμᾶς
πολλῆς, ὥστε τὸ λεγόμενον ὡς ἀληθῶς, τῷ ὄντι ὑπ' αὐτοῦ
οὐδὲ φρονῆσαι ἡμῖν ἐγγίγνεται οὐδέποτε οὐδέν. Καὶ γὰρ πο-
λέμους καὶ στάσεις καὶ μάχας οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα
καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν
πάντες οἱ πόλεμοι γίνονται, τὰ δὲ χρήματα ἀναγκαζόμεθα
δ κτῆσθαι διὰ τὸ / σῶμα, δουλεύοντες τῇ τούτου θεραπείᾳ καὶ
ἐκ τούτου ἀσχολίαν ἔχομεν φιλοσοφίας πέρι διὰ πάντα ταῦτα.
Τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅτι, ἐάν τις ἡμῖν καὶ σχολὴ γένηται
ἀπ' αὐτοῦ καὶ τραπώμεθα πρὸς τὸ σκοπεῖν τι, ἐν ταῖς ζητή-
σεσιν αὖ πανταχοῦ παραπίπτειν θόρυβον παρέχει καὶ ταραχὴν
καὶ ἐκπλήττει, ὥστε μὴ δύνασθαι ὑπ' αὐτοῦ καθορᾶν τάλη-
θές. Ἀλλὰ τῷ ὄντι ἡμῖν δέδεικται, ὅτι, εἰ μέλλομέν ποτε κα-

θαρῶς τι εἴσεσθαι, ἀπαλλαχτέον αὐτοῦ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ
 θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τότε, ὡς εἴοικεν, ἡμῖν ἔσται, ε
 οὐ ἐπιθυμοῦμέν τε καὶ φαιμεν ἐρασταὶ εἶναι, φρονήσεως, ἐπει-
 δὴν τελευτήσωμεν, ὡς ὁ λόγος σημαίνει, ζῶσι δὲ οὐ. Εἰ γὰρ
 μὴ οἷόν τε μετὰ τοῦ σώματος μηδὲν καθαρθῶς γινῶναι, δυοῖν
 θάτερον, ἢ οὐδαμοῦ ἔστι κτήσασθαι τὸ εἰδέναι ἢ τελευτήσασ-
 σιν· τότε γὰρ αὐτὴ καθ' αὐτήν ἢ ψυχὴ ἔσται / χωρὶς τοῦ σώ- 67
 ματος, πρότερον δ' οὐ. Καὶ ἐν ᾧ ἂν ζῶμεν, οὕτως, ὡς εἴοικεν,
 ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐάν ᾧτι μάλιστα μηδὲν ὁμι-
 λῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη,
 μηδὲ ἀναπιμπλώμεθα τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ καθαρεύω-
 μεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἄν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς· καὶ οὕτω
 μὲν καθαροὶ ἀπαλλαχτέμενοι τῆς τοῦ σώματος ἀφροσύνης,
 ὡς τὸ εἶκός, μετὰ τοιούτων τε ἐσόμεθα καὶ γνωσόμεθα δι'
 ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τὸ εἰλικρινές. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἴσως / τὸ ἀλη-
 θές· μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ἔστι.
 Τοιαῦτα αἶμαι, ὦ Σιμμία, ἀνγκυαῖον εἶναι πρὸς ἀλλήλους β
 λέγειν τε καὶ δοῖξάζειν πάντας τοὺς ὁρθῶς φιλομαθεῖς. "Ἡ
 οὐ δοκεῖ σοι οὕτως ;

— Παντός γε μᾶλλον, ὦ Σώκρατες.

12. Οὐλοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ταῦτα ἀληθῆ, ὦ ἐταῖ-
 ρε, πολλὴ ἐλπίς ἀρικομένῳ, οἷ ἐγὼ παρεῖμαι, ἐκαστὶ ἱκανῶς,
 εἴπερ που ἄλλοθι, κτήσασθαι τοῦτο, οὐ ἕνεκα ἢ πολλὴ
 πραγματεία ἡμῖν ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ γέγονεν, ὥστε ἢ γε
 ἀποδημία ἢ νῦν μοι / προστεταγμένη μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος γ
 γίγνεται καὶ ἄλλῳ ἀνδρί, ὃς ἡγεῖται οἱ παρεσκευάσθαι τὴν
 διάνοιαν ὥσπερ κεκαθαρμένην.

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας.

— Κάθαρσις δὲ εἶναι ἄρα οὐ τοῦτο ζυμβαίνει, ἕπερ πά-
 λαι ἐν τῷ λόγῳ λέγεται, τὸ χωρίζειν ὅ τι μάλιστα ἀπὸ τοῦ

σώματος τὴν ψυχὴν καὶ ἐθεῖσαι αὐτὴν καθ' αὐτὴν πανταχόθεν
ἐκ τοῦ σώματος συναγείρεσθαι τε καὶ ἀθροίζεσθαι καὶ οἰκεῖν
κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἐν τῷ νῦν παρόντι καὶ ἐν τῷ ἔπειτα μό-
δῳ καθ' αὐτὴν ἐκλυομένην ὥσπερ ἐκ δεσμῶν ἐκ τοῦ σώματος;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χω-
ρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος;

— Παντάπασι γε, ἦ δ' ὅς.

— Λύειν δέ γε αὐτὴν, ὥς φαμεν, προθυμοῦνται αἱ μά-
λιστα καὶ μόνον οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα
αὐτὸ τοῦτό ἐστι τῶν φιλοσόφων, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς
ἀπὸ σώματος ἦ οὐ;

— Φαίνεται.

— Οὐκοῦν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἔλεγον, γελοῖον ἂν εἴη ἄνδρα
ε παρασκευάζονθ' ἑαυτὸν ἐν τῷ βίῳ ὅ τι ἐγγυτάτω / ὅτι τοῦ
τεθνάναι οὕτω ζῆν, κἄπειθ' ἔκοντος αὐτῷ τούτου ἀνανακτεῖν;

— Οὐ γελοῖον; — Πῶς δ' οὐ;

— Τῷ ὄντι ἄρα, ἔφη, ὃ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες
ἀποθυήσκειν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἥκιστα αὐτοῖς ἀν-
θρώπων φοβερὸν. Ἐκ τῶνδε δὲ σκόπει. Εἰ γὰρ διαβέβληνται
μὲν πανταχῇ τῷ σώματι, αὐτὴν δὲ καθ' αὐτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν
ψυχὴν ἔχειν, τούτου δὲ γιννομένου εἰ φοβοῦντο καὶ ἀνανα-
κτοῖεν, οὐ πολλὰ ἂν ἄλογία εἴη, εἰ μὴ ἄσμενοι ἕκαῖσε ἴοιεν, οἱ
68 ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστίν, οὐ / διὰ βίου ἥρων, τυχεῖν — ἥρων δὲ
φρονήσεως — ὃ τε διεβέβληντο, τούτου ἀπηλλάχθαι συνόντος
αὐτοῖς; ἦ, ἀνθρωπίνων μὲν παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ
υἱέων ἀποθανόντων, πολλοὶ δὲ ἐκόντες ἠθέλησαν εἰς "Αἴδου
μετελθεῖν, ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος, τῆς τοῦ ὄψεσθαι
τε ἐκεῖ ὧν ἐπεθύμουν καὶ συνέσεσθαι φρονήσεως δὲ ἄρα
τις τῷ ὄντι ἐρῶν καὶ λαβὼν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα,
μηδαιμοῦ ἄλλοθι ἐντεύξεσθαι αὐτῇ ἀζῖως λόγου ἢ ἐν "Αἴδου,

ἀγανακτήσει τε / ἀποθνήσκων καὶ οὐκ ἄσμενος εἰσιν αὐτόσε ; β
 Οἴεσθαί γε χρή, ἐὰν τῷ ὄντι γε ἦ, ὃ ἐταῖρε, φιλόσοφος·
 σφόδρα γὰρ αὐτῷ ταῦτα δόξει, μηδαμοῦ ἄλλοι καθαρῶς ἐν-
 τεύξεσθαι φρονήσει ἀλλ' ἢ ἐκεῖ. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει,
 ὕπερ ἄρτι ἔλεγον, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ φοβοῖτο τὸν
 θάνατον ὁ τοιοῦτος ;

— Πολλὴ μέντοι, νῆ Δία, ἢ δ' ὅς.

13. Οὐκοῦν ἱκανὸν σοι τεκμήριον, ἔφη, τοῦτο ἀνδρός,
 ὃν ἂν ἴδῃς ἀγανακτοῦντα μέλλοντα ἀποθανεῖσθαι, ὅτι οὐκ γ
 ἄρ' ἦν φιλόσοφος, ἀλλὰ τις φιλοσώματος ; Ὁ αὐτὸς δέ / που
 οὗτος τυγχάνει ὢν καὶ φιλοχρήματος καὶ φιλότιμος, ἥτοι τὰ
 ἕτερα τούτων ἢ ἀμρότερα.

— Πάνυ, ἔφη, ἔχει οὕτως, ὡς λέγεις.

— Ἄρ' οὖν, ὦ Συμμία, οὐ καὶ ἡ ὀνομαζομένη ἀνδρεία τοῖς
 οὕτω διακεκμημένοις μάλιστα προσήκει ;

— Πάντως δῆπου, ἔφη.

— Οὐκοῦν καὶ ἡ σωφροσύνη, ἦν καὶ οἱ πολλοὶ ὀνομά-
 ζουσι σωφροσύνην, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπτοῇσθαι, ἀλλ'
 ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως, ἄρ' οὐ τούτοις μόνοις προσήκει,
 τοῖς μάλιστα τοῦ σώματος ὀλιγορουσί τε καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ
 / ζῶσιν ;

— Ἀνάγκη, ἔφη. δ

— Εἰ γὰρ ἐθέλεις, ἢ δ' ὅς, ἐννοῆσαι τὴν γε τῶν ἄλλων ἀν-
 δρείαν τε καὶ σωφροσύνην, δόξει σοι εἶναι ἄτοπος.

— Πῶς δῆ, ὦ Σώκρατες ;

— Οἴσθαι, ἢ δ' ὅς, ὅτι τὸν θάνατον ἡγοῦνται πάντες οἱ ἄλλοι
 τῶν μεγάλων κακῶν εἶναι ;

— Καὶ μάλα ἔφη.

— Οὐκοῦν φόβῳ μειζόνων κακῶν ὑπομένουσιν αὐτῶν οἱ
 ἀνδρεῖοι τὸν θάνατον, ὅταν ὑπομένωσιν ;

— "Ἐστί ταῦτα.

— Τῷ δεδιέναι ἄρα καὶ δέει ἀνδρεῖοί εἰσι πάντες πλὴν οἱ φιλόσοφοι· καίτοι ἄλογόν γε δέει τινὰ καὶ δειλίῃ ἀνδρεῖον εἶναι.

ε — Πάνυ / μὲν οὖν.

69 — Τί δέ ; Οἱ κόσμιοι αὐτῶν οὐ ταῦτόν τοῦτο πεπόνθα-
σιν, ἀκολασίᾳ τινὶ σώφρονές εἰσιν ; Καίτοι φαμέν γε ἀδύνα-
τον εἶναι, ἀλλ' ὅμως αὐτοῖς συμβαίνει τούτῳ ὅμοιον τὸ πά-
θος τὸ περὶ ταύτην τὴν εὐήθη σωφροσύνην· φοβούμενοι γὰρ
ἐτέρων ἡδονῶν στερηθῆναι καὶ ἐπιθυμοῦντες ἐκείνων, ἄλλων
ἀπέχονται ὑπ' ἄλλων κρατούμενοι. Καίτοι καλοῦσί γε ἀκολα-
σίαν τὸ ὑπὸ τῶν / ἡδονῶν ἄρχεσθαι, ἀλλ' ὅμως συμβαίνει
αὐτοῖς κρατούμενοις ὑπ' ἡδονῶν κρατεῖν ἄλλων ἡδονῶν. Τοῦτο
δ' ὅμοιόν ἐστιν ᾧ νῦν δὴ ἐλέγετο, τῷ τρόπον τινὰ δι' ἀκολα-
σίαν αὐτοὺς σεσωφρονίσθαι.

— "Ἔουκε γάρ.

β — Ω μακάριε Σιμμία, μὴ γὰρ οὐχ αὕτη ἦ ἡ ὀρθὴ πρὸς
ἀρετὴν ἀλλαχρή, ἡδονὰς πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας πρὸς λύπας
καὶ φόβον πρὸς φόβον καταλλάττεσθαι, καὶ μείζω πρὸς ἐλάτ-
τω, ὥσπερ νόμισματὰ, ἀλλ' ἦ ἐκεῖνο μόνον τὸ νόμισμα ὀρθόν,
β ἀντὶ οὗ δεῖ ἅπαντα ταῦτα καταλλάττεσθαι, / φρόνησις· καὶ
τούτου μὲν πάντα καὶ μετὰ τούτου ὠνούμενά τε καὶ πιπρα-
σκόμενα τῷ ὄντι ἦ καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιο-
σύνη καὶ ξυλλήβδην ἀληθείας ἀρετὴ μετὰ φρονήσεως, καὶ προσ-
γεγνημένων καὶ ἀπογεγνημένων καὶ ἡδονῶν καὶ φόβων καὶ
τῶν ἄλλων πάντων τῶν τοιούτων· χωριζόμενα δὲ φρονήσεως
καὶ ἀλλαττόμενα ἀντὶ ἀλλήλων μὴ σκιαγραφία τις ἦ ἡ τοιαύ-
τη ἀρετὴ καὶ τῷ ὄντι ἀνδραποδώδης τε καὶ οὐδὲν ὑγιές οὐδ'
γ ἀληθές ἔχῃ, τὸ δ' ἀληθές τῷ ὄντι ἦ καθαρσίς τις τῶν τοιού-
των πάντων, καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ / δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία
καὶ αὕτη ἡ φρόνησις μὴ καθαρμός τις ἦ. Καὶ κινδυνεύουσι

καὶ οἱ τὰς τελευτὰς ἡμῶν οὗτοι κατὰσθήσαντες οὐ φαῦλοι εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὄντι πάλαι αἰνίττεσθαι, ὅτι, ὅς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς "Αἰδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται, ὁ δὲ κεκαθαρμένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει. Εἰσὶ γὰρ δὴ, ὡς φασιν οἱ περὶ τὰς τελευτὰς, «ναρθηκοφόροι μὲν πολλοί, βάρχοι δὲ τε παῦροι»· οὗτοι δ' εἰσὶ/κατὰ δ τὴν ἐμὴν δόξαν οὐκ ἄλλοι ἢ οἱ περιλοσοφηκότεες ὁρθῶς. Ὡν δὴ καὶ ἐγὼ κατὰ γε τὸ δυνατόν οὐδὲν ἀπέλιπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ παρουθυμήθην γενέσθαι. Εἰ δ' ὁρθῶς παρουθυμήθην καὶ τι ἠνύσαμεν, ἐκεῖσε ἐλθόντες τὸ σαφές εἰσόμεθα, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, ὁλίγον ὕστερον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

Ταῦτ' οὖν ἐγὼ, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἀπολογουμαι, ὡς εἰκότως ὑμᾶς τε ἀπολείπων καὶ τοὺς ἐνθάδε δεσπότας οὐ χαλεπῶς φέρω οὐδ' ἀγανακτῶ, ἡγούμενος κακεῖ / οὐδὲν ε ἦττον ἢ ἐνθάδε δεσπόταις τε ἀγαθοῖς ἐντεύξεσθαι καὶ ἐταίροις· τοῖς δὲ πολλοῖς ἀπιστίαν παρέχει. Εἴ τι οὖν ὑμῶν πιθανώτερός εἰμι ἐν τῇ ἀπολογίᾳ ἢ τοῖς Ἀθηναίων δικασταῖς, εὖ ἂν ἔχοι.

14. Εἰπόντος δὲ τοῦ Σωκράτους ταῦτα, ὑπολαβὼν ὁ Κέβης ἔφη· ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ἄλλα ἔμοιγε δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι, τὰ δὲ περὶ τῆς / ψυχῆς πολλὴν ἀπιστίαν παρέχει τοῖς 70 ἀνθρώποις, μή, ἐπειδὴν ἀπαλλαχθῇ τοῦ σώματος, οὐδαμοῦ ἔτι ᾗ, ἀλλ' ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διαφείρεται τε καὶ ἀπολλύεται, ἢ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀπονήσκη· εὐθὺς ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος καὶ ἐκβαίνουσα ὥσπερ πνεῦμα ἢ καπνὸς διασκεδασθεῖσα οἴχεται διαπτομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ᾗ. Ἐπεὶ, εἴπερ εἴη που αὐτὴ καθ' αὐτὴν συνηθροισμένη καὶ ἀπηλλυχμένη τούτων τῶν κακῶν, ὧν σὺ νῦν δὴ δι᾿ ἄλλους, πολλὰ ἂν ἐλπίς εἴη καὶ καλή, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀληθὴ ἔστιν ἃ σὺ λέγεις. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ ἴσως οὐκ ὁλίγης παραμυθίας δεῖται καὶ πίστεως, ὡς

ἔστι τε ἡ ψυχὴ ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τινα δύναμιν ἔχει καὶ φρόνησιν.

— Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὁ Σωκράτης, ὦ Κέβης. Ἀλλὰ τί δὴ ποιῶμεν; Ἡ περὶ αὐτῶν τούτων βούλει διαμυθολογῶμεν εἴτε εἰκὸς οὕτως ἔχειν εἴτε μή;

— Ἐγὼ γοῦν, ἔφη ὁ Κέβης, ἡδέως ἂν ἀκούσαιμι, ἥντινα δόξαν ἔχεις περὶ αὐτῶν.

— Οὐκοῦν γ' ἂν οἶμαι, ἦ δ' ὅς ὁ Σωκράτης, εἰπεῖν τινα νῦν ἀκούσαντα, οὐδ' εἰ / κωμωδιοποιὸς εἴη, ὡς ἀδολεσχῶ καὶ οὐ περὶ προσκόντων τοὺς λόγους ποιουμαι. Εἰ οὖν δοκεῖ, χρή διασκοπεῖσθαι.

15. Σχεψώμεθα δὲ αὐτὸ τῆδε πη, εἴτ' ἄρα ἐν Ἀΐδου εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τελευτησάντων τῶν ἀνθρώπων εἴτε καὶ οὐ. Παλαιὸς μὲν οὖν ἔστι τις λόγος, οὗ μεμνήμεθα, ὡς εἰσὶν ἐνθένδε ἀφικόμεναι ἐκεῖ καὶ πάλιν γε δεῦρο ἀφικνοῦνται καὶ γίγνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων. Καὶ εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πάλιν γίγνεσθαι ἐκ τῶν ἀποθανόντων τοὺς ζῶντας, ἄλλο τι ἢ εἶεν ἂν αἱ / ψυχαὶ ἡμῶν ἐκεῖ; Οὐ γὰρ ἂν που πάλιν ἐγίγνοντο μὴ οὖσαι, καὶ τοῦτο ἱκανὸν τεκμήριον τοῦ ταῦτ' εἶναι, εἰ τῷ ὄντι φανερόν γίγνοιτο, ὅτι οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γίγνονται οἱ ζῶντες ἢ ἐκ τῶν τεθνεώτων. Εἰ δὲ μὴ ἔστι τοῦτο, ἄλλου ἂν του δέοι λόγου.

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Κέβης.

— Μὴ τοίνυν κατ' ἀνθρώπων, ἦ δ' ὅς, σκόπει μόνον τοῦτο, εἰ βούλει ἔξον μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ζώων πάντων καὶ φυτῶν, καὶ ξυλλήβδην ὅσαπερ ἔχει γενέσιν, περὶ πάντων εἰδῶμεν, ἄρ' οὕτως γίγνεται πάντα, οὐκ / ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία, ὅσοις τυγχάνει ὃν τοιοῦτόν τι, οἷον τὸ καλὸν τῷ αἰσχυρῷ ἐναντίον που καὶ δίκαιον ἀδίκῳ, καὶ ἄλλα δὴ μυρία οὕτως ἔχει. Τοῦτο οὖν σχεψώμεθα· ἄρα ἀναγκαῖον

ὅσοις ἔστι τι ἐναντίον, μηδαμὸθεν ἄλλοθεν αὐτὸ γίγνεσθαι ἢ ἐκ τοῦ αὐτῷ ἐναντίου ; οἷον ὅταν μεῖζον τι γίγνηται, ἀνάγκη που ἐξ ἐλάττονος ὄντος πρότερον ἔπειτα μεῖζον γίγνεσθαι ;

— Ναί.

— Οὐκοῦν καὶ ἐλάττον γίγνηται, ἐκ μεῖζονος ὄντος πρότερον / ὕστερον ἐλάττον γενήσεται ;

71

— Ἔστιν οὕτω, ἔφη.

— Καὶ μὴν ἐξ ἰσχυροτέρου γε τὸ ἀσθενέστερον καὶ ἐκ βραδυτέρου τὸ θάττον ;

— Πάνυ γε.

— Τί δέ ; Ἄν τι χειρὸν γίγνηται, οὐκ ἐξ ἀμείνονος, καὶ ἂν δικαιότερον, ἐξ ἀδικωτέρου ;

— Πῶς γὰρ οὐ ;

— Ἰκανῶς οὖν, ἔφη, ἔχομέν τοῦτο, ὅτι πάντα οὕτω γίγνεται, ἐξ ἐναντίων τὰ ἐναντία πράγματα ;

— Πάνυ γε.

— Τί δ' αὖ ; Ἔστι τι καὶ τοιόνδε ἐν αὐτοῖς, οἷον μεταξὺ ἀμφοτέρων πάντων τῶν ἐναντίων δυοῖν ὄντων δύο γενέσεις, ἀπὸ μὲν τοῦ ἐτέρου / ἐπὶ τὸ ἕτερον, ἀπὸ δ' αὖ τοῦ ἐτέρου πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον. Μεῖζονος γὰρ πράγματος καὶ ἐλάττονος μεταξὺ αὐξήσις καὶ φθίσις, καὶ καλοῦμεν οὕτω τὸ μὲν αὐξάνεσθαι, τὸ δὲ φθίνειν ;

β

— Ναί, ἔφη.

— Οὐκοῦν καὶ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, καὶ ψύχεσθαι καὶ θερμαίνεσθαι, καὶ πάντα οὕτω, καὶ εἰ μὴ χρώμεθα τοῖς ὀνόμασιν ἐνιαχοῦ, ἀλλ' ἔργῳ γοῦν πανταχοῦ οὕτως ἔχειν ἀναγκαῖον, γίγνεσθαί τε αὐτὰ ἐξ ἀλλήλων γένεσίν τε εἶναι ἐξ ἑατέρου εἰς ἄλληλα ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἦ δ' ὅς.

γ 16. Τί οὖν ; ἔφη.

— Τῷ / ζῆν ἐστί τι ἐναντίον, ὥσπερ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Τί ;

— Τὸ τεθνάναι, ἔφη.

— Οὐχοῦν ἐξ ἀλλήλων τε γίγνεται ταῦτα, εἴπερ ἐναντία ἐστίν, καὶ αἱ γενέσεις εἰσὶν αὐτοῖν μεταξὺ δύο δυοῖν ὄντων ;

— Πῶς γὰρ οὐ ;

— Τὴν μὲν τοίνυν ἐτέραν συζυγίαν, ὧν νῦν δὴ ἔλεγον , ἐγὼ σοι, ἔφη, ἐρῶ, ὁ Σωκράτης, καὶ αὐτὴν καὶ τὰς γενέσεις, σὺ δέ μοι τὴν ἐτέραν. Λέγω δὲ τὸ μὲν καθεύδειν, τὸ δὲ ἐγρηγορέναι, καὶ ἐκ τοῦ καθεύδειν τὸ ἐγρηγορέναι γίνεσθαι καὶ δ ἐκ τοῦ ἐγρηγορέναι / τὸ καθεύδειν, καὶ τὰς γενέσεις αὐτοῖν τὴν μὲν καταδραρθάνειν εἶναι, τὴν δ' ἀνσεγείρεσθαι. Ἰκανῶς σοι, ἔφη, ἦ οὐ ;

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Λέγε δὴ μοι καὶ σὺ, ἔφη, οὕτω περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. Οὐκ ἐναντίον μὲν φῆς τῷ ζῆν τὸ τεθνάναι εἶναι ;

— Ἐγώ γε.

— Γίγνεσθαι δὲ ἐξ ἀλλήλων ;

— Ναί.

— Ἐξ οὖν τοῦ ζῶντος τί τὸ γιγνόμενον ;

— Τὸ τεθνηχός, ἔφη.

— Τί δέ, ἦ δ' ὅς, ἐκ τοῦ τεθνεῶτος ;

— Ἀναρχαῖον, ἔφη, ὁμολογεῖν, ὅτι τὸ ζῶν.

— Ἐκ τῶν τεθνεώτων ἄρα, ὦ Κέβης, τὰ ζῶντά τε καὶ οἱ ζῶντες γίγνονται ;

— Φαίνεται, ἔφη.

— Εἰσὶν ἄρα, ἔφη, αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἐν "Αἰδου.

— Ἐοικεν.

— Οὐκοῦν καὶ τοῖν γενεσέοιν τοῖν περὶ ταῦτα ἢ γ' ἐτέρα σαφὴς οὔσα τυγχάνει ; Τὸ γὰρ ἀποθνήσκειν σαφὲς δῆπου ἢ οὐ ;

— Πάνυ μὲν οὖν ; ἔφη.

— Πῶς οὖν, ἢ δ' ὅς, ποιήσομεν ; Οὐκ ἀνταποδώσομεν τὴν ἐναντίαν γενέσιν, ἀλλὰ ταύτῃ χολὴ ἔσται ἢ φύσις ; Ἡ ἀνάγκη ἀποδοῦναι τῷ ἀποθνήσκειν ἐναντίαν τινὰ γενέσιν ;

— Πάντως που, ἔφη.

— Τίνα ταύτην ;

— Τὸ ἀναβιώσκεισθαι.

— Οὐκοῦν, ἢ δ' ὅς, εἴπερ ἔστι τὸ ἀναβιώσκεισθαι, ἐκ τῶν τεθνεώτων ἂν εἴη γενέσεις εἰς τοὺς / ζῶντας αὕτη, τὸ ἀναβιώ- 72
σκεσθαι ;

— Πάνυ γε.

— Ὁμολογεῖται ἄρα ἡμῖν καὶ ταύτῃ τοὺς ζῶντας ἐκ τῶν τεθνεώτων γεγονέναι οὐδὲν ἥττον ἢ τοὺς τεθνεώτας ἐκ τῶν ζώντων. Τούτου δὲ ὄντος ἱκανόν που ἐδόκει τεκμήριον εἶναι, ὅτι ἀναγκαῖον τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναι που, ὅθεν δὴ πάλιν γίγνεσθαι.

— Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἀναγκαῖον οὕτως ἔχειν.

17. Ἴδὲ τοίνυν οὕτως, ἔφη, ὦ Κέβης, ὅτι οὐδ' ἀδίκως ὁμολογήκαμεν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ. Εἰ γὰρ μὴ αἰεὶ ἀνταποδιδοίη τὰ ἕτερα τοῖς / ἐτέροις γιγνόμενα, ὥσπερ εἰ κύκλῳ περιόντα, ἀλλ' 3
εὐθεῖά τις εἴη ἢ γενέσεις ἐκ τοῦ ἐτέρου μόνον εἰς τὸ καταντικρὺ καὶ μὴ ἀνακάμπτει πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον μηδὲ καμπὴν ποιοῖτο, οἶσθ' ὅτι πάντα τελευτῶντα τὸ αὐτὸ σχῆμα ἂν σχοίη καὶ τὸ αὐτὸ πάθος ἂν πάθοι καὶ παύσαιτο γιγνόμενα.

— Πῶς λέγεις ; ἔφη.

— Οὐδὲν χαλεπόν, ἢ δ' ὅς, ἐννοῆσαι ὁ λέγω· ἀλλ' οἶον εἰ τὸ καταδαρθάνειν μὲν εἴη, τὸ δ' ἀνεγείρεσθαι μὴ ἀνταπο-

- γ διδοίη γιγνόμενον ἐκ τοῦ καθεύδοντος, οἷσθ' ὅτι τελευτῶντα πάντα' ἂν λῆρον / τὸν Ἐνδυμίωνα ἀποδείξειε καὶ οὐδαμοῦ ἂν φαίνοιτο διὰ τὸ καὶ τᾶλλα πάντα ταῦτ' ἐκείνῳ πεπονθέναι, καθεύδειν. Κἂν εἰ συγκρίνοιτο μὲν πάντα, διακρίνοιτο δὲ μή, ταχὺ ἂν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονός εἴη, « ὁμοῦ πάντα χρήματα ». Ὅσαύτως δέ, ὦ φίλε Κέβης, εἰ ἀποθνήσκοι μὲν πάντα, ὅσα τοῦ ζῆν μεταλάβοι, ἐπειδὴ δὲ ἀποθάνοι, μένοι ἐν τούτῳ τῷ σχήματι τὰ τεθνεῶτα καὶ μὴ πάλιν ἀναβιώσκοιτο, ἄρ' οὐ πολλὴ ἀνάγκη τελευτῶντα πάντα τεθνάναι καὶ μηδὲν δ ζῆν ; Εἰ γὰρ ἐκ μὲν / τῶν ἄλλων τὰ ζῶντα γίγνοιτο, τὰ δὲ ζῶντα θνήσκοι, τίς μηχανὴ μὴ οὐχὶ πάντα καταναλωθῆναι εἰς τὸ τεθνάναι ;

— Οὐδὲ μία μοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κέβης, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ μοι δοκεῖς παντάπασιν ἀληθῆ λέγειν.

- Ἔστι γάρ, ἔφη, ὦ Κέβης, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, παντὸς μᾶλλον οὕτω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ταῦτα οὐκ ἐξαπατώμενοι ὁμολογοῦμεν. Ἄλλ' ἔστι τῷ ὄντι καὶ τὸ ἀναβιώσκεισθαι καὶ ἐκ τῶν τεθνεώτων τοὺς ζῶντας γίγνεσθαι καὶ τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναι [καὶ ταῖς μὲν γε ἀγαθαῖς ἄμεινον εἶναι, ταῖς δὲ κακαῖς κάκιον].

- 73 18. Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Κέβης ὑπολαβὼν, καὶ κατ' ἐκεῖνόν γε τὸν λόγον, ὦ Σώκρατες, εἰ ἀληθὴς ἐστίν, ὃν σὺ εἴωθας θαμὰ λέγειν, ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὕσα, καὶ κατὰ τοῦτον ἀνάγκη που ἡμᾶς ἐν προτέρῳ τινὶ χρόνῳ μεμαθηκέναι, ἃ νῦν ἀναμνησκόμεθα. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον, εἰ μὴ ἦν που ἡμῖν ἡ ψυχὴ, πρὶν ἐν τῷδε / τῷ ἀνθρώπῳ εἶδει γενέσθαι· ὥστε καὶ ταύτῃ ἀθάνατόν τι ἢ ψυχὴ εἶοικεν εἶναι.

— Ἀλλὰ, ὦ Κέβης, ἔφη ὁ Σιμμίας ὑπολαβὼν, ποῖαι τοῦ-

των αἱ ἀποδείξεις ; Ὑπόμνησόν με οὐ γὰρ σφόδρα ἐν τῷ παρόντι μέμνημαι.

— Ἐνὶ μὲν λόγῳ, ἔφη ὁ Κέβης, καλλίστῳ, ὅτι ἐρωτώμενοι οἱ ἄνθρωποι, ἐάν τις καλῶς ἐρωτᾷ, αὐτοὶ λέγουσι πάντα ἢ ἔχει· καίτοι, εἰ μὴ ἐτύγχανεν αὐτοῖς ἐπιστήμη ἐνοῦσα καὶ ὀρθὸς λόγος, οὐκ ἂν οἶοί τ' ἦσαν τοῦτο ποιήσιν. Ἐπειτα, ἐάν τις ἐπὶ τὰ διαγράμματα / ἄγῃ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐνταῦθα β
σαφέστατα κατηγορεῖ, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει.

— Εἰ δὲ μὴ ταύτη γε, ἔφη, πειθῇ, ὦ Σιμμία, ὁ Σωκράτης, σκέψαι, ἂν τῇδὲ πῇ σοι σκοπούμενῳ συνδόξῃ. Ἀπιστεῖς γὰρ δὴ πῶς ἡ καλουμένη μάθησις ἀνάμνησις ἐστίν ;

— Ἀπιστῶ μὲν ἔγωγε, ἢ δ' ὅς ὁ Σιμμίας, οὐ, αὐτὸ δὲ τοῦτο, ἔφη, δέομαι μαθεῖν, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἀναμνησθῆναι. Καὶ σχεδόν γε, ἐξ ὧν Κέβης ἐπεχείρησε λέγειν, ἤδη μέμνημαι καὶ πείθομαι· οὐδὲν μεντὰν ἤττον ἀκούοιμι νῦν, πῇ σὺ ἐπεχείρησας λέγειν.

/ — Τῇδ' ἔγωγε, ἢ δ' ὅς. Ὁμολογοῦμεν γὰρ δήπου, εἴ τις γ
τι ἀναμνησθήσεται, δεῖν αὐτὸν τοῦτο πρότερόν ποτε ἐπίστασθαι ;

— Πάνυ γ', ἔφη.

— Ἄρ' οὖν καὶ τόδε ὁμολογοῦμεν, ὅταν ἐπιστήμη παραγίγνηται τρόπῳ τοιούτῳ, ἀνάμνησιν εἶναι ; Λέγω δέ τινα τρόπον τόνδε· ἐάν τις ἕτερον ἢ ἰδὼν ἢ ἀκούσας ἢ τινα ἄλλην αἴσθησιν λαβὼν μὴ μόνον ἐκεῖνο γινῶ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐννοήσῃ, οὐ μὴ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἄλλη, ἄρα οὐχὶ τοῦτο δικαίως λέγομεν, ὅτι ἀνεμνήσθη, οὐ τὴν ἐννοίαν / ἔλαβεν ; δ

— Πῶς λέγεις ;

— Οἷον τὰ τοιάδε· ἄλλη που ἐπιστήμη ἀνθρώπου καὶ λύρας.

— Πῶς γὰρ οὐ ;

— Οὐκοῦν οἶσθα, ὅτι οἱ ἐρασταί, ὅταν ἴδωσι λύραν ἢ

ιμάτιον ἢ ἄλλο τι, οἷς τὰ παιδικὰ αὐτῶν εἴωθε χρῆσθαι, πάσχοις τοῦτο· ἐγνωσάν τε τὴν λύραν καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἔλαβον τὸ εἶδος τοῦ παιδός, οὗ ἦν ἡ λύρα ; Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀνάμνησις· ὥσπερ γε καὶ Σιμμίαν τις ἰδὼν πολλάκις Κέβητος ἀνεμνήσθη καὶ ἄλλα που μυρία τοιαῦτα' ἂν εἴη.

— Μυρία μέντοι, νῆ Δία, ἔφη ὁ Σιμμίας.

ε — Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, τὸ τοιοῦτον / ἀνάμνησις τίς ἐστι ; Μάλιστα μέντοι, ὅταν τις τοῦτο πάθῃ περὶ ἐκεῖνα, ἃ ὑπὸ χρόνου καὶ τοῦ μὴ ἐπισκοπεῖν ἤδη ἐπελέληστο ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Τί δέ ; ἦ δ' ὅς· ἐστὶν ἵππον γεγραμμένον ἰδόντα καὶ λύραν γεγραμμένην ἀνθρώπου ἀναμνησθῆναι, καὶ Σιμμίαν ἰδόντα γεγραμμένον Κέβητος ἀναμνησθῆναι ;

— Πάνυ γε.

— Οὐκοῦν καὶ Σιμμίαν ἰδόντα γεγραμμένον αὐτοῦ Σιμμίου ἀναμνησθῆναι ;

74 — Ἔστι / μέντοι, ἔφη.

19. Ἄρ' οὖν οὐ κατὰ πάντα ταῦτα συμβαίνει τὴν ἀνάμνησιν εἶναι μὲν ἄφ' ὁμοίων, εἶναι δὲ καὶ ἀπὸ ἀνομοίων ;

— Συμβαίνει.

— Ἄλλ' ὅταν γε ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἀναμνησκηταί τις τι, ἄρ' οὐκ ἀναρχαῖον τόδε προσπάσχειν, ἐννοεῖν εἴτε τι ἐλλείπει τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα εἴτε μὴ ἐκεῖνου, οὗ ἀνεμνήσθη ;

— Ἀνάγκη, ἔφη.

— Σκόπει δὴ, ἦ δ' ὅς, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. Φαμέν ποῦ τι εἶναι ἴσον, οὐ ξύλον λέγω ξύλῳ οὐδὲ λίθον λίθῳ, οὐδ' ἄλλο τῶν τοιοῦτων οὐδέν, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα πάντα ἕτερόν τι, αὐτὸ

β τὸ ἴσον· φῶμέν / τι εἶναι ἢ μὴδέν ;

— Φῶμεν μέντοι, νῆ Δί', ἔφη ὁ Σιμμίας, θαυμαστῶς γε

— Ἡ καὶ ἐπιστάμεθα αὐτὸ ὃ ἐστὶν ἴσον ;

— Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς.

— Πόθεν λαβόντες κύτοῦ τὴν ἐπιστήμην; Ἄρ' οὐκ ἐξ ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἢ ξύλα ἢ λίθους ἢ ἄλλα ἅττα ἰδόντες ἴσα, ἐκ τούτων ἐκείνο ἐννοήσαμεν, ἕτερον ὢν τούτων; Ἡ οὐχ ἕτερον σοι φαίνεται; Σκόπει δὲ καὶ τῇδε· ἄρ' οὐ λίθοι μὲν ἴσοι καὶ ξύλα ἐνίοτε ταῦτά ὄντα τῷ μὲν ἴσα φαίνεται, τῷ δ' οὐ;

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Τί δέ; Αὐτὰ τὰ ἴσα ἔστιν ὅτε ἄνισά σοι ἐφάνη, ἦ ἡ ἰσότης ἀνισότης;

— Οὐδεπώποτέ γε, ὦ Σώκρατες.

— Οὐ ταῦτόν ἄρα ἐστίν, ἦ δ' ὅς, ταῦτά τε τὰ ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον.

— Οὐδαμῶς μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες.

— Ἀλλὰ μὴν ἐκ τούτων γ', ἔφη, τῶν ἴσων, ἐτέρων ὄντων ἐκείνου τοῦ ἴσου, ὅμως αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην ἐννενόηκας καὶ εἴληφας;

— Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις.

— Οὐκοῦν ἡ ὁμοίου ὄντος τούτοις ἡ ἀνομοίου;

— Πάνυ γε.

— Διαφέρει δέ γε, ἦ δ' ὅς, οὐδέν· ἕως ἄν ἄλλο ἰδὼν ἀπὸ ταύτης τῆς ὕψεως ἄλλο ἐννοήσῃς, εἴτε ὅμοιον εἴτε / ἀνόμοιον, δ ἀναγκάζον, ἔφη, αὐτὸ ἀνάμνητιν γεγονέναι.

— Πάνυ μὲν οὖν.

Τί δέ; ἦ δ' ὅς· ἦ πάσχομέν τι τοιοῦτον περὶ τὰ ἐν τοῖς ξύλοις τε καὶ οἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν τοῖς ἴσοις; Ἄρα φαίνεται ἡμῖν οὕτως ἴσα εἶναι ὥσπερ αὐτὸ ὃ ἔστιν ἴσον, ἢ ἐνδεῖ τι ἐκείνου τῷ τοιοῦτον εἶναι οἷον τὸ ἴσον, ἢ οὐδέν;

— Καὶ πολὺ γε, ἔφη, ἐνδεῖ.

— Οὐκοῦν ὁμολογοῦμεν, ὅταν τις τι ἰδὼν ἐννοήσῃ, ὅτι βούλεται μὲν τοῦτο, ὃ νῦν ἐγὼ ὀρώ, εἶναι οἷον ἄλλο τι τῶν ὄντων, ἐνδεῖ δὲ καὶ οὐ δύναται τοιοῦτον / εἶναι οἷον ἐκεῖνο ε

ἀλλ' ἐστὶ φαυλότερον, ἀναγκαῖόν που τὸν τοῦτο ἐννοοῦντα τυχεῖν προειδότα ἐκεῖνο, ὃ φησιν αὐτὸ προσεικέναι μὲν, ἐνδεστέρωσ δὲ ἔχειν ;

— Ἀνάγκη.

— Τί οὖν ; Τοιοῦτον πεπόνθαμεν καὶ ἡμεῖς, ἢ οὐ, περὶ τε τὰ ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον ;

— Παντάπασι γε.

75 — Ἀναγκαῖον ἄρα ἡμᾶς προειδέναι τὸ ἴσον πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ὅτε / τὸ πρῶτον ἰδόντες τὰ ἴσα ἐνενόησαμεν, ὅτι ὁρέγεται μὲν πάντα ταῦτα εἶναι οἷον τὸ ἴσον, ἔχει δὲ ἐνδεστέρωσ .

— Ἔστι ταῦτα.

β — Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε ὁμολογοῦμεν, μὴ ἄλλοθεν αὐτὸ ἐννενοηκέναι μηδὲ δυνατὸν εἶναι ἐννοῆσαι, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ ἰδεῖν ἢ ἄψασθαι ἢ ἐκ τινος ἄλλης τῶν αἰσθήσεων· ταῦτόν δὲ πάντα ταῦτα λέγω.

— Ταῦτόν γάρ ἐστιν, ὦ Σώκρατες, πρὸς γε ὃ βούλεται δηλῶσαι ὁ λόγος.

— Ἀλλὰ μὲν δὴ ἐκ γε τῶν αἰσθήσεων δεῖ ἐννοῆσαι, ὅτι πάντα τὰ ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐκείνου τε / ὁρέγεται τοῦ ὃ ἐστιν ἴσον, καὶ αὐτοῦ ἐνδεέστερά ἐστίν· ἢ πῶς λέγομεν ;

— Οὕτως.

— Πρὸ τοῦ ἄρα ἄρξασθαι ἡμᾶς ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ τᾶλλα αἰσθάνεσθαι, τυχεῖν ἔδει που εἰληφότας ἐπιστήμην αὐτοῦ τοῦ ἴσου, ὃ τι ἐστίν, εἰ ἐμέλλομεν τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἴσα ἐκεῖσε ἀνοίσειν, ὅτι προθυμεῖται μὲν πάντα τοιαῦτ' εἶναι οἷον ἐκεῖνο, ἐστὶ δὲ αὐτοῦ φαυλότερα.

— Ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, ὦ Σώκρατες.

— Οὐκοῦν γενόμενοι εὐθὺς ἐωρῶμεν τε καὶ ἠκούομεν καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις εἵχομεν ;

— Πάνυ γε.

— "Εδει δέ γε, φαμέν, πρὸ τούτων τὴν τοῦ Ἰσου ἐπιστήμην γ
εἰληφέναι ;

— Ναί.

— Πρὶν γενέσθαι ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη ἡμῖν αὐτὴν εἰ-
ληφέναι ;

— "Εοικεν.

20. Οὐκοῦν εἰ μὲν, λαβόντες αὐτὴν πρὸ τοῦ γενέσθαι,
ἔχοντες ἐγενόμεθα, ἠπιστάμεθα καὶ πρὶν γενέσθαι καὶ εὐθὺς
γενόμενοι οὐ μόνον τὸ ἴσον καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον
ἀλλὰ καὶ ξύμπαντα τὰ τοιαῦτα ; Οὐ γὰρ περὶ τοῦ Ἰσου νῦν ὁ
λόγος ἡμῖν μᾶλλον τι ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ καλοῦ καὶ αὐτοῦ δ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου καὶ ὀσίου καί, ὕπερ λέγω, περὶ / ὅ-
πάντων, οἷς ἐπισφραγιζόμεθα τοῦτο ὃ ἔστι, καὶ ἐν ταῖς ἐρωτή-
σεσιν ἐρωτῶντες καὶ ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν ἀποκρινόμενοι. "Ωστε
ἀναγκαῖον ἡμῖν τούτων πάντων τὰς ἐπιστήμας πρὸ τοῦ γε-
νέσθαι εἰληφέναι.

— "Εστι ταῦτα.

— Καί, εἰ μὲν γε λαβόντες ἐκάστοτε μὴ ἐπιλελήσμεθα,
εἰδότας ἀεὶ γίνεσθαι καὶ ἀεὶ διὰ βίαν εἰδέναι· τὸ γὰρ εἰδέναι
τοῦτ' ἔστι, λαβόντα τοῦ ἐπιστήμην ἔχειν καὶ μὴ ἀπολωλε-
κέναι· ἢ οὐ τοῦτο λήθην λέγομεν, ὦ Σιμμία, ἐπιστήμης ἀπο-
βολήν ;

— Πάντως δήπου, ἔφη, / ὦ Σώκρατες.

— Εἰ δέ γε, οἶμαι, λαβόντες πρὶν γενέσθαι, γιγνόμενοι ε
ἀπωλέσαμεν, ὕστερον δὲ ταῖς αἰσθήσεσι χρώμενοι περὶ αὐτὰ
ἐκείνας ἀναλαμβάνομεν τὰς ἐπιστήμας, ἅς ποτε καὶ πρὶν εἴ-
χομεν, ἄρ' οὐχ ὁ καλοῦμεν μανθάνειν οἰκείαν ἂν ἐπιστήμην
ἀναλαμβάνειν εἶη ; Τοῦτο δέ που ἀναμ μνήσκεσθαι λέγοντες
ὀρθῶς ἂν λέγοιμεν ;

— Πάνυ γε.

- 76 — Δυνατὸν γὰρ δὴ τοῦτό γε εἶρᾶν, / αἰσθόμενόν τι ἢ
 ἰδόντα ἢ ἀκούσαντα ἢ τινα ἄλλην αἰσθησιν λαβόντα, ἕτερόν τι
 ἀπὸ τοῦτου ἐννοῆσαι, ὃ ἐπελέληστο, ᾧ τοῦτο ἐπιησίαζεν ἀνό-
 μοιον ὢν ἢ ᾧ ὅμοιον. "Ὡστε, ὅπερ λέγω, δυοῖν θάτερον, ἥτοι
 ἐπιστάμενοί γε αὐτὰ γεγονάμεν καὶ ἐπιστάμεθα διὰ βίου πάν-
 τες, ἢ ὕστερον, οὓς φαμεν μανθάνειν, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἀναμιμνή-
 σκονται οὗτοι, καὶ ἡ μάθησις ἀνάμνησις ἂν εἴη.
 — Καὶ μάλα δὴ οὕτως ἔχει, ὦ Σώκρατες.

- β 21. Πότερον οὖν αἰρεῖ, ὦ Σιμμία ; 'Επισταμένους ἡμᾶς γε-
 γονέναι ἢ ἀναμιμνήσκεισθαι / ὕστερον, ὧν πρότερον ἐπιστή-
 μην εἰληφότες ἦμεν ;
 — Οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ παρόντι ἐλέσθαι.
 — Τί δέ ; τόδε ἔχεις ἐλέσθαι, καὶ πῇ σοι δοκεῖ περὶ αὐ-
 τοῦ ; ἀνὴρ ἐπιστάμενος περὶ ὧν ἐπίσταται ἔχει ἂν δοῦναι λό-
 γον ἢ οὐ ;
 — Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες.
 — Ἡ καὶ δοκοῦσί σοι πάντες ἔχειν διδόναι λόγον περὶ τού-
 των, ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν ;
 — Βουλοίμην μεντᾶν, ἔφη ὁ Σιμμίας· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον
 φοβοῦμαι, μὴ αὔριον τηνικάδε οὐκέτι ἢ ἀνθρώπων οὐδεὶς ἀξίως
 οἶός τε τοῦτο ποιῆσαι.
 γ — Οὐκ / ἄρα δοκοῦσί σοι ἐπίστασθαί γε, ἔφη, ὦ Σιμμία,
 πάντες αὐτά ;
 — Οὐδαμῶς.
 — 'Αναμιμνήσκονται ἄρα, ἃ ποτε ἔμαθον ;
 — 'Ανάγκη.
 — Πότε λαβοῦσαι αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν ;
 Οὐ γὰρ δὴ ἀφ' οὗ γε ἄνθρωποι γεγονάμεν.
 Οὐ δῆτα.
 — Πρότερον ἄρα.

— Ἦσαν ἄρα, ὦ Σιμμία, αἱ ψυχαὶ καὶ πρότερον, πρὶν εἶναι ἐν ἀνθρώπου εἶδει, χωρὶς σωμάτων καὶ φρόνησιν εἶχον.

— Εἰ μὴ ἄρα ἅμα γιγνόμενοι λαμβάνομεν, ὦ Σώκρατες, ταύτας τὰς ἐπιστήμας· οὗτος γὰρ λείπεται ἔτι ὁ χρόνος.

— Εἶεν, ὦ ἐταῖρε· ἀπόλλυμεν δὲ αὐτὰς ἐν ποίῳ ἄλλῳ χρόνῳ; οὐ γὰρ δὴ ἔχοντές γε αὐτὰς γιγνόμεθα, ὥς ἄρτι ὁμολογήσαμεν. Ἡ ἐν τούτῳ ἀπόλλυμεν ἐν ᾧ περ καὶ λαμβάνομεν; Ἡ ἔχεις ἄλλον τινὰ εἰπεῖν χρόνον;

— Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ ἔλαθον ἐμχυτὸν οὐδὲν εἰπών.

22. Ἄρ' οὖν οὕτως ἔχει, ἔφη, ἡμῖν, ὦ Σιμμία· εἰ μὲν ἔστιν, ἃ θρυλοῦμεν αἰεὶ, καλὸν τέ τι καὶ ἀγαθὸν καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη οὐσία, καὶ ἐπὶ ταύτην τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων πάντα ἀναφέρομεν, ὑπάρχουσιν / πρότερον ἀνευρίσκοντες ἡμετέραν οὐσαν, καὶ ταῦτα ἐκείνη ἀπεικάζομεν, ἀναγκαῖον, οὕτως ὥσπερ καὶ ταῦτα ἔστιν, οὕτως καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν εἶναι καὶ πρὶν γεγονέναι ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ ἔστι ταῦτα, ἄλλως ἂν ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη; Ἄρ' οὕτως ἔχει, καὶ ἴση ἀνάγκη ταῦτά τε εἶναι καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς πρὶν καὶ ἡμᾶς γεγονέναι, καὶ εἰ μὴ ταῦτα, οὐδὲ τάδε;

— Ὑπερφυῶς, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Σιμμίας, δοκεῖ μοι ἡ αὐτὴ ἀνάγκη εἶναι, καὶ εἰς καλὸν γε καταφεύγει ὁ λόγος, εἰς τὸ ὁμοίως εἶναι τὴν τε / ψυχὴν ἡμῶν, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, καὶ τὴν οὐσίαν, ἣν σὺ νῦν λέγεις. Οὐ γὰρ ἔχω ἔγωγε οὐδὲν οὕτω μοι ἐναργὲς ὥν ὡς τοῦτο, τὸ πάντα τὰ τοιαῦτ' εἶναι ὡς οἶόν τε μάλιστα, καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν καὶ τᾶλλα πάντα, ἃ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες· καὶ ἔμοιγε δοκεῖ ἱκανῶς ἀποδεδείχθαι.

— Τὶ δὲ δὴ Κέβητι; ἔφη ὁ Σωκράτης, δεῖ γὰρ καὶ Κέβητα πείθειν.

β — Ἰκανῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὥς ἔγωγε οἶμαι· καίτοι καρτερώτατος ἀνθρώπων ἐστὶ πρὸς τὸ ἀπιστεῖν τοῖς λόγοις. Ἄλλ' οἶμαι οὐκ ἐνδεῶς τοῦτο πεπεῖσθαι αὐτὸν, ὅτι, πρὶν / γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχή.

23. Εἰ μέντοι, καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνωμεν, ἔτι ἔσται, οὐδὲ αὐτῷ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποδεδεῖχθαι, ἀλλ' ἔτι ἐνέστηκεν, ὃ νῦν δὴ Κέβης ἔλεγε, τὸ τῶν πολλῶν, ὅπως μὴ ἅμα ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου διασκεδάννυται ἡ ψυχὴ καὶ αὐτῇ τοῦ εἶναι τοῦτο τέλος ἦ. Τί γὰρ κωλύει γίγνεσθαι μὲν αὐτὴν καὶ ζυνίστασθαι ἄλλοθεν ποθεν καὶ εἶναι, πρὶν καὶ εἰς ἀνθρώπειον σῶμα ἀφικέσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἀφίκεται καὶ ἀπαλλάττεται τούτου, τότε καὶ αὐτὴν τελευτᾷ καὶ διαφθείρεσθαι;

γ — Εὖ λέγεις, / ἔφη, ὦ Σιμμία, ὁ Κέβης. Φαίνεται γὰρ ὥσπερ ἡμῖς ἀποδεδεῖχθαι οὐ δεῖ, ὅτι, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχὴ· δεῖ δὲ προσαποδεῖξαι, ὅτι, καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνωμεν, οὐδὲν ἥττον ἔσται ἢ πρὶν γενέσθαι, εἰ μέλει τέλος ἡ ἀπόδειξις ἔχειν.

δ — Ἀποδέδεικται μὲν, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ὁ Σωκράτης, καὶ νῦν, εἰ θέλετε συνθεῖναι τοῦτόν τε τὸν λόγον εἰς ταῦτόν καὶ ὃν πρὸ τούτου ὡμολογήσαμεν, τὸ γίγνεσθαι πᾶν τὸ ζῶν ἐκ τοῦ τεθνεῶτος. Εἰ γὰρ ἔστι μὲν ἡ ψυχὴ καὶ πρότερον, ἀνάγκη / δὲ αὐτῇ εἰς τὸ ζῆν ἰούσῃ τε καὶ γυγνομένη μηδαμύθεν ἄλλοθεν ἢ ἐκ θανάτου καὶ τοῦ τεθνάναι γίγνεσθαι, πῶς οὐκ ἀνάγκη αὐτὴν, καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνῃ, εἶναι, ἐπειδὴ γὰρ δεῖ αὐθις αὐτὴν γίγνεσθαι; Ἀποδέδεικται μὲν οὖν, ὅπερ λέγεται, καὶ νῦν.

24. Ὅμως δὲ μοι δοκεῖς σύ τε καὶ Σιμμίας ἡδέως ἂν καὶ τοῦτον διαπραγματεύσασθαι τὸν λόγον ἔτι μᾶλλον καὶ δεδιέναι τὸ τῶν παιδῶν, μὴ ὡς ἀληθῶς ὁ ἄνεμος αὐτὴν ἐκ-

βαίνουσιν ἐκ τοῦ σώματος διαφυσᾷ καὶ διασκεδάννυσιν, ἄλλως τε / καὶ ὅταν τύχη τις μὴ ἐν νηνεμία, ἀλλ' ἐν μεγάλῳ τινὶ πνεύματι ἀποθνήσκων.

Καὶ ὁ Κέβης ἐπιγελάσας· ὡς δεδιότων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειρῶ ἀναπείθειν· μᾶλλον δὲ μὴ ὡς ἡμῶν δεδιότων, ἀλλ' ἴσως ἐνὶ τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς, ὅστις τὰ τοιαῦτα φοβεῖται. τοῦτον οὖν πειρῶ μεταπείθειν μὴ δεδιέναι τὸν θάνατον ὥσπερ τὰ μορμολύχεια.

— Ἀλλὰ χρὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπάδειν αὐτῷ ἐκάστης ἡμέρας, ἕως ἂν ἐξεπάσχηται.

— Πόθεν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες / τῶν τοιούτων ἀγαθὸν 78 ἐπωδὸν ληψόμεθα, ἐπειδὴ σύ, ἔφη, ἡμᾶς ἀπολείπεις ;

— Πολλὴ μὲν ἡ Ἑλλάς, ἔφη, ὦ Κέβης, ἐν ἣ ἔνεισί που ἀγαθοὶ ἄνδρες, πολλὰ δὲ καὶ τὰ τῶν βαρβάρων γένη, οὓς πάντας χρὴ διερευνᾶσθαι ζητοῦντας τοιοῦτον ἐπωδόν, μήτε χρημάτων φειδομένους μήτε πόνων, ὡς οὐκ ἔστιν εἰς ὃ τι ἂν ἀναγκαιότερον ἀναλίσκοιτε χρήματα. Ζητεῖν δὲ χρὴ καὶ αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων· ἴσως γὰρ ἂν οὐδὲ ῥαδίως εὔροιτε μᾶλλον ὑμῶν δυναμένους τοῦτο ποιεῖν.

— Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δῆ, ἔφη, ὑπάρξει, ὁ Κέβης· ὅθεν δὲ ἀπελίπομεν, / ἐπ' ἀνέλθωμεν, εἴ σοι ἡδομένῳ ἐστίν.

β

— Ἀλλὰ μὴν ἡδομένῳ γε· πῶς γὰρ οὐ μέλλει ;

— Καλῶς, ἔφη, λέγεις.

25. Οὐκοῦν τοιόνδε τι, ἡ δ' ὅς ὁ Σωκράτης, δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι ἑαυτούς, τῷ ποίῳ τινὶ ἄρα προσήκει τοῦτο τὸ πάθος πάσχειν, τὸ διασκεδάννυσθαι, καὶ ὑπὲρ τοῦ ποίου τινὸς δεδιέναι, μὴ πάθῃ αὐτὸ καὶ τῷ ποίῳ τινὶ οὐ· καὶ μετὰ τοῦτο αὖ ἐπισκέψασθαι, πότερον ἢ ψυχὴ ἐστίν, καὶ ἐκ τούτων θαρρεῖν ἢ δεδιέναι ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ;

— Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις.

Υ — Ἄρ' οὖν τῷ μὲν συντεθέντι τε καὶ / συνθέτω ὄντι φύσει προσήκει τοῦτο πάσχειν, διακρινέσθαι ταύτῃ, ἥπερ συνετέθη· εἰ δέ τι τυγχάνει ὃν ἀζύνθετον, τούτῳ μόνῳ προσήκει μὴ πάσχειν ταῦτα. εἴπερ τῷ ἄλλῳ ;

— Δοκεῖ μοι, ἔφη, οὕτως ἔχειν, ὁ Κέβης.

— Οὐκοῦν ἄπερ αἰεὶ κατὰ ταῦτά καὶ ὡσαύτως ἔχει, ταῦτα μάλιστα εἰκὸς εἶναι τὰ ἀζύνθετα, τὰ δὲ ἄλλοτ' ἄλλως καὶ μηδέποτε κατὰ ταῦτά, ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ζύνθετα ;

— Ἐμοιγε δοκεῖ οὕτως.

δ — Ἴωμεν δῆ, ἔφη, ἐπὶ ταῦτα, ἔρ' ἄπερ ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ. Αὐτὴ ἡ οὐσία, ἥς λόγον / δίδομεν τοῦ εἶναι καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι, πότερον ὡσαύτως αἰεὶ ἔχει κατὰ ταῦτά ἢ ἄλλοτ' ἄλλως ; Αὐτὸ τὸ ἴσον, αὐτὸ τὸ καλόν, αὐτὸ ἕκαστον, ὃ ἔστιν, τὸ ὄν, μήποτε μεταβολὴν καὶ ἡντινοῦν ἐνδέχεται ; Ἡ αἰεὶ αὐτῶν ἕκαστον, ὃ ἔστιν, μονοειδὲς ὃν αὐτὸ καθ' αὐτό, ὡσαύτως κατὰ ταῦτά ἔχει καὶ οὐδέποτε οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀλλοίωσιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται ;

— Ὡσαύτως, ἔφη, ἀνάγκη, ὁ Κέβης, κατὰ ταῦτά ἔχειν, ὦ Σώκρατες.

ε — Τί δὲ τῶν πολλῶν, οἷον ἀνθρώπων ἢ ἵππων ἢ ἱματίων ἢ ἄλλων ὄντινωνόντων τοιούτων ἢ ἴσων ἢ καλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκείνοις ὁμωνύμων ; Ἄρα κατὰ ταῦτά ἔχει, ἢ πᾶν τοῦναντίον ἐκείνοις οὔτε αὐτὰ αὐτοῖς οὔτε ἀλλήλοις οὐδέποτε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδαμῶς κατὰ ταῦτά ;

— Οὕτως αὖ, ἔφη ὁ Κέβης· οὐδέποτε ὡσαύτως ἔχει.

79 — Οὐκοῦν / τούτων μὲν καὶ ἄψαιο, καὶ ἰδοιοι, καὶ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν αἰσθοιο, τῶν δὲ κατὰ ταῦτά ἐχόντων οὐκ ἔστιν ὅτῳ ποτ' ἂν ἄλλῳ ἐπιλάβοιο ἢ τῷ τῆς διανοίας λογισμῷ, ἀλλ' ἔστιν αἰειδῇ τὰ τοιαῦτα καὶ οὐχ ὀρατά ;

— Παντάπασι, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις.

26. Θῶμεν οὖν βούλει, ἔφη, δύο εἶδη τῶν ὄντων, τὸ μὲν ὁρατὸν, τὸ δὲ ἀειδές ;

— Θῶμεν, ἔφη.

— Καὶ τὸ μὲν ἀειδές ἀεὶ κατὰ ταῦτά ἔχον, τὸ δὲ ὁρατὸν μηδέποτε κατὰ ταῦτά ;

— Καὶ τοῦτο, ἔφη, θῶμεν.

— Φέρε δὴ, ἡ δ' ὅς, ἄλλο τι ἡμῶν αὐτῶν / τὸ μὲν σῶμά β ἐστι, τὸ δὲ ψυχὴ ;

— Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη.

— Ποτέρῳ οὖν ὁμοιότερον τῷ εἶδει φαῖμεν ἂν εἶναι καὶ ζυγγενέστερον τὸ σῶμα ;

— Παντί, ἔφη, τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῷ ὁρατῷ.

— Τί δὲ ἡ ψυχὴ ; Ὅρατὸν ἢ ἀειδές ;

— Οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη.

— Ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς γε τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ μὴ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει λέγομεν ἢ ἄλλη τινὶ οἶει ;

— Τῇ τῶν ἀνθρώπων.

— Τί οὖν περὶ ψυχῆς λέγομεν ; Ὅρατὸν ἢ ἀόρατον εἶναι ;

— Οὐχ ὁρατὸν.

— Ἀειδές ἄρα ;

— Ναί.

— Ὅμοιότερον ἄρα ψυχὴ σώματός ἐστι τῷ ἀειδεῖ, τὸ δὲ τῷ ὁρατῷ.

— Πᾶσα ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

Υ

27. Οὐκοῦν καὶ τότε πάλαι ἐλέγομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ, ὅταν μὲν τῷ σώματι προσχρῆται εἰς τὸ σκοπεῖν τι ἢ διὰ τοῦ ὁρᾶν ἢ διὰ τοῦ ἀκούειν ἢ δι' ἄλλης τινὸς αἰσθήσεως — τοῦτο γὰρ ἐστι τὸ διὰ τοῦ σώματος, τὸ δι' αἰσθήσεως σκοπεῖν τι —, τότε μὲν ἔλκεται ὑπὸ τοῦ σώματος εἰς τὰ οὐδέποτε κατὰ

ταύτὰ ἔχοντα, καὶ αὐτὴ πλανᾶται καὶ ταράττεται καὶ ἱλιγγιᾷ ὥσπερ μεθύουσα, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη.

— Πάνυ γε.

- δ — "Όταν δέ γε αὐτὴ καθ' αὐτὴν σκοπῇ, ἐκεῖσε οὔχεται εἰς τὸ καθαρὸν τε καὶ αἰὶ ὄν καὶ ἀθάνατον καὶ ὡσαύτως ἔχον καὶ ὡς συγγενῆς οὖσα αὐτοῦ αἰὶ μετ' ἐκείνου γίγνεται, ὅταν περ αὐτὴ καθ' αὐτὴν γένηται καὶ ἐξῇ αὐτῇ, καὶ πέπαυται τε τοῦ πλάνου καὶ περὶ ἐκεῖνα αἰὶ κατὰ ταύτὰ ὡσαύτως ἔχει, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ πάθημα φρόνησις κέκληται ;
- Παντάπασιν, ἔφη, καλῶς καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

- ε — Ποτέρῳ οὖν αὖ σοι δοκεῖ τῷ εἶδει καὶ ἐκ τῶν ἐμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν νῦν / λεγομένων ψυχῇ ὁμοιότερον εἶναι καὶ συγγενέστερον ;

— Πᾶς ἂν μοι δοκεῖ, ἢ δ' ὅς, συγχωρῆσαι, ὦ Σώκρατες, ἐκ ταύτης τῆς μεθόδου, καὶ ὁ δυσμαθέστατος, ὅτι ὅλῳ καὶ παντὶ ὁμοιότερόν ἐστι ψυχῇ τῷ αἰὶ ὡσαύτως ἔχοντι μᾶλλον ἢ τῷ μή.

— Τί δὲ τὸ σῶμα ;

— Τῷ ἐτέρῳ.

- 80 28. "Όρα δὴ καὶ τῇδε, ὅτι, ἐπειδὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὥσι ψυχῇ καὶ σῶμα, τῷ / μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν καὶ κατὰ ταῦτα αὖ πότερόν σοι δοκεῖ ὅμοιον τῷ θείῳ εἶναι καὶ πότερον τῷ θνητῷ ;
- "Η οὐ δοκεῖ σοι τὸ μὲν θεῖον οἶον ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαί τε καὶ δουλεύειν ;

— Ἐμοιγε.

— Ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικεν ;

— Δῆλα δὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ τῷ θείῳ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ.

— Σκόπει δὴ, ἔφη, ὦ Κέβης, εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων
τάδε ἡμῖν ξυμβαίνει, τῷ μὲν θείῳ καὶ / ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ β
καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ αἰὶ ὡσαύτως κατὰ ταῦτά
ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον εἶναι ψυχὴν, τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ καὶ
θηητῷ καὶ πολυειδεῖ καὶ ἀνοήτῳ καὶ διαλυτῷ καὶ μηδέποτε
κατὰ ταῦτά ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον αὐ εἶναι σῶμα. "Εχομεν
τι παρὰ ταῦτα ἄλλο λέγειν, ὦ φίλε Κέβης, ἢ οὐχ οὕτως ἔχει ;

— Οὐκ ἔχομεν.

29. Τί οὖν ; Τούτων οὕτως ἐχόντων ἄρ' οὐχὶ σῶματι μὲν
ταχὺ διαλύεσθαι προσήκει, ψυχῇ δὲ αὐ τὸ παράπαν ἀδιαλύτῳ
εἶναι ἢ ἐγγύς τι τούτου ;

— Πῶς / γὰρ οὐ ;

— Ἐννοεῖς οὖν, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὴν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ
μὲν ὁρατὸν αὐτοῦ, τὸ σῶμα, καὶ ἐν ὁρατῷ κείμενον, ὃ δὴ νεκρὸν
καλοῦμεν, ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖ-
σθαι, οὐκ εὐθὺς τούτων οὐδὲν πέπονθεν, ἀλλ' ἐπεικῶς συχνὸν
ἐπιμένει χρόνον· ἐὰν μὲν τις καὶ χαριέντως ἔχων τὸ σῶμα τε-
λευτήσῃ καὶ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ καὶ πάνυ μάλα· συμπεσόν γὰρ τὸ
σῶμα καὶ ταριχευθέν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες,
ὀλίγου ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον· ἕνια δὲ / μέρη τοῦ δ
σώματος, καὶ ἂν σαπῇ, ὅστᾳ τε καὶ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτα
πάντα, ὅμως, ὥς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν· ἢ οὐ ;

— Ναί.

— Ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα, τὸ ἀειδές, τὸ εἰς τοιοῦτον τόπον ἔτε-
ρον οἰχόμενον γενναῖον καὶ καθαρὸν καὶ ἀειδῆ, εἰς "Αἶδου
ὡς ἀληθῶς, παρὰ τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον θεόν, οἷ, ἂν θεὸς
ἐθέλῃ, αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον, αὕτη δὲ δὴ ἡμῖν ἡ τοι-
αύτη καὶ οὕτω πεφυκυῖα ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος εὐθὺς
διαπεφύσεται καὶ ἀπόλωλεν, ὥς φασιν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ;
Πολλοῦ γε δεῖ, / ὦ φίλε Κέβης τε καὶ Σιμμία, ἀλλὰ πολλῷ ε
μᾶλλον ὧδε ἔχει· ἐὰν μὲν καθαρὰ ἀπαλλάττηται, μηδὲν τοῦ

81 σώματος ξυμφέλκουσα, ἅτε οὐδὲν κοινωνοῦσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἔχουσα εἶναι, ἀλλὰ φεύγουσα αὐτὸ καὶ συνηθροισμένη αὐτῇ εἰς αὐτήν, ἅτε μελετῶσα αἰεὶ τοῦτο, τὸ δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ὁρθῶς φιλοσοφοῦσα καὶ τῷ ὄντι τεθνάναι / μελετῶσα ῥαδίως ἢ οὐ τοῦτ' ἂν εἴη μελέτη θανάτου ;

— Παντάσῃ γε.

— Οὐκ οὖν οὕτω μὲν ἔχουσα εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ τὸ αἰδέες ἀπέρχεται, τὸ θεῖόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, οἷ ἄφικο-
μένη ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβων καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρω-
πείων ἀπηλλαγμένη, ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ τῶν μεμνημέ-
νων, ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ τῶν θεῶν διάγουσα·
οὕτω φῶμεν, ὦ Κέβης, ἢ ἄλλως ;

— Οὕτω, νῆ Δία, ἔφη ὁ Κέβης.

β 30. Ἐὰν δέ γε, / οἶμαι, μεμιασμένη καὶ ἀκάθαρτος τοῦ
σώματος ἀπαλλάττεται, ἅτε τῷ σώματι αἰεὶ ξυνοῦσα καὶ τοῦτο
θεραπεύουσα καὶ ἐρῶσα καὶ γεγοητευμένη ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τε
τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν, ὥστε μηδὲν ἄλλο δοκεῖν εἶναι
ἀληθές ἀλλ' ἢ τὸ σωματοειδές, οὗ τις ἂν ἄψαιτο καὶ ἴδοι καὶ
πίοι καὶ φάγοι καὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια χρήσαιοτο, τὸ δὲ τοῖς
γ ὀμμασι σκοτῶδες καὶ αἰδέες, νοητὸν δὲ καὶ φιλοσοφία αἰ-
ρετόν, τοῦτο δὲ εἰθισμένη μισεῖν τε καὶ τρέμειν καὶ φεύγειν,
οὕτω δὴ ἔχουσαν οἷε ψυχὴν / αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἰλικρινῇ
ἀπαλλάξεσθαι ;

— Οὐδ' ὁπωστιοῦν, ἔφη.

— Ἀλλὰ διειλημμένην γε, οἶμαι, ὑπὸ τοῦ σωματοειδοῦς,
ὁ αὐτῇ ἡ ὁμιλία τε καὶ συνουσία τοῦ σώματος διὰ τὸ
αἰεὶ ξυνεῖναι καὶ διὰ τὴν πολλὴν μελέτην ἐνεποίησε ξύμφυτον ;

— Πάνυ γε.

— Ἐμβριθές δέ γε, ὦ φίλε, τοῦτο οἶεσθαι χρή εἶναι καὶ

βαρὺ καὶ γεῶδες καὶ ὁρατόν· ὁ δὲ καὶ ἔχουσα ἡ τοιαύτη ψυχὴ βαρύνεται τε καὶ ἔλκεται πάλιν εἰς τὸν ὁρατὸν τύπον φόβῳ τοῦ ἀειδοῦς τε καὶ "Αἰδου, ὥσπερ λέγεται, περὶ τὰ / μνήματα τε καὶ τοὺς τάφους κυλινδουμένη, περὶ ἃ δὲ καὶ ὠφθη 8
ἅττα ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα, οἷα παρέχονται αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εἰδῶλα, αἱ μὴ καθαρῶς ἀπολυθεῖσαι, ἀλλὰ τοῦ ὁρατοῦ μετέχουσαι, διὸ καὶ ὁρῶνται.

— Εἰκός γε, ὦ Σώκρατες;

— Εἰκὸς μέντοι, ὦ Κέβης. Καὶ οὐ τί γε τὰς τῶν ἀγαθῶν τούτῃς εἶναι, ἀλλὰ τὰς τῶν φάτων, αἵ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀναγκάζονται πλανᾶσθαι δίκην τίνουσαι τῆς προτέρας τροφῆς κακῆς οὐσίας. Καὶ μέχρι γε τούτου πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ ζυνεπακολουθοῦντος, τοῦ σωματοειδοῦς, ἐπιθυμίᾳ πάλιν ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα.

31. Ἐνδοῦνται δέ, ὥσπερ εἰκός, εἰς τοιαῦτα ἦθη, ὅποια ἄτ' ἂν καὶ μεμελετηκυῖαι τύχωσιν ἐν τῷ βίῳ.

— Τὰ ποῖα δὲ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες;

— Οἷον τοὺς μὲν γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετηκότας καὶ μὴ διευλαβημένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν τοιούτων θηρίων εἰκὸς ἐνδύεσθαι. "Ἡ οὐκ / οἶει; 8

— Πάνυ μὲν οὖν εἰκός λέγεις.

— Τοὺς δέ γε ἀδικίας τε καὶ τυραννίδας καὶ ἀρπαγὰς προτετιμηκότας εἰς τὰ τῶν λύκων τε καὶ ἱεράκων καὶ ἰκτίνων γένη· ἢ ποῖ ἂν ἄλλοσέ φαμεν τὰς τοιαύτας εἶναι;

— Ἀμέλει, ἔφη ὁ Κέβης, εἰς τὰ τοιαῦτα.

— Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, δῆλα δὲ καὶ τᾶλλα, ἦ ἂν ἕκαστα ἴοι, κατὰ τὰς αὐτῶν ὁμοιότητας τῆς μελέτης;

— Δῆλον δὲ, ἔφη· πῶς δ' οὐ;

— Οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι, ἔφη, καὶ τούτων εἰσὶ καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες οἱ τὴν δημοτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρε-

β την / ἐπιτετηδευκότες, ἣν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γεγонуῖαν ἄνευ φιλοσοφίας τε καὶ νοῦ ;

— Πῇ δὴ οὗτοι εὐδαιμονέσταιοι ;

— Ὅτι τούτους εἰκὸς ἐστὶν εἰς τοιοῦτον πάλιν ἀφικνεῖσθαι πολιτικόν τε καὶ ἡμέρον γένος ἢ που μελιττῶν ἢ σφηκῶν ἢ μυρμηκῶν ἢ καὶ εἰς ταῦτόν γε πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ γίγνεσθαι ἐξ αὐτῶν ἄνδρας μετρίους.

— Εἰκόες.

γ 32. Εἰς δέ γε θεῶν γένος μὴ φιλοσοφῆσαντι καὶ παντελῶς καθαρθῶ ἀπιόντι οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι / ἀλλ' ἢ τῷ φιλομαθεῖ.

— Ἀλλὰ τούτων ἕνεκα, ὧ ἐταῖρε Σιμμία τε καὶ Κέβης, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφῶντες ἀπέχονται τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν ἀπασῶν καὶ καρτεροῦσι καὶ οὐ παραδιδόασιν αὐταῖς ἑαυτούς, οὐ τι οἰκοφθορίαν τε καὶ πενίαν φοβούμενοι, ὥσπερ οἱ πολλοὶ καὶ φιλοχρήματοι, οὐδὲ αὖ ἀτιμίαν τε καὶ ἀδοξίαν μοχθηρίας δεδιότες, ὥσπερ οἱ φίλαρχοί τε καὶ φιλότιμοι· ἐπειτα ἀπέχονται αὐτῶν.

— Οὐ γὰρ ἂν πρέποι, ἔφη, ὧ Σώκρατες, ὁ Κέβης.

δ — Οὐ μέντοι, μὰ Δία, ἢ δ' ὅς. / Τοιγάρτοι τούτοις μὲν ἅπασιν, ὧ Κέβης, ἐκείνοι, οἷς τι μέλει τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἀλλὰ μὴ σώματα πλάττοντες ζῶσι, χαίρειν εἰπόντες οὐ κατὰ ταῦτα πορεύονται αὐτοῖς ὥς οὐκ εἰδῶσιν ὅπῃ ἔρχονται· αὐτοὶ δὲ ἡγούμενοι οὐ δεῖν ἐναντία τῇ φιλοσοφίᾳ πράττειν καὶ τῇ ἐκείνης λύσει τε καὶ καθαρμῷ, ταύτῃ δὴ τρέπονται ἐκείνην ἐπόμενοι, ἢ ἐκείνη ὑφηγεῖται.

33. Πῶς, ὧ Σώκρατες ;

— Ἐγὼ ἔρω, ἔφη. Γινώσκουσι γάρ, ἢ δ' ὅς, οἱ φιλο-

μαθεῖς, ὅτι παραλαβοῦσα αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία / ἀτε-
 χνῶς δεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγ-
 καζομένην δὲ ὥσπερ διὰ εἰργμοῦ διὰ τούτου σκοπεῖσθαι τὰ
 ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλιν-
 δουμένην καὶ τοῦ εἰργμοῦ τὴν δεινότητα κατιδοῦσα, ὅτι δι'
 ἐπιθυμίας ἐστίν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλή-
 πτωρ εἴη / τοῦ δεδέσθαι· ὅπερ οὖν λέγω, γινώσκουσι
 οἱ φιλομαθεῖς, ὅτι οὕτω παραλαβοῦσα ἡ φιλοσοφία ἔχουσιν
 αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἡρέμα παραμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ
 ἐνδεικνυμένη, ὅτι ἀπάτης μὲν μεστή ἡ διὰ τῶν ὁμμάτων σκέ-
 ψις, ἀπάτης δὲ ἡ διὰ τῶν ὠτων καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων,
 πείθουσα δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναχωρεῖν, ὅσον μὴ ἀνάγκη αὐ-
 τοῖς χρῆσθαι, αὐτὴν δὲ εἰς αὐτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζε-
 σθαι παρακλεουμένη, πιστεύειν δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ἄλλ' ἢ αὐ-
 τὴν αὐτῇ, ὅτι ἂν νοήσῃ / αὐτὴ καθ' αὐτὴν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τῶν
 ὄντων· ὅτι δ' ἂν δι' ἄλλων σκοπῇ ἐν ἄλλοις ὅν ἄλλο μηδὲν
 ἡγεῖσθαι ἀληθές· εἶναι δὲ τὸ μὲν τοιοῦτον αἰσθητόν τε καὶ
 ὁρατόν, ὃ δὲ αὐτὴ ὁρᾷ νοητόν τε καὶ ἀειδές. Ταύτῃ οὖν τῇ
 λύσει οὐκ οἰομένη δεῖν ἐναντιοῦσθαι ἢ τοῦ ὡς ἀληθῶς φιλο-
 σόφου ψυχῇ οὕτως ἀπέχεται τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν
 καὶ λυπῶν καὶ φόβων, καθ' ὅσον δύναται, λογιζομένη, ὅτι,
 ἐπειδὴν τις σφόδρα ἡσθῇ ἢ λυπηθῇ ἢ φοβηθῇ ἢ ἐπιθυμήσῃ,
 οὐδὲν τοσοῦτον κακὸν ἔπαθεν ἀπ' αὐτῶν, ὢν ἂν τις οἰηθεῖη,
 οἷον ἢ νοσήσας ἢ τι / ἀναλώσας διὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ' ὁ πάν-
 των μέγιστον τε κακὸν καὶ ἔσχατον ἐστὶ, τοῦτο πάσχει καὶ οὐ
 λογίζεται αὐτό.

— Τί τοῦτο, ὦ Σώκρατες ; ἔφη ὁ Κέβης.

— Ὅτι ψυχὴ παντὸς ἀνθρώπου ἀναγκάζεται ἅμα τε ἡσθῆ-
 ναι ἢ λυπηθῆναι σφόδρα ἐπὶ τῷ καὶ ἡγεῖσθαι, περὶ ὃ ἂν μάλι-
 στα τοῦτο πάσχη, τοῦτο ἐναργέστατον τε εἶναι καὶ ἀληθέστα-
 τον οὐχ οὕτως ἔχον. Ταῦτα δὲ μάλιστα [τὰ] ὁρατά· ἢ οὐ ;

— Πάνυ γε.

δ — Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ πάθει μάλιστα / καταδεῖται ἡ ψυχὴ
ὑπὸ σώματος.

— Πῶς δὲ ;

—“Οτι ἐκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη ὥσπερ ἦλον ἔχουσα προσ-
ηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα καὶ προσπερονᾷ καὶ ποιεῖ σωμα-
τοειδῆ δοξάζουσιν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα
φῇ. Ἐκ γὰρ τοῦ ὁμοδοξεῖν τῷ σώματι καὶ τοῖς αὐτοῖς χαί-
ρειν, ἀναρχάζεται, οἴμει, ὁμοτρόπος τε καὶ ὁμότροπος γίγνε-
σθαι καὶ οἷα μηδέποτε εἰς “Αἰδοῦ καθαρθῶς ἀρικήσθαι, ἀλλ’
αἰ τοῦ σώματος ἀναπλέα ἐξιέναι, ὥστε ταχὺ πάλιν πίπτειν
εἰς ἄλλο σῶμα καὶ ὥσπερ σπειρόμενη ἐμφύεσθαι, καὶ ἐκ / τού-
των ἁμοιρος εἶναι τῆς τοῦ θεοῦ τε καὶ καθαροῦ καὶ μονοει-
δοῦς συνουσίας.

— Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις, ὁ Κέβης, ὦ Σώκρατες.

34. Τούτων τοίνυν ἕνεκα, ὦ Κέβης, οἱ δικαίως φιλομα-
θεῖς κόσμιοί εἰσι καὶ ἀνδρεῖοι, οὐχ ὧν οἱ πολλοὶ ἕνεκά φα-
σιν· ἢ σὺ οἶει ;

84 / — Οὐ δῆτα ἔγωγε.

— Οὐ γάρ, ἀλλ’ οὕτω λογίσαιτ’ ἂν ψυχὴ ἀνδρὸς φιλο-
σόφου καὶ οὐκ ἂν οἰηθείη τὴν μὲν φιλοσοφίαν χρῆναι ἑαυτὴν
λύειν, λυούσης δὲ ἐκείνης αὐτὴν παραδιδόναι ταῖς ἡδοναῖς καὶ
λύπαις ἑαυτὴν πάλιν αὖ ἐγκαταδεῖν καὶ ἀνήνυτον ἔργον πράτ-
τειν Πηνελόπης τινὰ ἐναντίως ἰσθὸν μεταχειριζομένην. Ἀλλὰ
γαλήνην τούτων παρασκευάζουσα, ἐπομένη τῷ λογισμῷ καὶ
αἰ ἐν τούτῳ οὔσα, τὸ ἀληθές καὶ τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀδόξαστον
β θεωμένη καὶ ὑπ’ ἐκείνου τρεφομένη, / ζῇν τε οἶστοι οὕτω δεῖν,
ἕως ἂν ζῇ, καί, ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς τὸ ξυγγενές καὶ εἰς τὸ
τοιούτον ἀφικομένη ἀπηλλάχθαι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Ἐκ
δὲ τῆς τοιαύτης τροφῆς οὐδὲν δεινόν, μὴ φοβηθῇ, ταῦτά
γ’ ἐπιτηδεύσασα, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ὅπως μὴ διασπα-

σθεῖσα ἐν τῇ ἀπαλλοτριῇ τοῦ σώματος ὑπὸ τῶν ἀνέμων διαφυ-
σθεῖσα καὶ διαπτομένη οὐχίχεται καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ἔτι.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΚΕΦ. 35 - 63

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ πρὶ πάντων ἐπιχειρήματα φάνηκε ὅτι σ' αὐτὸ ἐδῶ
τὸ σημεῖο τελειώνει ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς· ὁ Σιμίας
ὅμως καὶ ὁ Κέβης ἔχουν μερικοὺς δισταγμούς. Πρῶτος ὁ Σιμίας λέει ὅτι
μπορεῖ νὰ ὑποστηριχτεῖ πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι μιὰ ἁρμονία τῶν στοιχείων
τοῦ σώματος, ὅπως εἶναι ἡ ἁρμονία τῆς λύρας. Ἡ λύρα βέβαια εἶναι κάτι
σωματοειδές καὶ σύνθετο, γεῶδες καὶ φθαρτό· ἡ ἁρμονία τῆς ὅμως
εἶναι κάτι ἀσώματο, ἀόρατο, πανέμορφο καὶ θεῖο. Ὡστόσο ἅμα ἡ
φθαρτὴ λύρα διαλυθεῖ, ἀφανίζεται καὶ ἡ θεία ἁρμονία. Τὸ ἴδιο λοιπὸν
μπορεῖ νὰ εἰπεῖ κανεὶς καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ· ὅταν δηλαδὴ ἀχρηστευτεῖ τὸ
φθαρτὸ σῶμα, τότε καὶ ἡ ψυχὴ, αὐτὸ τὸ ἀσώματο καὶ ἀόρατο καὶ πανέ-
μορφο καὶ θεῖο, ἀφανίζεται.

Ὁ Κέβης ἐξάλλου δέχεται τὴν προϋπαρξὴ τῆς ψυχῆς σύμφωνα μὲ
τὴ θεωρίαν τῆς ἀναμνήσεως, ἀρνεῖται ὅμως τὴν παντοτινὴ τῆς ἐπιβίωση.
Δέχεται δηλαδὴ, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι κάτι πρὶ δυνάτὸ καὶ ζεῖ περισσότερο
χρόνο· ἀπὸ τὸ σῶμα, φοβᾶται ὅμως μήπως περνώντας διαδοχικὰ ἀπὸ
πολλὰ σώματα, μαζὶ μὲ τὴ φθορὰ τῶν σωμάτων, ἐξαντλεῖται στὸ τέλος
καὶ ἡ ἴδια καὶ χάνεται. Ὑπάρχει λοιπὸν ὁ κίνδυνος αὐτὸ τὸ σῶμα πού
ἔχουμε σήμερα νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο καὶ ὁ θάνατός του νὰ ἔχει ὡς ἀπο-
τέλεσμα καὶ τὸ θάνατο τῆς ψυχῆς. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἀποδει-
χτεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπόλυτα ἀθάνατη καὶ ἀνώλεθρη.

Οἱ δύο ἀντιρρήσεις τῶν Θηβαίων ἀρχίζουν νὰ κλονίζουν τὴν πίστη
καὶ τῶν ἄλλων ἀκροατῶν στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Ὁ Σωκράτης, γιὰ νὰ ἐλέγξει τὴ γνώμη τοῦ Σιμμία, χρειάζεται
πρῶτα μιὰ ὁμολογία του, πού θὰ τοῦ χρησιμεύσει ὡς βάση στὸν ἐλεγχό
του. Τὸν ρωτᾷ λοιπὸν, ἂν ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύει στὴ θεωρίαν τῆς ἀ-
ναμνήσεως, πού τὴν δέχτηκε πρωτύτερα. Ὁ Σιμμίας ὁμολογεῖ καὶ πάλι
ὅτι πιστεύει σ' αὐτὴ τὴ θεωρίαν καὶ τότε ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει ὅτι
οἱ δύο θεωρίες, τῆς ἀναμνήσεως καὶ τῆς ἁρμονίας, εἶναι ἀσυμβίβαστες
γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

Α' Σύμφωνα μὲ τὴ θεωρίαν τῆς ἀναμνήσεως, πού τὴ δέχτηκε καὶ
πάλι ὁ Σιμμίας, ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ
ἁρμονία εἶναι ὑστερόχρονη ἀπὸ τὴ λύρα, γιατί πρῶτα γίνεται ἡ λύρα

καί οἱ χορδές της καί ἔπειτα βγαίνει ἀπ' αὐτές ἡ ἁρμονία.

Β'. Ἡ ἁρμονία δέχεται διάφορες διαβαθμίσεις : Ὑπάρχει ἁρμονία σέ μεγαλύτερη ἔνταση (τοῦ μουσικοῦ τόνου) καί περισσότερη ἔκταση (τῶν μουσικῶν φθόγγων) καί ἁρμονία σέ μικρότερη ἔνταση καί λιγότερη ἔκταση, ἀνάλογα μέ τό βαθμό, μέ τόν ὁποῖο εἶναι ἐναρμονισμένα τά στοιχεῖα πού τήν ἀπαρτίζουν. Ἀντίθετα, ἡ ψυχὴ δέ δέχεται διαβαθμίσεις, γιατί ποτέ δέν εἶναι δυνατὸν νά παραδεχοῦμε ὅτι μιὰ ψυχὴ διαφέρει (στήν οὐσία καί ὄχι στήν ποιότητά της) ἀπὸ μιὰ ἄλλη, ἔστω καί στὸ ἐλάχιστο. Καί ἀκόμη, ἂν μιὰ ψυχὴ εἶναι ἁρμονία, πῶς συμβιβάζεται ἡ ὑπαρξὴ ἀγαθῆς καί κακῆς ψυχῆς ; Ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι ἓνα εἶδος ἁρμονίας καί ἡ κακία μιὰ δυσἁρμονία. Ἐπομένως μιὰ ἐνάρετη ψυχὴ θά εἶναι μιὰ (πρόσθετη) ἁρμονία μέσα στή (γενική) ἁρμονία καί μιὰ κακὴ καί ἀσύνητη ψυχὴ θά εἶναι καί αὐτὴ μιὰ δυσἁρμονία μέσα στήν ἁρμονία. Αὐτὸ ὅμως μᾶς ὁδηγεῖ στὰ ἐξῆς ἄτοπα : 1) Μιὰ ψυχὴ — ὡς ἁρμονία — μπορεῖ νά εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο ἁρμονία ἀπὸ μιὰν ἄλλη, δηλαδή περισσότερο ἢ λιγότερο ψυχὴ· αὐτὸ ὅμως ἀποκλείεται, ἐφόσον πρὶ πάντων ἔγινε δεκτό, ὅτι μιὰ ψυχὴ δέ διαφέρει καθόλου ἀπὸ μιὰν ἄλλη. 2) Ἄν ὅλες οἱ ψυχές εἶναι ἁρμονίες, ἔπρεπε ὅλες, ὡς ἁρμονίες, νά εἶναι καί ἐνάρετες· αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄτοπο, γιατί ὑπάρχουν καί κακές ψυχές.

Γ'. Ἡ ἁρμονία οὔτε ἐξουσιάζεται οὔτε διαφωνεῖ μέ τά συστατικά της στοιχεῖα, ἀπὸ τά ὁποῖα βγαίνει, ἀλλὰ εἶναι ἐξάρτημά τους· ἀντίθετα ἡ ψυχὴ ἐξουσιάζει τό σῶμα, εἶναι ἡγεμόνας του καί τό κατευθύνει καί ἐναντιώνεται στίς ἐπιθυμίες του, ἄλλοτε μέ τήν πειθῶ καί ἄλλοτε μέ τή βία.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτά τά ἐπιχειρήματα ὁ Σιμμίας παραδέχεται ὅτι ἡ ψυχὴ δέν μπορεῖ νά εἶναι ἁρμονία.

Ὁ Σωκράτης ἐπιχειρεῖ ἔπειτα νά ἀνασχευάσει τή γνώμη τοῦ Κέβη. Γ' αὐτὸ θεωρεῖ ἀναγκαῖο νά ἐξιστορήσει τή φιλοσοφική του ἐξέλιξη στήν προσπάθειά του νά βρεῖ τήν αἰτία τῆς «γενέσεως καί τῆς φθορᾶς τῶν ὄντων», δηλ. τήν αἰτία ἀπὸ τήν ὁποία γίνονται καί φθεῖρονται ὅσα ὑπάρχουν. Ἀναζητώντας αὐτὴ τήν αἰτία στίς θεωρίες τῶν παλαιότερων ἀπ' αὐτόν φιλόσοφων, δέν ἔμενε εὐχαριστημένους· ἐκεῖνο πού θεωροῦσε σήμερα σωστό, αὔριο δέν τό παραδεχόταν, γιατί τοῦ φαινόταν ἄτοπο, παράλογο. Γ' αὐτὸ ἀναζήτησε καί βρῆκε δική του λύση στὸ πρόβλημα πού τὸν ἀπασχολοῦσε. Ἡ λύση αὐτὴ εἶναι ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν. **Αἰτία,**

λέει ο Σωκράτης (δηλαδή ο Πλάτων), στην οποία οφείλεται και η γένεση και η φθορά και η ύπαρξη, είναι μόνον η ιδέα, η ιδανική και απόλυτη ύπαρξη· με την παρουσία ή με τη συμμετοχή της ιδέας τα πράγματα είναι αυτά που είναι και γίνονται αυτά που γίνονται.

Κατόπιν ο Σωκράτης προχωρεί σε νέα απόδειξη της αθανασίας της ψυχής (4η απόδειξη), που τη στηρίζει στη θεωρία των ιδεών· κρίνει όμως αναγκαίο να κάνει πρώτα τις επόμενες διευκρινήσεις :

Α'. Οι ιδέες που είναι εναντίες αποκλείουν ή μία την άλλη και καθυαυτές (μόνες τους) και ως κατηγορήματα του ίδιου υποκειμένου. Λέμε βέβαια μερικές φορές τόν ίδιο άνθρωπο άλλοτε μεγάλο σε σύγκριση με τόν Α, και άλλοτε μικρό σε σύγκριση με τόν Β' άνθρωπο· αλλά σ' αυτή την περίπτωση δεν πρόκειται για απόλυτο μέγεθος, αλλά για σχετικό. Είναι δηλαδή μεγάλος σε σχέση με τη μικρότητα του Α, και μικρός σε σχέση με τό μέγεθος του Β, αλλά δεν παύει ποτέ να είναι αυτό που πραγματικά είναι (σε σχέση με την ιδέα). 'Η ιδέα όμως του μεγέθους δεν μπορεί να είναι ταυτόχρονα και μεγάλο και μικρό· επομένως όταν η ιδέα της μικρότητας πλησιάζει τό μεγάλο, ή φεύγει τό μέγεθος και παραχωρεί τη θέση του στό μικρό ή υποκύπτει και χάνεται. Τό ίδιο συμβαίνει και με τό μέγεθος που υπάρχει μέσα μας ως κατηγορήμα του ίδιου υποκειμένου· ή φεύγει δηλαδή και παραχωρεί τη θέση του στό μικρό, όταν τοῦτο πλησιάζει, ή υποκύπτει και χάνεται. Συνύπαρξη των εναντίων κατηγορημάτων υπάρχει στό ίδιο υποκείμενο, μόνον όταν τό υποκείμενο αυτό συγκρίνεται με άλλα (συνάφεια περιστρεφόμενη· κοίταξε πιό πάνω τό παράδειγμα του ίδιου ανθρώπου, που είναι μεγάλος και μικρός σε σύγκριση με τούς ανθρώπους Α και Β).

Β'. Τά αντικείμενα (πράγματα), όταν τά καταλαβαίνουμε πάντοτε με την παρουσία όρισμένης ιδέας, δεν είναι δυνατόν να δεχτούν ως κατηγορήμα τό αντίθετο από τά κατηγορήματά τους (δηλαδή την παρουσία της εναντίας ιδέας). Τό χιόνι π.χ. δεν είναι δυνατόν να δεχτεί τό κατηγορήμα που είναι αντίθετο από τό ψυχρό, δηλ. τό θερμό· και ή φωτιά δεν είναι δυνατόν να δεχτεί τό κατηγορήμα που είναι αντίθετο από τό θερμό, δηλ. τό ψυχρό. 'Επομένως, όταν ή φωτιά πλησιάζει τό χιόνι, πρέπει τό χιόνι ή να υποχωρήσει και να παραχωρήσει τη θέση του στή φωτιά ή να λειώσει. Και αντίστροφα, αν τό χιόνι πλησιάζει στή φωτιά, πρέπει ή φωτιά ή να υποχωρήσει και να παραχωρήσει τη θέση της στό χιόνι ή να υποκύψει και να σβήσει.

Ἐπειτα ἀπό τῆ διευκρίνιση, ὅτι τὰ ἐνάντια ἀποκλείουν τό ἓνα τό ἄλλο, ὁ Σωκράτης (δηλ. ὁ Πλάτων) προχωρεῖ στήν 4η ἀπόδειξη τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ μετέχει στή ζωή· εἶναι ὑποκείμενο πού γίνεται κατανοητό πάντοτε μέ τήν παρουσία τῆς ιδέας τῆς ζωῆς· δηλαδή ὅπουδῆποτε καί ἂν ἔρθει ἡ ψυχὴ, φέρνει πάντοτε ζωή (τήν ιδέα τῆς ζωῆς). Ἐφόσον λοιπόν ἡ ψυχὴ φέρνει πάντοτε ζωή, σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τῶν ἐναντίων πού ἀποκλείουν τό ἓνα τό ἄλλο, εἶναι ὑποχρεωμένη νά μή δέχεται τό ἀντίθετό της, δηλαδή τό θάνατο· ἄρα εἶναι ἀθάνατη. Καί ἐπειδὴ ὅ,τι εἶναι ἀθάνατο, ὅπως ὁ θεός καί ἡ ζωὴ, εἶναι καί ἀνώλεθρο, ἀναγκαστικά καί ἡ ψυχὴ ἀφοῦ εἶναι ἀθάνατη εἶναι καί ἀνώλεθρη. Ἐτσι ἀποδεικνύεται ἡ παντοτινὴ ἐπιβίωση τῆς ψυχῆς καί ἡ ἀντίρρηση τοῦ Κέβη παύει νά ἔχει (δέν μπορεῖ πλέον νά ἔχει) λογικὴ βάση.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτό ὁ Σωκράτης (δηλ. ὁ Πλάτων) προχωρεῖ σέ ἓναν τέλειο μῦθο, σέ μιὰ μυθικὴ κοσμολογία. Περιγράφει, ὅπως φαντάζεται, τὴ γῆ καί ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά, καθὼς καί τὴν κρίση τῶν ψυχῶν στὸν Ἄδη. Ἐκεῖ οἱ ψυχές τῶν κακῶν ἀνθρώπων, ἀνάλογα μέ τὰ ἐγκλήματα πού ἔκαναν στή ζωή, θά τιμωρηθοῦν ἢ θά ἐξαγνιστοῦν· οἱ ψυχές τῶν ἀγαθῶν θά ἀμειφθοῦν, καί πρό πάντων ὅσες ἐξαγνίστηκαν ἐπάνω στή γῆ μέ τὴ φιλοσοφία.

- 114δ . . . 63. Τὸ μὲν οὖν τοιαῦτα / δισχυρίσασθαι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ διελήλυθα, οὐ πρέπει νοῦν ἔχοντι ἀνδρὶ· ὅτι μέντοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἢ τοιαῦτ' ἅττα περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπεὶπερ ἀθάνατόν γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὔσα, τοῦτο καὶ πρέπει μοι δοκεῖ καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι οἰομένων οὕτως ἔχειν· καλὸς γάρ ὁ κίνδυνος, καὶ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπάδειν ἑαυτῷ· διὸ δὴ ἔγωγε καὶ πάλαι μηχανῶν τὸν μῦθον. Ἀλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα θαρρεῖν χρὴ περὶ τῇ ἑαυτοῦ
 ε ψυχῇ ἀνδρα, ὅστις ἐν τῷ βίῳ τὰς μὲν ἄλλας ἡδονὰς τὰς περὶ τὸ σῶμα καὶ τοὺς κόσμους εἶασε χαίρειν ὡς ἄλλοτρίους τε ὄντας καὶ πλέον θᾶτερον ἡγησάμενος ἀπεργάζεσθαι, τὰς δὲ περὶ τὸ μακθάνειν ἐσπούδασε τε καὶ κοσμήσας τὴν ψυχὴν οὐκ ἄλλοτρίῳ ἀλλὰ τῷ αὐτῆς κόσμῳ, σωφροσύνη τε δικαιο-
 115 σύνη καὶ ἀνδρεία καὶ ἐλευθερίᾳ καὶ / ἀληθείᾳ, οὕτω περιμένει

τὴν εἰς Ἄιδου πορείαν, ὡς πορευσόμενος, ὅταν ἡ εἰμαρμένη καλῇ. Ὑμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης καὶ οἱ ἄλλοι, εἰς αὖθις ἐν τινι χρόνῳ ἕκαστοι πορεύσεσθε· ἐμὲ δὲ νῦν ἤδη καλεῖ, φαίη ἂν ἀνὴρ τραγικός, ἡ εἰμαρμένη, καὶ σχεδὸν τί μοι ὥρα τραπέσθαι πρὸς τὸ λουτρόν· δοκεῖ γὰρ δὴ βέλτιον εἶναι λουσάμενον πιεῖν τὸ φάρμακον καὶ μὴ πράγματα ταῖς γυναῖξιν παρέχειν, νεκρὸν λούειν.

64. Ταῦτα δὴ εἰπόντος αὐτοῦ, ὁ Κρίτων· εἶεν, / ἔφη, ὦ β
Σωκράτες· τί δὲ τούτοις ἢ ἐμοὶ ἐπιστέλλεις ἢ περὶ τῶν παίδων ἢ περὶ ἄλλου του, ὅ τι ἂν σοι ποιοῦντες ἡμεῖς ἐν χάριτι μάλιστα ποιοῦμεν ;

— Ἄπερ αἰεὶ λέγω, ἔφη, ὦ Κρίτων, οὐδὲν καίνότερον· ὅτι ὑμῶν αὐτῶν ἐπιμελούμενοι ὑμεῖς καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἐν χάριτι ποιήσετε ἅττ' ἂν ποιῇτε, καὶ μὴ νῦν ὁμολογήσητε· ἐὰν δὲ ὑμῶν [μὲν] αὐτῶν ἀμελῇτε καὶ μὴ θέλητε ὥσπερ κατ' ἔχνη κατὰ τὰ νῦν τε εἰρημένα καὶ τὰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ζῆν, οὐδὲ ἐὰν πολλὰ ὁμολογήσητε γ
ἐν τῷ / παρόντι καὶ σφόδρα, οὐδὲν πλέον ποιήσετε.

— Ταῦτα μὲν τοίνυν προθυμηθησόμεθα, ἔφη, οὕτω ποιεῖν· θάπτωμεν δὲ σε τίνα τρόπον ;

— Ὅπως ἂν, ἔφη, βούλησθε, ἐὰν πὲρ γε λάβητέ με καὶ μὴ ἐκφύγω ὑμᾶς. Γελάσας δὲ ἅμα ἡσυχῇ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν· οὐ πείθω, ὦ ἄνδρες, Κρίτωνα, ὡς ἐγὼ εἰμι οὗτος Σωκράτης, ὁ νυνὶ διαλεγόμενος καὶ διατάττων ἕκαστον τῶν λεγομένων, ἀλλ' οἶεταί με ἐκεῖνον εἶναι, ὃν ὄψεται ὀλίγον ὕστερον νεκρὸν, καὶ ἐρωτᾷ / δὴ πῶς με θάπτῃ. "Ὅτι δὲ δ
ἐγὼ πάλαι πολλὸν λόγον πεποίημαι, ὡς, ἐπειδὰν πῶς τὸ φάρμακον, οὐκέτι ὑμῖν παραμενῶ, ἀλλ' οἰνῆσομαι ἀπὼν εἰς μακάρων δὴ τινας εὐδαιμονίας, ταῦτά μοι δοκῶ αὐτῷ ἄλ-
λως λέγειν, παραμυθούμενος ἅμα μὲν ὑμᾶς, ἅμα δ' ἐμυτὸν.

- Ἐγγρύσασθε οὖν με πρὸς Κρίτωνα, ἔφη, τὴν ἐναντίαν ἐγγύην ἢ ἣν οὗτος πρὸς τοὺς δικαστὰς ἡγγυᾶτο. Οὗτος μὲν γὰρ ἢ μὴν παραμενεῖν· ὑμεῖς δὲ ἢ μὴν μὴ παρεμενεῖν ἐγγρύσασθε, ἐπειδὴν ἀποθάνω, ἀλλὰ / οἰχῆσθαι ἀπιόντα, ἵνα Κρίτων ῥᾶον φέρῃ καὶ μὴ ὁρῶν μου τὸ σῶμα ἢ καιόμενον ἢ κατορυπτόμενον ἀγανάκτῃ ὑπὲρ ἐμοῦ ὡς δεινὰ πάσχοντος, μηδὲ λέγει ἐν τῇ ταφῇ, ὡς ἢ προτίθεται Σωκράτῃ ἢ ἐκφέρει ἢ κατορύττει. Εὖ γὰρ ἴσθι, ἢ δ' ὅς, ὦ Κρίτων, τὸ μὴ καλῶς λέγειν οὐ μόνον εἰς αὐτὸ τοῦτο πλημμελές, ἀλλὰ καὶ κακόν τι ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς. Ἀλλὰ θαρρεῖν τε χρὴ καὶ φάναι τοῦμόν σῶμα θάπτειν, καὶ θάπτειν οὕτως, / ὅπως ἂν σοι φίλον ἢ καὶ μάλιστα ἡγῇ νόμιμον εἶναι.
65. Ταῦτ' εἰπὼν ἐκεῖνος μὲν ἀνίστατο εἰς οἴκημά τι ὡς λουσόμενος καὶ ὁ Κρίτων εἶπετο αὐτῷ, ἡμᾶς δ' ἐκέλευε περιμένειν. Περιεμένομεν οὖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλεγόμενοι περὶ τῶν εἰρημένων καὶ ἀνασκοποῦντες, τότε δ' αὖ περὶ τῆς ξυμφορᾶς διεξιόντες, ὅση ἡμῖν γεγонуῖα εἴη, ἀτεχνῶς ἡγοῦμενοι ὥσπερ πατρὸς στερηθέντες διάζειν ὀρφανοὶ τὸν ἔπειτα βίον. Ἐπειδὴ δὲ ἐλούσατο / καὶ ἡνέχθη παρ' αὐτὸν τὰ παιδία — δύο γὰρ αὐτῷ υἱεῖς σμικροὶ ἦσαν, εἷς δὲ μέγας — καὶ αἱ οἰκεῖαι γυναῖκες ἀφίκοντο, ἐκείναις ἐναντίον τοῦ Κρίτωνος διαλεχθεῖς τε καὶ ἐπιστείλας, ἅττα ἐβούλετο, τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ἀπιέναι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἦκε παρ' ἡμᾶς. Καὶ ἦν ἤδη ἐγγὺς ἡλίου δυσμῶν· χρόνον γὰρ πολὺν διέτριψεν ἐνδον. Ἐλθὼν δ' ἐκαθέζετο λελουμένος καὶ οὐ πολλὰ μετὰ ταῦτα διελέχθη. Καὶ ἦκεν ὁ τῶν ἑνδεκα ὑπηρέτης καὶ στὰς παρ' αὐτόν· ὦ/Σώκρατες, ἔφη, οὐ καταγνώσομαι σοῦ, ὅπερ ἄλλων καταγιγνώσκω, ὅτι μοι χαλεπαίνουνσι καὶ καταρῶνται, ἐπειδὴν αὐτοῖς παραγγέλλω πίνειν τὸ φάρμακον ἀνάγκασζόντων τῶν ἀρχόντων. Σὲ δὲ ἐγὼ καὶ ἄλλως ἔγνωκα ἐν

τούτῳ τῷ χρόνῳ γενναιότατον καὶ πρῶτατον καὶ ἄριστον
 ἄντρα ὄντα τῶν πώποτε δεῦρο ἀφικομένων· καὶ δὴ καὶ νῦν
 εὖ οἶδ' ὅτι οὐκ ἐμοὶ χαλεπαίνεις—γιγνώσκεις γὰρ τοὺς αἰτί-
 ους—ἀλλὰ ἐκείνοις· Νῦν οὖν, οἶσθα γὰρ ἃ ἤλθον ἀγγέλλων,
 χαῖρέ τε καὶ πειρῶ ὡς ῥᾶστα / φέρειν τὰ ἀναγκαῖα. Καὶ ἅμα δ
 δακρύσας μεταστρεφόμενος ἀπῆει.

Καὶ ὁ Σωκράτης ἀναβλέψας πρὸς αὐτόν· καὶ σύ, ἔφη,
 χαῖρε· καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιήσομεν· Καὶ ἅμα πρὸς ἡμᾶς· ὡς
 ἀστεῖος, ἔφη, ὁ ἄνθρωπος, καὶ παρὰ πάντα μοι τὸν χρόνον
 προσήει καὶ διελέγετο ἐνίοτε καὶ ἦν ἀνδρῶν λῶστος καὶ νῦν
 ὡς γενναίως με ἀποδακρύει· Ἄλλ' ἄγε δὴ, ὦ Κρίτων, πειθώ-
 μεθα αὐτῷ καὶ ἐνεγκάτω τις τὸ φάρμακον, εἰ τέτριπται· εἰ
 δὲ μή, τριψάτω ὁ ἄνθρωπος·

Καὶ ὁ Κρίτων· ἀλλ' οἶμαι, / ἔφη, ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ε
 ἔτι ἥλιον εἶναι ἐπὶ τοῖς ὅρεσι καὶ οὐπω δεδυκέναι· Καὶ ἅμα
 ἐγὼ οἶδα καὶ ἄλλους πάνυ ὀψὲ πίνοντας, ἐπειδὰν παραγ-
 γελθῇ αὐτοῖς, δειπνήσαντάς τε καὶ πίνοντας εὖ μάλα... Ἄλλὰ
 μηδὲν ἐπείγου· ἔτι γὰρ ἐγχωρεῖ·

Καὶ ὁ Σωκράτης· εἰκότως γε, ἔφη, ὦ Κρίτων, ἐκεῖνοί
 τε ταῦτα ποιοῦσιν, οὓς σὺ λέγεις· οἴονται γὰρ κερδαίνειν
 ταῦτα ποιήσαντες, καὶ ἔγωγε ταῦτα εἰκότως οὐ ποιήσω· οὐ-
 δὲν γὰρ οἶμαι κερδαίνειν / ὀλίγον ὕστερον πιὼν ἄλλο γε ἢ γέ- 117
 λωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ γλιχόμενος τοῦ ζῆν καὶ φειδό-
 μενος οὐδενὸς ἔτι ἐνότος. Ἄλλ' ἴθι, ἔφη, πείθου καὶ μὴ ἄλ-
 λως ποίει·

66. Καὶ ὁ Κρίτων ἀκούσας ἔνευσε τῷ παιδί πλησίον ἐστῶ-
 τι. Καὶ ὁ παῖς ἐξελθὼν καὶ συχνὸν χρόνον διατρίψας, ἦκεν
 ἄγων τὸν μέλλοντα δώσειν τὸ φάρμακον, ἐν κύλικι φέροντα
 τετριμμένον. Ἰδὼν δὲ ὁ Σωκράτης τὸν ἄνθρωπον· εἶεν, ἔφη,
 ὦ βέλτιστε, σὺ γὰρ τούτων ἐπιστήμων, τί χρὴ ποιεῖν;

— Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη, ἢ πιόντα περιέναι, ἕως ἂν σου βάρος
 β ἐν τοῖς σκέλεσι / γένηται, ἔπειτα κατακεῖσθαι· καὶ οὕτως αὐτὸ
 ποιήσει. Καὶ ἅμα ὤρεξε τὴν κύλικα τῷ Σωκράτει.

Καὶ ὃς λαβὼν καὶ μάλα ἤλεως, ὦ Ἐχέκρατες, οὐδὲν τρέ-
 σας οὐδὲ διακθεΐρας οὔτε τοῦ χρώματος οὔτε τοῦ προσώπου,
 ἀλλ', ὥσπερ εἴωθει, ταυρηδὸν ὑποβλέψας πρὸς τὸν ἄνθρωπον·
 τί λέγεις, ἔφη, περὶ τοῦδε τοῦ πόματος πρὸς τὸ ἀποσπεῖσάι
 τινι; Ἐξεστὶν ἢ οὐ;

— Τοσοῦτον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τρίβομεν, ὅσον οἴομεθα
 μέτρον εἶναι ποιεῖν.

γ — Μανθάνω, ἦ δ' ὅς· ἀλλ' εὐχεσθαί γε που τοῖς / θεοῖς
 ἐξεστὶ τε καὶ χρή, τὴν μετοίκησιν τὴν ἐνθὲνδε ἐκεῖσε εὐτυχῇ
 γενέσθαι. ἃ δὴ καὶ ἐγὼ εὐχομαι τε καὶ γένοιτο ταύτῃ. Καὶ
 ἅμ' εἰπὼν ταῦτα ἐπισχόμενος καὶ μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκό-
 λως ἐξέπιεν. Καὶ ἡμῶν οἱ πολλοὶ τέως μὲν ἐπιεικῶς οἷοί τε
 ἦσαν κατέχειν τὸ μὴ δακρύειν, ὥς δὲ εἶδομεν πίνοντα τε καὶ
 πεπωκότα, οὐκέτι, ἀλλ' ἐμοῦ γε βία καὶ αὐτοῦ ἀστακτὶ ἐχώρει
 τὰ δάκρυα, ὥστε ἐγκαλυψάμενος ἀπέκλαιον ἑμαυτόν· οὐ γὰρ
 ἐκεῖνόν γε, ἀλλὰ τὴν ἑμαυτοῦ τύχην, οἷου ἀνδρὸς / ἐταίρου
 δ ἐστερημένος εἶην. Ὁ δὲ Κρίτων ἐτι πρότερος ἐμοῦ, ἐπειδὴ οὐχ
 οἷός τ' ἦν κατέχειν τὰ δάκρυα, ἐξανέστη. Ἀπολλόδωρος δὲ καὶ
 ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ οὐδὲν ἐπαύετο δακρύων, καὶ δὴ καὶ
 τότε ἀναβρυχυσάμενος κλαίων καὶ ἀγανακτῶν οὐδένα ὄντινα
 οὐ κατέκλασε τῶν παρόντων πλὴν γε αὐτοῦ Σωκράτους.

Ἐκεῖνος δέ οἱα, ἔφη ποιεῖτε, ὦ θαυμάσιοι. Ἐγὼ μέντοι
 οὐχ ἥκιστα τούτου ἕνεκα τὰς γυναῖκας ἀπέπεμψα, ἵνα μὴ τοι-
 ε αὐτὰ πλημμυελοῖεν· καὶ γὰρ ἀκήκοα, ὅτι ἐν εὐφρημία / χρή
 τελευτᾷ. Ἀλλ' ἡσυχίαν τε ἄγετε καὶ καρτερεῖτε.

Καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες ἡσγύνθημέν τε καὶ ἐπέσχομεν τοῦ
 δακρύειν. Ὁ δὲ περιελθὼν, ἐπειδὴ οἱ βαρύνεσθαι, ἔφη, τὰ
 σκέλη, κατεκλίθη ὑπτίος — οὕτω γὰρ ἐκέλευεν ὁ ἄνθρωπος —

καὶ ἅμα ἐφαπτόμενος αὐτοῦ οὗτος ὁ δοῦς τὸ φάρμακον διαλι-
πὼν χρόνον ἐπεσκήπει τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη· κάπνεται
σφύδρα πιέσας αὐτοῦ τὸν πόδα ἤρετο, εἰ αἰσθάνοιτο· ὁ δ' οὐκ ἔφη.
Καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις / τὰς κνήμας· καὶ ἐπ' αὐτῶν οὕτως ἡμῖν 118
ἐπεδείκνυτο ὅτι ψύχοιτό τε καὶ πηγνύτο. Καὶ αὐτὸς ἤπτετο
καὶ εἶπεν, ὅτι, ἐπειδὴν πρὸς τῇ καρδίᾳ γένηται αὐτῷ, τότε
οὐχίησεται.

"Ἦδη οὖν σχεδὸν τι αὐτοῦ ἦν τὰ περὶ τὸ ἥτρον ψυχό-
μενα καὶ ἐκκαλυψάμενος — ἐνεκεκάλυπτο γάρ — εἶπεν, ὁ
δὲ τελευταῖον ἐφθέγγετο· ὦ Κρίτων, ἔφη, τῷ Ἀσκληπιῷ
ὀφείλομεν ἀλεκτρούονα· ἀλλὰ ἀπόδοτε καὶ μὴ ἀμελήσητε.

'Αλλὰ ταῦτα, ἔφη, ἔσται, ὁ Κρίτων· ἀλλ' ὅρα, εἰ
τι ἄλλο λέγεις.

Ταῦτα ἐρομένου αὐτοῦ οὐδὲν ἔτι ἀπεκρίνατο, ἀλλ'
ὀλίγον χρόνον διαλιπὼν ἐκινήθη τε καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐξεκά-
λυψεν αὐτόν. Καὶ ὅς τὰ ὄμματα ἔστησεν· ἰδὼν δὲ ὁ Κρί-
των συνέλαβε τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

67. "Ἦδε ἡ τελευταία, ὦ Ἐχέκρατες, τοῦ ἐταίρου ἡ-
μῖν ἐγένετο, ἀνδρὸς, ὡς ἡμεῖς φαῖμεν ἄν, τῶν τότε, ὧν
ἐπειράθημεν, ἀρίστου καὶ ἄλλως φρονιμωτάτου καὶ δικαι-
οτάτου.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.

Ἐχεκράτης, πολίτης ἀπὸ τὸ Φλειοῦντα, ὅπου ὁ Ταρχντῖνος Εὐρυτος εἶχε ἰδρῦσει μιά μικρὴ ὁμάδα μὲ ὁπαδούς τοῦ φιλόσοφου Πυθαγόρα. Ἡ ὁμάδα αὐτὴ, στὴν ὁποία, φαίνεται, εἶχε ξεχωριστὴ θέση ὁ Ἐχεκράτης, δέχεται τὸ Φαίδωνα καὶ κεῖνος τοὺς διηγεῖται τὰ σχετικὰ μὲ τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς τοῦ Σωκράτη. Ἡ διήγηση τοῦ Φαίδωνος εἶναι μιά ζωντανὴ ἀναπαράσταση ὅσων ὁ Πλάτων ἐξῆσε μέσα του καὶ ἀποτελεῖ μιά μαρτυρία τόσο γιὰ τὸ προσωπικὸ μεγαλεῖο τοῦ Σωκράτη, ὅσο καὶ γιὰ τὸ ποιητικὸ μεγαλεῖο τοῦ Πλάτωνος.

αὐτός... αὐτός, ὁ ἴδιος. Ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τὴ λέξη στὴν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου καὶ τὴν ἐπαναλαμβάνει γιατί ἡ αὐτοπρόσωπη παρουσία καὶ ἡ προσωπικὴ ἀντίληψη ἔχουν μεγάλη σπουδαιότητα γιὰ τὸ ἀδιάβλητο τῆς μαρτυρίας. Συγχρόνως ἡ λέξη **αὐτός** ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τίς λέξεις **ἄλλου του**, πού ἀκολουθοῦν.

Φαίδων. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἠλεία καὶ ἀπὸ γενιὰ ἀρχοντική. Ἐγινε πολὺ γνωστός ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος. Σύμφωνα μὲ μιά παράδοση, πού δὲ φαίνεται πολὺ πιθανή, ὁ Φαίδων πιάστηκε αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες σὲ κάποιον πόλεμο ἐναντίον τῆς πατρίδας του καὶ πωληθῆκε στὴν Ἀθήνα ὡς δοῦλος τὸ 400 π.Χ., ὅταν ἦταν μόλις 18 χρονῶν περίπου. Ἐκεῖ τὸν πρόσεξε ὁ Σωκράτης καὶ παρακάλεσε ἕναν πλούσιο φίλο του νὰ τὸν ἐξαγοράσει. Ἀπὸ εὐγνωμοσύνη ὁ Φαίδων ἔμεινε ἀπὸ τότε πιστὸς θαυμαστὴς τοῦ Σωκράτη ὡς τὸ θάνατό του. Τὸ κεφάλαιο πού μᾶς παρουσιάζει τὸ Φαίδωνα νὰ διηγεῖται τίς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ Σωκράτη φανερώνει ὅτι ὁ δεσμός του μ' αὐτὸν ἦταν στενός καὶ ἡ ἀφοσίωση στὸ δάσκαλό του μεγάλη. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σωκράτη ὁ Φαίδων ἱδρυσε στὴν πατρίδα του δική του φιλοσοφικὴ σχολή, ἀλλὰ γι' αὐτὴ δὲ γνωρίζουμε τίποτε μὲ ἀκρίβεια. Ὁ Φαίδων ἔγραψε κι αὐτὸς διαλόγους, ἀλλὰ δὲ διασώθηκαν.

φάρμακον, φαρμάκι, δηλητήριο, τό κώνειο. Ἐδῶ ἔχουμε συνεκδοχή, δηλ. τό γένος (φάρμακον) ἀντί τοῦ εἶδους (κώνειον). Τό κώνειο εἶναι φυτό, πιθανόν αὐτό πού ὁ λαός τό λέει μαγκούτα, κικρούτα, βρωμόχορτο. Περιέχει τήν κωνεινίνη, πού εἶναι πολύ δραστικό δηλητήριο. Τούς σπόρους του τοὺς ξέραναν, τοὺς ἔτριβαν καί τοὺς ἔκαναν σκόνη. Διέλυαν τή σκόνη σέ νερό καί τό ἔδιναν στοὺς μελλοθάνατους.

πολίτης, συμπολίτης

Φλειάσιος, ὁ πολίτης τοῦ Φλειούντα, πού ἦταν πόλη στή σύνορα τῆς Ἀργολίδας καί τῆς περιοχῆς τῆς Σικυώνας (τοῦ Κιάτου).

οὐδείς πάνυ τι, κανένας ἀπολύτως.

ἐπιχωριάζω, συγχάζω κάπου, ἔρχομαι συχνά σέ μιά χώρα καί παραμένω ἐκεῖ.

χρόνου συχνοῦ, ἀπό πολλόν καιρό.

μέν, (χωρίς νά ἀκολουθεῖ δέ), τουλάχιστον, μόνον.

τύχη, τυχαῖο περιστατικό, τυχαία σύμπτωση.

ἐστεμμένη, στεφανωμένη μέ κλαδιά ἀπό δάφνη. Ἡ δάφνη ἦταν ἱερό φυτό τοῦ Ἀπόλλωνος.

Θησεύς, ὁ πιό σπουδαῖος ἥρωας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἔπειτα ἀπό τόν Ἡρακλῆ καί ὁ πρῶτος ἥρωας τῆς Ἀθήνας, γιός τοῦ βασιλεῦς Αἰγέα. Σύμφωνα μέ ἕναν μῦθο, ὁ Μίνωας, βασιλιάς τῆς Κνωσσοῦ στήν Κρήτη, θέλοντας νά ἐκδικηθεῖ τό θάνατο τοῦ γιου του Ἀνδρόγεω πού σκοτώθηκε στήν Ἀττική, ἀφοῦ νίκησε τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς υποχρέωσε νά τοῦ στέλνουν κάθε χρόνο (ἄλλοι λένε κάθε ἑννέα χρόνια) ἑπτά νέους καί ἑπτά παρθένες. Ὁ Μίνωας ἔριχνε τοὺς νέους καί τίς παρθένες στό λαβύρινθο γιά τροφή τοῦ Μινώταυρου. Στήν τρίτη ἀποστολή ἦταν καί ὁ Θησεύς. Μέ τή βοήθεια τῆς Ἀριάδνης, θυγατέρας τοῦ Μίνωα, ὁ Θησεύς σκότωσε τό Μινώταυρο. Τελικά σώθηκε καί γιά νά τιμήσει τόν Ἀπόλλωνα πού γεννήθηκε στή Δῆλο, καθιέρωσε ἐκεῖ μιά γιορτή, τά Δῆλια. Γιά τή γιορτή αὕτη οἱ Ἀθηναῖοι ἔστελναν στήν ἱερή Δῆλο ἕνα πλοῖο, τή Δηλιάδα (ναῦν), μέ ἐπίσημη ἀντιπροσωπεῖα. Ἦταν τό ἴδιο πλοῖο τοῦ Θησεά, πού τό ἐπισκεύαζαν καί τό ἀνανέωναν οἱ Ἀθηναῖοι.

τοὺς δις ἑπτά, τά ἑπτά ζευγάρια τῶν νέων καί τῶν νεάνιδων.

εὗξαντο, ἔταξαν, ἔκαναν τάμα.

θεωρία, ἐπίσημη ἀντιπροσωπεῖα τῆς πολιτείας καί μάλιστα θρησκευτική (γιά προσκύνημα), πρεσβεία.

ἀπάγω, ἀποστέλλω ὡς ὀφειλή, ὡς χρέος.
 καθαρεύω, εἶμαι, διατηροῦμαι καθαρός, ἀγνός.
 δεῦρο, ἐδῶ στήν Ἀθήνα, δηλ. στό λιμάνι ἀπ' ὅπου ξεκίνησε.
 ἀπολαμβάνω, ἀποκλείω, ἐμποδίζω.
 χρόνος, τριάντα ἡμέρες (Ξενοφ. Ἀπομν. 116γ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2.

ἐπιτήδειοι, φίλοι στενοί, σύντροφοι πιστοί.

ἄρχοντες, οἱ Ἑντεκα προϊστάμενοι τῆς φυλακῆς, πού ἐκτελοῦσαν
 τίς ποινές μέ τούς ὑπηρετές. Τούς δέκα ἐξέλεγαν οἱ δέκα φυλές τῶν
 Ἀθηναίων, ἕναν ἡ κάθε μία. Τόν ἐνδέκατο πρόσθεταν οἱ Ἀθηναῖοι ὡς
 γραμματέα.

σχολάζω, δέν ἔχω ἀσχολία, εὐκαιρῶ.

τοιούτους ἐτέρους, ὅμοιους μέ σένα, μέ τά ἴδια αἰσθήματα, μέ
 τίς ἴδιες ἀκριβῶς μέ σένα διαθέσεις.

θαυμάσια ἔπαθον, δοκίμασα παράξενα συναισθήματα.

ἔλεος εἰσῆι με, ἐνοιωθα μέσα μου οἶκτο, δοκίμαζα οἶκτο, ὀδύνη.
 τρόπος, στάση, συμπεριφορά.

ὡς ἀδεῶς, διασάφηση τοῦ εὐδαίμων — λόγῳ γ.

ὥστε παρίστασθαί μοι, ὥσπερ παρ. μηδ' ἰέναι ἐκεῖνον ἄνευ
 θείας μοίρας ἰόντα εἰς Ἀΐδου· παρίσταται μοι, μοῦ ἔρχεται στό
 νοῦ, ἔχω τήν ἐντύπωση.

εἶπερ τις πῶποτε καί ἄλλος (εἰ ἔπραξεν...), ὅσο κανεῖς ἄλλος
 ὥς τώρα.

οὐδέν πάνυ μοι ἔλεεινόν εἰσῆι, δέ δοκίμαζα (δέν ἐνοιωθα μέσα
 μου) κανέναν ἀπολύτως οἶκτο.

ὡς δόξειεν ἂν εἰκὸς εἶναι, (ἐλεεινὸν εἰσιέναι τινί).

ὄντων ἐν φιλοσοφίᾳ, ἐπειδὴ φιλοσοφούσαμε, ἐπειδὴ ἀσχολοῦμε-
 θα μέ φιλοσοφικές συζητήσεις.

ἀτεχνῶς, ὅλως διόλου.

ἄτοπόν τι πάθος, πολύ παράξενο, ἀλλόκοτο συναισθημα.

κρᾶσις, κράμα, συναισθημα ἀνάμεικτο.

διαφερόντως, ὑπερβολικά, ἐξαιρετικά, περισσότερο ἀπό τούς
 ἄλλους.

Ἀπολλόδωρος, Ἀπολλ. ἀπὸ τοῦ Φάληρου. Ἦταν γνωστός γιὰ τὴν ἀφροσύνη του στὸ Σωκράτη, τοῦ ἔλειπε ὅμως ἡ ἱκανότητα νὰ παρακολουθεῖ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη· κοίταζε καὶ λίγο πρὸ κάτω τὴ φράση: ὁ πατήρ αὐτοῦ.

πού, ἂν δὲν ἀπατώμαι, νομίζω.

Κριτόβουλος, γιὸς τοῦ Κρίτωνος, γνωστός γιὰ τὴν ὁμορφιά του. Κοίταζε καὶ τὴν ἐπόμενη φράση: ὁ πατήρ αὐτοῦ.

ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὁ Κρίτων, συνομήλικος καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον δῆμον μὲ τὸ Σωκράτη (ἀπὸ τοῦ δῆμου Ἀλωπεκῆς). Ἐνῆρτος, πλούσιος καὶ γενναῖός, συντηροῦσε μὲ δικὰ του ἐξοδα τὴν οἰκογένεια τοῦ Σωκράτη. Εἶναι πολὺ γνωστός καὶ ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο διάλογο, ὅπου προσφέρεται νὰ διευκολύνει τὴ δραπέτευση τοῦ φιλοσόφου ἀπὸ τὴ φυλακή. Ὁ Κρίτων ἀκόμη μαζί μὲ τὸν Πλάτωνα, τὸν Κριτόβουλο καὶ τὸν Ἀπολλόδωρο προσφέρθηκαν νὰ ἐγγυηθοῦν ὅτι ὁ Σωκράτης θὰ πληρώσει (μὲ δικὰ τους βέβαια χρήματα) τὸ πρόστιμο 30 μνῶν, ποῦ ὁ ἴδιος πρότεινε στὴ δίκη του ὡς ποινὴ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του (Πλ. Ἀπολ. Σωκρ. 28 β).

Ἑρμογένης, στενὸς φίλος τοῦ Σωκράτη, φτωχὸς ὁ ἴδιος, ἂν καὶ ἦταν ἀδελφὸς τοῦ πλούσιου Καλλία.

Ἐπιγένης, γιὸς τοῦ Ἀντιφῶντος ἀπὸ τὴν Κηρισιά.

Αἰσχίνης, γιὸς τοῦ Αἰσχυρία· σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ἔγραψε ἐπὶ διάλογους.

Ἀντισθένης, Ἀθηναῖος, μαθητὴς πρῶτα τοῦ σοφιστῆ Γοργία καὶ ἔπειτα τοῦ Σωκράτη. Ἀκολουθώντας τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ Σωκράτη, ποῦ τὸν χαρακτηρίζε ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ κακτερία, διδάξε πρῶτος τὴν κοινὴ ἀδιαφορία γιὰ τὰ ἐγκόσμια καὶ ἱδρύσε φιλοσοφικὴ σχολὴ ποῦ ὀνομάστηκε Κυνική. Ὁ Ἀντισθένης διακρίθηκε καὶ ὡς ρήτορας· ἔγραψε καὶ ρητορικὰ ἔργα.

Κτήσιππος, ἀπὸ τὴν Παιανία (χοντὰ στὸ Λιόπεσι τῆς Ἀττικῆς), νέος γεμάτος κέφι καὶ ὁρμή, συγγενὴς τοῦ Μενέξενου.

Μενέξενος, ἀπὸ τὴν Παιανία καὶ ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια, γνωστός καὶ ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος.

Σιμμίας καὶ Κέβης, νεαροὶ Θηβαῖοι. Ἀκουσαν πρῶτα στὴ Θήβα μαθήματα ἀπὸ τὸν Πυθαγόρειο Φιλόλαο, ἀπὸ τὸν ὅποιο μὴ ἤθχαν στὴν Πυθαγόρειο φιλοσοφία, ποῦ ἰδιαίτερη ἀσχολία εἶχε τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἐπειτα γιὰ ἀνώτερη μόρφωση ἦρθαν στὴν Ἀθήνα, ὅπου

ἔγιναν μαθητές καί ἐνθουσιώδεις θαυμαστές τοῦ Σωκράτη. Γιά νά τόν σώσουν προσφέρθηκαν νά δώσουν τά ἀναγκαῖα χρήματα γιά τή φυγάδευσή του ἀπό τή φυλακή. (Κρίτων, 45 β). Ἀπ' αὐτούς τοὺς δύο ὁ Σιμμίας ἔγραψε 23 διαλόγους καί ὁ Κέβης 3, ἀλλά χάθηκαν ὅλοι.

Φαιδῶνδης, Θηβαῖος· γι' αὐτόν δέ γνωρίζουμε τίποτα ἄλλο.

Εὐκλείδης, μαθητής καί θαυμαστής τοῦ Σωκράτη. Ἀνῆκε στοὺς Ἑλεάτες καί εἶναι ὁ ἰδρυτής τῆς Μεγαρικῆς σχολῆς. Σ' αὐτόν κατέφυγε ὁ Πλάτων στά Μέγαρα, ὅστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ Σωκράτη.

Τερψίων, ἀπό τά Μέγαρα, γνωστός καί ἀπό τό προοίμιο τοῦ Θεαίτητου.

Ἀρίστιππος, ὁ Κυρηναῖος μαθητής τοῦ σοφιστῆ Πρωταγόρα· ἀποκλίνοντας ἀργότερα πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἡράκλειτου, γνωρίστηκε μέ τό Σωκράτη καί συνδέθηκε μαζί του. Ὑστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ Σωκράτη ἱδρύσε τήν Κυρηναϊκή σχολή, πού δεχόταν ὡς τό μεγαλύτερο ἀγαθό τήν ἡδονή. Γι' αὐτό καί ὀνομάστηκε ἡδονικὴ σχολή.

Κλεόμβροτος, ἀπό τήν Ἀμβρακία, τύπος συναισθηματικός. Κατά τόν Καλλιμάχου (ἐπιγρ. 24) ὁ Κλεόμβροτος, ὅταν διάβασε τό Φαίδωνα, αὐτοκτόνησε λέγοντας: Ναιῖρα, "Ἡλιε...

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3.

ἔωθεν, (ἔως, ἡώς, ἑωθινός) πρῶι - πρῶι.

δικαστήριον, τὰ πῶς πολλὰ δικαστήρια τῶν ἡλικιστῶν ἦσαν κοντά στήν ἀγορά. Ἡ ἀγορά βρισκόταν Α. τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, πού σήμερα λέγεται Θεσεῖο.

διατρίβω, συνομιλῶ, περνῶ τήν ὥρα μου συζητώντας.

ὑπακούω, ὅταν λέγεται γιά θυρωροὺς ἢ δεσμοφύλακες: (ἀκούω τὰ χτυπήματα στήν πόρτα καί) ἀνοίγω.

λύουσι, ἐλευθερώνουν ἀπό τὰ δεσμά τῶν ποδιῶν, ἀπό τήν ποδοκίχη ἢ τό ξύλο, ὅπως τὰ ἔλεγαν. Μέ αὐτά ἔδεναν τοὺς φυλακισμένους, ὅπως φαίνεται, ὡς τήν ἡμέρα πού γινόταν ἡ ἐκτέλεση τῆς ποινῆς.

οὐ... ἐπισχών, χωρὶς νά χρονοτριβίσει, χωρὶς νά ἀργήσει.

καταλαμβάνω, βρίσκω.

Ξανθίππη, ἡ γυναῖκα τοῦ Σωκράτη. Μέ τήν Ξανθίππη ὁ Σωκρά-

της είχε αποκτήσει τρία παιδιά, τό Λαμπροκλέα, τό Σωφρονίσκο καί τό Μενέξενο (Πλ. Ἀπολ. Σωκρ. 34 δ). "Ὅσα λέγονται γιά τό δύστροπο χαρκτηρά τῆς Ξανθίππης εἶναι μᾶλλον ἀβάσιμα καί ὀφείλονται στούς κωμικούς ποιητές· ἀντίθετα, ἀπό τό Φαίδωνα βγαίνει ὅτι ἡ Ξανθίππη ἦταν καί στοργική καί εὐαίσθητη σύζυγος.

ἀνευφημῶ, βγάζω γοερή φωνή, ξεφωνίζω δυνατά.

ὑστατον δῆ, γιά τελευταία λοιπόν φορά, γιά τελευταία τώρα φορά.

κόπτομαι, (κοπετός, κομμός) χτυπάω τό στήθος ἢ τό κεφάλι.

ὥς θαυμασιῶς πέφυκε, πόσο παράδοξη σχέση ἔχει ἀπό τή φύση του, πόσο πολύ περίεργη εἶναι ἡ σχέση του...

τῷ μὴ ἐθέλειν μὲν αὐτῷ παραγίγνεσθαι ἅμα τῷ ἀνθρώπῳ, ἐὰν δέ... σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι..., γιατί δέ θέλουν ποτέ αὐτά τά δύο νά ἔρχονται ταυτόχρονα στόν ἄνθρωπο, ἂν ὅμως... εἶναι σχεδόν ἀναγκασμένος...

διώκω, ἐπιδιώκω, ἐπιζητῶ.

ἐννοῶ, σκέπτομαι, προσέχω.

Αἴσωπος, ἦταν δούλος τοῦ Σάμιου Ἰάδμονα καί ἔζησε στά χρόνια 600 - 550 π. Χ. περίπου. Ὁ Αἴσωπος συγκέντρωσε μύθους τῆς Ἀνατολῆς, ἔπλασε καί δικούς του σέ πεζό λόγο καί τοὺς διηγόταν μέ μεγάλη χάρη. "Ὅσοι μῦθοι ἀποδίνονται σήμερα στόν Αἴσωπο, εἶναι παράφραση τῶν Αἰσώπειων μύθων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4.

ὑπολαβών. Ἡ χρήση τοῦ ρ. ὑπολαμβάνω ἀπό τόν Πλάτωνα εἶναι συγχνή: ἐπεμβαίνω στή συζήτηση, ἀποκρίνομαι, διακόπτω, παίρνω τό λόγο καί ἀποκρίνομαι.

ὦν, ἔλξη, ἀντί ᾧ...

ἐντείνας, (εἰς μέτρον, εἰς ἔπος) μετατρέποντας σέ στίχους.

προοίμιον, ποίημα ἢ τραγούδι προεισαγωγικό· τό τραγουδοῦσαν οἱ ραψῶδοι γιά νά τιμήσουν τοὺς θεούς, πρὶν ἀρχίσουν τὴν ἀπαγγελία τῶν ἐπῶν· ὕμνος. Γιά ποιό λόγο ἔκανε ὁ Σωκράτης τόν ὕμνο στόν Ἀπόλλωνα, μᾶς τό ἐξηγεῖ ἀμέσως πρὶο κάτω, καθὼς καί στό 85 β τοῦ Φαίδωνα: «ἐγὼ δὲ καί αὐτὸς που οἶμαι ὁμόδουλός γε εἶναι τῶν κύκνων καί ἱερὸς τοῦ αὐτοῦ θεοῦ (Ἀπόλλωνος), καί οὐ χεῖρον τὴν μαντικὴν ἔχειν παρὰ τοῦ δεσπότου...

άτάρ, (έπικό), **έπίσης**, **άλλά**.

Εϋηνος, σοφιστής καί ποιητής από τήν Πάρο (Ε' π.Χ. αί.).
Ήταν μεγαλύτερος στήν ηλικία από τό Σωκράτη καί δίδασκε τήν τέχνη του παίρνοντας ως άμοιβή ένα άσήμαντο ποσό.

ό,τι ποτέ διανοηθείς, τί τέλος πάντων έχοντας στό νοϋ σου, με ποιά άρχαγε σκέψη.

άντίτεχνος, αντίζηλος στήν τέχνη.

άποπειρώμενος τί λέγει, προσπαθώντας νά καταλάβω τί σημαίνουν, προσπαθώντας νά έξακριβώσω τή σημασία, τό νόημα...

άφοσιοϋμαι, έκπληρώνω θρησκευτικό καθήκον, κάνω κάτι από θρησκευτική εϋλάβεια· αλλά έκανα τά ποιήματα προσπαθώντας νά έξηγήσω (έξακριβώσω) τό νόημα κάποιων όνείρων μου καί νά έκπληρώσω έτσι ένα θρησκευτικό καθήκον, μήπως τυχόν ό θεός στά όνειρά μου έννοούσε νά κάνω αύτοϋ τοϋ είδους τή μουσική.

άρα, έσως, τυχόν.

μουσική, κάθε ένασχόληση πού τήν προστάτευαν οί Μοϋσες, καλλιτεχνική, πνευματική, καί ιδιαίτερα ή μουσική. Πρώτοι οί Πυθαγόρειοι όνόμασαν τή φιλοσοφία μουσική καί κατόπιν ό Πλάτων. Έδω μουσική έννοεί τή φιλοσοφία.

παρακελεύομαι, προτρέπω, παρκινώ κάποιον σέ πράξη, πού ακόμη δέν άρχισε.

έπικελεύω καί διακελεύομαι, ένθαρρύνω κάποιον, πού άρχισε μιά πράξη.

θέουσι, θεόντες (μετοχή τοϋ ρ. θέω), οί δρομείς.

δημώδης μουσική, ή ποίηση σύμφωνα μέ τή λαϊκή αντίληψη ή ποίηση είναι μουσική.

άσφαλέστερον, έννοείται τό έδοξεν.

μετά δέ τόν θεόν, βραχυλογία, αντί : μετά δέ τό είς τόν θεόν προσίμιον.

μύθος, διήγηση φανταστική, ένω λ ό γ ο ς είναι διήγηση πραγματικών γεγονότων.

ήπιστάμην, θυμόμουν, είχα πρόχειρα (πρόχειρους) στή μνήμη μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

ἐρῶσθαι, (ῥώννυμι) ἄς εἶναι καλὰ, τοῦ στέλνω χαιρετίσματα.
 πρόσφερε τοὺς χαιρετισμούς μου.

διώκω, ἀκολουθῶ.

οἶον... τοῦτο, οἶόν ἐστι τοῦτο, ὃ παρακελεύει· σύμπτυξη
 δύο προτάσεων.

πολλά, πολλές φορές· (τό ἐπίθετο ἀντί γιά τό ἐπίρρημα).

οὐδ' ὁπωστίουν, μέ κανέναν τρόπο.

δαί, ἄλλος τύπος τοῦ δῆ· χρησιμοποιεῖται στοὺς διαλόγους ἔπειτα
 ἀπό ἐρωτηματικές λέξεις γιά τήν ἐκφραση θαυμασμοῦ ἢ περιέργειας·
 τί δαί; τί λοιπόν; πῶς λοιπόν;

ἦ, ἀντί ἔφη, γ' ἐν. παρατ. ἢ ἀορ. β' τοῦ ἡμί (λατ. inquam,
 αἰο).

μέτεστιν (ἔτψ) **τούτου τοῦ πράγματος**, (καί κάθε ἄλλος) πού
 ἀσχολεῖται μέ τή φιλοσοφία.

βιάσεται αὐτόν, θά αὐτοκτονήσει.

καθῆκε, (ρ. καθίημι). κατέβασε.

Φιλόλαος, Πυθαγόρειος φιλόσοφος ἀπό τήν Κρότωνα ἢ τόν Τά-
 ραντα. "Ἐξῆσε τόν Ε' π.Χ. αἰώνα καί ὑπῆρξε πιθανῶς μαθητής τοῦ Πυ-
 θαγόρα. "Όταν ἐγινε ὁ διωγμός τῶν Πυθαγόρειων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας
 τό 430 π.Χ. περίπου ἔφυγε καί ἦλθε στή Θήβα, ὅπου συγκρότησε φιλο-
 σοφικό κύκλο. Τά μαθήματά του παρακολούθησαν ἐκεῖ ὁ Σιμμίας καί
 ὁ Κέβης. Ἔργα τοῦ Φιλόλαου θεωροῦνται μερικά ἀποσπάσματα, τά ὁποῖα
 μαζί μέ μερικά χωρία τοῦ Ἀριστοτέλη καί τοῦ Πλάτωνος ἀποτελοῦν
 μοναδική πηγή τοῦ Πυθαγορισμοῦ. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ
 Φιλόλαου ὅτι ἡ γῆ κάνει κάθε ἡμέρα μιὰ στροφή γύρω ἀπό τόν ἑαυτό
 της καί κάθε χρόνο μιὰ ὅμοια στροφή γύρω ἀπό τό «κεντρικόν πῦρ»,
 πού ἀποτελεῖ τό κέντρο τοῦ σύμπαντος. Τό σύστημα αὐτό τοῦ Φιλόλαου
 ἀποτελέσσε τή βάση τοῦ συστήματος τοῦ Κοπέρνικου. Λέγεται ὅτι ὁ
 Πλάτων, ὅταν βρισκόταν στήν Κάτω Ἰταλία, ἀγόρασε ἀπό τό Φιλόλαο
 ἀντί 100 μνῶν τό σύγγραμμά του «Κόσμος, Φύσις, Ψυχή» καί ἔτσι
 ἐνημερώθηκε στίς δοξασίες τῶν Πυθαγόρειων, γιά τίς ὁποῖες μόνον
 γενικά καί ἀόριστα εἶχε ἀκούσει ὁ Σωκράτης.

Οἱ Πυθαγόρειοι ἀποτελοῦσαν ἐταιρεῖες, «συνέδρια ἢ ὁμακία»

(ὁμοῦ ἀκούειν), οἱ ὅποῖες εἶχαν σκοποὺς ὄχι μόνον θρησκευτικούς καὶ ἠθικούς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικούς καὶ πολιτικούς.

Οἱ Πυθαγόρειοι πίστευαν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἁρμονία. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ μισό ενός κύκλου. Τὸ ἄλλο μισό, ἡ συμπλήρωση τῆς ἁρμονίας, βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, στὸν ὁποῖο μετέχει μόνον ἡ ψυχὴ. Πίστευαν ἀκόμη στὴ μετεμψύχωση, δόγμα πού τὸ εἶχαν πάρει ἀπὸ τοὺς Ὀρφικούς. Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ **Φ α ἰ δ ω ν α**, οἱ Πυθαγόρειοι θεωροῦσαν τὸ σῶμα φυλακὴ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ξαναγυρίζει στὴ ζωὴ πολλές φορές καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς τελειότητάς της κλείνεται μέσα σὲ σώματα ζῶων ἢ ἀνθρώπων κτλ. Γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται σωματική καὶ πνευματικὴ ὑγεία, ἠθικότητα καὶ ἐγκράτεια, ἀποχὴ ἀπὸ σάρκες ζῶων καὶ ἀπὸ κυάμους (κουκιά), κάθαρση τῆς ψυχῆς καὶ γενικὰ ζωὴ κόσμια καὶ ἁρμονική, ὅπως ἁρμονικό εἶναι τὸ σύμπαν, τὸ ὁποῖο πρῶτος ὁ Πυθαγόρας ὀνόμασε **κ ὁ σ μ ο ν**.

συγγεγονότες Φιλολάφ, ἐνῶ ἔχετε παρακολουθήσει μαθήματα τοῦ Φιλολάου, ἐνῶ ὑπῆρξατε μαθητές (ἀκροατές) τοῦ **Φ**.

οὐδέν γε σαφές, οἱ Πυθαγόρειοι δίδασκαν μὲ συμβολικά ἀποφθέγματα, μὲ παραγγέλματα καὶ μὲ κανόνες αἰνιγματικούς καὶ ἐπειτασιωποῦσαν γιὰ νὰ ἀσκήσουν μὲ τὸ μυστήριον ἐπιβολὴ στίς ψυχὰς τῶν μαθητῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐχεμύθεια ἦταν κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν Πυθαγóreων. Τὴν ἴδια ἐχεμύθεια παρατηροῦμε καὶ στὰ Ἑλευσίνια μυστήρια, καθὼς καὶ στίς νεώτερες στοές τῶν τεκτόνων (μασόνων).

καί, ὁ σύνδεσμος **καί** μπροστὰ ἀπὸ ὑπερθετικά σημαίνει ἐπίταση· ἐντελῶς ἐξαιρετικά, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά.

διασκοπῶ, ἐρευνῶ, ἐξετάζω λεπτομερῶς, ἐξετάζω στοχαστικά.

μυθολογῶ, διηγούμαι μὲ μορφή μύθου, διηγούμαι μὲ μύθους.

Ὁ Πλάτων, ὅπου δὲν ἐπαρκεῖ ἡ διαλεκτικὴ ἀπόδειξη (δηλ. ἡ λογικὴ ἐξέταση καὶ ἀπόδειξη τοῦ θέματος), δὲ διστάζει νὰ καταφύγει στίς παραδόσεις καὶ στοὺς μύθους (κοίταξε καὶ τὸ κεφ. 14, 70 β).

ἐν... ἡλίου δυσμῶν χρόνῳ, ἡ νόμιμη ὥρα γιὰ τὴ θανάτωση τῶν κατὰδικων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 6.

νῦν δὴ, πολλές φορές συναντᾶμε αὐτές τίς λέξεις στὸν Πλάτωνα· σημαίνουν πρὸ ὀλίγου, μόλις τώρα δά.

ἴσως μέντοι θαυμαστόν . . . καὶ οἷς βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν,
 ἴσως ὅμως νὰ σοῦ φανεῖ παράξενο, ἂν τοῦτο (δηλ. τὸ μὴ θεμιτὸν εἶναι
 ἑαυτὸν βιάζεσθαι) μόνο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀπλό — δέν παρουσιάζει
 καμιά ἐξαίρεση — καὶ οὐδέποτε παρουσιάζεται διαφορετικὸ στόν ἄν-
 θρωπο, ὅπως παρουσιάζονται τὰ ἄλλα πράγματα (πλοῦτος, δόξα κτλ.)
 σέ μερικές περιπτώσεις, ἀκόμη καὶ σέ κείνους ποὺ θεωροῦν τὸ θάνατο
 προτιμότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ (δηλ. ἐνῶ γιὰ ὅλα τὰ πράγματα μπορεῖ νὰ
 ὑπάρχει καὶ δεύτερη γνώμη, γιὰ τὴν αὐτοκτονία ὑπάρχει μόνο μία :
 "Ὅλοι τὴ θεωροῦν ἀνίερη, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ ποὺ προτιμοῦν τὸ θάνατο
 ἀπὸ τὴ ζωή). (Μερικοὶ ὡς διασάφηση τοῦ τοῦτο δέχονται τὸ τε-
 θνάναι, τὸ θάνατο).

ἴττω (στὴ βοιωτικὴ διάλεκτο, ἴστω (οἶδα) στὴν ἀττικὴ), ἄς
 εἶναι μάρτυράς μου.

φωνή, διάλεκτος.

οὕτω, μέ τὴν πρώτη ματιά, χωρὶς στοχαστικὴ ἐξέταση.

οὐ μέντοι (ἄλογόν ἐστίν) **ἀλλ' ἴσως γ' ἔχει τινὰ λόγον,** (λι-
 τότητα): κι ὅμως δέν εἶναι παράλογο, ἀλλ' ἀπεναντίας ἔχει σοβαρὴ
 λογικὴ βάση.

ἀπορρήτοις, ἐννοεῖ μᾶλλον τὴν ἀπόρρητη διδασκαλία τῶν Πυθα-
 γόρειων καὶ ὄχι ἀπόρρητους λόγους τῶν Ὀρφικῶν, ὅπως γίνεται φα-
 νερό καὶ ἀπὸ τὰ πρὶ πάντων λόγια τοῦ Σωκράτη : «οὐκ ἀκηκόατε . . . Φιλο-
 λάφω συγγεγονότες :». Μία ἀκόμη μαρτυρία γι' αὐτὸ ὑπάρχει καὶ σέ ἓνα
 ἄλλο ἔργο τοῦ Πλάτωνος, στοὺς Νόμους (902 β). Ὡστόσο εἶναι βέβαιο,
 ὅτι τίς ἰδέες τῶν Ὀρφικῶν γιὰ τὴν ψυχὴ κτλ. εἶχαν ἀποδεχθεῖ καὶ οἱ
 Πυθαγόρειοι (κοίταξε καὶ 63 γ, 67 γ, 69 γ, 70 γ).

φρουρά, φυλακή.

διιδεῖν, ρ. διορῶ, κατανοῶ πλήρως, συλλαμβάνω τὸ νόημα.

σημαίνω, δίνω σημεῖο γιὰ νὰ εἰπεῖ ἢ νὰ πράξει κανεὶς κάτι, δείχνω
 μέ σημεῖο, ὑποδεικνύω.

ταύτη, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, μ' αὐτὴ τὴ λογικὴ σειρά, γι' αὐτό.

ἀνάγκη, ἀναπόφευκτη μοῖρα (ἀνάγκη), ἐπιβαλλόμενὴ ὑποχρέωση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 7.

ῥαδίως, μέ προθυμία, εὐχαρίστως.

ἔοικε . . . ἀτόπῳ, μοιάζει μέ ἀνακολουθία, μέ παραλογισμό.

ἔτσι μετριάζεται ἡ ἔκφραση, γιατί δέ λέει : τοῦτο εἶναι ἀνακολουθία, παραλογισμός.

φρονιμώτατοι, οἱ φιλόσοφοι.

θεραπεία, ἐπιμέλεια, στοργική φροντίδα.

οὐκ ἔχει λόγον, δέν εἶναι λογικό (λιτότητα), εἶναι ἀδικαιολόγητο, παράλογο.

αὐτός, ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του.

ὅ,τι μάλιστα, ὅσο τό δυνατόν περισσότερο.

εἰκός (ἐστίν), **εἶναι τούναντίον**.

πραγματεία, ἡ φιλοσοφική ἔρευνα, ἔξυπνη ἀντίρρηση.

ἀνερευνᾷ λόγους, ζητάει (νά βρεῖ) μερικές ἀντιλογίες, βρίσκει ἀντιρρήσεις.

νῦν γε καί μοι αὐτῷ δοκεῖ λέγειν τι, (τι = κάτι σοβαρό).

ὥς ἀληθῶς, ἀληθινά, πραγματικά.

τείνω τόν λόγον (εἷς τινα), μεταφορά ἀπό τό τόξο : ἔχω κάποιον ὡς στόχο, ἀποβλέπω, κάνω ὑπαινιγμό.

ῥαδίως, μέ εὐκολία, μέ προθυμία, μέ ἐλαφρή συνείδηση.

πάνυ μὲν οὖν, πάνυ γε, βεβαιότατα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 8.

πιθανώτερον, πιό πειστικά, πειστικότερα.

ἡδίκουν ἄν, θά εἶχα ἄδικο, θά ἔκανα ἄσχημα.

ἄνδρας, τέτοιους ἄνδρες ἀναφέρει στήν 'Απολογία του (κεφ. 32, 41 α) τοὺς : Μίνωα, Ραδάμανθυ, Αἰακό, Τριπτόλεμο, 'Ορφέα, Μουσαῖο, "Ὀμηρο, 'Ησίοδο κ. ἄ.

πάνυ δισχυρίζομαι, πιστεύω ἀκράδαντα, ὑποστηρίζω μέ ἐπιμονή.

θεούς, ἐφόσον προηγεῖται τό παρ' ἄνδρας τε, ἔπρεπε νά ἀκολουθεῖ καί παρὰ θεούς· ἐπειδή ὅμως μπῆκε στή μέση ἡ πρόταση καί τοῦτο μέν... γι' αὐτό ἀρχίζει νέα σειρά στό λόγο.

ἡξειν, σέ ἀναλογία μέ τό ἐλπίζω ἀφίξεσθα.

εἶπερ τι ἄλλο, κεφ. 2, 59α.

οὐχ ὁμοίως ἀγανακτῶ, δέν ἔχω τοὺς ἴδιους λόγους νά ἀγανακτῶ (ὅπως θά ἀγανακτοῦσα, ἂν δέν εἶχα τήν πεποίθησιν αὐτή).

τι, κατί σοβαρό, πού ἀξίζει (ὅπως καί στό κεφ. 7, 63α).

πάλαι λέγεται, ἡ παράδοση λέει· παλιά παράδοση τοῦ Ὀρφισμοῦ, πού τήν εἶχαν ἀποδεχτεῖ καί οἱ Πυθαγόρειοι (κοίταξε καί 67γ, 69γ, 70γ). Καί ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσ. δ 563) μᾶς περιγράφει τήν εὐδαιμονία τῶν ἀγαθῶν στό «Ἡλύσιον πεδίον», πού ἦταν ἕνας παραδεισένιος τόπος.

σὺτὸς ἔχων τήν διάνοιαν ταύτην, κρατώντας (μόνος) γιά τόν ἑαυτό σου αὐτή τή γνώμη (αὐτές τίς σκέψεις).

πρῶτον δέ, πρῶτα ὅμως, προηγούμενως ὅμως.

σκεψώμεθα, (ρ. σκοπῶ) ἐξετάζω, ρωτᾶω.

ὁ μέλλων σοι δώσειν τὸ φάρμακον· λεγόταν δῆμιος, δημόσιος κ. ἄ. Ἐπειδὴ δέν ἦταν «καθαρός» (ἀμύλυντος ἀπό φόνους) κατοικοῦσε ἔξω ἀπὸ τήν πόλιν. Στήν πόλιν ἔμπαινε μόνον, ὅταν ἐπρόκειτο νά ἐκτελέσει τὸ ἔργο του.

μᾶλλον, μᾶλλον τοῦ δέοντος (β' ὅρος συγκρισ.). Ἡ σοβαρή συζήτηση προκαλεῖ ἔντονη κυκλοφορία τοῦ αἵματος καί ὑπερθερμάνση τοῦ σώματος, ὅποτε τὸ δηλητήριο χωνεύεται.

προσφέρειν τῷ φαρμάκῳ, νά ἐμποδίζουν τήν ἐνέργεια τοῦ δηλητηρίου, νά προκαλοῦν ἀντίδραση στήν ἐνέργεια τοῦ δηλητηρίου.

εἰ δέ μή, εἰδάλλως, διαφορετικά.

ἔα χαίρειν αὐτόν, πές του χαιρετίσματα, ἄς τον νά λέει, μή σέ μέλλει γι' αὐτόν.

ἀποδίδωμι τὸν λόγον, ἀπολογοῦμαι, λογοδοτῶ.

ὥς μοι, πῶς μοῦ...

εἰκότως, εἰκότως θαρρεῖν.

οἶσесθαι, (ρ. φέρω) κερδίζω, ἀποκτῶ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 9.

κινδυνεύουσι, κ. λεληθέναι τοὺς ἄλλους, νομίζουν ὅτι ἔχουν διαφύγει τήν προσοχή τῶν ἄλλων, ὅσοι δηλ. εἶναι γνήσιοι φιλόσοφοι νομίζουν πῶς δέν τοὺς ὑποπτεύονται οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅτι...

ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας, οἱ γνήσιοι φιλόσοφοι.
ἐπιτηδεύω, ἐπιδιώκω.

ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι, καὶ νά πεθαίνουν καὶ νά εἶναι νεκροί· τό α' σημαίνει τήν πρώτη μεταβολή ἀπό τή ζωή στό θάνατο, τό β', ἐξηγώντας τήν ἔννοια τοῦ α', φανερώνει ὅτι ἡ μεταβολή αὐτή ἔχει ἤδη γίνει στό παρόν. Δηλ. τό νά φροντίζεις νά φτάσεις στό θάνατο (ἀποθνήσκειν), εἶναι σάν νά εἶσαι νεκρός (αὐτό τοῦτο τό τεθνάναι).

δήπου, βέβαια, ἄν δέν ἀπατῶμαι.

προθυμοῦμαι, ἐπιδιώκω μέ προθυμία, μέ ζῆλο.

γελασείω, (ἐφετικό) ἔχω ὄρεξη (διάθεση) νά γελάσω.

οἱ πολλοί, οἱ πολλοί ἄνθρωποι.

ξυμφάναι ἄν., ρ. ξύμφημι, συμφωνῶ.

τούς παρ' ἡμῖν, ἔννοεῖ τούς Ἀθηναίους, πού καταδίκασαν τό Σωκράτη. Σύμφωνα μέ ἄλλη γνώμη ἔννοεῖ τούς Θηβαίους, ἐπειδὴ ἦσαν ἀπαίδευτοι καὶ δέν τούς θεωροῦσαν ἔξυπνους. Ὁρθότερη εἶναι ἡ πρώτη γνώμη.

σφᾶς γε οὐ λελήθασιν, δέν ἔχουν διαφύγει τήν προσοχή τους (τῶν πολλῶν ἀνθρώπων), οἱ πολλοί ἄνθρωποι ἔχουν τήν ἐντύπωσή, ὅτι...

οἷου θανάτου, καὶ τί λογῆς θανάτου εἶναι ἄξιοι.

θανατῶσι, ρ. θανατάω - ὦ, ἐφετικό, ἐπιθυμῶ τό θάνατο.

ἦ, πῶς, γιατί.

εἵπωμεν γάρ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, χαίρειν εἰπόντες ἐκείνοις, ἄς συζητήσουμε λοιπόν μόνοι μας, χωρίς νά λάβουμε ὑπόψη μας ἐκείνους.

καὶ (ἡγοῦμεθα) τό τεθνάναι εἶναι τοῦτο, χωρίς μὲν γεγονέναι τό σῶμα... Ὁ ὀρισμός τοῦ θανάτου ἔχει μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν κύρια ὑπόθεση τοῦ διαλόγου, πού ἀρχίζει ἀπό αὐτό τό μέρος.

ἄρα, ἴσως, τυχόν, ὅπως καὶ στό κεφ. 4, 61α.

ξυνδοκεῖ μοι, εἶμαι σύμφωνος κι ἐγώ, συμφωνῶ κι ἐγώ μέ τή γνώμη κάποιου.

τούτων, ἀπό τά ἐπόμενα.

εἴσεσθαι, ρ. οἶδα.

σπουδάζω, ἐνδιαφέρομαι σοβαρά.

ἱμάτια διαφέροντα, ἐνδύματα, ροῦχα πολυτελή, ἐκλεκτά. Εἶναι γνωστό ὅτι στήν Ἀθήνα τήν ἐποχή τοῦ Σωκράτη ὑπῆρχε πάρα-πολύ

μεγάλη πολυτέλεια στά ρούχα, στά παπούτσια κτλ. "Όλα αυτά τά περιφρονούσε ό Σωκράτης καί φορούσε μόνον τόν περίφημο τρίβωνα (ιμάτιο παλιό καί τριμμένο).

πραγματεία, άπασχόληση, άσχολία.

άπολύω, προσπαθῶ νά άποχωρίσω, προσπαθῶ νά άπολυτρώσω.

τείνω έγγύς, βαδίζω πολύ κοντά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 10.

τί δέ δή, (δοκεῖ σοι).

φρόνησις, ή πραγματική γνώση τῶν ὄντων.

οί ποιηται άει θρυλοῦσιν, συχνά έπαναλαμβάνουν οί ποιητές. Οί πίο πολλοί άπ' αὐτούς ήσαν φιλόσοφοι, πού διατύπωναν τίς φιλοσοφικές τους θεωρίες μέ ποιητικό τρόπο· π.χ. ό 'Ηράκλειτος : κακοί μάρτυρες ανθρώποισιν όφθαλμοί καί ὤτα· ό Παρμενίδης : ήσκοπον (τυφλό) τό ὄμμα καί ήήεσα ή άκοή· ό 'Αναξαγόρας : ύπό άφανρότητος (άτελείας) αὐτῶν (τῶν αἰσθήσεων) οὐ δυνατοί έσμέν κρίνειν άλληθές· ό ποιητής 'Επίχαρμος : νοῦς όρῃ καί νοῦς άκούει, τά δ' άλλα πάντα κωφά καί τυφλά· παρόμοια καί ό 'Εμπεδοκλῆς, άποσπ. 4, 9· ό "Όμηρος 'Ιλ. Ε 127.

σχολή, δύσκολα, άκόμη λιγότερο.

τό λογίζεσθαι, ή καθαρή πνευματική έέργεια χωρίς συμμετοχή τῶν αἰσθήσεων, ό καθάρος λογισμός.

είπερ που άλλοθι, κεφ. 2, 58ε.

όντα, τά ὄντως ὄντα, ὅσα ύπάρχουν άληθινά, οί ιδέες (κοίταξε τό κεφ. 19, 74α.

παραλυπῶ, ένοχλῶ.

ένταῦθα, σ' αὐτή τήν έρευνα, δηλ. στήν αναζήτηση τῶν ιδεῶν.

τί δέ δή τά τοιάδε, (λέγεις). Καί ποιά γνώμη έχεις γιά τά έξῆς.

δίκαιον αὐτό, αὐτή ή ιδέα τοῦ δικαίου ανεξάρτητη, χωρίς κανένα δεσμό μέ τόν άνθρωπο, μέ τά πράγματα κτλ.

καί ένι λόγῳ (είπεῖν) **περί τῆς οὐσίας άπάντων τῶν άλλων**, **δ έκαστον τυγχάνει ὄν**, δηλ. γι' αὐτό άκριβῶς πού εἶναι τό κάθε ένα. Τό δ... ὄν έπεξηγεῖ τό **τῆς οὐσίας**.

ὅς αν μάλιστα... περί οὔ σκοπεῖ, ὅποιος δηλ. από μᾶς θά

προετοιμαστέι σέ πολύ μεγάλο βαθμό καί μέ απόλυτη ακρίβεια γιά νά ἐννοήσει — ἐξετάσει — αὐτό καθαυτό κάθε πράγμα, ἀπό ὅσα ἐξετάζει, αὐτός...

Ἰοι ἂν ἐγγύτατα τοῦ γνῶναι, μπορεῖ νά κατανοήσει μέ πολύ μεγάλη προσέγγιση, μπορεῖ νά φτάσει πάρα πολύ κοντά στή γνώση.

μήτε... παρατιθέμενος ἐν τῷ διανοεῖσθαι, χωρίς νά χρησιμοποιεῖ ὡς βοηθό, ὅταν στοχάζεται.

εἰλικρινής, ἀπόλυτα καθαρός.

ὡς ἔπος εἰπεῖν, μέ δύο λόγια, κοντολογῆς.

ὑπερφυῶς... ὡς ἀληθῆ λέγεις, ἐξοχα... αὕτη εἶναι ἡ καθαρῇ ἀλήθεια, πάρα πολύ σωστά μιλάς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 11.

παρίσταται δόξα, ἔρχεται στό νοῦ ἰδέα, γνώμη.

κινδυνεύει τοι ὥσπερ ἀτραπός τις ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει, φαίνεται βέβαια νά μᾶς ὀδηγεῖ στό τέρμα — ἡ σχεδόν μᾶς βγάξει ἀπό δύσκολη θέση (ἐκφέρειν)—κάτι σάν ἕνα μονοπάτι (ἡ σκέψη μας), ὅταν τή συνοδεύει στήν ἔρευνα ὁ ὁρθός λόγος, ὅτι...

οὐ μή, μέ ὑποτ. ἀορίστ. ἔντονη ἄρνηση.

εἰδῶλα, πλάσματα τῆς φαντασίας.

τὸ λεγόμενον, ὅπως λέει ὁ κόσμος.

ἐγγίγνεται, (ἀπρόσωπο), εἶναι δυνατό.

ἀσχολίαν ἄγω, δέν ἔχω καιρό νά ἀσχοληθῶ.

παραπίπτω, παρεμβαίνω (μπαίνω στή μέση) ἄκαιρα.

ἔσται (τοῦτο) οὐ... φρονήσεως, ἔλξη, ἀντί: φρόνηση ἐπεξηγή-
γηση στό τοῦτο.

λόγος, συζήτηση, ἡ σειρά τῶν συλλογισμῶν, οἱ συλλογισμοί.

ὁμιλῶ, ἔχω σχέση, προσέχω, ἀπασχολοῦμαι.

ἀναπίμπλαμαι, μολύνομαι.

ἀπολύω, ἀπελευθερώνω, γιατί τό σῶμα εἶναι τά δεσμά τῆς
ψυχῆς.

τοιούτων, μέ ἄλλα καθαρά (ὄντα), ὅπως εἶναι οἱ ἰδέες.

δι' ἡμῶν αὐτῶν, μέ τήν ψυχὴ μας μόνη.

ἴσως, (λιτότητα), χωρίς ἀμφιβολία.

μή οὐ... ἤ, (φοβᾶμαι) μήπως...
ὀρθῶς φιλομαθεῖς, οἱ πραγματικοὶ φιλόσοφοι.
παντός γε μᾶλλον, περισσότερο βέβαια ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 12.

ἀφικομένῳ (τινὶ ἐκεῖσε), οἷ..., ὅπου...
πολλή πραγματεία, ἡ μακροχρόνια καὶ ἐπίπονη σπουδή.
οἷ, ἀντί οἱ (ἐγκλ.), δοτ. προσωπ. ἀντων. γ' προσ., ποιητ. αἷτιο, ἀπὸ αὐτόν.

ὥσπερ κεκαθαρμένη, σάν νά ἔχει ἐξαχνιστεῖ.

λόγος, παλιά παράδοση τοῦ Ὀρφισμοῦ· τήν εἶχαν ἀποδεχτεῖ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι (κοίταξε καὶ 63γ, 69γ, 70γ).

συναγείρομαι, περισυλλέγομαι, συμμαζεύομαι.

ἀθροίζομαι, συγκεντρώνομαι. Ὁ Σωκράτης πραγματικά παραδινόταν σέ βαθύτατους συλλογισμούς, ὅποτε ἀναστελλόταν κάθε ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων, ὅπως ἔγινε κατὰ τήν ἐκστρατεία στήν Ποτειδαία : «Συγκεντρωμένος (ὁ Σωκράτης) σέ μιά σκέψη του στεκόταν ἀπὸ τήν αὐγή στό ἴδιο σημεῖο καὶ συλλογίζοταν. Καί ἐπειδὴ δέν προχωροῦσε στή σκέψη, ἀντί νά τήν παρατήσει, ἐξακολουθοῦσε νά στέκεται καί νά τήν ζητάει. Καί εἶχε μεσημεριάσει πλέον, καί ὁ κόσμος τόν πῆρε εἰδηση καί μέ κατάπληξη ἀνακοίνωσε ὁ ἓνας στόν ἄλλον, ὅτι ὁ Σωκράτης στέκεται ἐκεῖ καί παρακολουθεῖ κάποια σκέψη του. Στό τέλος (εἶχε βραδυάσει στό μεταξύ) ἔπειτα ἀπὸ τό δεῖπνο μερικοὶ Ἰωνες ἔσυραν ἔξω τὰ στρώματά τους γιά νά κοιμηθοῦν στή δροσιά καί συνάμα γιά νά παραφυλάξουν, ἂν θά ἔστειλε ἔτσι ἀκίνητος καί τή νύχτα. Κι αὐτός ἔμεινε πραγματικά ὀρθιος, ὡς πού χάραζε ἡ αὐγή καί ἀνέτειλε ὁ ἥλιος. Ὑστερα ἔκανε τήν προσευχή του στόν ἥλιο καί ἀπομακρύνθηκε». (Πλ. Συμπ. 220γ, μέ βάση τή μετάφραση I. Σουκουτρή).

παρασκευάζονθ' ἑαυτόν... οὕτω **ζῆν**, ἐνῶ ἓνας ἄνθρωπος προετοιμάζεται στή ζωή του νά ζεῖ ἔτσι, δηλ. νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν πιό κοντά στό θάνατο...

διαβάλλομαι, βρίσκομαι σέ ἔχθρα.

πανταχῇ, μέ κάθε τρόπο, ἀπόλυτα.

πολλή ἀλογία, μεγάλος, χοντρός παραλογισμός.

ἀπηλλάχθαι, ἀπό τό ἐλπίς ἐστίν.

παιδικά, τά ἀγαπημένα, τά προσφιλή.

εἰς "Αἰδου, π.χ. ὁ Ὀρφέας κατέβηκε στόν "Αδη γιά χάρη τῆς γυναίκας του Εὐρυδίκης. Ὁ Ἀχιλλέας, μολονότι γνώριζε ὅτι θά πέθαινε ἂν σκότωνε τόν "Εκτορα, ὥστόσο δέ διστάζει νά τόν σκοτώσει γιά νά ἐκδικηθεῖ τό θάνατο τοῦ Πάτροκλου καί νά συναντήσει στόν "Αδη — ἔστω καί νεκρό — τόν ἀγαπημένο του φίλο.

ἐντεύξεσθαι, ἐπεξήγηση στό τ α ὕ τ α.

ἀλλ' ἦ, παρὰ μόνον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 13.

δν ἂν ἴδης, ἐπεξήγηση στό τ ο ὕ τ ο.

οὐκ ἄρ' ἦν, ὁ σύνδ. ἄρα μέ παρατ. σημαίνει: μαθαίνουμε κάτι πού δέν τό γνωρίζαμε· ἐπομένως: δέν ἦταν (ὅπως νομίζαμε) φιλόσοφος.

φιλότιμος, φιλόδοξος.

τά ἕτερα, ἀντί ἐνικ. τό ἕτερον· ἔβαλε πληθυντικό ἴσως ἐπειδή ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν φιλοχρήματοι καί φιλόδοξοι.

ἡ ὀνομαζομένη, αὐτή πού λέγεται, αὐτή πού τό πλῆθος θεωρεῖ...

οἱ οὕτω διακείμενοι, ἐκεῖνοι πού ἔχουν αὐτές τίς ἀρχές (τίς ὁποῖες ἀναπτύξαμε πιό πάνω), δηλ. οἱ φιλόσοφοι.

σωφροσύνη, ἐγκράτεια.

πτοοῦμαι, παραφέρομαι ἀπό τό πάθος, ταράζομαι ἀπό τίς ἐπιθυμίες.

ὀλιγώρως ἔχω, ὀλιγωρῶ, ἀδιαφορῶ, παραμελῶ.

κοσμίως ἔχω, εἶμαι κόσμιος, εἶμαι ἐγκρατής.

μείζονα κακά, π.χ. ἀτίμωση, δουλεία, αἰχμαλωσία.

κόσμιος, φρόνιμος, ἐγκρατής.

εὐήθης, ἀγαθός, μωρός, ἀνόητος.

τό πάθος, τό πάθος τό περὶ τὴν εὐήθη ταύτην σωφροσύνην συμβαίνει αὐτοῖς (εἶναι) ὅμοιον τούτῳ· μολονότι ὑποστηρίζουμε, ὅτι αὐτό βέβαια εἶναι ἀδύνατο — ὅτι δηλαδή οἱ ἐγκρατεῖς εἶναι σώφρονες ἐξαιτίας (ἀπό τό φόβο) κάποιας ἀκολασίας — ὥστόσο συμβαίνει σ' αὐτούς πού ἀσκοῦν αὐτή τὴν ἀνόητη σωφροσύνη, νά εἶναι τό πάθημά

τους ὅμοιο — ἀνάλογο μέ τοῦτο... δηλαδή νά εἶναι σώφρονες ἀπό τό φόβο κάποιας ἀκολασίας...

ἔοικε γάρ, νάι, φαίνεται, πραγματικά ἔτσι φαίνεται.

μή γάρ..., (φοβᾶμαι) μήπως πραγματικά.

αὕτη, ἔλξη στό κατηγορ. ἡ ὁ ρ θ ἡ ἀ λ λ α γ ἡ.

καταλλάττομαι, ἀνταλλάζω· τό ἀπαρέμφ. ἐπεξηγ. τοῦ αὕτη.
ὀρθόν, γνήσιο, μέ σταθερή ἀξία.

ταῦτα καταλλάττεσθαι, τό ἀπαρέμφ. εἶναι παθητικό.

τούτου, γεν. τοῦ τιμήματος.

ᾠνούμενα, παθητ.

πιπράσκω, πουλάω (πρατήριο, μεταπράτης).

προσγίγνομαι, προσθέτομαι.

ἀπογίγνομαι, ἀποχωρίζομαι, ἀφαιροῦμαι. Μεταφράζουμε αὐτό τό δύσκολο κομμάτι : Φοβᾶμαι μήπως πραγματικά τοῦτο δέν εἶναι ὁ σωστός τρόπος ἀνταλλαγῆς γιά τήν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς, νά ἀνταλλάξει δηλαδή κανεῖς ἡδονές μέ ἡδονές καί λύπες μέ λύπες καί φόβο μέ φόβο καί μεγαλύτερα μέ μικρότερα, σάν νά εἶναι νομίσματα· ἀλλά ἐκεῖνο μόνον εἶναι γνήσιο (μέ σταθερή ἀξία) νόμισμα, μέ τό ὅποιο πρέπει ὅλα αὐτά νά ἀνταλλάσσονται : ἡ φρόνηση· καί αὐτό προσδιορίζει τήν ἀξία τους καί μέ αὐτό πραγματικά ἀγοράζονται καί πουλιοῦνται ὅλα, καί ἡ ἀνδρεία καί ἡ σωφροσύνη καί ἡ δικαιοσύνη, καί μ' ἓνα λόγο ἡ ἀληθινή ἀρετή, μόνο μέ τή φρόνηση μπορεῖ νά ἀποκτηθεῖ, εἴτε προσθέτονται εἴτε ἀφαιροῦνται καί οἱ ἡδονές καί οἱ φόβοι καί ὅλα τά (ἄλλα) παρόμοια.

χωριζόμενα, ὄνομ. ἀπόλυτη, ἡ μετοχή ὑποθετική.

σκιαγραφία, εἰκόνα ἡσκίου, ἀπατηλή εἰκόνα.

ἀνδραποδώδης, δουλοπρεπής, πού ταιριάζει σέ ἀνδράποδα (σέ δούλους).

κάθαρις, ἀποκάθαρση (ἡθική).

καθαρός, ἐξαγνισμός, μέσο γιά τήν ἀποκάθαρση.

τελεταί, μυστηριακές τελετές, τά μυστήρια.

καθίστημι, ἰδρύω, καθιερώνω.

φαῦλος, τυχαῖος, ἀσύνετος.

πάλαι, κεφ. 8, 63γ κτλ.

αἰνίττομαι, ὑποδηλώνω συμβολικά (μέ αἰνίγματα).

ἀτέλεστος, ἀτελετούργητος, ἐκεῖνος πού δέν ἔφτασε στήν πλήρη (τελική) μυστική τελετουργία· ὁ ἀκατήχητος.

τετελεσμένος, (τελετή)· ἀντίθετο τοῦ ἀτέλεστος.

ναρθηκοφόρος, ὁ θιασώτης(ὁπαδός) τοῦ Βάκχου, πού κρατοῦσε στίς γιορτές τοῦ θεοῦ θύρσο. Ὁ θύρσος ἦταν ἓνας ραβδί ἀπό «νάρθηκα» (εἶδος καλαμιού), στεφανωμένο στήν κορυφή μέ κουκουνάρι ἀπό πεῦκο, μέ κισσό καί μέ ἀμπελόφυλλα.

βάκχοι, ὅσοι ἔπαιρναν μέρος στά μυστήρια τοῦ Βάκχου, οἱ θεό-πνευστοι.

παῦρος, λίγος.

Ἡ φράση **ναρθηκοφόροι... παῦροι** ἔχει τοῦτο τό νόημα: Τά ἐξωτερικά σύμβολα τῆς λατρείας τοῦ Διόνυσου δέ σημαίνουν, ὅτι καί κεῖνος πού τά μεταχειρίζεται ἐμπνέεται πραγματικά ἀπό τό θεό. Ἀνάλογη εἶναι καί ἡ φράση ἀπό τό ἱερό Εὐαγγέλιο «πολλοί μὲν εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί» (Μαρκ. 20, 16). Ἀνάλογο εἶναι καί αὐτό πού λέει ὁ λαός: τό ράσο δέν κάνει τόν παπᾶ. Ἡ φράση εἶναι παλαιός στίχος ἀπό τήν Ὀρφική διδασκαλία. Στό τέλος ἐγινε παροιμία. Τίς ιδέες τῶν Ὀρφικῶν γιά τή φύση καί τήν τύχη τῆς ψυχῆς, γιά τήν ἐγκράτεια, γιά τή μύηση καί τόν «καθαρμό», τίς εἶχαν ἀποδεχτεῖ καί οἱ Πυθαγόρειοι. Ὅλα αὐτά ἔπρεπε νά ἀποτελοῦν ἐγγύηση γιά τήν ψυχή πού πήγαινε στόν Ἄδη, ὅτι θά κάνει ἓνα ταξίδι χωρίς κίνδυνους καί ὅτι τό ταξίδι αὐτό θά ἔχει ἓνα εὐτυχισμένο τέρμα: μιά θέση κοντά στοὺς θεούς. (Κοίταξε καί 63γ, 67γ).

γενέσθαι, γενέσθαι (εἷς) ὦν.

ἀνύτω, κατορθώνω.

τὸ σαφές, τήν καθαρὴ ἀλήθεια.

εἰκότως, νά συνδεθεῖ μέ τό οὐ χαλεπῶς φέρω.

εὖ ἂν ἔχοι, (καλῶς θά εἴχε), θά ἤμουνα εὐχαριστημένος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 14.

εὐθύς (χωρίς σύνδεση μέ τήν προηγούμενη πρότ.), ἐπεξήγηση.
πνεῦμα, πνοή, ἄνεμος.

καπνός, παραβολή παρμένη ἀπό τόν Ὅμηρο (Ἰλ. Ψ. 100) «ψυχὴ

δὲ κατὰ χθονὸς ἤυτε καπνὸς ὤχετο...».

διαπτομένη, διαπέτομαι, πετάω ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἐξαφνίζομαι.

παραμυθία, παρηγοριά, παρηγορητικοί λόγοι (κοίταζε καί διαμυθολογῶ, λίγο πιό κάτω). Σύμφωνα μέ ἄλλη γνώμη σημαίνει πειθῶ, πειστική συζήτηση.

πίστις, βεβαίωση, ἐπιχείρημα, πειστική ἀπόδειξη.

ἔστι, ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει διαρκῶς.

δύναμις, δύναμη ζωτική.

φρόνησις, δύναμη νά διανοεῖται, δύναμη (ικανότητα) νοητική. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ὅπως καθορίζεται ἐδῶ, ἔχει πραγματική ἀξία. Ἀντίθετα, ἡ ἀπλή ὑπαρξή τῆς ψυχῆς, ὅπως παρουσιάζεται στόν Ὅμηρο, ὅπου τά εἶδωλα γιά νά ἐννοοῦν πρέπει νά πιοῦν αἶμα, δέν ἔχει καμιά ἀξία.

διαμυθολογῶ, διηγούμαι μύθους, συζητῶ χρησιμοποιώντας μύθους, ριψοκινδυνεύω συζητώντας μέ βάση μερικές ὑποθέσεις. Ὁ Πλάτων ἐπίτηδες μεταχειρίζεται τίς λέξεις **παραμυθία** καί **διαμυθολογῶ** μέ λεπτή σημασιολογική ἀπόχρωση, γιά νά δείξει, ὅτι δέν πρέπει νά περιμένουμε ἀποδείξεις αὐστηρά λογικές, ἀλλά ἀληθοφανεῖς (εἰκόσ οὕτως ἔχειν). Πίστη θέλει νά ἐμπνεύσει καί ἡ ἀπόδειξη τοῦ εἶναι περισσότερο ἠθική παρά θεωρητική (κοίταζε κεφ. 5, 61 καί κεφ. 13 69γ).

κωμωδιοποιός, ἐδῶ ὁ Πλάτων κάνει ὑπαινιγμό εἴτε στόν Ἀριστοφάνη, πού γελοιοποιοῦσε τό Σωκράτη στίς Νεφέλες (1484 κ. ἐξ.) εἴτε στόν Εὐπολι, πού ἔλεγε : μισῶ δ' ἐγώ καί Σωκράτην τὸν πτωχὸν ἀδολέσχην.

ἀδολεσχῶ, φλυαρῶ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 15

αὐτό-τῇδέ πη, τό αὐτό ἀναφέρεται στά προηγούμενα, τό τῇδέ πη στά ἐπόμενα.

παλαιὸς λόγος, παλιά δοξασία, παράδοση (γιά τή μετεμψύχωση ἢ μετενσωμάτωση). Μολονότι ὅσα λέει πιό κάτω (70 ε) μᾶς ὑπενθυμίζουν τό δόγμα τοῦ Ἡράκλειτου, ὁ Πλάτων ἐννοεῖ ἐδῶ τή διδασκαλία

τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγόρειων (κοίταξε καὶ 63γ, 67γ, 69γ).
Κάτι παρόμοιο μέ τῇ μετεμψύχωση πίστευαν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι.

μεμνήμεθα, θυμόμαστε.

ἄλλο τι, ἄλλο τι (ἐστὶν) ἤ...

τοῦ ταῦτ' εἶναι, ὅτι αὐτό συμβαίνει, ὅτι δηλ. ὁ θρῦλος αὐτός εἶναι ἀληθινός.

λόγος, ἐπιχείρημα, ἀπόδειξις.

κατ' ἀνθρώπων, σέ σχέση με τοὺς ἀνθρώπους.

κατὰ ζῶων καὶ φυτῶν, ὁ Πλάτων δέ θέλει νά εἰπεῖ ὅτι στά ζῶα καὶ στά φυτά ὑπάρχει ἀθανασία, ἀλλά θέλει νά δείξει ὅτι ὁ νόμος «τῆς γενέσεως ἐκ τῶν ἐναντίων» εἶναι γενικός.

αἰσχρός, ἄσχημος.

ἔχομεν, ἔχω, (ἐδῶ) γνωρίζω, κατέχω, τό ξέρω καλά.

ἐξ ἐναντίων τὰ ἐναντία, ἡ θεωρία αὐτῇ ἦταν ἤδη δόγμα τοῦ Ἡράκλειτου.

δυοῖν ὄντοιν, γενική δυϊκοῦ ἀριθ., παράθεση σέ προηγούμενες λέξεις πού εἶναι σέ γενική πληθυντικοῦ (ἐναντίων).

μεταξύ, μεταξύ μείζονος καὶ ἐλάττονος.

τὸ μέν... τὸ δέ..., τό ἓνα... καὶ τό ἄλλο.

διακρίνω - συγκρίνω, χωρίζω - ἐνώνω.

κἂν εἰ μὴ χρώμεθα... οὕτως ἔχειν ἀναγκαῖον: κἂν εἰ μὴ χρώμεθα... (λέγομεν) ἀναγκαῖον ἂν εἶναι οὕτως ἔχειν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 16

ἐγρηγορέναι - καθεύδειν· τὸ ἐγρηγορέναι ἀπαρέμφ. παρακ. τοῦ ρ. ἐγείρω - ἀμεταβ.-, εἶμαι ἄγρυπνος), ἡ ἀγρύπνια, ἡ ἐγρήγορησ. -
τὸ καθεύδειν (καθεύδω: κοιμᾶμαι), ὁ ὕπνος.

καὶ αἱ γενέσεις..., καὶ αἱ γενέσεις αὐτοῖν εἰσὶ δύο μεταξύ δυοῖν ὄντοιν.

συζυγία, ζευγάρι.

τὴν μέν - τὴν δέ, ἐπιμερίζει τὰς γενέσεις.

καταδαρθάνειν - ἀνεγείρεσθαι, νά κοιμᾶται κανείς — νά ξυπνάει. — τό καταδαρθάνειν (καταδαρθάνω: κοιμᾶμαι): ὁ ὕπνος — τό ἀνεγείρεσθαι, ἡ ἐγρήγορησ.

τοῖν, χρήση τοῦ ἄρσεν. ἄρθρου ἀντί τοῦ θηλυκοῦ.

ταύτη, ἐδῶ, στό σημεῖο αὐτό.

ἀναβιώσκεισθαι, ἀναβίωση, τό νά ξαναζεῖ κανεῖς.

ἐδόκει, παρατατικός, γιατί ἀναφέρεται σέ ὅσα εἶπε στό κεφ. 15,
70 γ - δ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 17

ἀδίκως, χωρίς λόγο, χωρίς αἰτία.

ἀνταποδίδωμι, (ἀμετάβ.) ἀντιστοιχῶ· εἰ μὴ ἀνταποδίδοι, ἂν
δέν ὑπῆρχε ἀντιστοιχία.

ὥσπερ κύκλῳ περιόντα, σάν νά διέγραφε (χάραζε) ἡ κίνησή
τους κατά κάποιον τρόπο κυκλική τροχιά (κύκλο).

ἀνακάμπτω, (πάλιν· πλεονασμός) ἀμετάβ. ἐπιστρέφω, ξανα-
γυρίζω.

τελευτῶντα, στό τέλος.

οἶον, παραδείγματος χάρη, λόγου χάρη, γιά παράδειγμα.

λῆρος, ἄρσ. (παραλήρημα) φλυαρία, ἀνοησία, ἀφελής ἱστορία.

τόν Ἑνδυμίωνα, τό θρόλο τοῦ Ἑνδυμίωνα. Ὁ Ἑνδυμίων ἦταν
ἓνας ὁμορφος βοσκός, πού τόν δέχτηκε ὁ Δίας στόν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ
ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιά τήν ὁμορφιά του ἡ Ἥρα. Γι' αὐτό ὁ Δίας τόν ἔδιω-
ξε καί τόν τιμώρησε νά κοιμᾶται αἰώνια.

οὐδαμοῦ ἂν φαίνοιτο, δέ θά μπορούσε αὐτός νά φανεῖ πουθε-
νά, δέ θά ἦταν δυνατό νά συμβεῖ, δέ θά εἶχε καμιά ἀξία.

Ἀναξαγόρας, ἀπό τίς Κλαζομενές. Γεννήθηκε γύρω στό 500 π.Χ.
καί τό 460 π.Χ. περίπου ἐγκαταστάθηκε στήν Ἀθήνα. Ἦταν διάσημος
φιλόσοφος, μαθηματικός καί ἀστρονόμος. Ὁ Ἀναξαγόρας εἶπε τό περί-
φημο : «πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ, εἶτα νοῦς ἐλθὼν αὐτά διεκόσμησε».
Δηλαδή ἀπό τό ἀρχικό χάος ὁ Νοῦς (τό πνεῦμα) ὀργάνωσε τόν κόσμο
ἀρμονικά.

ἐκ τῶν ἄλλων, ἀπό ἄλλα ὄντα (καί ὄχι ἀπό τά πεθαμένα).

τίς μηχανή... ποιός τρόπος θά ὑπῆρχε νά μή...

παντός μᾶλλον, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο (κεφ. 11, 67β).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 18

ἐνὶ λόγῳ (ὑπομνήσω σε), μέ μιά ἀπόδειξη...

αὐτοί, μόνοι τους.

ἐπιστήμη, ἀκριβὴς γνώση, ἀληθινὴ γνώση, γνώση.

ὀρθὸς λόγος, ὀρθὸς συλλογισμός, ὀρθὴ σκέψη, ὀρθὴ κρίση.

ἔπειτα, στό γενικό μὲν ('Ενὶ μὲν...) ἔπρεπε νά ἀκολουθήσει τό δέ. Χρησιμοποιεῖ ὅμως τό ἔ π ε ι τ α, ἐπειδὴ εἰδικεύει τήν ἀπόδειξη.

διαγράμματα, γεωμετρικά σχήματα. Ὁ Πλάτων κάνει ὑπαινιγμό σ' αὐτό πού ἀναφέρει στό διάλογό του «Μένων» (κεφ. 15 - 21, 80δ - 86γ): "Ενας δοῦλος τοῦ Μένωνος, ἔπειτα ἀπό κατάλληλες ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτη γιά τό ἐμβαδό τῶν τετραγώνων δίνει σωστές ἀπαντήσεις καί βρίσκει γεωμετρικές ἀλήθειες, σάν νά εἶχε διδαχτεῖ Γεωμετρία..

κατηγορεῖ, ἀποδεικνύει (ὁ ἄγων ἐπὶ τὰ διαγράμματα).

μαθεῖν, νά μάθω, νά ἀκούσω τοῦτο... δηλ. νά θυμηθῶ.

γάρ, ὁ γάρ ἐδῶ εἶναι ἐπεξηγητικός.

ἐπίστασθαι, νά τό γνώριζε.

ἢ ἄλλην τινα αἰσθῆσιν λαβὼν, ἢ ἀντιληφθεὶ μέ μιά ἄλλη αἰσθηση.

οὐ μὴ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, πού δέν εἶναι ἀντικείμενο τῆς ἴδιας γνώσης, πού δέν ἀνήκει στήν ἴδια κατηγορία γνώσεων.

οὐ τὴν ἔννοιαν ἔλαβεν, πού συνέλαβε μέ τό νοῦ του.

παιδικά, κεφ. 12, 68α.

ἔγνωσαν - ἔλαβον, γνωμικοί ἀόριστοι.

γεγραμμένον, ρ. γράφω, ζωγραφίζω.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 19

εἴτε ἐλλείπει... , εἴτε τοῦτο ἐλλείπει (ὑπολείπεται) τι ἐκείνου κατὰ τὴν ὁμοιότητα εἴτε μὴ (ἐλλείπει).

αὐτὸ τὸ ἴσον, τό ἴσο αὐτὸ καθαυτό, ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος.

ὃ ἐστίν, ἐκεῖνο πού ὑπάρχει (τό ὄν), ἐκεῖνο πού ἔχει ἀπόλυτη οὐσία καί ὑπαρξή (τό ὄντως ὄν), ἡ ἰδέα.

ὄν, μετοχὴ ἐνδοτική. Τό ἴδιο καί ἡ μετχ. ὄντα (ταυτά).

ἴσα ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος· ὁ πληθ. γιά ὁμοιομορφία μέ τά πολλά καί διάφορα ἴσα πράγματα.

ταῦτά τε, τά πράγματα.

ἕως ἄν, ἕως ἄν ἐννοήσης, ἐφόσον δηλ. θά ἐννοήσεις, θά σκεφθεῖς.

ἐνδεῖ (ὑποκ. τά ἴσα — πράγματα —) **τι ἐκεῖνου,** εἶναι λίγο κατώτερα ἀπό ἐκεῖνο (δηλ. ἀπό τήν ἰδέα τοῦ ἴσου, τῆς ἰσότητος).

τῷ, τῷ εἶναι, δηλ. ὡς πρός τό νά εἶναι.

οἶον ἄλλο τι τῶν ὄντων, ὅπως (εἶναι) κάποιο ἄλλο ἀπό τά ὄντα, ὅπως μιά ἄλλη πραγματική ἰδέα.

ἐκεῖνο, ἐκεῖνο πού ἀληθινά ὑπάρχει (τό ὄν), ἡ ἰδέα.

προσέοικα, προσομοιάζω, εἶμαι παρόμοιος.

τά ἴσα, τά ἴσα πράγματα.

ὀρέγομαι, (ὀρεξῆ) ἐπιθυμῶ πολύ, ποθῶ.

ταῦτόν δέ πάντα ταῦτα, τό ἴδιο ἰσχύει γιά ὅλες τίς αἰσθήσεις, δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά.

τά ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν (ἴσα), **τά αἰσθητά ἴσα.**

ἀνοίσειν, βραχ. ἀντί : ἀναφέροντες ἐννοήσειν, νά συγκρίνουμε, νά συσχετίσουμε.

γενόμενοι εὐθύς, ἀμέσως μόλις γεννηθήκαμε.

πρὸ τούτων, τοῦ ὁρᾶν, ἀκούειν κλπ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 20

αὐτήν, τήν ἐπιστήμη, τή γνώση.

τὸ μείζον καί τὸ ἔλαττον, ἀντί νά εἰπεῖ τό ἄνισο.

ἐπισφραγίζομαι, βάζω τή σφραγίδα, βάζω γιά σφραγίδα· ἐδῶ σημαίνει : δίνω τό χαρακτηριστικό ὄνομα, τό χαρακτηριστικό ὄρο. **τοῦτο ὃ ἐστίν,** αὐτό πού ὑπάρχει (τό ὄν), ἡ ἰδέα.

καί... ἀποκρινόμενοι, σύμφωνα μέ τή διαλεκτική μέθοδο τῆς φιλοσοφικῆς ἔρευνας, πού τή χαρακτηρίζει ἡ ἐρώτηση καί ἡ ἀπόκριση. **ἐκάστοτε,** σέ κάθε γέννηση.

γίγνεσθαι, ἀπό τά προηγούμενα ἐννοεῖται τό ἀνάγκη (ἐστί).

ἀπόλλυμι, λησμονάω, χάνω, ξεχνάω.

ἀναλαμβάνω, ἀποκτάω πάλι.

δυνατόν γάρ δὴ τοῦτο γε ἐφάνη, κεφ. 18 καί 19.

οὐδέν ἄλλ' ἢ... οὐδέν ἄλλο (ποιοῦσιν) ἢ...

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 21

δίδωμι λόγον, δίνω λόγο, δίνω ἐξήγηση, δικαιολογῶ.

πολύ μᾶλλον, πολύ περισσότερο, ἀλλὰ πολύ μᾶλλον, ὥστόσο πολύ.

τηνικάδε, τήν ἴδια ὥρα, τέτοια ὥρα (ὕστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ Σωκράτη, γιατί μόνον οἱ πραγματικοί φιλόσοφοι εἶναι σέ θέση νά δικαιολογοῦν (νά δίνουν λογική ἐξήγηση) «περί ὧν ἐπίστανται»).

ἐν ἀνθρώπου εἶδει, σέ μορφή ἀνθρώπου.

φρόνησις, κεφ. 14, 70 β.

εἰμή ἄρα, ἐκτός ἂν τυχόν, ἐκτός ἂν ἴσως.

ἐν... χρόνῳ, ἐννοεῖται ἡ ἐν τῷ τοῦ γίγνεσθαι.

ἔλαθον... οὐδέν εἰπών, χωρίς νά τό καταλάβω εἶπα μιά ἀνοησία, εἶπα ἓνα τίποτα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 22

ἀναφέρω, κεφ. 19, 75 β.

ἀπεικάζω, συγκρίνω, παρομοιάζω, παραβάλλω.

ἄλλως, μάταια.

ταῦτα... τάδε, οἱ ἰδέες... οἱ ψυχές (ἡ προὑπαρξη τῆς ψυχῆς).

ὑπερφυῶς, κεφ. 10, 66 α.

εἰς... καταφεύγει ὁ λόγος, ὥραϊα (σέ ὥραϊο συμπέρασμα) καταλήγει ἡ συζήτηση (τό ἐπιχείρημα, ἡ ἀποδείξη).

καρτερώτατος, πολύ ἰσχυρογνώμων, πολύ ἐπίμονος.

οὐκ ἐνδεῶς, λιτότητα, ἀρκετά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 23

ἐνέστηκεν, στέκεται (ὀρθώνεται) ὡς ἐμπόδιο, ἐναντιώνεται.

διασκεδάννυμαι, διασκορπίζομαι, ἐξαφανίζομαι, χάνομαι.

τοῦ εἶναι, τῆς ὑπάρξεως.

τοῦτο, ὁ διασκορπισμός, ὁ ἐξαφανισμός.

ἄλλοθén ποθεν, ἀπό κάποια στοιχεῖα διαφορετικά ἀπό ἐκεῖνα,

πού συναποτελοῦν τό σῶμα (ἀπό τά συστατικά στοιχεῖα τοῦ σώματος).

ὥσπερ ἡμισυ, κατὰ κάποιον τρόπο τό μισό, μόνον τό μισό.

τέλος ἔχειν, νά εἶναι τέλεια.

συντίθημι εἰς ταυτόν, συνδυάζω, συνενώνω (σέ ἕνα).

αὖθις γίγνεσθαι, νά ἐπανέρχεται, νά γυρίζει πάλι, νά ξαναγυρίζει στή ζωή.

ὅπερ λέγεται, (ἀντί γιά ἱστορικό χρόνο) ὅπως ἔχουμε εἰπεῖ, ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού λέγαμε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 24

διαπραγματεύομαι, συζητῶ, ἐξετάζω, διερευνῶ.

ἐτι μᾶλλον, ἀκόμη πιά διεξοδικά, ἀκόμη πιά ἀναλυτικά (ἀπό πρίν).

δέδοικα τό τῶν παίδων, φοβῶμαι σάν παιδί.

διαφυσῶ, φυσάω σέ διάφορες διευθύνσεις, παίρνω μέ τό φύσημά μου.

ἄλλως τε καί, καί μάλιστα.

πνεῦμα, ἄνεμος, ἄερας.

ἐπιγελῶ, γελάω ἐπιδοκιμάζοντας.

ἐν ἡμῖν, ἐννοεῖ ὅλους τοὺς παρόντες.

μορμολύκειον, κυρίως τό προσωπεῖο (ἡ μάσκα), πού φόβιζαν μ' αὐτό τά παιδιά, τό φόβητρο, τό σκιάχτρο.

ἐπάδω, ᾄδω ὡς ἐπωδὴν, τραγουδάω μαγικά τραγοῦδια· οἱ ἐπωδές ἦσαν μαγικά τραγοῦδια ἢ μαγικά λόγια πού θεράπευαν ἀρρώστιας, τραύματα κλπ., ὅπως τά σημερινά ζόρκια. Ὁ Πλάτων ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς φιλοσοφικούς λόγους πού θεραπεύουν τήν ἄρρωστη ψυχή.

ἐξεπάδω, θεραπεύω (μέ μαγικά τραγοῦδια, μέ μαγικά λόγια, μέ ζόρκια).

ἐπωδός, ἐκεῖνος πού θεραπεύει μέ ἐπωδές, ὁ μάγος.

βαρβάρων, ὁ Πλάτων δέν ἀναγνώριζε ἐθνικές διαφορές στήν ἐπιστήμη. Ὁ ἔδιος πῆγε στήν Αἴγυπτο γιά σπουδές.

ζητεῖν, νά ἐξετάζετε αὐτό τό ζήτημα.

ὕπαρξει, θά γίνουν.

ἀπολείπω, ἀφήνω κάτι (πράξη ή λόγο - συζήτηση) ἀτελείωτο, διακόπτω.

εἰ σοι ἡδομένῳ ἐστίν, ἂν σοῦ εἶναι εὐχάριστο.

πῶς γάρ οὐ μέλλει (μοι ἡδομένῳ εἶναι), καί γιατί ὄχι; πῶς νά μή μοῦ εἶναι (εὐχάριστο);

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 25

ἐαυτούς, αὐτοπαθ. ἄντων. γ' προσώπ., ἀντί α': ἡμᾶς αὐτούς.

συνθέτω, διαφέρει ἀπό τό προηγούμενο **συντίθεντι**, γιατί ή σύνθεση ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει.

φύσει, ἀνήκει στήν ἐπόμενη λέξη **προσήκει**.

ταύτη ἤπερ, ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς· κατά τόν ἴδιον τρόπο, ὅπως ἀκριβῶς.

εἶπερ τῷ ἄλλῳ, κεφ. 2, 58ε.

ἀεὶ κατά ταῦτα καὶ ὡσαύτως ἔχει (Μ' αὐτόν τόν τεχνικό ὄρο ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει πάντοτε τίς ιδέες σέ ἀντίθεση μέ τά αἰσθητά: **τὰ ἄλλο τ' ἄλλως** (ἔχοντα) καί **μηδέποτε κατά ταῦτα**), εἶναι πάντοτε τά ἴδια μέ τόν ἑαυτό τους καί ὁ τρόπος τῆς ὑπάρξεώς τους εἶναι ἕνας καί ὁ ἴδιος, εἶναι αἰωνίως ἀναλλοίωτα, εἶναι πάντοτε τά ἴδια καί ἔχουν πάντοτε τόν ἴδιον τρόπο. Κοίταξε καί στό 78 δ.

δέ, ἀντίθετα ταῦτα δέ, ή ἐπανάληψη τοῦ δέ δηλώνει ἔντονη ἀντίθεση.

ἴωμεν, ἐπανίωμεν.

ἐφ' ἅπερ, (ἤλθομεν) **ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ**, κεφ. 10 καί 11, 65, 66.

αὐτή ή οὐσία, ἥς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι, αὐτή ή οὐσία (ή ιδέα, ή πραγματικότητα), πού δίνουμε λόγο για τήν ὕπαρξή της, πού δικαιολογοῦμε τήν ὕπαρξή της.

αὐτό ἕκαστον, ὃ ἔστιν, τὸ ὄν, αὐτό καθαυτό τό κάθε τι (αὐτό ἕκαστον) πού ὑπάρχει (ὃ ἔστιν), ἐκεῖνο πού πραγματικά ὑπάρχει (τὸ ὄν).

ἐνδέχομαι, ἐπιδέχομαι, δέχομαι.

ἤ, ἐπαναλαμβάνεται ή ἐρώτηση μέ μεγαλύτερη ἀκρίβεια καί μέ ἄλλη μορφή.

μονοειδές, ἀπλό, ἀσύνθετο.

οὐδέποτε οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὐδεμίαν· γὰρ νά τονίσει τό ἀναλ-
λοίωτο χρησιμοποιεῖ πολλές ἀρνήσεις (πλεονασμός καί παρήχηση).

τῶν ἐκείνοις ὁμωνύμων, ποῦ ἔχουν τό ἴδιο ὄνομα μέ ἐκεῖνες
(τίς ιδέες).

πᾶν τοῦναντίον, ἐντελῶς ἀντίθετα.

οὐκ ἔστιν, (ἄλλο τι) **ὅτῳ** (δοτ. ὄργαν.).

ἐπιλαμβάνομαι, ἔρχομαι σέ ἐπαφή, συλλαμβάνω, ἀντιλαμβάνομαι.

ἀειδής, ἀόρατος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 26

τίθημι, ὑποθέτω, παραδέχομαι.

ἔχον, (θῶμεν).

ἄλλο τι, (ἔστιν ἤ).

ἡμῶν αὐτῶν, δέν εἶναι αὐτοπαθής ἀντωνυμία.

τῷ εἶδει, μέ ἄρθρο, γιατί χρησιμοποίησε πιό πάνω τή λέξη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 27

πάλαι, ὅπως στό κεφ. 10, 65 β, γ.

προσchrῶμαι, χρησιμοποιοῦ ἐπί πλέον, ἔχω συνεργάτη — (γιατί
ἡ ψυχή μπορεῖ νά ἐξετάζει καί χωρίς τή συνεργασία τοῦ σώματος κεφ.
10, 65γ).

τό διὰ τοῦ σώματος, (σκοπεῖν), δηλ. τὸ δι' αἰσθησεως.
ἱλιγγιῶ, (ἱλιγγος), ζαλίζομαι.

τοιούτων, δηλ. πλανωμένων, ταραττωμένων καί ἱλιγγιώντων.

πλάνος, περιπλάνηση.

ἐκεῖνα, τά ὄντως ὄντα, οἱ ιδέες.

συγχωρῶ, συμφωνῶ.

ὅλῳ καί παντί, καί στό σύνολο καί στά μέρη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 28

πεφυκέναι, πεφ. (τοιούτον) οἶον ἄρχειν...

ξυμβαίνει, βγαίνει ὡς ἀναγκαῖο συμπέρασμα.

νοητόν, (ἐνεργητικό) ἐκεῖνο ποῦ νοεῖ, **ἀνόητον**, ἐκεῖνο ποῦ δέ νοεῖ.

αὖ, βέβαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29

τὸ παράπαν, ἐπίρρημα : ἐντελῶς.

ἐν ὁρατῷ, (τόπῳ), ἐννοεῖ τὸν τάφο.

διαπίπτω, καταρρέω ἀπὸ διάλυση.

διαπνέομαι, διασκορπίζομαι σάν καπνός, ἐξαφανίζομαι. Τὰ τρία ἀπαρέμφατα δηλώνουν τὴν ἀποσύνθεση κλιμακωτά.

ἐπιεικῶς, ἀρκετά, πολὺ.

ἐπιμένω, παραμένω, διατηροῦμαι.

καί, φυσικὴ σειρά : καὶ ἐάν μὲν τις.

χαριέντως ἔχω τὸ σῶμα, ἔχω ἀκμαῖο καὶ χαριτωμένο τὸ σῶμα.

ῶρα, ἡ ἀκμὴ τῆς ἡλικίας, ἡ νεανικὴ ἡλικία.

καὶ πάνυ μάλα (συχνὸν ἐπιμένει χρόνον).

συμπίπτω, συμμαζεῦομαι, μαραίνομαι (ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀφαίρεση τῶν ἐντοσθίων).

ὀλίγου (δεῖν) **ὅλον**, σχεδόν ὀλόκληρο (τὸ σῶμα).

ταριχευθέντες, ἡ ταρίχευση ἦταν συνηθισμένη στοὺς Αἰγύπτιους. (Ἡρόδοτος, βιβλ. 2, κεφ. 86...). Τέτοια ταριχευμένα πτώματα (μούμιες) ὑπάρχουν σήμερα καὶ στὸ Ἑθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο.

ἀμήχανον ὅσον, ἀμέτρητο.

καὶ ἂν σαπῇ, (τὸ σῶμα).

ὥς ἔπος εἰπεῖν, σάν νά εἰποῦμε, σχεδόν.

τοιούτον ἕτερον, (κεφ. 2, 58 δ) ὅμοιο, ἀνάλογο μέ τὴν ψυχὴ.

γενναῖος, εὐγενής, ὑπέροχος, ἐξαίρετος.

εἰς "Αἰδου ὡς ἀληθῶς : στὸν πραγματικὸ "Αδῃ — καὶ ὅχι στὸν "Αδῃ, ὅπως τὸν φαντάζονται οἱ ποιητές καὶ ὁ λαός. — Ὁ Πλάτων κάνει ἐδῶ ὑπαινιγμὸ στὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως "Αἰδης (ἀειδής). Πιστεύει πὺς εἶναι ἓνας τόπος πραγματικά ἀειδής, δηλ. ἄμορφος, ἄυλος καὶ ἀόρατος (ἐντελῶς πνευματικός), ὅπου ἡ καθαρὴ ψυχὴ βρίσκει καταφύγιο κοντά στὸ θεό.

ιτέον, ρημ. ἐπίθ. τοῦ εἶμι, πρέπει νά πάει.

διαφυσῶμαι, (κεφ. 24, 77 δ), οἱ παρακείμενοι παριστάνουν τὴν πράξιν σάν νά ἔχει γίνεῖ ἔτσι ἐκφράζεται ἡ βεβαιότητα ἐκείνου ποὺ μιλάει.

πολλοῦ γε δεῖ, πολὺ ἀπέχει, κάθε ἄλλο.

κοινωνούσα, προσδιορίζει την προηγούμενη μετοχή.
έκοῦσα εἶναι, μέ τή θέλησή της· τό ἀπαρ. πλεονάζει ἔπειτα ἀπό τή μετοχή.

τῷ ὄντι, τῷ ὄντι μελετῶσα ῥαδίως τε θνάναι.
οὐκοῦν, ξαναγυρίζει στήν πρόταση: ἐάν μὲν καθάρᾳ...
 πού διακόπηκε ἀπό τήν παρενθετική· τό δὲ οὐδέν...

ὑπάρχει αὐτῇ, ἀπρόσωπο, τῆς ἐπιτρέπεται, μπορεί.

ἄνοια, ἔλλειψη νοῦ, ἀφροσύνη, παραλογισμός.

κατὰ τῶν μεμυημένων, γιά τοὺς μνημένους στά μυστήρια, στά Ὀρφικά (κοίταζε καί τό κεφ. 13, 69 γ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 30

ἐάν δέ, ἀντίθεση στήν πιό πάνω φράση: ἐάν μὲν καθάρᾳ...

γοητεύω, μαγεύω (κοίταζε τό κεφ. 11, 66 δ).

σκοιῶδης, σκοτεινός.

σίρετόν, καταληπτό, ἐκεῖνο πού μπορεί κανεὶς νά συλλάβει, νά καταλάβει... ἐνῷ ἐκεῖνο πού εἶναι σκοτεινό γιά τά μάτια καί ὄρατο καί μπορεί κανεὶς νά τό πλησιάσει μόνον μέ τή νόηση καί νά τό καταλάβει μέ τή φιλοσοφία, ἐπειδὴ εἶναι συνηθισμένη καί νά τό μισεῖ καί νά τό τρέμει καί νά τό ἀποφεύγει, νομίζεις λοιπόν ὅτι μιά ψυχὴ πού βρίσκεται σέ τέτοια κατάσταση θά κατορθώσει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό σῶμα καί νά εἶναι αὐτὴ καθαυτὴν (μόνη), ὁλοκάθαρη;

οἶει..., ἀπόδοση στήν ὑπόθεση: ἐάν δέ γε...

εἰλικρινής, καθάρος, ὁλοκάθαρος.

οὐδ' ὅπωςιοῦν, μέ κανέναν τρόπο.

διαλαμβάνω, πιάνω σφιχτά ἀπὸ τή μέση (ἥρος ἀπὸ τό ἀγώνισμα τῆς πάλης).

διειλημμένην, (ἀπαλλάξεσθαι).

ὁμιλία, συναναστροφή.

συνουσία, ἀχώριστη συνύπαρξη, ἀχώριστη συμβίωση.

μελέτη, μέριμνα, φροντίδα (γιά τό σῶμα).

ἐμποιῶ ξύμφυτον, κάνω σύμφυτο, συγχωνεύω.

ἐμβριθής, ἐκεῖνος πού ἔχει βάρος, ὁ γεμάτος

μνήματα, μνημεῖα νεκρῶν.

κυλινδοῦμαι, κυλίομαι, περιφέρομαι, στριφογυρίζω.

σκιοειδῆ φαντάσματα, λαϊκές δοξασίες γιά φαντάσματα· καί σήμερα ὁ ἀπλός λαός πιστεύει ὅτι στούς τάφους γυρίζουν φαντάσματα, οἱ βρυκόλακες.

εἶδωλα, ὁμοιώματα.

εἶναι, (εἰκός ἐστί).

τίνω δίκην, δίδωμι δίκην, τιμωροῦμαι.

τροφῆς, γεν. αἰτ., τροφή, ἀγωγή, διαγωγή, τρόπος ζωῆς.

ἐπιθυμία δοτ. αἰτ. **ξυνεπακολουθοῦντος**, γεν. ἀντικειμενική,

ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα, δεσμευθοῦν μέσα σέ ἕνα σῶμα, ἐνσαρκω-
θοῦν, (κοίταξε τό κεφ. 15, 70 γ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 31

εἰς τοιαῦτα ἦθῃ, σέ σώματα (ζώου ἢ καί ἀνθρώπου) πού ἔχουν ἦθῃ (τρόπους ζωῆς) ἀνάλογα μ' ἐκεῖνα...

μελετῶ τι, φροντίζω γιά κάτι, ἀσκῶ κάτι.

γαστριμαργία, λαίμαργία.

ὕβρις, ἀσέλγεια.

εὐλαβοῦμαι, συμπεριφέρομαι μέ εὐλάβεια, **μὴ διευλαβημένους**, ὅσοι ἔζησαν χωρίς καμιὰ εὐλάβεια, ὅσοι ἦσαν ἀκράτητοι στά πάθη τους καί ἀναιδεῖς στήν ἱκανοποίησή τους.

ἰκτίνος, εἶδος γερακιοῦ, περδικογέρακο.

ἀμέλει, προστακτ. τοῦ ἀμελεῖν, νά μὴ σέ μέλει· πῆρε ὅμως ἐπιρρ. σημασία: βέβαια, χωρίς ἀμφιβολία).

ἐπιτηδεύω, ἀσκῶ, ὅσοι ἔχουν ἀσκήσει τήν κοινωνική καί πολιτι-
κή ἀρετή.

γεγονυῖα, ἡ ὁποία ἀποκτιέται, τήν ὁποία ἀποκτᾷ κανεῖς.

πολιτικόν, πολιτισμένο, κοινωνικά ὀργανωμένο.

μέτριος, χρηστός, μετρημένος σέ ὅλα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 32

οὐ θέμις, (ἐστί τινί), δέν ἐπιτρέπεται.

φιλομαθής, φιλόσοφος.

καρτερῶ, ὑπομένω σταθερά, ἀντέχω στίς στερήσεις.

οἰκοφθορία, καταστροφή τῆς περιουσίας.

ἀτιμία, ἔλλειψη τιμῶν, στέρηση τιμῶν.

ἀδοξία, ἔλλειψη δόξας, ἀσημότητα.

μοχθηρία, ταπεινή κοινωνική θέση.

τοιγάρτοι, γι' αὐτό λοιπόν.

ἅπασιν, ἅπασιν χαίρειν εἰπόντες.

πλάττω σώματα, φροντίζω νά κάνω ὠραῖα σώματα.

αὐτοῖς, (τοῖς πλάττουσι σώματα).

λύσις, ἐξιλέωση, ἀπολύτρωση.

ταύτη τρέπονται, ἀκολουθοῦν αὐτό τό δρόμο, αὐτή τήν κατεύ-

θυνση.

ἐκείνη, τῇ φιλοσοφίᾳ.

ἡ ὕφηγεῖται, πού τοὺς ὑποδεικνύει ἐκείνη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 33

παραλαβοῦσα, ὡς παιδαγωγός.

ἀτεχνῶς, ὅλως διόλου, τελείως (κεφ. 2, 59 α).

εἰργμός, φυλακή.

τοῦ εἰργμοῦ τὴν δεινότητα κατιδοῦσα ὅτι... , πρόληψη, ἀντί-
κατιδοῦσα (ἡ φιλοσοφία), ὅτι τοῦ εἰργμοῦ ἡ δεινό-
της δι' ἐπιθυμίας ἐστίν, εἶναι δηλ. ἔργο τῆς ἐπιθυμίας,
εἶναι δηλ. δεμένη μετ' τὴν ἐπιθυμία.

ὡς ἂν... εἴη τοῦ δεδέσθαι, συμπερ. (ὥστε μάλιστα ἂν εἶναι τὸν
δεδεμένον ζυλλήπτορα), ὥστε πρό παντός αὐτός ὁ ἴδιος ὁ δεμένος νά
εἶναι συνεργός στό δέσιμό του.

παραμυθοῦμαι, συμβουλευώ με πειστικά λόγια, δίνω θάρρος.

σκέψις, παρατήρηση, ἔρευνα.

ἀναχωρῶ, ἀπισθοχωρῶ, ἀποσύρομαι, ἀπομακρύνομαι.

ὅ,τι ὅ,τι τῶν ὄντων.

δι' ἄλλων, μέ ἄλλα μέσα, μέ τίς χισθήσεις· ἀντίθεση στό...
αὐτὴ καὶ αὐτὴν.

ἐν ἄλλοις ὃν ἄλλο, πού εἶναι διαφορετικό κάθε φορά· ἀντίθεση
στό αὐτὸ καὶ αὐτό.

ἡγεῖσθαι, ἐξαρθᾶται ἀπὸ τὸ παρακελευομένη.
ἐπαθεν, γνωμικός ἀόριστος.

ῶν, γενική διαιρετική.

οἶον..., ἐπεξήγηση στό τοσοῦτον κακόν.

λογίζομαι, συλλογίζομαι, καταλαβαίνω.

ἅμα τε... καί, μέ τή στενή σύνδεση (τέ - καί) δηλώνεται τό σύγχρονο· συγχρόνως καί.

οὐχ οὕτως ἔχον, ἐνῶ δέν εἶναι ἔτσι. Ὁ Πλάτων λέει ἐδῶ ὅτι πολὺ μεγάλο κακὸ δέν εἶναι οἱ συνέπειες τοῦ πάθους, ἀλλὰ ἡ πλάνη ὅτι τὰ ἀντικείμενα ποὺ προκαλοῦν τό πάθος ἔχουν πραγματική ὑπόσταση καί ἀξία, ἐνῶ ὡς αἰσθητά καί ὁρατά δέν ἔχουν τέτοια ὑπόσταση καί ἀξία.

προσηλῶ, καρφώνω.

προσπερονῶ, καρφώνω μέ περόνη (καρφί), προσκολλάω.

ὁμοδοξῶ, ἔχω τήν ἴδια γνώμη.

ὁμότροπος, αὐτός ποὺ ἔχει τοὺς ἴδιους τρόπους.

ὁμότροφος, αὐτός ποὺ ἔχει τήν ἴδια ἀνατροφή, ἀγωγή.

ἀναπλέα, (ἀνάπλευς) γεμάτη, μολυσμένη ἀπὸ...

πίπτειν, ἀπὸ τό βάρος τῶν ὑλικῶν στοιχείων.

ἄμοιρος, ἀμέτοχος.

συνουσία, (κεφ. 30, 81 γ), οἱ γεν. θεῶν... ἐξαρθῶνται ἀπὸ τῆ λ. συνουσίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 34

οἱ δικαίως φιλομαθεῖς, οἱ γνήσιοι φιλόσοφοι.

οὐ γάρ, ὅχι βέβαια.

ἐαυτήν, τήν ψυχὴν (πλάγια ἀντανάκλαση).

πάλιν αὖ, πλεονασμός.

ἐγκαταδέω, δένω στέρεα σέ κάτι.

ἀνήνυτος, (ἀνύ(τ)ω) ἀτελείωτος.

μεταχειριζομένην, μεταχ. (τήν ψυχὴν) τινὰ ἱστὸν ἐναντίως Πηνελόπης. Ἡ Ὀμηρική Πηνελόπη ξήλωνε τὴ νύχτα ὅ,τι ὕφαινε τὴν ἡμέρα. Ἀντίθετα, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνόητου ὕφαινει στό σκοτάδι τὰ δεσμά τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία προσπαθεῖ νὰ διαλύσει (νὰ ξηλώσει) κάτω ἀπὸ τό φῶς τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

ἐν τούτῳ οὖσα, προσηλωμένη σ' αὐτό, ἀφοσιωμένη σ' αὐτό.
τὸ ἀληθές... ἐπεξήγησι στό ἐν τούτῳ.
ἀδόξαστον, ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ γνώμη
κάποιου, οἱ ἰδέες.

ἀπηλλάχθαι, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ οἴεται δεῖν.

οὐδὲν δεινόν, (ἐστι), δὲν ὑπάρχει κανένας φόβος, κανένας κίνδυνος.
ὅπως μὴ, μήπως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 63

τὸ μὲν, ἀντίθεση στό μέντοι ποῦ ἀκολουθεῖ.

τοιαῦτ' ἅττα, τέτοια περίπου.

ἄξιόν (ἐστι) κινδυνεύσαι, ἀξίζει νά διακινδυνεύσει κανείς.

καλός, ὥραϊος γιατί κλείνει μέσα του ὥραϊες ἐλπίδες.

ἐπάδω, κεφ. 24, 77 ε, τραγουδάω σάν μαγικό τραγούδι, λέω σάν
ξόρκια.

ἡδονὰς - κόσμους κοίταξε τό κεφ. 9, 64 δ - ε.

εἶσαε χαίρειν, κεφ. 9, 64 γ, ἀποχαιρέτησε γιά πάντα, περιφρό-
νησε.

πλέον θάτερον... μᾶλλον τό ἀντίθετο, μεγαλύτερο κακό.

ἡγησάμενος, ἡγήσ. ἀπεργάζεσθαι (αὐτούς — τοὺς κόσμους).

σωφροσύνη... ἀληθεία, ἐπεξήγησι στό τῷ αὐτῆς κόσμῳ.

καλῇ, ὅσα λέγονται ἐδῶ εἶναι μιά σύντομη καί ζωηρή ἀνακεφαλαίω-
ση τοῦ διαλόγου καί ἰδιαίτερα τῶν : 63 γ, 64 δ, 69 β, 82 γ, 82 ε,
84 β, κτλ.

οἱ ἄλλοι, οἱ φίλοι ποῦ μνημονεύονται στήν ἀρχή τοῦ Φαίδωνος.

εἰς αὖθις, ἄλλη φορά, ἄλλοτε.

ἀνὴρ τραγικός, ἕνας ἥρωας τραγωδίας.

νεκρὸν λούειν, ἐπεξήγησι. Τό λούσιμο τῶν νεκρῶν ἦταν συνηθι-
σμένο στοὺς ἀρχαίους γιά λόγους θρησκευτικούς : "Οποῖος πέθαινε
θὰ ἐρχόταν σέ ἐπαφή μέ τοὺς θεοὺς καί γι' αὐτό ἔπρεπε νά εἶναι καθα-
ρός (Ὁδυσ. ω 44, Ἰλ. Σ. 345, Ἡροδ. βιβλ. 2, 86, Σοφοκλ. Ἀντιγ.
1201). Ἡ ἴδια συνήθεια ὑπάρχει καί σήμερα σέ μᾶς : Οἱ νεκροὶ καθα-
ρίζονται μέ κρασί, ξύδι κλπ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 64

εἶεν, καλὰ, ἔστω· μέ τό εἶεν ἐκεῖνος πού μιλάει δηλώνει συγκατάθεση γιά νά προχωρήσει σέ ἄλλο θέμα.

ἐπιστέλλω, (ἐπιστολή), γράφω, παραγγέλνω, ἀφήνω τήν τελευταία μου παραγγελία.

ὅ,τι, ὅ,τι ποιοῦντες.

ἐν χάριτι ποιῶ τινα, κάνω κάτι γιά νά ἐξυπηρετήσω καί νά εὐχαριστήσω κάποιον.

καινότερον, συγκρ. βαθμός ἀντί γιά θετικό.

ὑμῶν αὐτῶν, γιά τόν ἐσωτερικό σας κόσμος, γιά τήν ψυχή σας.

ὁμολογῶ, ὑπόσχομαι· σύμφωνα μέ ἄλλη γνώμη : συμφωνῶ.

ὥσπερ κατ' ἴχνη, ὅπως ἀκριβῶς κανεῖς βαδίζει πάνω σ' ὀρισμένα ἀχνάρια.

οὐδέν πλέον ποιήσετε, τίποτα περισσότερο δέν θά κατορθώσετε.

θάπτωμεν... τρόπον, ἡ ταφή γινόταν μέ δύο τρόπους : ἢ ἐκκαί-
γαν τούς νεκρούς ἢ τοὺς ἔθαβαν στή γῆ.

ἐγώ, ὁ Σωκράτης πίστευε, ὅτι ἐγώ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ψυχή
του καί ὄχι τό σῶμα του.

διατάττω, διευθύνω, ρυθμίζω τό κάθε τί, βάζω σέ τάξη τό κάθε τί.

εἰς μακάρων... εὐδαιμονίας, σέ πολύ εὐτυχισμένους τόπους,
ὅπου μόνον μακάριοι κατοικοῦν (κεφ. 8, 63 γ).

ἄλλως, μάταια, ἔτσι ἀπλῶς (κεφ. 22, 76ε).

ἡγγυᾶτο, κοίταξε τίς λέξεις : ὁ πατήρ αὐτοῦ στό κεφ.
2, 59 β.

οὗτος μέν γάρ, (ἡγγυᾶτο).

ἦ μήν, πραγματικά.

παραμενεῖν, (με).

ῥῶν φέρω, ὑποφέρω εὐκολότερα, βαρύνω εὐκολότερα (τόν πόνο
μου, τή λύπη μου).

προτίθεμαι τόν νεκρόν, πρίν γίνει ἡ ταφή, ἔχω τό νεκρό στό
σπίτι (νεκρο)στολισμένον.

ἐκφέρω, κάνω τήν ἐκφορά τοῦ νεκροῦ, κηδεύω τό νεκρό.

καλῶς, ὀρθά, σωστά· γιατί δέν εἶναι ὀρθό νά λέει ὁ Κρίτων ὅτι
θάβει τό Σωκράτη· ὀρθό εἶναι νά λέει ὅτι θάβει τό σῶμα τοῦ Σωκράτη.

εἰς αὐτὸ τοῦτο πλημμελές, (ἐστὶ), αὐτὸ καθ'αυτὸ εἶναι σφάλμα, ἀπὸ μόνο του εἶναι σφάλμα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 65.

ἀνίστατο εἰς... , βραχυλογία ἀντί : ἀναστὰς ἦει εἰς... , ἡ ἀνίστατο καὶ ἦει εἰς...

τοτέ δ' αὖ, χωρὶς νά προηγεῖται τὸ τὲ μέν.

ἀτεχνῶς, κεφ. 2, 59 α' προσδιορίζει τὸ ὁρφανοί.

τὰ παιδία, κοίταξε τὴ λέξη Ξανθίππη στὸ κεφ. 3, 60 α'.

οἰκεῖται γυναῖκες, ἡ Ξανθίππη καὶ οἱ συγγενεῖς γυναῖκες.

ἐναντίον τοῦ Κρίτωνος, μπροστά στὸν Κρίωνα.

καταγινώσκω, κατηγορῶ.

ἀρχόντων, τῶν ἑντεκα, κεφ. 2, 58 δ.

ἄλλως, καὶ ἀπὸ ἄλλες περιπτώσεις.

ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, σ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα πού ἦταν φυλακισμένος ὁ Σωκράτης.

τοὺς αἰτίους, ἐννοεῖ τοὺς κατήγορους.

τὰ ἀναγκαῖα, αὐτὸ πού ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, τὸ ἀναπότρεπτο, τὸ μοιραῖο (κεφ. 6, 62 γ).

ἀστεῖος, μέ εὐγενικούς τρόπους (ὅπως εἶναι οἱ ἄστοί, δηλ. οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, σὲ ἀντίθεση μέ τοὺς ἀγροίκους) λεπτός, εὐγενικός.

λῶστος, ἄριστος, πάρα πολὺ εὐχάριστος, χρυσός ἄνθρωπος.

ὁ ἄνθρωπος, αὐτός πού θά δώσει τὸ φάρμακο (τὸ δηλητήριο).

πίνοντας, τὸ κώνειο.

ἐγγχωρεῖ, ἀπρόσωπο, ὑπάρχει ἀκόμη καιρός, ἔχουμε ἀκόμη καιρό.

ὀφλισκάνω γέλωτα, θεωροῦμαι γελοῖος, γίνομαι γελοῖος.

γλίχομαι, ποθῶ, ἐπιθυμῶ μέ λαχτάρα.

οὐδενὸς ἔτι ἐνόντος, ἐνῶ τίποτα πιά δέν ὑπάρχει ἀπ' αὐτὴ (τὴ ζωή).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 66

παῖς, ὑπηρέτης τοῦ Κρίτωνος (κεφ. 3, 60 α).

κύλιξ, κύπελλο, ποτήρι, κυρίως κρασσοπότηρο, πλατύ, μέ δύο αὐτιά.

ὦ βέλτιστε, ἀγαπητέ μου, καλέ μου ἄνθρωπε.
 γάρ, ἐπειδή, αἰτιολογεῖ τό τί χρῆ ποιεῖν.
 περίειμι, περπατάω γύρω, κάνω βόλτες· περιιέναι - κατὰ -
 κεῖσθαι, καί τὰ δύο ἐξαρτῶνται ἀπό τό χρῆ.
 αὐτό ποιήσει, θά ἐνεργήσει μόνο του.
 ὀρέγω, (ὀργυιά), προτείνω, προσφέρω.
 ἴλεως, χαρούμενος, ἀτάραχος, γαλήνιος.
 τρέω, τρέπομαι σέ φυγή ἀπό δειλία· οὐδὲν τρέσας, χωρίς νά φο-
 βηθεῖ καθόλου.

οὐδὲ διαφθείρας οὔτε... προσώπου, καί χωρίς νά ἀλλάξει
 οὔτε τό χρῶμα οὔτε τὰ χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου του.

ταυρηδόν, μέ βλέμμα ταύρου, μέ βλέμμα λοξό κι ἀτάραχο.

ἀποσπένδω, προσφέρω σπονδή, κάνω σπονδή.

μέτριος, ἀρκετός, κανονικός.

μυνθάνω, καταλαβαίνω.

ἀλλ' εὐχεσθαι γέ που τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καί χρῆ, ἀλλά
 τουλάχιστο ἔχει κανείς, νομίζω, τό δικαίωμα, ἀλλά καί τό καθήκον νά
 εὐχηθεῖ στοὺς θεοὺς.

ἐπισχόμενος, (τὴν κύλικα) ἀφοῦ ἔφερε τό κύπελλο στά χεῖλη του
 καί τό κράτησε γιά λίγο ἀκίνητο, ἢ ἀφοῦ κράτησε τὴν ἀναπνοή του ἢ
 ἀφοῦ ἔμεινε ἀκίνητος.

εὐκόλως, μέ ἀταραξία, μέ προθυμία.

ἐπειικῶς, μόλις.

οὐκέτι, (οἷοί τ' ἦμεν).

βιά ἐμοῦ σὺτοῦ, ὅσο κι ἂν ἐπίζα τόν ἑαυτό μου γιά νά συγκρατηθῶ.

ἀστακτὶ ἐχώρει, ἄρχισαν νά τρέχουν σάν βρύση, σάν ποτάμι.

ἐγκαλυψάμενος, ἀφοῦ σκέπασα τό πρόσωπό μου μέ τό ἱμάτιο.

οἶου..., γιατί θά ἔχανα ἕναν τέτοιο φίλο.

ἀναβρυχώμαι, ξεσπῶ σέ θρήνους.

οὐδένα ὄντινᾶ οὐ, ἔλξη (οὐδεῖς ἦν, ὄντινα οὐ), ὅλους, ὅλων.

κατακλῶ, συντρίβω, ραγίζω τὴν καρδιά.

οὐχ ἦκιστα, λιτότητα, γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο, πρό παντός
 γι' αὐτό τό λόγο.

πλημμελῶ, κάνω μουσικό σφάλμα, κάνω παραφωνίες· μεταφορι-
 κά: κάνω ἀνοησίες.

εὐφημία, τά καλὰ λόγια ἢ ἡ σιωπή. "Ὅσοι ἦσαν παρόντες σέ θυσία ἔπρεπε νά λένε καλὰ λόγια ἢ νά μή μιλάνε καθόλου, ἐπειδὴ ὑπῆρχε κίνδυνος, χωρίς νά τό θέλουν, νά εἰποῦν λόγια ἄσχημα. Σύμφωνα μέ ἓνα ἀξίωμα τῶν Πυθαγόρειων καί ὁ θάνατος εἶναι στιγμὴ ἱερή, γιατί μᾶς φέρνει σέ ἐπαφή μέ τό θεῖο. Γι' αὐτό πίστευαν ὅτι τήν ὥρα τοῦ θανάτου ἢ ἔπρεπε νά λέγονται καλὰ λόγια ἢ νά τηρεῖται ἱερή σιγή.

ἐπέχω, συγκρατῶ.

οἶ, (οἶ), αὐτῶ.

διαλιπὼν χρόνον, ἔπειτα ἀπό λίγη ὥρα.

οὐκ, ἐνν. αἰσθάνεσθαι.

ἐπανιών, προχωρώντας πρός τά πάνω (τοῦ σώματος) μέ τό χέρι του.

αὐτός, ὁ ὑπηρέτης.

ἦτρον, ὑπογάστριο, τό κάτω μέρος τῆς κοιλιάς.

ἐνεκεκάλυπτο, οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νά σκεπάζουν τό πρόσωπο αὐτῶν πού ψυχομαχοῦσαν, γιά νά μή φαίνεται ἡ ἀγωνία τους.

ἀλεκτρυόνα. "Ὅσοι θεραπεύονταν ἀπό κάποια ἀρρώστια, θυσιάζαν στόν Ἀσκληπιό, τό θεό τῆς υἱείας, ἕναν κόκορα. Ὁ Σωκράτης τή στιγμή τοῦ θανάτου του αἰσθάνεται ὅτι θεραπεύεται ἀπό κεῖνο πού χαρακτήρισε στό διάλογο σάν ἀρρώστια, δηλ. ἀπό τήν ἔνωση τῆς ψυχῆς μέ τό σῶμα. Γιά νά ἐκδηλώσει λοιπόν τήν εὐγνωμοσύνη του, δίνει ἐντολή στόν Κρίτωνα νά προσφέρει στόν Ἀσκληπιό γιά λογαριασμό του αὐτή τή θυσία.

ἐκινήθη, κινήθηκε σπασμωδικά, τόν ἔπιασαν σπασμοί.

συνέλαβε, (ἔπιασε μαζί) τοῦ ἔκλεισε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 67

καί ἄλλως, καί γενικά, καί ἐπί πλέον.

ΝΙΚ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ – Ν. ΚΑΙ Κ. ΕΛΕΟΠΟΓΛΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Μιά ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στα έργα του Πλάτωνος κατέχει ο διάλογος αυτός με τό περιεχόμενό του καί με τήν τεχνική του σύνθεση. Παρουσιάζει τήν αντίθεση τῆς γνήσιας φιλοσοφικῆς σκέψεως μέ τήν έντυπωσιακή επίδειξη ἐκείνων πού θεωροῦνται σοφοί, ἀλλά δέν εἶναι. Αὐτό εἶναι τό κύριο θέμα τοῦ διαλόγου, πού πλαισιώνεται μέ τεχνική πλοκή τῶν ἐπεισοδίων καί μέ τήν τέλεια διαγραφή τοῦ χαρακτήρα τῶν προσώπων. Ἔτσι τό φιλοσοφικό αὐτό ἔργο εἶναι τήν ἴδια ὥρα καί λογοτεχνικό ἀριστούργημα.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Στό πρότο κεφάλαιο παρουσιάζεται ὁ Σωκράτης νά συζητᾷ μέ κάποιο φίλο του, ἄγνωστον σέ μᾶς. Στά 39 κεφάλαια πού ἀκολουθοῦν μιᾷ μόνο ὁ Σωκράτης, ἐνῶ ὁ φίλος ἀκούει τή συνεχή διήγηση τοῦ Σωκράτη χωρίς νά τόν διακόψει σέ κανένα σημεῖο. Ὁ Σωκράτης στή διήγησή του αὐτή περιγράφει τή συγκέντρωση σοφῶν στό σπίτι τοῦ πλουσιότατου Καλλία καί ἐπαναλαμβάνει ἕνα ἐξαιρετικά μεγάλο διάλογο πού εἶχε μέ ὅλους αὐτούς τοὺς σοφοὺς καί ἰδιαίτερα μέ τόν σοφότερο ἀπ' ὅλους, τόν Πρωταγόρα.

Μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι ἡ συνάντηση αὐτή ἔγινε περίπου τό 432 π.Χ.: αὐτό γίνεται φανερό ἀπό τίς ἐνδείξεις τίς σχετικές μέ τήν ἡλικία τῶν κυριότερων προσώπων (κεφ. 5, 7, 8, 10 καί 40). Ὅπωςδήποτε ἀποκλείεται ὁ ὑποθετικός χρόνος τοῦ διαλόγου νά ὀριστεῖ ὕστερα ἀπό τό 432, γιατί μέσα στό διάλογο δέν ἔχουμε οὔτε τόν παραικρό ὑπαιγμό στά γεγονότα πού συγκλόνισαν τήν Ἑλλάδα μετά τή χρονολογία αὐτή. Τήν ἐποχή πού ἔγινε ὁ διάλογος, οἱ Ἀθηναῖοι γεμάτοι περηφάνεια γιά τήν ἡγεμονία καί γιά τό μεγαλεῖο τῆς πόλεώς τους, πού

ἀπλωνόταν σ' ὅλο τόν ἑλληνικό κόσμο, ἀπολάμβαναν μέ ἄνεση τή λεπτή ἡδονή τῶν φιλοσοφικῶν συζητήσεων, χωρίς νά τούς βασανίζουν ἡ ἀγωνία καί οἱ συμφορές πού θά φέρεי ὁ πόλεμος πού θά ξεσπάσει σέ λίγο.

3. ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΤΕΣ

Τήν ἐποχή αὐτή διαμορφώνεται σέ τέλειο βαθμό ὁ νέος τρόπος τῆς φιλοσοφικῆς ἐρευνας καί τῆς ἀνώτερης παιδείας πού εἶναι γνωστός μέ τό ὄνομα σοφιστική. Ἡ ἱστορία μπορεῖ μέ βεβαιότητα νά μᾶς κατατοπίσει σχετικά μέ τίς αἰτίες καί τούς σκοπούς τῆς νέας αὐτῆς πνευματικῆς κινήσεως, πού παρατηρήθηκε στήν Ἀθήνα στό β' μισό τοῦ 5ου αἰώνα.

Στήν Ἑλλάδα ἡ φιλοσοφία καλλιεργήθηκε συστηματικά ἀπό τόν 6ο κίολας αἰώνα, ἀπό τήν ἐποχή πού ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος προσπάθησε νά ἐρμηνεύσει τή δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπό κάποια μοναδική ἀρχή. Κατόπι ἡ φιλοσοφία ἐξελίχθηκε σημαντικά μέ τήν ἴδρυση φιλοσοφικῶν σχολῶν στίς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καί τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν τῶν σχολῶν πλούτισαν τό περιεχόμενο τῆς φιλοσοφίας μέ τήν ἐρευνα προβλημάτων, ὅπως ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, θέματα ἠθικῆς, γνωσιολογίας, θεολογίας καί διατύπωσαν φιλοσοφικά συστήματα πού προκαλοῦν τό θαυμασμό μας γιά τή δύναμη θεωρητικῆς συλλήψεως καί γιά τή λογική συνέπεια τῶν ἐρμηνειῶν πού ἐπιχειροῦν.

Γύρω στά μέσα τοῦ 5ου αἰώνα ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος παρουσίασε συστηματικά ὀλοκληρωμένη κοσμοθεωρία· σύμφωνα μέ τόν Πυθαγόρα, ἡ μοναδική ἀρχή τῶν ὄντων εἶναι ὁ ἰσθμός. Λίγο ἀργότερα, γύρω στά 500 π.Χ., ἀνθήσε φιλοσοφική σχολή στήν πόλη Ἑλέα τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ὁ σπονδαιότερος ἐκπρόσωπός της, ὁ Παρμενίδης, δέ θεωροῦσε πραγματικότητα τό γίγνεσθαι καί δίδασκε ὅτι μόνο τό εἶναι ὑπάρχει ὡς πραγματικότητα, πού τήν ἐννοοῦμε μέ τήν ἐνέργεια τοῦ νοῦ. Τό γίγνεσθαι εἶναι ἀπατηλή ἐντύπωση πού μᾶς δίνουν οἱ αἰσθήσεις, οἱ ὁποῖες εἶναι κακοί μάρτυρες τῆς ἀληθείας. Καί ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τόν γύρω του κόσμο μόνο μέ τίς αἰσθήσεις, οἱ Ἑλεάτες δίδασκαν ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά συλλάβει τήν ἀληθινή γνώση. Τήν ἴδια ἐποχή, γύρω στά 500 π.Χ., τοποθετεῖται ἡ φιλοσοφική δραστηριότητα τοῦ Ἡράκλειτου, ἀπό τήν Ἐφεσο· καί αὐτός δέν

παραδέχεται τή γνώση πού προέρχεται από τίς αισθήσεις. Σέ αντίθεση ὅμως μέ τούς Ἑλεάτες δίδασκε ὅτι τό μόνο πού πραγματικά ὑπάρχει εἶναι τό γ ἱ γ ν ε σ θ α ἰ καί ἡ ἀδιάκοπη ροή τῶν ὄντων (π ά ν τ α ρ ε ῖ), ἐνῶ τό ε ἶ ν α ἰ οὔτε ὑπάρχει οὔτε ὁ νοῦς μπορεί νά τό συλλάβει.

Ἔτσι δημιουργήθηκε τό φιλοσοφικό πρόβλημα: ποιά εἶναι ἡ πηγή τῆς γνώσεως καί ἂν ὁ ἄνθρωπος μπορεί νά τήν ἀποκτήσει. Ἀπό τότε κανένα φιλοσοφικό σύστημα δέν μπορούσε νά παραμερίσει τήν ἐξέταση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος. Ἀργότερα ἔχουμε τά φιλοσοφικά συστήματα τοῦ Δημόκριτου καί τοῦ Ἀναξαγόρα, ἀλλά μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἔγινε φανερό ὅτι οἱ φιλοσοφικές θεωρίες πού εἶχαν ὡς τότε ἐμφανιστεῖ πρόσφεραν μόνο λύσεις ὁ ο γ μ α τ ι κ έ ς πού βοισκόνταν σέ ἀντίφαση μεταξύ τους. Καί ὅπως ἦταν φυσικό, ἐκδηλώθηκε κάποτε ἀντίδραση σ' αὐτό τόν τρόπο ἔρευνας καί οἱ ἄνθρωποι τῆς διανοήσεως ἄρχισαν νά μή πιστεύουν πιά ὅτι εἶναι δυνατή ἡ εὐρεση μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἐομηνείας τοῦ κόσμου. Αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐγκαταλείψει ἡ φιλοσοφία τήν ἔρευνα γιά τήν ἀρχή τοῦ κόσμου, νά ἀλλάξει κατεύθυνση καί νά ἀρχίσει νά μελετᾷ τά προβλήματα πού ἐνδιαφέρουν ἀμεσότερα τόν ἄνθρωπο ὡς ἠθικό καί κοινωνικό ὄν. Μάλιστα ἡ ἀμφιβολία γιά τή γνωστική ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου οδήγησε στήν ὑπερβολή νά θεωροῦν ὅτι δέν ὑπάρχει ἀπόλυτη γνώση καί ὅτι ἀλήθεια εἶναι ὅ,τι ὁ καθένας πιστεύει ὡς ἀληθινό.

Ταυτόχρονα ἡ λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος στήν Ἀθήνα ἔκανε ἀπαραίτητη τήν ἀνώτερη μόρφωση, μέ τήν ὁποία μπορούσε ὁ πολίτης νά ξεχωρίσει καί νά διεκδικήσει τά ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας. Δημιουργήθηκε ἡ ἀνάγκη νά ἐκλαϊκευθοῦν καί νά ἀποτελέσουν ἀντικείμενο συστηματικῆς διδασκαλίας τά μεγάλα πολιτικά καί ἠθικά προβλήματα. Καί ἐπειδή οἱ σχετικές ἀπόψεις θά κρίνονταν σύμφωνα μέ τήν ὑποκειμενική κρίση τοῦ καθενός, ἔπρεπε ὁ μορφωμένος πολίτης νά ἔχει εὐχέρεια στό «λ έ γ ε ι ν τ ε κ α ἰ π ε ἰ θ ε ι ν», γιά νά ἐπικρατήσουν οἱ ἀπόψεις του.

Μέ τή στροφή αὐτή πού πῆραν οἱ φιλοσοφικές ἔρευνες καί γιά νά ικανοποιηθοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς, δημιουργήθηκε ἡ σοφιστική, πού θεωρητικά μπορούμε νά τήν ὀρίσουμε ὡς σύστημα ἀνώτατης ἐκπαιδεύσεως, τό ὁποῖο : α) ἐλευθερώνει τό νοῦ τοῦ ἀκροατῆ ἀπό τά παλιά δόγματα καί διδάσκει ὅτι τό κριτήριο τῆς ἀλήθειας εἶναι ὁ ἴδιος

ὁ ἄνθρωπος (μέτρον χρημάτων ἄνθρωπος), β) κατατοπίζει τό μαθητή στά ἠθικά καί τά κοινωνικά προβλήματα, καί γ) τόν γυμνάζει ὥστε νά ἀποκτήσει τήν ικανότητα νά ἐκφράζει μέ τόν καλύτερο τρόπο τίς προσωπικές του γνώμες. Αὐτό ἦταν τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας τῆς σοφιστικῆς, ὅσο καιρό αὐτή κρατοῦσε τό σοβαρό της χαρακτήρα.

Ἄν ὅμως ἤθελε κανείς νά δώσει τόν ὀρισμό τοῦ σοφιστῆ, θά συναντοῦσε δυσκολίες, ὅπως ἀκριβῶς συναντοῦσαν καί οἱ σύγχρονοί τους, ἀκόμη καί οἱ θαυμαστές τους (βλ. κεφ. 3 - 5), ἐπειδή ἡ σημασία τῆς λέξεως σοφιστής εἶχε ἀλλάξει κατά τή διάρκεια τοῦ 5ου αἰώνα. Στήν παλαιότερη ἐποχή σοφιστής ἦταν τιμητικός τίτλος γιά τούς ποιητές, τούς νομοθέτες καί τούς φιλοσόφους, γιατί σήμαινε: «ὁ ἄνθρωπος πού κατέχει τή σοφία». Τήν περίοδο πού ἀκολοῦθησε τήν ἐπιβολή τοῦ συστήματος τῆς ἀνώτατης ἐκπαιδεύσεως, σοφιστής λεγόταν ὁ ἄνθρωπος πού εἶχε ἐπάγγελμα τή μετάδοση, μέ πληρωμή, τῆς ἀνώτατης παιδείας. Στό τέλος, ἐπειδή μερικοί σοφιστές προσπαθοῦσαν νά ἐντυπωσιάσουν μέ ἐπίδειξη πλαστῶν συλλογισμῶν, ἡ λέξη σοφιστής πῆρε τή σημασία: ἐκεῖνος πού ἐπιχειρεῖ ἀνόητες λεπτολογίες σύμφωνα μέ τούς τύπους τῆς λογικῆς ἀληθοφάνειας καί πού δίνει λίγη σημασία στήν ἀλήθεια.

Ὁ τίτλος «σοφιστής» κατάντησε ὄχι μόνο βάρος ἀνώφελο, ἀλλά καί ντροπή, ἐπειδή μερικοί, ἀσκώντας τό ἔργο τοῦ σοφιστῆ, ἐφθάναν στήν ἀπάτη καί τήν κερδοσκοπία. Μάλιστα οἱ συντηρητικοί πολῖτες μέ πολλούς δισταγμούς καί ἐπιφυλάξεις ἀντιμετώπιζαν, αὐτούς τούς δασκάλους, πού μετέδιδαν στούς νέους τήν ἐλευθερία τῆς γνώμης καί τή διάθεση νά ἀμφισβητοῦν τίς ἀναγνωρισμένες ἀξίες. Γενικά ὅμως οἱ σοφιστές ἦταν ἀντικείμενο θαυμασμοῦ καί διαλεχτοί μορφωμένοι ἄνδρες ἄκουαν τά εἰδικά μαθήματά τους. Τήν ἐποχή ἐκείνη, πού τή χαρακτηρίζε διότι γιά μάθηση, ὅποιος τήν προσέφερε ἀποχτοῦσε μεγάλο γόητρο, ἰδιαίτερα ἂν τύχαινε νά ἔχει πραγματικά πνευματική εὐστοργία καί μόρφωση. Ἐξάλλου δέν πρέπει νά παραγνωρίζουμε τό σημαντικό ρόλο πού ἐπαιξαν οἱ σοφιστές στή γενικότερη ἀνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐποχῆς του.

Οἱ διασημότεροι σοφιστές ἦταν ὁ Προδίκος ἀπό τήν Κέα, ὁ Ἴππίας ἀπό τήν Ἠλεία, ὁ Γοργίας ἀπό τούς Λεοντίνους καί ὁ πιά ξακον-

στός απ' όλους, ο Πρωταγόρας από τὰ Ἀβδηρα, πού κυρίως αντιπροσωπεύει τόν τύπο τοῦ σοφιστῆ στό διάλόγό μας.

4. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Αὐτόν τό σοφιστή, τόν διασημότερο ἀπό όλους, παρουσιάζει ἐδῶ ὁ Πλάτων ὡς ἐπιτήδειο ἔμπορο γνώσεων, ὁ ὁποῖος ἐξασκεῖ τό ἐπάγγελμα του μέ πολλή ματαιοδοξία καί καυχησιά, τήν ὥρα πού καλά καλά δέ γνωρίζει τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας του. Ἄν ὅμως θέλουμε νά εἶμαστε δίκαιοι, πρέπει νά παραδεχτοῦμε ὅτι στήν πραγματικότητα ἡ ἀξία του ἦταν μεγαλύτερη. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός δίδαξε ὡς σοφιστής σαράντα περίπου χρόνια (456 - 415 π.Χ.) στά μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα τῆς Ἑλλάδος καί ἦλθε σέ στενές σχέσεις μέ τούς σοβαρότερους ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του καί μέ τόν ἴδιο τόν Περικλή. Ἡ ἐποχή τῆς ἀκμῆς τοῦ Πρωταγόρα ἦταν γύρω στά 440, ὅταν γιά πρώτη φορά δίδαξε στήν Ἀθήνα. Τότε ὁ Περικλῆς τοῦ ἀνέθεσε νά γίνει νομοθέτης στήν ἀποικία Θούριοι (Κ. Ἰταλία) πού πρόσφατα εἶχε ἰδρυθεῖ.

Πρῶτος ὁ Πρωταγόρας ἀποφάσισε νά διδάξει συστηματικά «τὴν πολιτικὴν ἀρετήν», πού τῆς ἔδινε τό ἐξῆς περιεχόμενο: εἶναι τό σύνολο τῶν ιδιοτήτων, μέ τίς ὁποῖες ὁ ἄνθρωπος σημειώνει ἐπιτυχία καί στήν ιδιωτική καί στή δημόσια ζωή. Ὁ Πρωταγόρας δέν ἦταν μόνο σοφιστής, ἀλλά καί στοχαστής πού τόν ἀπασχολοῦσαν τὰ βαθύτερα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας. Ἀσχολήθηκε καί μέ τή συγγραφή πολλῶν ἔργων μέ ποικίλο περιεχόμενο, ἀπό τὰ ὁποῖα τό σπουδαιότερο εἶχε τόν τίτλο «Ἀληθεῖαν» μέ τό ἔργο αὐτό ὁ Πρωταγόρας προσπάθησε νά ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη γνώση εἶναι περιορισμένη καί σχετική. Γενική εἶναι ἡ ἐκτίμηση, συγχρόνων καί μεταγενεστέρων του, γιά τό φιλοσοφικό ἔργο καί τή διδακτική δραστηριότητά του. Γιά τελευταία φορά, κατά τούς ὑπολογισμούς τῶν ἱστορικῶν, ὁ Πρωταγόρας ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα στά 415, ὅποτε τόν κατήγγειλαν ὡς ἄθεο καί ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τήν πόλη. Τό πλοῖο στό ὁποῖο ἐπιβιβάστηκε, γιά νά καταφύγει στή Σικελία, βυθίστηκε, καί ὁ σοφός πνίγηκε.

Ὁ Πλάτων στό διάλόγό μας εἰρωνεύεται καί τῶν ἄλλων σοφιστῶν τή διδασκαλία, ἂν καί αὐτοί διέθεταν πολυμάθεια καί ἡ ἀξία τους ἦταν ἀναγνωρισμένη. Ὁ Προδίκος, 15 - 20 χρόνια νεώτερος ἀπό τόν Πρωταγόρα, ἀποχτοῦσε εἴκοლა, ὅπως κι αὐτός, τό θάνασμά τῶν ἀκροατῶν

τον και διαμόρφωσε ένα συγγραφικό ύφος που επηρέασε τον Εὐριπίδη, τὸ Θουκυδίδη, τὸν Ξενοφῶντα και τὸν Ἰσοκράτη. Εἰδικότερα τὰ μαθήματα του στρεφόνταν γύρω ἀπὸ τὴν ἠθικὴ και τὴ διαμόρφωση λογοτεχνικοῦ ὕφους. Τὸν θαύμαζαν προπάντων γιὰ τὶς μελέτες του και τὴ διδασκαλία του σχετικὰ μὲ τὴν κυριολεξία (περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος). Ἀκόμη ἀπόκτησε φήμη ὡς δημόσιος ρήτορας και συγγραφέας. Τὸ βιβλίο του «Ὡραϊ», στὸ ὁποῖο ἐξέταζε τὸ πρόβλημα τῆς ἀρετῆς, τὸν ἔκανε γνωστὸ στὸ Πανελλήνιο. Ὁ μύθος γιὰ τὴ συνάντηση τοῦ Ἡρακλῆ μὲ τὴν Ἀρετὴ και τὴν Κακίαν περιεχόταν στὸ βιβλίο αὐτό. Καὶ ὁ Προδίκος πῆγε πολλές φορές στὴν Ἀθήνα εἴτε ὡς ἀπεσταλμένος τῆς πατρίδας του εἴτε γιὰ νὰ ἐξασκήσει τὸ ἔργο τοῦ σοφιστῆ.

Ὁ Ἰππίας, συνομιλῆκος τοῦ Προδίκου, εἶχε κι αὐτὸς ἀποκτήσει φήμη γιὰ τὴν πολυμαθειά του· και οἱ συμπατριῶτες του και οἱ κάτοικοι τῶν πολιτειῶν που ἐπισκέφθηκε ὡς σοφιστὴς τὸν ἐκτιμοῦσαν πολὺ. Εἶχε ἀπέραντη ποικιλία γνώσεων: ἤξερε ἀστρονομία, μαθηματικά, γραμματικὴ, μουσικὴ, θεολογία, μυθολογία κτλ. Συχνὰ ὁμως προκαλοῦσε τὰ εἰρωνικά σχόλια τῶν ὁμοτέχνων του, γιατί ἔκανε ἀνόητη και ἀδικαιολόγητη ἐπίδειξη τῆς πολυμαθείας του. Στὴν πραγματικότητα ὁμως εἶχε ἐξαιρετικὸ πλοῦτο γνώσεων και πνευματικὴ εὐστροφία και ἔτσι ἱκανοποιοῦσε τὴ φιλομάθεια τῶν ἀκροατῶν του.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πλάτων στὸ διάλογό μας παρουσίασε ἄλλοιωματὴ τὴν προσωπικότητα τῶν σπουδαιότερων σοφιστῶν ἀποδίδεται στὸ ρεανικὸ ἐνθουσιασμό του γιὰ τὸ Σωκράτη. Γιατὶ ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ὁ «Πρωταγόρας» ἀνῆκει στὰ ἔργα τῆς πρώτης περιόδου, μερικοὶ μάλιστα ἰσχυρίστηκαν ὅτι εἶναι τὸ πρῶτο ἔργο του, και μάλιστα ὅτι γράφηκε ἐνῶς ὁ Σωκράτης ζοῦσε ἀκόμη. Ἐξάλλον ὁ Πλάτων μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ δώσει ἱστορικές πληροφορίες γιὰ τοὺς σοφιστές, ἀλλὰ νὰ καταδείξει τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Σωκράτη σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἐμπόρους τῆς παιδείας. Ἔτσι τόνισε ἰδιαίτερα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σοφιστῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπεραίνουμε τὶς ἀνηθικές πλευρὲς τῆς σοφιστικῆς διδασκαλίας.

Ἐξάλλον και τὰ δευτερεύοντα πρόσωπα τοῦ διαλόγου παρουσιάζονται μὲ χαρακτηριστικὲς ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸ μέσο τύπο σὲ ὑπερβολικὸ βαθμό, γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθεῖ τὸ γενικὸ σχέδιο τοῦ διαλόγου. Ὁ γιὸς τοῦ Ἰππονίκου, ὁ Καλλίας, ὁ πλούσιος Ἀθηναῖος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔλεγαν

ὅτι «τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι», ἔδειχνε τόση «φιλοσοφίαν» (= φιλομάθεια), ὥστε τό ἀρχοντικό του ὁλόκληρο νά μεταβληθεῖ σέ ξενώνα σοφιστῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὡς φανατικός θαυμαστής τοῦ Σωκράτη, χωρίς κανένα σεβασμό γελοιοποιεῖ τόν Πρωταγόρα καί μέ νεανικό πείσμα πάει νά ἐπιβάλει σέ ὅλους νά παραδεχτοῦν τήν ὑπεροχή τοῦ δασκάλου του. Τέλος μέ ὑπερβολή δίνεται ὁ ἐνθουσιασμός γιά μάθηση πού δείχνει στήν ἀρχή τοῦ διαλόγου ὁ νεαρός Ἰποκράτης, τό πρόσωπο πού ἔγινε ἀφορμή νά ἀσκηθεῖ κριτική στήν ὑπόσχεση τοῦ Πρωταγόρα, ὅτι διδάσκει τήν ἀρετή. Ἀκόμη καί ὁ Σωκράτης εἶναι περισσότερο «Σωκρατικός» ἀπ' ὅ,τι σέ ὁποιοδήποτε ἄλλο πλατωνικό ἔργο.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε τόν τρόπο, μέ τόν ὁποῖο ὁ διάλογος ἐκφράζει ἐντυπωσιακότερα τό φιλοσοφικό του περιεχόμενο : εἶναι ἡ ἔξαρση τῶν ἀδυναμιῶν πού παρουσίαζε ἡ διδασκαλία τῶν σοφιστῶν καί τῶν ἀρετῶν τῆς σωκρατικῆς μεθόδου, πράγμα πού δίνει καί δραματική ἐνταση στό διάλογο.

5. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ Η ΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ

Οἱ περισσότεροι σοφιστές στή διδασκαλία τους ἀναφέρονταν καί σέ ζητήματα σχετικά μέ τήν ἀτομική καί κοινωνική ἠθική. Καί, ἄσχετα μέ τίς εἰδικές του γνώσεις, ὁ καθένας τους δήλωνε ἐπίσημα ὅτι εἶναι δάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Καί ὁμως ἡ ἰδέα πού εἶχαν γιά τήν ἀρετή δέν διέφερε ἀπό τή λαϊκή ἀντίληψη, δηλ. ὅτι αὐτή εἶναι σύνολο ἐπιμέρους ἰδιοτήτων, ἠθικῶν καί πνευματικῶν, οἱ ὁποῖες μποροῦν νά ἀποκτηθοῦν μέ ἐξάσκηση καί εἶναι ἀνεξάρτητες ἡ μιά ἀπό τήν ἄλλη. Π.χ. μπορεῖ κάποιος νά εἶναι ἀνδρεῖος, χωρίς νά εἶναι δίκαιος ἢ νά ἔχει εὐσέβεια, ὅχι ὁμως σωφροσύνη. Καί ἐνῶ ἡ σοφιστική ἤθελε νά θεωρεῖται ἀνώτατη ἐκπαίδευση, παρουσίαζε τό ἰδανικό τῆς ἀρετῆς ὅπως τό εἶχε διαμορφώσει ἡ ἀρχαία ἐπική ποίηση καί οἱ ἀντιλήψεις γιά τή ζωή τῶν λυρικῶν ποιητῶν, πού τά ἔργα τους διδάσκονταν στά σχολεῖα ὡς ἠθοπλαστικό μάθημα. Ἀλλά οὔτε ἡ μιά οὔτε ἡ ἄλλη ποίηση μποροῦν νά ἱκανοποιήσουν τίς ἀπαιτήσεις τῆς φιλοσοφικῆς θεώρησης: τό ἥρωικό ἔπος παρουσίαζε παραδείγματα πράξεων γιά μίμηση, χωρίς νά δίνει ὁλοκληρωμένους ἠθικούς τύπους, ἐνῶ οἱ λυρικοί ποιητές ἔλεγαν ὅτι ἡ ἠθική τελειότητα εἶναι ἀκατόρθωτη γιά τόν ἄνθρωπο· ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία δέν μπορεῖ

νά φτάσει παρὰ μόνο σέ μιά σχετική ἠθική καί αὐτή πρέπει νά ἱκανοποιεῖ τίς ἠθικές μας ἀπαιτήσεις.

Ἡ ἀνώτερη ἀντίληψη γιά τήν ἀρετή ἔχει τίς ρίζες της στήν ἀγνή ἰδεολογία καί τήν αὐστηρή σκέψη τοῦ Σωκράτη. Αὐτό πού προσφέρει στήν περιοχὴ αὐτὴ τῆς γνώσεως ὁ Σωκράτης ἀποτελεῖ βασικό μέρος τῆς συνολικῆς προσφορᾶς του στήν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρωπότητος. Γιά νά ἐκτιμήσουμε τήν ἀξία τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη, πρέπει νά ἀναγνωρίσουμε γενικά τήν κατεύθυνση καί τήν ἀξία τοῦ σωκρατικοῦ στοχασμοῦ.

Ὅσοι παρακολοῦθοῦσαν τήν πρωτότυπη καί ἐπαγωγικὴ διδασκαλία τοῦ Σωκράτη, ἀντιλήφθηκαν τήν ἀντίθεσή του μέ τούς σοφιστές. Ἀργότερα ὅμως, καθώς ἐξελίχθηκαν ἡ ἐπιστήμη καί ἡ φιλοσοφία, ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ἦταν ριζική. Πράγματι, οἱ σοφιστές ἔμεναν μόνο στήν ἄρνηση τῶν παλαιότερων φιλοσοφικῶν δοξασιῶν καί αὐτὴ ἦταν ὅλη κι ὅλη ἡ καινοτομία τους. Βέβαια καί ὁ Σωκράτης ἀντιμετώπιζε ἐπιφυλακτικά τίς παλαιότερες ἀπ' αὐτόν ἀνακαλύψεις τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Γιά τὸ Σωκράτη ὅμως ἡ ἀλήθεια δέν ἦταν κάτι τὸ ἀνύπαρκτο, ἀλλὰ ἀντίθετα ἦταν ὁ μόνος σκοπὸς πού πραγματικά ἀξίζει νά ἀπασχολεῖ τὴ φιλοσοφικὴ ἐρευνα. Γιά νά ἐπιτύχει λοιπὸν αὐτός ὁ σκοπός, ἐπινόησε καί ἐφάρμοσε μιά θετικὴ καινοτομία στὴ φιλοσοφικὴ ἐρευνα. Ἐγινε εἰσηγητὴς μεθόδου γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, καί μάλιστα τελειοποίησε τὴ μέθοδο αὐτὴ, πού ὀνομάστηκε δεικτική, ἐπειδὴ πραγματοποιεῖ τήν ἀνάλυση καί τὴ διενκρίση τῶν ἐννοιῶν μέ ἐρωτήσεις καί ἀπαντήσεις, σέ μορφή διαλόγου. Τὰ συμπεράσματα στά ὁποῖα καταλήγουμε μέ τὴ διαλεκτικὴ εἶναι πολὺ πιο ἀξιόπιστα ἀπὸ ἐκεῖνα στά ὁποῖα ὁδηγεῖ ὁ συνεχὴς λόγος, ὅπου πολλοὶ ὅροι καί ἐκφράσεις ἀφήνονται σέ ἀσάφεια ἢ περνοῦν ἀπαρατήρητοι. Ὅταν ἀργότερα ἡ ἐπιστήμη τῆς λογικῆς συστηματοποιήθηκε, ἐξακριβώθηκε ὅτι βάση τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτη εἶναι ὁ ὁρισμὸς καί ἡ ἐπαγωγή.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διαλεκτικῆς αὐτῆς μεθόδου στὶς ἠθικές ἐρευνες πεινεῖ ὅτι ἡ ἀρετή εἶναι κάτι ἀχώριστο ἀπὸ τὴ φιλοσοφία καί δέν εἶναι δυνατό νά πωλεῖται σὰν ἐμπόρευμα. Ἡ ἀρετὴ δέν εἶναι, ὅπως πιστεύει ὁ λαὸς καί ὅπως διδάσκουν οἱ σοφιστές, ἓνα σύνολο ἐπιμέρους ἰδιότητων, ἀλλὰ στὸ σύνολό της εἶναι μιά, ἐνιαία καί ἀδιάσπαστη : ἡ

γνώση τοῦ ἀγαθοῦ. Καί ὅταν παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ ἀρετή εἶναι γνώση, τότε αὐτή γίνεται ἀνεξάντλητο θέμα φιλοσοφικῆς συζητήσεως, γιατί ἡ ἀλήθεια τῆς ἀρετῆς ξεπερνᾷ σέ σημασία κάθε ἄλλη ἀλήθεια. Ἔτσι λοιπόν ὑποχρέωση κάθε πραγματικά μορφωμένου ἀνθρώπου εἶναι νά ἐξετάζει ἀδιάκοπα: Πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καί τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἡ ἀρετή.

Ὁ Σωκράτης μέ ἐπιμονή ὑποστήριζε ὅτι αὐτή ἡ ἔρευνα δέν προσωθεῖται μέ τίς ρητορικές ἐπιδείξεις τῶν σοφιστῶν οὔτε μέ περίτεχνες μεταμορφώσεις τῶν ἀρχαίων μύθων ἢ μέ τήν ἀνάγνωση καί τήν ἐρμηνεία ποιημάτων. Ἡ μόνη μέθοδος πού ὁδηγεῖ σέ πειστικά συμπεράσματα εἶναι ἡ αὐστηρή ἀνάλυση τῶν ἐννοιῶν, ἡ ὀλιγόλογη συζήτηση, πού ἐξακριβώνει τίς ἐπιμέρους ἀλήθειες καί μᾶς βοηθεῖ νά ἐντοπίσουμε, ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό γιά τόν ἀνθρώπινο νοῦ, τήν ἀπόλυτη ἀλήθεια γιά τήν οὐσία τῆς ἠθικῆς.

Ὁ Πλάτων παρουσίασε καί στά ἄλλα του ἔργα τή διαφορά πού χωρίζει τήν τυποποιημένη ἠθική, πού δίδασκαν οἱ σοφιστές, ἀπό τήν ἠθική ἰδεολογία τοῦ Σωκράτη, τήν ὁποία, ὅπως ξέρουμε, σ' ὅλη τή ζωή του ἔκανε πρόαξη ὁ φιλόσοφος. Πραγματικά, ἐνῶ οἱ σοφιστές ἀπολάμβαναν τή φιλοξενία στά ἀρχοντικά τῶν πλουσίων καί ἀσκοῦσαν ὡς πλουτοφόρο ἐπάγγελμα τήν ἠθική διδασκαλία τους, ὁ Σωκράτης ζώντας «ἐν πενίᾳ μυχρίᾳ» ἀσκοῦσε τό ἀποστολικό του ἔργο, νά προτρέπει τόν κάθε πολίτη στή φροντίδα γιά τήν ἀρετή, «τήν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων». Ἀλλά στό διάλογό μας ὁ Πλάτων ὡς φιλόσοφος - καλλιτέχνης μέ μεγάλη παραστατικότητα περιγράφει τήν ἐπιφανειακή καί σχετική ἀξία τῆς διδασκαλίας τῶν σοφιστῶν συγκρίνοντάς την μέ τήν θεϊκή σοφία ἐκείνου, ὁ ὁποῖος «οὐδένος πώποτε διδάσκαλος ἐγένετο», κι ὁμως ὑπῆρξε ὁ ἴδιος ὑπόδειγμα ἀρετῆς καί προετοίμασε τό δρόμο γιά τή βαθύτερη κατανόηση τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο

ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΕΤΑΙΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ, ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ
ΚΑΛΛΙΑΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΠΡΟΔΙΚΟΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

ΚΕΦ. Α (Περίληψη). Κάποιος φίλος τοῦ Σωκράτη, ποῦ δέ μᾶς δίνεται τό ὄνομά του, τόν παρακαλεῖ νά τοῦ διηγηθεῖ τή συζήτηση μέ τόν Πρωταγόρα. Ὁ Σωκράτης ἀρχίζει τή διήγηση:

ΚΕΦ. Β'. Τῆς παρελθούσης νυκτός ταυτησί, ἔτι βαθέος ὕπνου, Ἰπποκράτης ὁ Ἀπολλοδώρου υἱός, Φάσωνος δέ ἀδελφός, τήν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφύδρα ἔκρουε, καί ἐπειδὴ αὐτῷ ἀνέωξέ τις, εἶσω ἦει ἐπειγόμενος καί τῇ φωνῇ μέγα λέγων, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις; καί ἐγὼ τήν φωνήν γνοῦς αὐτοῦ, Ἰπποκράτης, ἔφην, οὗτος· μή τι νεώτερον ἀγγέλλεις; Οὐδέν γ', ἦ δ' ὅς, εἰ μὴ ἀγαθὰ γε. Εὖ ἂν λέγοις, ἦν δ' ἐγὼ· ἔστι δέ τί, καί τοῦ ἔνεκα τηλικάδε ἀφίκου; Πρωταγόρας, ἔφη, ἦκει, στάς παρ' ἐμοί. Πρώην, ἔφην ἐγὼ· σὺ δέ ἄρτι πέπυσαι; Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ἐσπέρας γε· καί ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ σκίμποδος ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πόδας μου, καί εἶπεν· Ἐσπέρας δῆτα, μάλα τε ὥς ἀφικόμενος ἐξ Οἰνός. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ Σάτυρος ἀπέδρα· καί δῆτα μέλων σοι φράζειν, ὅτι διωξιόμην αὐτόν, ὑπό τινος ἄλλου ἐπελαθόμην· ἐπειδὴ δέ ἦλθον καί δεδειπνηκότες ἤμεν καί ἐμέλλομεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφὸς λέγει, ὅτι ἦκει Πρωταγόρας· καί ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθύς παρὰ σέ ἰέναι, ἐπειτά μοι λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι· ἐπειδὴ δέ τάχιστα με

ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνῆκεν, εὐθὺς ἀναστὰς οὕτω δεῦρο ἐπορεύομην. Καὶ ἐγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, Τί οὖν σοι, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο; μῶν τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; καὶ ὅς γελάσας, Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἐστὶ σοφός, ἐμὲ δὲ οὐ ποιεῖ. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δίᾳ, ἔφην ἐγώ, ἂν αὐτῷ διδῶς ἀργύριον καὶ πείθης ἐκεῖνον, ποιήσει καὶ σὲ σοφόν. Εἰ γάρ, ἦ δ' ὅς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἶη; ὡς οὐτ' ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίπομι οὐδὲν οὔτε τῶν φίλων· ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ. ἐγὼ γάρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἅμα δὲ οὐδὲ ἐώρακα Πρωταγόραν πώποτε οὐδ' ἀκήκοα οὐδέν· ἐτι γάρ παῖς ἦ. ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησεν· ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσι καὶ φασὶ σοφώτατον εἶναι λέγειν· ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ' αὐτόν, ἵνα ἔνδον καταλάβωμεν; καταλύει δ', ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ Καλλιᾶ τῷ Ἱππονίκου· ἀλλ' ἴωμεν. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Μήπω γ', ὠγαθέ, ἐκεῖσε ἴωμεν, πρῶ γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ περιόντες αὐτοῦ διατρίβωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται· εἴτα ἴωμεν, καὶ γὰρ τὰ πολλὰ Πρωταγόρας ἔνδον διατρίβει. ὥστε, θάρρει, καταληψόμεθα αὐτόν, ὡς τὸ εἰκός, ἔνδον.

ΚΕΦ. Γ'. Μετὰ ταῦτα ἀναστάντες εἰς τὴν αὐλὴν περιῆμεν καὶ ἐγὼ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἱπποκράτους τῆς ῥώμης διεσχόπουν αὐτόν καὶ ἡρώτων, Εἰπέ μοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἱππόκρατες, παρὰ Πρωταγόραν νῦν ἐπιχειρεῖς ἰέναι, ἀργύριον τελῶν ἐκεῖνῳ μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ, ὡς παρὰ τίνα ἀφιζόμενος καὶ τίς γενησόμενος; ὥσπερ ἂν εἰ ἐπενόεις παρὰ τὸν σαυτοῦ ὁμώνυμον ἐλθὼν Ἱπποκράτη τὸν Κῶν, τὸν τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἀργύριον τελεῖν ὑπὲρ σαυτοῦ μισθὸν ἐκεῖνῳ, εἰ τίς σε ἤρετο, Εἰπέ μοι, μέλλεις τελεῖν, ὦ Ἱππόκρατες, Ἱπποκράτει μισθὸν ὡς τίνι ὄντι; τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἄν, ἔφη, ὅτι ὡς ἱατρῷ. Ὡς τίς γενησόμενος;

'Ὡς ἰατρός, ἔφη. Εἰ δὲ παρὰ Πολύκλειτον τὸν Ἀργεῖον ἢ Φει-
 δῖαν τὸν Ἀθηναῖον ἐπενόεις ἀφικόμενος μισθὸν ὑπὲρ σαυτοῦ
 τελεῖν ἐκείνοις, εἴ τίς σε ἤρετο· Τελεῖν τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς
 τίνι ὄντι ἐν νῶ ἔχεις Πολυκλείτῳ τε καὶ Φειδίᾳ, τί ἂν ἀπεκρί-
 νω; Εἶπον ἂν ὡς ἀγαλματοποιοῖς. 'Ὡς τίς δὲ γενησόμενος αὐ-
 τός; Δῆλον ὅτι ἀγαλματοποιός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· παρὰ δὲ δὴ
 Πρωταγόραν νῦν ἀφικόμενοι ἐγώ τε καὶ σὺ ἀργύριον ἐκείνῳ
 μισθὸν ἐτοῖμοι ἐσόμεθα τελεῖν ὑπὲρ σοῦ, ἂν μὲν ἐξικνηῖται τὰ ἡ-
 μέτερα χρήματα καὶ τούτοις πείθωμεν αὐτόν, εἰ δὲ μή, καὶ τὰ
 τῶν φίλων προσαναλίσκοντες· εἰ οὖν τις ἡμᾶς περὶ ταῦτα οὕτω
 σφόδρα σπουδάζοντας ἔροιτο· Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες τε καὶ Ἰπ-
 πόκρατες, ὡς τίνι ὄντι τῷ Πρωταγόρᾳ ἐν νῶ ἔχετε χρήματα τε-
 λεῖν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμεθα; τί ὄνομα ἄλλο γε λεγόμενον
 περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν ὥσπερ περὶ Φειδίου ἀγαλματο-
 ποιὸν καὶ περὶ Ὀμήρου ποιητήν; τί τοιοῦτον περὶ Πρωταγό-
 ρου ἀκούομεν; Σοφιστὴν δὴ τοι ἀνομάζουσί γε, ὦ Σώκρατες,
 τὸν ἄνδρα εἶναι, ἔφη. 'Ὡς σοφιστῇ ἄρα ἐρχόμεθα τελούντες
 τὰ χρήματα; Μάλιστα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτό τίς σε προσέροιτο;
 Αὐτὸς δὲ δὴ ὡς τίς γενησόμενος ἔρχει παρὰ τὸν Πρωταγό-
 ραν; καὶ ὅς εἰπεν ἐρυθριάσας — ἤδη γὰρ ὑπέφαινε τι ἡμέρας,
 ὥστε καταφανῇ αὐτὸν γενέσθαι — Εἰ μὲν τι τοῖς ἔμπροσθεν
 ἔοικε, δῆλον ὅτι σοφιστὴς γενησόμενος. Σὺ δέ, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς
 θεῶν, οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἕλληνας σαυτὸν σοφιστὴν
 παρέχων; Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἶπερ γε ἂ διανοοῦμαι χρή
 λέγειν. Ἀλλ' ἄρα, ὦ Ἰππόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις
 σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου μάθησιν ἐσσεσθαι, ἀλλ' οἷα περ ἡ πα-
 ρὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἐγένετο καὶ κιθαριστοῦ καὶ παιδοτρίβου;
 τούτων γὰρ σὺ ἐκάστην οὐκ ἐπὶ τέχνῃ ἔμαθες, ὡς δημιουργὸς
 ἐσόμενος, ἀλλ' ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον
 πρέπει. Πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον εἶναι
 ἢ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις.

ΚΕΦ. Δ'. Οἶσθα οὖν ὃ μέλλεις νῦν πράττειν, ἢ σε λανθάνει ; ἦν δ' ἐγώ. Τοῦ πέρι ; "Ὅτι μέλλεις τὴν ψυχὴν τὴν σκυτοῦ παρσχεῖν θεραπεῦσαι ἀνδρί, ὡς φῆς, σοφιστῇ· ὃ τι δέ ποτε ὁ σοφιστὴς ἐστί, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα. καίτοι εἰ τοῦτ' ἀγνοεῖς, οὐδὲ ὅτῳ παραδίδως τὴν ψυχὴν οἶσθα, οὔτ' εἰ ἀγαθῷ οὔτ' εἰ κακῷ πράγματι. Οἶμαί γ', ἔφη, εἰδέναι. Λέγε δὴ, τί ἡγεῖ εἶναι τὸν σοφιστὴν ; Ἐγὼ μὲν, ἦ, δ' ὅς, ὥσπερ τοῦνομα, λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο μὲν ἔξεστι λέγειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες· ἀλλ' εἴ τις ἔροιτο ἡμᾶς, τῶν τί σοφῶν εἰσιν οἱ ζωγράφοι ἐπιστήμονες, εἴπομεν ἂν πού αὐτῷ, ὅτι τῶν πρὸς τὴν ἀπεργασίαν τὴν τῶν εἰκόνων, καὶ τᾶλλα οὕτως· εἰ δέ τις ἐκείνο ἔροιτο, Ὅ δὲ σοφιστὴς τῶν τί σοφῶν ἐστίν ; τί ἂν ἀποκρινοίμεθα αὐτῷ ; ποίας ἐργασίας ἐπιστάτης ; τί ἂν εἴπομεν αὐτὸν εἶναι, ὦ Σώκρατες, ἢ ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν ; Ἴσως ἂν, ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ λέγοιμεν, οὐ μέντοι ἱκανῶς γε· ἐρωτήσεως γὰρ ἔτι ἡ ἀπόκρισις ἡμῖν δεῖται, περὶ ὅτου ὁ σοφιστὴς δεινὸν ποιεῖ λέγειν· ὥσπερ ὁ κιθαριστὴς δεινὸν δῆπου ποιεῖ λέγειν περὶ οὐπερ καὶ ἐπιστήμονα, περὶ κιθαρίσεως· ἦ γάρ ; Ναί. Εἶεν· ὁ δὲ δὴ σοφιστὴς περὶ τίνος δεινὸν ποιεῖ λέγειν ; ἢ δῆλον ὅτι περὶ οὐπερ καὶ ἐπίσταται ; Εἰκός γε. Τί δὴ ἐστί τοῦτο περὶ οὗ αὐτός τε ἐπιστήμων ἐστίν ὁ σοφιστὴς καὶ τὸν μαθητὴν ποιεῖ ; Μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι ἔχω σοι λέγειν.

ΚΕΦ. Ε'. Καὶ ἐγὼ εἶπον μετὰ τοῦτο· Τί οὖν ; οἶσθα εἰς οἷόν τινα κίνδυνον ἔρχει ὑποθήσων τὴν ψυχὴν ; ἢ εἰ μὲν τὸ σῶμα ἐπιτρέπειν σε ἔδει τῷ, διακινδυνεύοντα ἢ χρηστὸν αὐτὸ γενέσθαι ἢ πονηρὸν, πολλὰ ἂν περισκέψω, εἴτ' ἐπιτρεπτέον εἴτε οὐ, καὶ εἰς συμβουλήν τούς τε φίλους ἂν παρεκάλεις καὶ

τοὺς οἰκείους, σκοπούμενος ἡμέρας συχνάς· ὁ δὲ περὶ πλείονος τοῦ σώματος ἡγεῖ, τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν ᾧ πάντ' ἐστὶ τὰ σὰ ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττειν χρηστοῦ ἢ πονηροῦ αὐτοῦ γενομένου, περὶ δὲ τούτου οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τῷ ἀδελφῷ ἐπεκοινωνῶσω οὔτε ἡμῶν τῶν ἐταίρων οὐδενί, εἴτ' ἐπιτρεπτέον εἴτε καὶ οὐ τῷ ἀφικομένῳ τούτῳ ξένῳ τὴν σὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἐσπέρας ἀκούσας, ὡς φῆς, ὄρθριος ἦκων περὶ μὲν τούτου οὐδένα λόγον οὐδὲ συμβουλὴν ποιεῖ, εἴτε χρὴ ἐπιτρέπειν σαυτὸν αὐτῷ εἴτε μή, ἐτοῖμος δ' εἰ ἀναλίσκειν τὰ τε σαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων χρήματα, ὡς ἤδη διεγνωκώς, ὅτι πάντως συνεστέον Πρωταγόρᾳ, ὃν οὔτε γινώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε, σοφιστὴν δ' ὀνομάζεις, τὸν δὲ σοφιστὴν, ὅ τι ποτ' ἐστὶ, φαίνει ἀγνοῶν, ᾧ μέλλεις σαυτὸν ἐπιτρέπειν ; καὶ ὅς ἀκούσας, "Εοικεν, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Ἄρ' οὖν, ᾧ Ἰππόκρατες, ὁ σοφιστὴς τυγχάνει ὧν ἔμπορός τις ἢ κάπηλος τῶν ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ψυχὴ τρέφεται ; Φαίνεται γὰρ ἔμοιγε τοιοῦτός τις τρέφεται δέ, ᾧ Σώκρατες, ψυχὴ τίς ; Μαθήμασι δῆπου, ἣν δ' ἐγώ. καὶ ὅπως γε μή, ᾧ ἐταῖρε, ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἀπωλεῖ ἐξαπατήσῃ ἡμᾶς, ὥσπερ οἱ περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν, ὁ ἔμπορός τε καὶ κάπηλος. καὶ γὰρ οὗτοί που ὧν ἄγουσιν ἀγωγίμων οὔτε αὐτοὶ ἴσασιν ὅ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν περὶ τὸ σῶμα, ἐπαινοῦσι δὲ πάντα πωλοῦντες, οὔτε οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη γυμναστικός ἢ ἱατρός ὢν· οὕτω δὲ καὶ οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις καὶ πωλοῦντες καὶ καπηλεύοντες τῷ αἰεὶ ἐπιθυμοῦντι ἐπαινοῦσι μὲν πάντα ἀπωλοῦσι, τάχα δ' ἂν τινες, ᾧ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν ὧν πωλοῦσιν ὅ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὴν ψυχὴν· ὡς δ' αὐτως καὶ οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη περὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἱατρικός ὢν. εἰ μὲν οὖν σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων τί χρηστὸν καὶ πονηρὸν, ἀσφαλές σοι ὦνεῖσθαι μαθήματα καὶ παρὰ Πρωταγόρου καὶ

παρ' ἄλλου ὁτουοῦν· εἰ δὲ μή, ὄρα, ὦ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κυβεύης τε καὶ κινδυνεύης· καὶ γὰρ δὴ καὶ πολὺ μείζων κίνδυνος ἐν τῇ τῶν μαθημάτων ὥνῃ ἢ ἐν τῇ τῶν σιτίων. σιτία μὲν γὰρ καὶ ποτὰ πριάμενον παρὰ τοῦ καπύλου καὶ ἐμπορίου ἔξεστιν ἐν ἄλλοις ἀγγείοις ἀποφέρειν, καὶ πρὶν δέξασθαι αὐτὰ εἰς τὸ σῶμα πίνοντα ἢ φαγόντα, καταθέμενον οἴκαδε ἔξεστιν συμβουλευσασθαι, παρακαλέσαντα τὸν ἐπαίοντα, ὃ τι τε ἔδεστέον ἢ ποτέον καὶ ὃ τι μὴ, καὶ ὅποσον καὶ ὅποτε· ὥστε ἐν τῇ ὥνῃ οὐ μέγας ὁ κίνδυνος· μαθήματα δὲ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἀγγείῳ ἀπενεγκεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη, καταθέντα τὴν τιμὴν, τὸ μάθημα ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι ἢ βεβλαμμένον ἢ ὠφελημένον. ταῦτα οὖν σκοπώμεθα καὶ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι ὥστε τοσοῦτον πρᾶγμα διελέσθαι. νῦν μέντοι, ὥσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀνδρός, ἐπειτα ἀκούσαντες καὶ ἄλλοις ἀνακοινωσώμεθα· καὶ γὰρ οὐ μόνος Πρωταγόρας αὐτόθι ἐστίν, ἀλλὰ καὶ Ἰππίας ὁ Ἡλείος· οἶμαι δὲ καὶ Πρόδικον τὸν Κεῖον καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοί.

ΚΕΦ. ΣΤ'. Δόξαν ἡμῖν ταῦτα ἐπορευόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, στάντες περὶ τινος λόγου διελεγόμεθα, δὲ ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν· ἴν' οὖν μὴ ἀτελής γένοιτο, ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίωμεν, ἐπιστάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα, ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. δοκεῖ οὖν μοι ὁ θυρωρός, εὐνοῦχος τις, κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν· ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, Ἔα, ἔφη, σοφισταί τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ· καὶ ἅμα ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἶός τ' ἦν ἐπήραξεν· καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν, καὶ δὲ ἐγκεκλημένης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι, ἔφη, οὐκ ἀκηρόατε,

ὅτι οὐ σχολή αὐτῷ ; Ἄλλ' ὠγαθέ, ἔφην ἐγώ, οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν οὔτε σοφισταὶ ἐσμεν· ἀλλὰ θάρρει· Πρωταγόραν γάρ τοι δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν· εἰσάγγειλον οὖν. μόγις οὖν ποτε ἡμῖν ἄνθρωπος ἀνέωξε τὴν θύραν.

ΚΕΦ. Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ εἰσῆλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστώῳ περιπατοῦντα, ἐξῆς δ' αὐτῷ συμπεριεπάτουν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας ὁ Ἴππονίκου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ὁμομήτριος, Πάραλος ὁ Περικλέους καὶ Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ξάνθιππος καὶ Φιλιππίδης ὁ Φιλομήλου καὶ Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος, ὅσπερ εὐδοκιμεῖ μάλιστα τῶν Πρωταγόρου μαθητῶν καὶ ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει, ὡς σοφιστῆς ἐσόμενος· τούτων δὲ οἱ ὀπισθεν ἠκολούθουν ἐπακούοντες τῶν λεγομένων, τὸ μὲν πολὺ ξένοι ἐφαίνοντο, οὐς ἄγει ἐξ ἐκάστων τῶν πόλεων ὁ Πρωταγόρας, δι' ὧν διεξέρχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ ὥσπερ Ὀρφεὺς, οἱ δὲ κατὰ τὴν φωνὴν ἔπονται κεκηλημένοι· ἦσαν δὲ τινες καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐν τῷ χορῷ· τοῦτον τὸν χορὸν μάλιστα ἔγωγε ἰδὼν ἦσθην, ὡς καλῶς ἡύλαβοντο μηδέποτε ἐμποδῶν ἐν τῷ πρόσθεν εἶναι Πρωταγόρου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστρέφοι καὶ οἱ μετ' ἐκείνου, εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ περισχίζοντο οὗτοι οἱ ἐπήκοοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἐν κύκλῳ περιμόντες αἰεὶ εἰς τὸ ὀπισθεν καθίσταντο κάλλιστα.

«Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα», ἔφη Ὀμηρος, Ἴππῖαν τὸν Ἡλεῖον, καθήμενον ἐν τῷ κατ' ἀντικρὺ προστώῳ ἐν θρόνῳ· περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθηντό ἐπὶ βάθρων Ἐρυξίμαχος τε ὁ Ἀκουμενοῦ καὶ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδροτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖται τε αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές. ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῶν μετεώρων ἀστρονομικὰ ἅττα διερωτᾶν τὸν Ἴππῖαν, ὁ δ' ἐν θρόνῳ καθήμενος ἐκάστοις αὐτῶν διέκρινε καὶ διεξήγει τὰ ἐρωτώμενα.

«Καὶ μὲν δὴ καὶ Τάνταλόν γε εἰσεῖδον»· ἐπεδήμει γὰρ ἄρα καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, ἦν δὲ ἐν οἰκήματί τινι, ᾧ πρὸ τοῦ μὲν ὡς ταμειῶ ἐχρῆτο Ἱππόνικος, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλύνοντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένοις κατάλυσιν πεποίηκεν. ὁ μὲν οὖν Πρόδικος ἔτι κατέκειτο ἐγκεκαλυμμένος ἐν κωδίοις τισὶ καὶ στρώμασι καὶ μάλα πολλοῖς ὡς ἐφαίνετο· παρεκάθηντο δὲ αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίναις Πausανίας τε ὁ ἐκ Κεραμέων καὶ μετὰ Πausανίου νέον τι ἔτι μεираχίον· ἔδοξα δ' ἀκοῦσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγάθωνα. τοῦτ' ἦν τὸ μεираχίον καὶ τῷ Ἀδειμάντῳ ἀμφοτέρῳ, ὃ τε Κήπιδος καὶ ὁ Λευκολοφίδου καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφαίνοντο· περὶ δὲ ὧν διελέγοντο οὐκ ἐδυνάμην ἐγωγε μαθεῖν ἔξωθεν, καίπερ λιπαρῶς ἔχων ἀκούειν τοῦ Προδίκου· — πάσσοφος γάρ μοι δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ θεῖος· — ἀλλὰ διὰ τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς βόμβος τις ἐν τῷ οἰκήματι γιγνόμενος ἀσαφῆ ἐποίει τὰ λεγόμενα.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρτι εἰσεληλυθείμεν, κατόπιν δὲ ἡμῶν ἐπεισῆλθον Ἀλκιβιάδης τε ὁ καλός, ὡς φῆς σὺ καὶ ἐγὼ πείθομαι, καὶ Κριτίας ὁ Καλαίσχρου.

ΚΕΦ. Η'. Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσῆλθομεν, ἔτι σμίκρ' ἄττα διατρίψαντες καὶ ταῦτα διαθεσάμενοι προσῆμεν πρὸς τὸν Πρωταγόραν καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, πρὸς σέ τοι ἦλθομεν ἐγὼ τε καὶ Ἱπποκράτης οὗτος. Πότερον, ἔφη, μόνῳ βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων; Ἡμῖν μὲν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν διαφέρει· ἀκούσας δὲ οὗ ἔνεκα ἦλθομεν, αὐτὸς σκέψαι. Τί οὖν δὴ ἐστίν, ἔφη, οὗ ἔνεκα ἦκετε; Ἱπποκράτης ὅδε ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων, Ἀπολλοδώρου υἱός, οἰκίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος, αὐτὸς δὲ τὴν φύσιν δοκεῖ ἐνάμιλλος εἶναι τῆς ἡλικιώταις· ἐπιθυμεῖν δέ μοι δοκεῖ ἐλλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει, τοῦτο δὲ οἶεταί οἱ μάλιστ' ἂν γενέσθαι, εἰ σοὶ συγγένοιτο· ταῦτ' οὖν ἤδη σὺ σκόπει, πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἶει δεῖν

διαλέγεσθαι πρὸς μόνους ἢ μετ' ἄλλων. Ὁρθῶς, ἔφη, προμη-
 θεῖ, ὦ Σώκρατες, ὑπὲρ ἐμοῦ. ξένον γάρ ἄνδρα καὶ ἰόντα εἰς πό-
 λεις μεγάλας, καὶ ἐν ταύταις πείθοντα τῶν νέων τοὺς βελτί-
 στους ἀπολείποντας τὰς τῶν ἄλλων συνουσίας, καὶ οἰκείων καὶ
 ὀθνείων, καὶ πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἑαυτῷ συνεῖναι ὡς
 βελτίους ἐσομένους διὰ τὴν ἑαυτοῦ συνουσίαν, χρὴ εὐλαβεῖ-
 σθαι τὸν ταῦτα πράττοντα· οὐ γὰρ σμικροὶ περὶ αὐτὰ φθόνοι τε
 γίνονται καὶ ἄλλαι δυσμένειαι τε καὶ ἐπιβουλαί· ἐγὼ δὲ τὴν
 σοφιστικὴν τέχνην φημί μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειρι-
 ζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπα-
 χθὲς αὐτῆς, πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι, τοὺς μὲν
 ποίησιν, οἷον Ὅμηρόν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ
 αὖ τελετάς τε καὶ χρησμοφδίας, τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μου-
 σαῖον· ἐνίοις δὲ τινὰς ἥσθημαι καὶ γυμναστικὴν, οἷον Ἴκκος
 τε ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ νῦν ἔτι ὢν οὐδενὸς ἦττων σοφιστὴς Ἡρό-
 δотος ὁ Σηλυμβριανός, τὸ δὲ ἀρχαῖον Μεγαρέως· μουσικὴν δὲ
 Ἀγαθοκλῆς τε ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἐποιήσατο, μέγας ὢν
 σοφιστὴς, καὶ Πυθοκλείδης ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πολλοί· οὗτοι
 πάντες, ὥσπερ λέγω, φοβηθέντες τὸν φθόνον ταῖς τέχναις
 ταύταις παραπετάσασιν ἐχρήσαντο· ἐγὼ δὲ τούτοις ἅπασι
 κατὰ τοῦτο εἶναι οὐ ζυμφέρομαι· ἡγοῦμαι γὰρ αὐτοὺς οὐ τι
 διαπράξασθαι, ὃ ἐβουλήθησαν· οὐ γὰρ λαθεῖν τῶν ἀνθρώπων
 τοὺς δυναμένους ἐν ταῖς πόλεσι πράττειν, ὥνπερ ἕνεκα ταῦτ'
 ἐστὶ τὰ προσχήματα· ἐπεὶ οἱ γε πολλοί, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
 οὐδὲν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἅττ' ἂν οὗτοι διαγγέλλωσι, ταῦτα
 ὕμνουσιν. τὸ οὖν ἀποδιδράσκοντα μὴ δύνασθαι ἀποδρᾶναι,
 ἀλλὰ καταφανῆ εἶναι, πολλὴ μωρία καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος,
 καὶ πολὺ δυσμενεστέρους παρέχεσθαι ἀνάγκη τοὺς ἀνθρώ-
 πους· ἡγοῦνται γὰρ τὸν τοιοῦτον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πανοῦρ-
 γον εἶναι. ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα,
 καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστὴς εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους, καὶ

εὐλάβειαν ταύτην οἶμαι βελτίω ἐκείνης εἶναι, τὸ ὁμολογεῖν μᾶλλον ἢ ἐξαρνον εἶναι· καὶ ἄλλας πρὸς ταύτη ἔσχεμμαι, ὥστε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σωφιστῆς εἶναι, καίτοι πολλά γε ἔτη ἤδη εἰμι ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλά μοί ἐστιν· οὐδενὸς ὅτου οὐ πάντων ἂν ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατὴρ εἶην· ὥστε πολὺ μοι ἡδιστόν ἐστιν, εἴ τι βούλεσθε, περὶ τούτων ἀπάντων ἐναντίον τῶν ἔνδον ὄντων τὸν λόγον ποιεῖσθαι, καὶ ἐγὼ — ὑπώπτεισα γὰρ βούλεσθαι αὐτὸν τῷ τε Προδίκῳ καὶ τῷ Ἰππία ἐνδείξασθαι καὶ καλλωπίσασθαι, ὅτι ἐρασταὶ αὐτοῦ ἀφιγμένοι εἴμεν. — Τί οὖν, ἔφη ἐγώ, οὐ καὶ Πρόδικον καὶ Ἰππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ἡμῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Βούλεσθαι οὖν, ὁ Καλλιᾶς ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν, ἵνα καθεζόμενοι διαλέγησθε; Ἐδόκει χρῆναι· ἄσμενοι δὲ πάντες ἡμεῖς, ὡς ἀκουσόμενοι ἀνδρῶν σοφῶν, καὶ αὐτοὶ ἀντιλαβόμενοι τῶν βάθρων καὶ τῶν κλινῶν κατεσκευάζομεν παρὰ τῷ Ἰππία· ἐκεῖ γὰρ προὔπηρχε τὰ βάθρα· ἐν δὲ τούτῳ Καλλιᾶς τε καὶ Ἀλκιβιάδης ἡκέτην ἄγοντε τὸν Πρόδικον, ἀναστήσαντες ἐκ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Προδίκου.

ΚΕΦ. Θ'. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνεκαθεζόμεθα, ὁ Πρωταγόρας, Νῦν δὴ ἂν, ἔφη, λέγοις, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ καὶ οὔδε πάρεισι, περὶ ὧν ὀλίγον πρότερον μνεῖαν ἐποίησ' πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου, καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι Ἡ αὐτὴ μοι ἀρχὴ ἐστίν, ὦ Πρωταγόρα, ἥπερ ἄρτι, περὶ ὧν ἀφικόμεν. Ἱπποκράτης γὰρ ὁδε τυγχάνει ἐν ἐπιθυμίᾳ ὧν τῆς συνουσίας· ὅ τι οὖν αὐτῷ ἀποβήσεται, ἐάν σοι συνῇ, ἡδέως ἂν φησι πυθέσθαι· τοσοῦτος ὁ γε ἡμέτερος λόγος. ὑπολαβὼν οὖν ὁ Πρωταγόρας εἶπεν· ὦ νεανίσκε, ἔσται ταῖνον σοι, ἐάν ἐμοὶ συνῇς, ἢ ἂν ἡμέρα ἐμοὶ συγγένῃ, ἀπιέναι οὔκαδε βελτίονι γεγονότι, καὶ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ταῦτά ταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλ-

τιον ἐπιδιδόναι· καὶ ἐγὼ ἀκούσας εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, τοῦτο μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν λέγεις, ἀλλὰ εἰκός, ἐπεὶ καὶ σύ, καίπερ τηλικούτος ὢν καὶ οὕτω σοφός, εἴ τις σε διδάξειεν ὁ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιτο· ἀλλὰ μὴ οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτίκα μάλα μεταβαλὼν τὴν ἐπιθυμίαν Ἰπποκράτης ὅδε ἐπιθυμήσειε τῆς συνουσίας τούτου τοῦ νεανίσκου τοῦ νῦν νεωστὶ ἐπιδημοῦντος, Ζευξίππου τοῦ Ἡρακλεώτου, καὶ ἀφικόμενος παρ' αὐτὸν, ὥσπερ παρὰ σέ νῦν, ἀκούσειεν αὐτοῦ ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ὅτι ἐκάστης ἡμέρας ξυνὼν αὐτῷ βελτίων ἔσται καὶ ἐπιδώσει, εἰ αὐτὸν ἐπανερόιτο· τί δὴ φῆς βελτίῳ ἔσεσθαι καὶ εἰς τί ἐπιδώσῃ; εἶποι ἂν αὐτῷ Ζευξίππος, ὅτι πρὸς γραφικὴν· καὶ εἰ Ὀρθαγόρα τῷ Ὀθηβαίῳ συγγενόμενος, ἀκούσας ἐκείνου ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ἐπανερόιτο αὐτὸν εἰς ὃ τι βελτίων καθ' ἡμέραν ἔσται συγγιγνόμενος ἐκείνῳ, εἶποι ἂν, ὅτι εἰς αὐλησιν· οὕτω δὲ καὶ σὺ εἶπε τῷ νεανίσκῳ καὶ ἐμοὶ ὑπὲρ τούτου ἐρωτῶντι, Ἰπποκράτης ὅδε Πρωταγόρα συγγενόμενος, ἥ ἂν αὐτῷ ἡμέρᾳ συγγένηται, βελτίων ἅπειςι γενόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν ἐκάστης οὕτως ἐπιδώσει εἰς τί, ὦ Πρωταγόρα, καὶ περὶ τοῦ; καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτα ἀκούσας, Σὺ τε καλῶς ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ἀποκρινόμενος. Ἰπποκράτης γάρ παρ' ἐμὲ ἀφικόμενος οὐ πείσεται, ἅπερ ἂν ἔπαθεν ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος τῶν σοφιστῶν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἀκοντάς πάλιν αὐτὸν ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδάσκοντες — καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἰππίαν ἀπέβλεψε — παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου τοῦ ἢ περὶ οὗ ἔχει. τὸ δὲ μάθημά ἐστίν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν.

Ἄρα, ἔφην ἐγώ, ἔπομαί σου τῷ λόγῳ; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπὸ σπινθεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπαγγεῖλαι, ὃ ἐπαγγέλλομαι.

ΚΕΦ. Γ'. Ἡ καλόν, ἦν δ' ἐγώ, τέχνημα ἄρα κέκτησθαι, εἴπερ κέκτησθαι· οὐ γάρ τοι ἄλλο πρὸς γε σέ εἰρήσεται ἢ ἄπερ νοῶ. ἐγώ γάρ τοῦτο, ὦ Πρωταγόρα, οὐκ ὤμην διδασκτὸν εἶναι, σοὶ δὲ λέγοντι οὐκ ἔχω ὅπως ἀπιστῶ. ὅθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδασκτὸν εἶναι μὴδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν. ἐγώ γάρ Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες φημί σοφοὺς εἶναι. ὁρῶ οὖν, ὅταν συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέη πρᾶξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς, καὶ τᾶλλα πάντα οὕτως, ὅσα ἡγοῦνται μαθητὰ τε καὶ διδασκτὰ εἶναι· ἐάν δέ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἶονται δημιουργὸν εἶναι, καὶ πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἂν ἡ αὐτὸς ἀποστῇ ὃ ἐπιχειρῶν λέγειν καταθορυβηθείς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκύσωσιν ἢ ἐξάρωνται κελευόντων τῶν πρυτάνεων. περὶ μὲν οὖν ὧν οἶονται ἐν τέχνῃ εἶναι, οὕτω διαπράττονται· ἐπειδὴν δέ τι περὶ τῶν τῆς πόλεως διοικήσεως δέη βουλευσασθαι, συμβουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν τέκτων, ὁμοίως δὲ χιλκαεύς, σκυτοτόμος, ἔμπορος, ναύκληρος, πλούσιος, πένης, γενναῖος, ἀγεννής, καὶ τούτοις οὐδεὶς τοῦτο ἐπιπλήττει ὥσπερ τοῖς πρότερον, ὅτι οὐδαμῶθεν μαθὼν, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ· δῆλον γάρ, ὅτι οὐχ ἡγοῦνται διδασκτὸν εἶναι. μὴ τοίνυν ὅτι τὸ κοινὸν τῆς πόλεως οὕτως ἔχει, ἀλλὰ

ἰδίᾳ ἡμῖν οἱ σοφώτατοι καὶ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν
 ἀρετὴν, ἣν ἔχουσιν, οὐχ οἷοί τε ἄλλοις παραδιδόναι· ἐπεὶ
 Περικλῆς, ὁ τούτων τῶν νεανίσκων πατήρ, τούτους ἃ μὲν
 διδασκάλων εἵχετο καλῶς καὶ εὖ ἐπαίδευσεν, ἃ δὲ αὐτὸς
 σοφός ἐστιν οὔτε αὐτὸς παιδεύει οὔτε τῷ ἄλλῳ παραδίδωσιν,
 ἀλλ' αὐτοὶ περιιόντες νέμονται ὥσπερ ἄφροτοι, ἐὰν ποὺ αὐτό-
 ματοι περιτύχωσι τῇ ἀρετῇ, εἰ δὲ βούλει, Κλεινίχην, τὴν Ἀλ-
 κιβιάδου τοιούτῳ νεώτερον ἀδελφόν, ἐπιτροπεύων ὁ αὐτὸς
 οὗτος ἀνὴρ Περικλῆς, δεδιώς περὶ αὐτοῦ μὴ διαφθορῇ δὴ ὑπὸ
 Ἀλκιβιάδου, ἀποσπάσας ἀπὸ τούτου, καταθέμενος ἐν Ἀρί-
 φρονος ἐπαίδευσεν καὶ πρὶν ἐξ μῆνας γεγονέναι, ἀπέδωκε τοῦτο
 οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσιμον αὐτῷ· καὶ ἄλλους σοὶ παμπόλλους ἔχω
 λέγειν, οἳ αὐτοὶ ἀγαθοὶ ὄντες οὐδένα πώποτε βελτίῳ ἐποίησαν
 οὔτε τῶν οἰκείων οὔτε τῶν ἄλλοτρίων, ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα,
 εἰς ταῦτα ἀποβλέπων οὐκ ἡγοῦμαι διδασκτὸν εἶναι ἀρετὴν, ἐπει-
 δὴ δὲ σου ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἴμαι τί σε
 λέγειν διὰ τὸ ἡγεῖσθαί σε πολλῶν μὲν ἔμπειρον γεγονέναι,
 πολλὰ δὲ μεμαθηκέναι, τὰ δὲ αὐτὸν ἐξηρηκέναι, εἰ οὖν ἔχεις
 ἐναργέστερον ἡμῖν ἐπιδειξάει, ὥς διδασκτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετή, μὴ
 φθονήσης, ἀλλ' ἐπιδείξων. Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ φθο-
 νήσω· ἀλλὰ πότερον ὑμῖν, ὥς πρεσβύτερος νεώτεροις, μῦθον
 λέγων ἐπιδείξω ἢ λόγῳ διεξιελθὼν; πολλοὶ οὖν αὐτῷ ὑπέλαβον
 τῶν παρακαθημένων, ὁποτέρως βούλοιο, οὕτω διεξιέναι.
 Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, χαριέστερον εἶναι μῦθον ὑμῖν λέγειν.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ἦν γὰρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ
 δὲ γένη οὐκ ἦν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος
 γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μεί-
 ξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῇ κεράννυται. ἐπειδὴ δ' ἄγειν
 αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ
 κοσμησάει τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὥς πρέπει. Προμη-

θέα δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι· νείμαντος δ' ἑμοῦ ἔφη, ἐπίσκεψαι· καὶ οὕτω πείσας νέμει. νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχυρὸν ἄνευ τάχους προσῆπτε, τὰ δὲ ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει· τὰ δὲ ὠπλιζε, τοῖς δ' ἄοπλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τιν' αὐτοῖς ἐμμηχανᾶτο δύνάμιν εἰς σωτηρίαν· ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότητι ἠμπισχε, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἴκησιν ἔνεμεν· ἃ δὲ ἡὔξε μεγέθει, τῷδε αὐτῷ αὐτὰ ἔσῳζε· καὶ τᾶλλα οὕτως ἐπανισῶν ἔνεμεν· ταῦτα δὲ ἐμμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος αἰστωθείη· ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμμηχανᾶτο ἀμφιεννύς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξὶ καὶ στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ εἰς εὐνάς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω, καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὀπλαῖς, τὰ δὲ δέρμασι στερεοῖς καὶ ἀνάμοις· τοῦντεῦθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλλας ἐξεπόριζε, τοῖς μὲν ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔστι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι τροφὴν ζώων ἄλλων βοράν· καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσῆψε, τοῖς δ' ἀναλίσχομένοις ὑπὸ τούτων πολυγονίαν, σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων. ἄτεδὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλῶσας τὰς δυνάμεις· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος, καὶ ἠπόρει ὅτι χρήσαιτο· ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν, καὶ ὁρᾷ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνόν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον· ἤδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα παρῆν, ἐν ἣ ἔδει καὶ ἄνθρωπον ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. ἀπορία οὖν ἐχόμενος ὁ Προμηθεὺς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὐροι, κλέπτει Ἥφαιστου καὶ Ἀθηναῖς τὴν ἐντεχνον σοφίαν σὺν πυρὶ — ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι — καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτῃ ἔσχε, τὴν

δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Διί· τῷ δὲ Προμηθεΐ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν, τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν, οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἡφαιστοῦ οἴκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖτην, λαθὼν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἡφαιστοῦ καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ· καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεὺς δὲ δι' Ἐπιμηθέα, ὕστερον, ἥπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετέτληθεν.

ΚΕΦ. ΙΒ'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θεῖας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοῦς ἐνόμισε, καὶ ἐπεχείρει βωμοὺς τε ἰδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἡύρετο· οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ὥκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμικὴ· ἐζήτουν δὲ ἀθροίζεσθαι, καὶ σφῆζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἡδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἴεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγαί. ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἰς ἔχων ἱατρικὴν πολλοὺς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὲ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν ταῖς ἀν-

θρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω ; Ἐπὶ πάντας ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιντο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.

Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλευῇ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς· εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημί· ὅταν δὲ εἰς συμβουλὴν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως παντὸς ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσήκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς, ἢ μὴ εἶναι πόλεις· αὕτη, ὦ Σώκρατες, τοῦτου αἰτία.

Ἵνα δὲ μὴ οἷη ἀπατᾶσθαι, ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον· ἐν γάρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῇ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἡντινοῦν τέχνην, ἦν μὴ ἐστίν, καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουνσι· καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νοθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῇ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῇ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασὶ πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάν τε ᾧσιν ἐάν τε μή, ἢ μαινέσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον δικαιοσύνην, ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

ΚΕΦ. ΙΓ'. "Οτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται

εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτὸν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ὃ ἂν παραγίγνηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νοουθετεῖ οὐδὲ διδάκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾖσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος, ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν ; ταῦτα μὲν γάρ, οἶμαι, ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἴονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νοουθετήσεις· ὧν ἐστὶν ἓν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· ἐνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νοουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὕσης· εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὦ Σώκρατες, τοὺς ἀδικούντας τί ποτε δύναται, αὐτὸ σε διδάξει, ὅτι οἷ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῇ. οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικούντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἡδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται — οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θείῃ — ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα· καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῇ· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν, ὅσοι περ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἷ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι, οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοι εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδα-

κτὸν ἀρετὴν. ὥς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκῆως καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδασκτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετὴν, ἀποδέδεικται σοι, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται.

ΚΕΦ. ΙΔ.' Ἔτι δὴ λοιπὴ ἀπορία ἐστίν, ἣν ἀπορεῖς περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν, τί δὴποτε οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς αὐτῶν υἱεῖς διδάσκουσι, ἃ διδασκάλων ἔχεται, καὶ σοφοὺς ποιοῦσιν, ἣν δὲ αὐτοὶ ἀρετὴν ἀγαθοί, οὐδενὸς βελτίους ποιοῦσιν. τούτου δὴ πέρι, ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μῦθόν σοι ἐρῶ, ἀλλὰ λόγον. ὧδε γὰρ ἐννόησον· πότερον ἔστι τι ἓν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὗ ἀναγκαῖον πάντας τοὺς πολίτας μετέχειν, εἴπερ μέλλει πόλις εἶναι; ἐν τούτῳ γὰρ αὕτη λύεται ἡ ἀπορία, ἣν σὺ ἀπορεῖς, ἢ ἄλλοθι οὐδαμοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἔστι καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐν οὐ τεκτονικὴ οὐδὲ χαλκεία οὐδὲ κεραμεία, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ὅσιον εἶναι καὶ συλλήβδην ἐν αὐτὸ προσαγορεύω εἶναι ἀνδρὸς ἀρετὴν· εἰ τοῦτ' ἔστιν, οὐδεὶ πάντας μετέχειν καὶ μετὰ τούτου πάντ' ἄνδρα, ἐάν τι καὶ ἄλλο βούληται μαθάνειν ἢ πράττειν, οὕτω πράττειν, ἄνευ δὲ τούτου μή, ἢ τὸν μετέχοντα καὶ διδάσκειν καὶ κολάζειν, καὶ παῖδα καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἕωσπερ ἂν κολαζόμενος βελτίων γένηται, ὅς δ' ἂν μὴ ὑπακούῃ κολαζόμενος καὶ διδασκόμενος, ὥς ἀνίατον ὄντα τοῦτον ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων ἢ ἀποκτείνειν· εἰ οὕτω μὲν ἔχει, οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εἰ τὰ μὲν ἄλλα διδάσκονται τοὺς υἱεῖς, τοῦτο δὲ μή, σκέψαι ὥς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοί. ὅτι μὲν γὰρ διδασκτὸν αὐτὸ ἡγοῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀπεδείξαμεν. διδασκτοῦ δὲ ὄντος καὶ θεραπευτοῦ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς υἱεῖς διδάσκονται, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι θάνατος ἢ ζημία, ἐάν μὴ ἐπίστωνται, ἐφ' ὧν δὲ ἢ τε ζημία θάνατος αὐτῶν τοῖς παισὶ καὶ φυγαὶ μὴ μαθοῦσι μηδὲ θεραπευθεῖσιν εἰς ἀρετὴν, καὶ

πρὸς τῷ θανάτῳ χρημάτων τε δημεύσεις καί, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ζυλλήβδην τῶν οἰκῶν ἀνατροπαί, ταῦτα δ' ἄρα οὐ διδάσκονται οὐδ' ἐπιμελοῦνται πᾶσαν ἐπιμέλειαν; οἷσθαί γε χρή, ὦ Σώκρατες.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ἐκ παίδων σμικρῶν ἀρξάμενοι, μέχρι οὐπερ ἂν ζῶσι, καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν· ἐπειδὴν θάπτον συνίῃ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν, καὶ τότε μὲν ὅσιον, τότε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει· καὶ ἂν μὲν ἔκων πείθεται· εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὖ γράμματα μάθωσι καὶ μέλλωσι συνήσειν τὰ γεγραμμένα, ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βιβλίων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλὰ μὲν νουθετήσεις ἔνεισι, πολλὰ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι· οἱ τ' αὖ κιθαρισταί, ἕτερα τοιαῦτα, σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσιν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες, καὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ τὰς ἀρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκείουσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παίδων, ἵνα ἡμερώτεροι τε ᾖσι, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμυστότεροι γινόμενοι χρή-

σιμοι ὧσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὕσῃ, καὶ μὴ ἀναγκάζονται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσι· καὶ ταῦτα ποιοῦσιν οἱ μάλιστα δυνάμενοι μάλιστα· μάλιστα δὲ δύνανται οἱ πλουσιώτατοι· καὶ οἱ τούτων υἱεῖς προφαίτατα εἰς διδασκάλων τῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι φοιτᾶν ὀψιαίτατα ἀπαλλάττονται, ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἡ πόλις αὖ τοὺς τε νόμους ἀναγκάζει μαθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν εἰκῇ πράττωσιν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν ὑπογράφαντες γραμμὰς τῇ γραφείδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδῶσιν καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, ὥς δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράφασα, ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν εὐρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· ὅς δ' ἂν ἐκτὸς βαίνειν τούτων, κολάζει, καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτῃ καὶ παρ' ὑμῖν καὶ ἄλλοις πολλαχοῦ, ὥς εὐθυνούσης τῆς δίκης, εὐθύναι· τοσαύτης οὖν τῆς ἐπιμελείας οὕσης περὶ ἀρετῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ θαυμάζεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀπορεῖς, εἰ διδασκτὸν ἐστὶν ἀρετὴ· ἀλλ' οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ διδασκτὸν.

ΚΕΦ. ΙΣΤ'. Διὰ τί οὖν τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὶ υἱεῖς φαῦλοι γίγνονται; τοῦτο αὖ μάθε' οὐδὲν γὰρ θαυμαστόν, εἴπερ ἀληθῆς ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι τούτου τοῦ πράγματος, τῆς ἀρετῆς, εἰ μέλλει πόλις εἶναι, οὐδένα δεῖ ἰδιωτεύειν. εἰ γὰρ δὴ ὁ λέγω οὕτως ἔχει — ἔχει δὲ μάλιστα πάντων οὕτως —, ἐνθυμήθητι ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων ὅτιοῦν καὶ μαθημάτων προελόμενος. εἰ μὴ οἷόν τ' ἦν πόλιν εἶναι, εἰ μὴ πάν-

τες αὐληταὶ ἤμεν, ὁποῦς τις ἐδύνατο ἕκαστος, καὶ τοῦτο καὶ
 ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πᾶς πάντα καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐπέπληττε τὸν
 μὴ καλῶς αὐλοῦντα καὶ μὴ ἐφθόνει τούτου, ὥσπερ νῦν τῶν
 δικαίων καὶ τῶν νομίμων οὐδεὶς φθονεῖ οὐδ' ἀποκρύπτεται
 ὥσπερ τῶν ἄλλων τεχνημάτων· λυσιτελεῖ γάρ, οἴμαι, ἡμῖν ἢ
 ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ· διὰ ταῦτα πᾶς παντὶ προθύ-
 μως λέγει καὶ διδάσκει καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα· εἰ οὖν
 οὕτω καὶ ἐν αὐλῇσι πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἀφρονίαν εἰχομεν
 ἀλλήλους διδάσκειν, οἷμαι ἂν τι, ἔφη, μᾶλλον, ὦ Σώκρατες,
 τῶν ἀγαθῶν αὐλητῶν ἀγαθοὺς αὐλητάς τοὺς υἱεῖς γίγνεσθαι ἢ
 τῶν φαύλων· οἴμαι μὲν οὐ, ἀλλ' ὅτου ἔτυχεν ὁ υἱὸς εὐφύε-
 στατος γενόμενος εἰς αὐλησιν, οὗτος ἂν ἐλλόγιμος ηὔξῃθι,
 ὅτου δὲ ἀφύης, ἀκλεῆς· καὶ πολλάκις μετ' ἀγαθοῦ αὐλητοῦ φαύ-
 λος ἂν ἀπέβῃ, πολλάκις δ' ἂν φαύλου ἀγαθός· ἀλλ' οὖν αὐλη-
 ταὶ γ' ἂν πάντες ἦσαν ἱκανοὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν
 αὐλῆσεως ἐπαίοντας. οὕτως οἷου καὶ νῦν, ὅστις σοι ἀδικώ-
 ττος φαίνεται ἄνθρωπος τῶν ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις τε-
 θραμμένων, δίκαιον αὐτὸν εἶναι καὶ δημιουργὸν τούτου τοῦ
 πράγματος, εἰ δέοι αὐτὸν κρίνεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, οἷς
 μήτε παιδεῖα ἐστὶ μήτε δικαστήρια μήτε νόμοι μηδὲ ἀνάγκη
 μηδεμίᾳ διὰ παντὸς ἀναγκάζουσα ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ'
 εἶεν ἄγριοί τινες, οἷοί περ οὗς πέρουσι Φερεκράτης ὁ ποιη-
 τῆς ἐδίδαξεν ἐπὶ Αἰθιοπῶν ἢ σφόδρα ἐν ταῖς τοιούτοις ἀνθρώ-
 ποις γενόμενος, ὥσπερ οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ μισάνθρωποι,
 ἀγαπήσας ἂν, εἰ ἐντύχοις Εὐρυβάτῳ καὶ Φρυγῶνδᾳ, καὶ ἀνο-
 λοφύραι· ἂν ποθῶν τὴν τῶν ἐνθάδε ἀνθρώπων πονηρίαν· νῦν δὲ
 τρυφᾷ, ὦ Σώκρατες, διότι πάντες διδάσκαλοί εἰσι ἀρετῆς,
 καθ' ὅσον δύνανται ἕκαστος, καὶ οὐδεὶς σοι φαίνεται εἶναι·
 ὥσπερ ἂν εἰ ζητοῖς τίς διδάσκαλος τοῦ ἐλληνίζειν, οὐδ' ἂν εἰς
 φανείῃ, οὐδὲ γ' ἂν, οἴμαι, εἰ ζητοῖς τίς ἐν ἡμῖν διδάξειε τοὺς
 τῶν χειροτεχνῶν υἱεῖς αὐτὴν ταύτην τὴν τέχνην, ἣν δὴ παρὰ

τοῦ πατρὸς μεμαθήκασι, καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν ὁ πατήρ καὶ οἱ τοῦ πατρὸς φίλοι ὄντες ὁμότεχνοι, τούτους ἔτι τις ἂν διδάξειεν; οὐ ῥάδιον οἶμαι εἶναι, ὥς Σώκρατες, τούτων διδάσκαλον φανῆναι, τῶν δὲ ἀπείρων παντάπασι ῥάδιον· οὕτω δὲ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων· ἀλλὰ καὶ ἡ ὀλίγον ἔστι τις, ὅστις διαφέρει ἡμῶν προβιβάσαι εἰς ἀρετὴν, ἀγαπητόν. ὦν δὲ ἐγὼ οἶμαι εἰς εἶναι, καὶ διαφερόντως ἂν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὄνῃ· σάι τινα πρὸς τὸ κελὸν καγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀξίως τοῦ μισθοῦ ὃν πράττομαι, καὶ ἔτι πλείονος, ὥστε καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι, διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποίημαι· ἐπειδὴν γὰρ τις παρ' ἐμοῦ μάθῃ, ἐάν μὲν βούληται, ἀποδεδωκεν ὁ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· ἐάν δὲ μὴ, ἐλθὼν εἰς ἱερόν, ὁμόσας, ὅσου ἂν φῇ ἄξια εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκεν.

Τοιοῦτόν σοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ καὶ μῦθον καὶ λόγον εἴρηκα, ὡς διδακτὸν ἀρετὴ καὶ Ἀθηναῖοι οὕτως ἡγοῦνται, καὶ ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαῦλους υἱεῖς γίνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθοὺς· ἐπεὶ καὶ οἱ Πολυκλείτου υἱεῖς, Παράλου καὶ Ξανθίππου τοῦδε ἡλικιῶται, οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσὶ, καὶ ἄλλοι ἄλλων δημιουργῶν. τῶνδε δὲ οὐπω ἄξιον τοῦτο κατηγορεῖν· ἔτι γὰρ ἐν αὐτοῖς εἰσὶν ἐλπίδες· νέοι γάρ.

ΚΕΦ. ΙΖ'. Πρωταγόρας μὲν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο τοῦ λόγου· καὶ ἐγὼ ἐπὶ μὲν πολὺν χρόνον κεκληλημένος ἔτι πρὸς αὐτὸν ἐβλεπον ὡς ἐροῦντά τι ἐπιθυμῶν ἀκούειν· ἐπεὶ δὲ δὴ ἡσθόμην ὅτι τῷ ὄντι πεπαυμένος εἴη, μόγις πως ἐμαυτὸν ὥσπερ εἰ συναγείρας εἶπον, βλέψας πρὸς τὸν Ἰπποκράτη· ὦ παῖ Ἀπολλοδώρου, ὡς χάριν σοι ἔχω ὅτι προὔτρεψάς με ὥδε ἀφικέσθαι· πολλοῦ γὰρ ποιοῦμαι ἀκχεῖναι ἂ ἀκήκωα Πρωταγόρου. ἔγωγε ἐν μὲν τῷ ἐμπροσθεν χρόνῳ ἡγού-

μην οὐκ εἶναι ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν, ἥ ἀγαθοὶ οἱ ἀγαθοὶ γίγνονται· νῦν δὲ πέπεισμαι, πλὴν σμικρὸν τί μοι ἐμποδῶν, ὃ δὴ-
 λον ὅτι Πρωταγόρας ῥαδίως ἐπεκδιδάξει, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ
 ταῦτα ἐξεδίδαξε· καὶ γὰρ εἰ μὲν τις περὶ αὐτῶν τούτων συγγέ-
 νοιτο ὁπωσοῦν τῶν δημηγόρων, τάχ' ἂν καὶ τοιούτους λόγους
 ἀκούσειε ἢ Περικλέους ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἱκανῶν εἰπεῖν· εἰ δὲ
 ἐπ' ἀνέροισι τινὰ τι, ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν οὔτε ἀποκρί-
 νασθαι οὔτε αὐτοὶ ἐρέσθαι, ἀλλ' ἐὰν τις καὶ σμικρὸν ἐπερωτή-
 σῃ τι τῶν ῥηθέντων, ὥσπερ τὰ χαλκεία πληγέντα μακρὸν ἤχει
 καὶ ἀποτείνει, ἐὰν μὴ ἐπιλαβηταί τις, καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω
 σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου. Πρω-
 γόρας δὲ ὅδε ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς
 αὐτὰ δηλοῖ, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ
 καὶ ἐρόμενος περιμεῖναι τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν,
 ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. νῦν οὖν, ὦ Πρωταγόρα, σμι-
 κροῦ τινος ἐνδεής εἰμι πάντ' ἔχειν, εἴ μοι ἀποκρίναιο τόδε. τὴν
 ἀρετὴν φῆς διδασκτὸν εἶναι, καὶ ἐγὼ, εἴπερ ἄλλῳ τῷ ἀνθρώπῳ
 πειθοίμην ἂν καὶ σοί· ὃ δ' ἐθαύμασά σου λέγοντος, τοῦτό μοι
 ἐν τῇ ψυχῇ ἀποπλήρωσον· ἔλεγες γάρ ὅτι Ζεὺς τὴν δικαιο-
 σύνην καὶ τὴν αἰδῶ πέμψει τοῖς ἀνθρώποις, καὶ αὖ πολλα-
 χοῦ ἐν τοῖς λόγοις ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ ἡ δικαιοσύνη καὶ σωφρο-
 σύνη καὶ ὁσιότης καὶ πάντα ταῦτα ὡς ἐν τι εἴῃ συλλήβδην, ἀρε-
 τή. ταῦτ' οὖν αὐτὰ διελθέ μοι ἀκριβῶς τῷ λόγῳ, πότερον ἐν μὲν
 τί ἐστιν ἡ ἀρετή, μόρια δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη καὶ σω-
 φροσύνη καὶ ὁσιότης ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντα
 ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς ὄντος· τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐτι ἐπιποθῶ.

ΚΕΦ. ΙΗ'. Ἀλλὰ ῥάδιον τοῦτό γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες,
 ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἐνὸς ὄντος τῆς ἀρετῆς μόριά ἐστιν ἃ ἐρω-
 τᾷς. Πότερον, ἔφη, ὥσπερ προσώπου τὰ μόρια μόριά ἐστι,
 στόμα τε καὶ ῥίς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ᾧτα, ἢ ὥσπερ τὰ τοῦ χρυ-

σοῦ μόρια οὐδὲν διαφέρει τὰ ἕτερα τῶν ἐτέρων, ἀλλήλων καὶ τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἢ μεγέθει καὶ σμικρότητι ; Ἐκείνως μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια ἔχει πρὸς τὸ ὅλον πρόσωπον. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μεταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι τούτων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων οἱ μὲν ἄλλοι, οἱ δὲ ἄλλοι, ἢ ἀνάγκη, ἐάν περ τις ἐν λάβῃ, ἅπαντ' ἔχειν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἐπεὶ πολλοὶ ἀνδρεῖοι εἰσιν, ἄδικοι δέ, καὶ δίκαιοι αὖ, σοφοὶ δὲ οὐ. Ὅστι γὰρ οὖν καὶ ταῦτα μόρια τῆς ἀρετῆς, ἔφη ἐγώ, σοφία καὶ ἀνδρεία; Πάντων μάλιστα δήπου, ἔφη, καὶ μέγιστόν γε ἡ σοφία τῶν μορίων. Ἐκαστον δὲ αὐτῶν ἐστίν, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλοι, τὸ δὲ ἄλλο; Ναί. Ἡ καὶ δύναμιν αὐτῶν ἕκαστον ἰδίαν ἔχει, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου; οὐκ ἐστὶν ὁφθαλμὸς οἶον τὰ ὠτα, οὐδ' ἡ δύναμις αὐτοῦ ἡ αὐτή, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστὶν οἶον τὸ ἕτερον οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα; Ἄρ' οὖν οὕτω καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια οὐκ ἐστὶ τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὴ οὔτε ἡ δύναμις αὐτοῦ ; ἢ δῆλα δὴ ὅτι οὕτως ἔχει, εἵπερ τῷ παραδείγματι γε ὅμοιον ; Ἄλλ' οὕτως, ἔφη, ἔχει ὦ Σώκρατες. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Οὐδὲν ἄρα ἐστὶ τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ἄλλο οἶον ἐπιστήμη, οὐδ' οἶον δικαιοσύνη, οὐδ' οἶον ἀνδρεία, οὐδ' οἶον σωφροσύνη, οὐδ' οἶον ὁσιότης. Οὐκ ἔφη. Φέρε δὴ, ἔφη ἐγώ, κοινῇ σκεψώμεθα, ποῖόν τι αὐτῶν ἐστὶν ἕκαστον· πρῶτον μὲν τὸ τοιονδεῖ ἡ δικαιοσύνη πρᾶγμα τι ἐστὶν ἢ οὐδὲν πρᾶγμα ; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ· τί δὲ σοί ; Κάμοι, ἔφη. Τί οὖν; εἴ τις ἔροιτο ἐμέ τε καὶ σέ· ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἶπετον δὴ με τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὃ ὠνομάσατε ἄρτι, ἡ δικαιοσύνη, αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν ἢ ἄδικον; ἐγὼ μὲν ἂν αὐτῷ ἀποκριναιμην, ὅτι δίκαιον· σὺ δὲ τίς ἂν ψῆφον θεῖο ; τὴν αὐτὴν ἐμοὶ ἢ ἄλλην; Τὴν αὐτὴν ἔφη. Ὅστις ἄρα τοιοῦτον ἡ δικαιοσύνη οἶον δίκαιον εἶναι, φαίην ἂν ἔγωγε ἀποκρινόμενος τῷ ἐρωτῶντι· οὐκοῦν καὶ σύ; Ναί, ἔφη. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο ἡμᾶς ἔροιτο. Οὐκοῦν καὶ ὁσιό-

τητά τινά φατε εἶναι; φαῖμεν ἄν, ὡς ἐγώ μιν. Ναί, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν φατε καὶ τοῦτο πρᾶγμα τι εἶναι; φαῖμεν ἄν· ἦ οὐ; καὶ τοῦτο συνέφη. Πότερον δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα φατε πεφυκέναι οἷον ἀνόσιον εἶναι ἢ οἷον ὅσιον; ἀγανακτήσαιμ' ἂν ἐγώ γ' ἔφη, τῷ ἐρωτήματι, καὶ εἵποιμ' ἄν· Εὐφήμει, ὦ ἄνθρωπε· σχολῇ μέντ' ἂν τι ἄλλο ὅσιον εἴη, εἰ μὴ αὐτὴ γε ἡ ὁσιότης ὅσιον ἔσται· τί δὲ σύ; οὐχ οὕτως ἂν ἀποκρίναιο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ΚΕΦ. ΙΘ'. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτ' εἵποι ἐρωτῶν ἡμᾶς· Πῶς οὖν ὀλίγον πρότερον ἐλέγετε; ἄρ' οὐκ ὀρθῶς ὑμῶν κατήκουσα; ἐδόξατέ μοι φάναι τὰ τῆς ἀρετῆς μέρη εἶναι οὕτως ἔχοντα πρὸς ἀλλήλα, ὡς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον αὐτῶν οἷον τὸ ἕτερον· εἵποίμι ἂν ἐγώ γε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὀρθῶς ἤκουσας, ὅτι δὲ καὶ ἐμὲ οἶει εἰπεῖν τοῦτο, παρήκουσας· Πρωταγόρας γὰρ ὅδε ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἐγὼ δὲ ἡρώτων· εἰ οὖν εἵποι· Ἀληθῆ ὅδε λέγει, ὦ Πρωταγόρα; σὺ φῆς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον μέρος οἷον τὸ ἕτερον τῶν τῆς ἀρετῆς; σὺ οὗτος ὁ λόγος ἐστί; τί ἂν ἀποκρίναιο; Ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολογεῖν. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, ἀποκρινόμεθα αὐτῷ, ταῦτα ὁμολογήσαντες, ἐὰν ἡμᾶς ἐπανεῖρηται· Οὐκ ἄρα ἐστὶν ὁσιότης οἷον δίκαιον εἶναι πρᾶγμα, οὐδὲ δικαιοσύνη οἷον ὅσιον, ἀλλ' οἷον μὴ ὅσιον· ἦ δ' ὁσιότης οἷον μὴ δίκαιον, ἀλλ' ἄδικον ἄρα, τὸ δὲ ἀνόσιον; τί αὐτῷ ἀποκρινόμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ γε ἑμαυτοῦ φαίην ἂν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον· καὶ ὑπὲρ σοῦ δέ, εἴ με ἐώης, ταῦτά ἂν ταῦτα ἀποκρinoίμην, ὅτι ἦτοι ταυτόν γ' ἐστὶ δικαιοότης ἰσότητι ἢ ὅ τι ὁμοιότατον, καὶ μάλιστα πάντων ἢ τε δικαιοσύνη οἷον ὁσιότης καὶ ἡ ὁσιότης οἷον δικαιοσύνη. ἀλλ' ὅρα, εἰ διακωλύεις ἀποκρίνεσθαι, ἢ καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτως. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἀπλοῦν εἶναι, ὥστε συγχωρῆσαι τὴν τε δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι.

καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον, ἀλλὰ τί μοι δοκεῖν ἐν αὐτῷ διάφορον εἶναι. ἀλλὰ τί τοῦτο διαφέρει ; ἔφη· εἰ γὰρ βούλει, ἔστω ἡμῖν καὶ δικαιοσύνη ὅσιον καὶ ὁσιότης δίκαιον. Μή μοι, ἦν δ' ἐγώ· οὐδὲ γὰρ δεομαι τὸ εἰ βούλει τοῦτο καὶ εἰ σοι δοκεῖ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' ἐμέ τε καὶ σέ· τὸ δ' ἐμέ τε καὶ σέ τοῦτο λέγω, οἶόμενος οὕτω τὸν λόγον βέλτιστ' ἂν ἐλέγχεσθαι, εἴ τις τὸ εἰ ἀφέλοι αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι, ἦ δ' ὅς, προσέεικέ τι δικαιοσύνη ὁσιότητι· καὶ γὰρ ὅτιοῦν ὅτωρ οὐκ ἀμῆ γέ πη προσέεικε· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ μέλανι ἔστιν ὕπῃ προσέεικε, καὶ τὸ σκληρὸν τῷ μαλακῷ, καὶ τὰλλα ἃ δοκεῖ ἐναντιώτατα εἶναι ἀλλήλοις· καὶ ἃ τότε ἔφαμεν ἄλλην δύναμιν ἔχειν καὶ οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, τὰ τοῦ προσώπου μόρια, ἀμῆ γέ πη προσέεικε καὶ ἔστι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον· ὥστε τούτῳ γε τῷ τρόπῳ καὶ ταῦτα ἐλέγχεις, εἰ βούλοιο, ὥς ἅπαντά ἐστιν ὁμοῖα ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὁμοίων τι ἔχοντα ὁμοῖα δίκαιον καλεῖν, οὐδὲ τὰ ἀνόμοίων τι ἔχοντα ἀνόμοια, καὶ πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὁμοιον. καὶ ἐγὼ θαυμάσας εἶπον πρὸς αὐτόν. Ἡ γὰρ οὕτω σοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὅσιον πρὸς ἀλλήλα ἔχει, ὥστε ὁμοίων τι σμικρὸν ἔχειν ἀλλήλοις ; Οὐ πάνυ, ἔφη, οὐ μέντοι οὐδὲ αὖ ὥς σὺ μοι δοκεῖς οἶεσθαι. Ἀλλὰ μήν, ἔφην ἐγώ, ἐπειδὴ δυσχερῶς δοκεῖς μοι ἔχειν πρὸς τοῦτο, τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, τότε δὲ ἄλλο ὦν ἔλεγες ἐπισκεψώμεθα.

ΚΕΦ. Κ'. Ἀφροσύνην τι καλεῖς ; Ἔφη. Τοῦτο τῷ πράγματι οὐ πᾶν τοῦναντίον ἐστὶν ἡ σοφία ; Ἐμοιγε δοκεῖ ἔφη. Πότερον δὲ ὅταν πράττωσιν ἄνθρωποι ὀρθῶς τε καὶ ὠφελίμως, τότε σωφρονεῖν σοι δοκοῦσιν οὕτω πράττοντες, ἢ τοῦναντίον ; Σωφρονεῖν, ἔφη. Οὐκοῦν σωφροσύνη σωφρονοῦσιν ; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οἱ μὴ ὀρθῶς πράττοντες ἀφρόνως πράττουσι καὶ οὐ σωφρονοῦσιν οὕτω πράττοντες ; Συνδοκεῖ μοι, ἔφη. Τοῦναντίον ἄρα ἐστὶ τὸ ἀφρόνως πράττειν τῷ σωφρόνως ; Ἔφη. Οὐ-

κοῦν τὰ μὲν ἀφρόνως πραττόμενα ἀφροσύνη πράττεται, τὰ δὲ σωφρόνως σωφροσύνη ; Ὁμολόγει. Οὐκοῦν εἴ τι ἰσχυρῶς πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενείᾳ, ἀσθενῶς ; Ἐδόκει. Καὶ εἴ τι μετὰ τάχους, ταχέως, καὶ εἴ τι μετὰ βραδύτητος, βραδέως ; Ἐφη. Καὶ εἴ τι δὴ ὡσαύτως πράττεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πράττεται, καὶ εἴ τι ἐναντίως, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου ; Συνέρη. Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι τι καλόν ; Συνεχώρει. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ αἰσχρόν ; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ ; ἔστι τι ἀγαθόν ; Ἔστιν. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ κακόν ; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ ; ἔστιν τι ὁζὺ ἐν φωνῇ ; Ἐφη. Τούτῳ μὴ ἔστι τι ἐναντίον ἄλλο πλὴν βαρύν ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐναντίων ἐν μόνον ἔστιν ἐναντίον καὶ οὐ πολλά ; Συνωμολόγει. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἀναλογισώμεθα τὰ ὡμολογημένα ἡμῖν. ὡμολογήκαμεν ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή ; Ὁμολογήκαμεν. Τὸ δὲ ἐναντίως πραττόμενον ὑπὸ ἐναντίων πράττεσθαι ; Ἐφη. Ὁμολογήκαμεν δὲ ἐναντίως πράττεσθαι ὃ ἂν ἀφρόνως πράττηται τῷ σωφρόνως πραττομένῳ ; Ἐφη. Τὸ δὲ σωφρόνως πραττόμενον ὑπὸ σωφροσύνης πράττεσθαι, τὸ ἀφρόνως ὑπὸ ἀφροσύνης ; Συνεχώρει. Οὐκοῦν, εἴπερ ἐναντίως πράττεται, ὑπὸ ἐναντίου πράττειτ' ἄν ; Ναί. Πράττεται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ σωφροσύνης, τὸ δὲ ὑπὸ ἀφροσύνης ; Ναί. Ἐναντίως ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὑπὸ ἐναντίων ὄντων ; Ναί. Ἐναντίον ἄρ' ἐστὶν ἀφροσύνη σωφροσύνη ; Φαίνεται. Μέμνησαι οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ὡμολόγηται ἡμῖν ἀφροσύνη σοφία ἐναντίον εἶναι ; Συνωμολόγει. Ἐν δὲ ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι ; Φημί. Πότερον οὖν, ὦ Πρωταγόρα, λύσωμεν τῶν λόγων ; τὸ ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, ἢ ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἕτερον εἶναι σωφροσύνης σοφία, μόνιον δὲ ἐκάτερον ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι καὶ ἀνόμοια καὶ αὐτὰ καὶ αἰδυνάμεις αὐτῶν, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια ; πότερον οὖν δὴ λύσωμεν ; οὔτοι γὰρ οἱ λόγοι ἀμφοτέροι οὐ πάνυ μουσικῶς λέ-

γονται· οὐ γὰρ συνᾶδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις· πῶς γὰρ ἂν συνᾶδουσιν, εἴπερ γε ἀνάγκη ἐνὶ μὲν ἐν μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μὴ, τῇ δὲ ἀφροσύνῃ ἐνὶ ὄντι σοφία ἐναντία καὶ σωφροσύνη αὖ φαίνεται; ἥ γάρ, ὦ Πρωταγόρα, ἔφην ἐγώ, ἡ ἄλλως πως; Ὁμολόγησε καὶ μάλ' ἀκόντως. Οὐκοῦν ἐν ἂν εἴη ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία; τὸ δὲ πρότερον αὖ ἐφάνη ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὁσιότης σχεδόν τι ταῦτόν ὄν. ἔθι δὴ ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ ἀποκάμωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ διασκεψώμεθα. ἄρά τίς σοι δοκεῖ ἀδικῶν ἄνθρωπος σωφρονεῖν, ὅτι ἀδικεῖ; Αἰσχυροίμην ἂν ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὁμολογεῖν, ἐπεὶ πολλοὶ γε φασὶ τῶν ἀνθρώπων. Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους τὸν λόγον ποιήσομαι, ἔφην, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη πρὸς τοῦτον πρῶτον τὸν λόγον διαλέχθῃ· τὸν τῶν πολλῶν. Ἄλλ' οὐδὲν μοι διαφέρει, ἐὰν μόνον σὺ γε ἀποκρίνη, εἴτ' οὖν δοκεῖ σοι ταῦτα εἶτε μὴ· τὸν γὰρ λόγον ἔγωγε μάλιστα ἐξετάζω, συμβαίνει μέντοι ἴσως καὶ ἐμὲ τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον ἐξετάζεσθαι.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐκαλλωπίζετο ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας· τὸν γὰρ λόγον ἡτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι· ἔπειτα μέντοι συνεχώρησεν ἀποκρίνεσθαι.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Ἦθι δὴ, ἔφην ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς μοι ἀπόκριναι. δοκοῦσί τινες σοι σωφρονεῖν ἀδικοῦντες; Ἔστω, ἔφη. Τὸ δὲ σωφρονεῖν λέγεις εὖ φρονεῖν; Ἔφη. Τὸ δὲ εὖ φρονεῖν εὖ βουλεύεσθαι ὅτι ἀδικοῦσιν; Ἔστω, ἔφη. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, εἰ εὖ πράττουσιν ἀδικοῦντες ἢ εἰ κακῶς; Εἰ εὖ. Λέγεις οὖν ἀγαθὰ ἅττα εἶναι; Λέγω. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἀέστιν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ἦ, ἔγωγε καλῶ ἀγαθὰ. καὶ μοι ἐδόκει ὁ Πρωταγόρας ἤδη τετραχύνθαι τε καὶ ἀγωνιᾶν καὶ παρατετάχθαι πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴ οὖν ἐώρων αὐτὸν οὕτως

ἔχοντα, εὐλαβούμενος ἡρέμα ἡρόμην. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἐγώ γε πολλὰ οἶδ' ἃ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστί, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δὲ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ· τὰ δὲ βουσί μόνον, τὰ δὲ κυσί· τὰ δὲ γε τούτων μὲν οὐδενί, δένδροις δέ· τὰ δὲ τοῦ δένδρου ταῖς μὲν ρίζαις ἀγαθὰ, ταῖς δὲ βλάσταις πονηρά, οἷον καὶ ἡ κόπρος, πάντων τῶν φυτῶν ταῖς μὲν ρίζαις ἀγαθὸν παραβαλλομένη, εἰ δ' ἐθέλοις ἐπὶ τοὺς πτόρθους καὶ τοὺς νέους κλῶνας ἐπιβάλλειν, πάντα ἀπόλλυσιν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς μὲν φυτοῖς ἄπασιν ἐστὶ πάγκακον καὶ ταῖς θριζὶ πολεμιώτατον ταῖς τῶν ἄλλων ζώων πλὴν ταῖς τοῦ ἀνθρώπου, ταῖς δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀρωγὸν καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. οὕτω δὲ ποικίλον τί ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδαπόν, ὥστε καὶ ἐν ταῦθα τοῖς μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἀγαθὸν ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ, τοῖς δ' ἐντὸς ταῦτόν τοῦτον κάκιστον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἰατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσι τοῖς ἀσθενούσι μὴ χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀλλ' ἢ ὅ τι σμικροτάτῳ ἐν τούτοις οἷς μέλλει ἔδεσθαι, ὅσον μόνον τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς διὰ τῶν ῥινῶν γιγνομένην ἐν τοῖς σιτίοις τε καὶ ὕψοις.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Εἰπόντος οὖν ταῦτα αὐτοῦ οἱ παρόντες ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἐάν τις μοι μακρὰ λέγῃ, ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἂν ἦ ὁ λόγος. ὥσπερ οὖν, εἰ ἐτύγχανον ὑπόκωφος ὢν, ᾧ οὖν ἂν χρῆναι, εἶπερ ἔμελλες μοι διαλέξεσθαι, μεῖζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν ἐπειδὴ ἐπιλήσμωνι ἐνέτυχες, σύντεμνέ μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποίει, εἰ μέλλω σοι ἔπεσθαι. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχέα ἀποκρίνεσθαι; ἢ βραχυτέρά σοι, ἔφη, ἀποκρίνωμαι ἢ

δεῖ· Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ἄλλ' ὅσα δεῖ· ἔφη. Ναί. ἦν δ' ἐγώ. Πότερ' αὖν ὅσα ἐμοὶ δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, τοσαῦτά σοι ἀποκρίνωμαι, ἢ ὅσα σοί; Ἀκήκοα γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι σὺ οἷός τ' εἶ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλον διδάξαι περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μικρὰ λέγειν, ἐὰν βούλῃ, οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν, καὶ αὖ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν· εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἐτέρῳ χρῶ τρίτῳ πρὸς με, τῇ βραχυλογίᾳ. Ὡς Σώκρατες, ἔφη, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀρικόμην ἀνθρώποις, καὶ εἰ τοῦτο ἐποίουν ὃ σὺ κελεύεις, ὥς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέ με διαλέγεσθαι, οὕτω διαλεγόμεν, οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλήσιν· καὶ ἐγώ—ἐγνων γὰρ ὅτι οὐκ ἤρρεσεν αὐτὸς ἑαυτῷ ταῖς ἀποκρίσεις· ταῖς ἔμπροσθεν καὶ ὅτι οὐκ ἐθέλῃ σοι ἐκὼν εἶναι ἀποκρινόμενος διαλέγεσθαι—ἡγήσάμενος οὐκέτι ἐμὸν ἔργον εἶναι παρῆναι ἐν ταῖς συνουσίαις. Ἀλλὰ τοι, ἔφην, ὦ Πρωταγόρα, οὐδ' ἐγὼ λιπαρῶς ἔχω παρὰ τὰ σοὶ δοκούντα τὴν συνουσίαν ἡμῖν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὴν σὺ βούλῃ διαλέγεσθαι ὥς ἐγὼ δύναμαι ἔπεσθαι, τότε σοι, διαλέξομαι. σὺ μὲν γάρ, ὥς λέγεται περὶ σοῦ, φῆς δὲ καὶ αὐτός, καὶ ἐν μακρολογίᾳ καὶ ἐν βραχυλογίᾳ οἷός τ' εἶ συνουσίας ποιεῖσθαι· σοφὸς γὰρ εἶ· ἐγὼ δὲ τὰ μικρὰ ταῦτα ἀδύνατος, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἂν οἷός τ' εἶναι, ἀλλὰ σὲ ἐχρῆν ἡμῖν συγχωρεῖν, τὸν ἀμφοτέρωθεν δυνάμενον, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο· νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστὶ καὶ οὐκ ἂν οἷός τ' εἶην σοι παραμεῖναι ἀποτείνοντι μακροὺς λόγους—ἐλθεῖν γὰρ ποί με δεῖ—εἰμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνίστάμην ὥς ἀπιὼν καὶ μου ἀνισταμένου ἐπιλαμβάνεται ὁ Καλλίας τῆς χειρὸς τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος τουτουῖ, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἀφήσομέν σε, ὦ Σώκρατες· ἐὰν γὰρ σὺ ἐξέλθῃς, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ἔσονται οἱ

διάλογοι. δέομαι οὖν σου παραμεῖναι· ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐ-
 νὸς ἤδιον ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγομέ-
 νων· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν πᾶσι· καὶ ἐγὼ εἶπον· —ἤδη δὲ ἀνει-
 στήκη ὡς ἐξιὼν—, Ὡ παῖ Ἰππονίκου, αἰ μὲν ἔγωγέ σου τὴν
 φιλοσοφίαν ἄγαμαι, ἀτὰρ καὶ νῦν ἐπαινῶ καὶ φιλῶ, ὥστε βου-
 λοίμην ἂν χαρίζεσθαι σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο· νῦν δ' ἐστίν
 ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀχμάζοντι
 ἔπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῷ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν
 τε καὶ ἔπεσθαι· εἴποιμι ἂν σοι ὅτι πολὺ σοῦ μᾶλλον ἐγὼ ἐμαυ-
 τοῦ δέομαι θέουσι τούτοις ἀκολουθεῖν, ἀλλ' οὐ γὰρ δύναμαι,
 ἀλλ' εἴ τι δέει θεάσασθαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐμὲ τε καὶ Κρίσωνα θέον-
 τας, τούτου δέου συγκαθεῖναι· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δύναμαι ταχὺ
 θεῖν, οὗτος δὲ δύναται βραδέως· εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς ἐμοῦ καὶ
 Πρωταγόρου ἀκούειν, τούτου δέου, ὥσπερ τὸ πρῶτόν μοι
 ἀπεκρίνατο διὰ βραχέων τε καὶ αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα, οὕτω
 καὶ νῦν ἀποκρίνεσθαι· εἰ δὲ μή, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν δια-
 λόγων; χωρὶς γὰρ ἔγωγ' ὥμην εἶναι τὸ συνεῖναι τε ἀλλήλοις
 διαλεγομένους καὶ τό δημηγορεῖν. Ἀλλ' ὄρᾳς, ἔφη, ὦ Σώκρα-
 τες, δίκαια δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας ἀξιῶν αὐτῷ τε ἐξεῖ-
 ναι διαλέγεσθαι ὅπως βούλεται καὶ σοὶ ὅπως ἂν αὐτὸν σὺ βούλῃ.

ΚΕΦ. ΚΓ'. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης, Οὐ καλῶς λέ-
 γεις, ὦ Καλλιᾶ· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδε ὁμολογεῖ μὴ μετεῖ-
 ναι οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρωταγόρα, τοῦ δὲ διαλέ-
 γεσθαι οἷός τ' εἶναι καὶ ἐπίστασθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξα-
 σθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῳ ἀνθρώπῳ παραχωρεῖ· εἰ μὲ οὖν καὶ
 Πρωταγόρας ὁμολογεῖ φαυλότερος εἶναι Σωκράτους διαλε-
 χθῆναι, ἐξαρκεῖ Σωκράτει· εἰ δὲ ἀντιποιεῖται, διαλεγέσθω
 ἐρωτῶν τε καὶ ἀποκρινόμενος, μὴ ἐφ' ἐκάστη ἐρωτήσῃ μα-
 κρὸν λόγον ἀποτείνων, ἐκκρούων τοὺς λόγους καὶ οὐκ ἐθέλων
 δίδοναι λόγον, ἀλλ' ἀπομηκύνων ἕως ἂν ἐπιλάνθωνται περὶ

οὗτου τὸ ἐρώτημα ἦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀκουόντων· ἐπεὶ Σωκράτης γε ἐγὼ ἐγγυῶμαι μὴ ἐπιλήσσεσθαι, οὐχ ὅτι παίζει καὶ φησιν ἐπιλήσμων εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ ἐπιεικέστερα Σωκράτης λέγειν· χρὴ γὰρ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνεσθαι.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὡς ἐγῶμαι, Κριτίας ἦν ὁ εἰπὼν· ὦ Πρόδικε καὶ Ἰππία, Καλλίας μὲν οὖν δοκεῖ μοι μάλα πρὸς Πρωταγόρου εἶναι, Ἀλκιβιάδης δὲ ἀεὶ φιλόνικός ἐστι πρὸς ὃ ἂν ὁρμήσῃ· ἡμᾶς δὲ οὐδὲν δεῖ συμφιλονικεῖν οὔτε Σωκράτει οὔτε Πρωταγόρᾳ, ἀλλὰ κοινῇ ἀμφοτέρων δεῖσθαι μὴ μεταξὺ διαλῦσαι τὴν ξυνουσίαν.

Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Πρόδικος, Καλῶς μοι, ἔφη, δοκεῖς λέγειν, ὦ Κριτία· χρὴ γὰρ τοὺς ἐν τοιοῦσδε λόγοις παραγιννομένους κοινοὺς μὲν εἶναι ἀμφοῖν τοῖν διαλεγομένοις ἀκροατάς, ἴσους δὲ μή· ἔστι γὰρ οὐ ταῦτόν· κοινῇ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι δεῖ ἀμφοτέρων, μὴ ἴσον δὲ νεῖμαι ἑκατέρῳ, ἀλλὰ τῷ μὲν σαφωτέρῳ πλέον, τῷ δὲ ἀμαθεστέρῳ ἔλαττον. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτός, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, ἀξιῶ ὑμᾶς συγχωρεῖν καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ μή· ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐρίζουσι δὲ οἱ διάφοροί τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις· καὶ οὕτως ἂν καλλίστη ἡμῖν ἡ συνουσία γίγνοιτο· ὑμεῖς τε γὰρ οἱ λέγοντες μάλιστ' ἂν οὕτως ἐν ἡμῖν τοῖς ἀκούουσιν εὐδοκιμοῖτε καὶ οὐκ ἐπαινοῖσθε· εὐδοκιμεῖν μὲν γὰρ ἔστι παρὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων ἄνευ ἀπάτης, ἐπαινεῖσθαι δὲ ἐν λόγῳ πολλαῖς παρὰ δόξαν ψευδομένων· ἡμεῖς τ' αὖ οἱ ἀκούοντες μάλιστ' ἂν οὕτως εὐφραίνοιμεθα, οὐχ ἡδοίμεθα· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἔστι μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ, ἡδεσθαι δὲ ἐσθίοντά τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. Ταῦτα οὖν εἰπόντος τοῦ Προδίκου πολλοὶ πάνυ τῶν παρόντων ἀπεδέξαντο.

ΚΕΦ. ΚΔ'. Μετὰ δὲ τὸν Πρόδικον Ἰππίας ὁ σοφὸς εἶπεν·
 ὦ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ἡμᾶς συγγενεῖς τε
 καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ
 ὁμοῖον τῷ ὁμοίῳ φύσει συγγενές ἐστιν, ὁ δὲ νόμος, τύραννος ὢν
 τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται. ἡμᾶς οὖν
 αἰσχροὺν τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναι, σοφωτάτους
 δὲ ὄντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνεληλυθότας
 τῆς τε Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας καὶ αὐτῆς
 τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὀλβιώτατον οἶκον τόνδε, μη-
 δὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφύνασθαι, ἀλλ' ὥσπερ
 τοὺς φαυλοτάτους τῶν ἀνθρώπων διαφέρεισθαι ἀλλήλοις, ἐγὼ
 μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ
 Σώκρατες, συμβῆναι ὑμᾶς ὥσπερ ὑπὸ δικατητῶν ἡμῶν συμ-
 βιβάζοντων εἰς τὸ μέσον, καὶ μήτε σὲ τὸ ἀκριβές τοῦτο εἶδος
 τῶν διαλόγων ζητεῖν τὸ κατὰ βραχὺ λίαν, εἰ μὴ ἡδὺ Πρωτα-
 γόρα, ἀλλ' ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡμέρας τοῖς λόγοις, ἵνα
 μεγαλοπρεπέστεροι καὶ εὐσχημονέστεροι ἡμῖν φαίνωνται,
 μήτ' αὖ Πρωταγόραν πάντα κάλων ἐκτείναντα, οὐρία ἐφέντα,
 φεύγειν εἰς τὸ πέλαγος τῶν λόγων, ἀποκρύψαντα γῆν, ἀλλὰ
 μέσον τι ἀμφοτέρους τεμεῖν, ὥς οὖν ποιήσετε καὶ πείθεσθαι
 μοι ῥαβδούχον καὶ ἐπιστάτην καὶ πρύτανιν ἐλέσθαι, ὅς ὑμῖν
 φυλάξει τὸ μέτριον μῆκος τῶν λόγων ἑκατέρου.

ΚΕΦ. ΚΕ'. Ταῦτα ἤρεσε τοῖς παροῦσι, καὶ πάντες ἐπή-
 νεσαν καὶ ἐμέ τε ὁ Καλλίας οὐκ ἔφη ἀφήσειν καὶ ἐλέσθαι ἐδέ-
 οντο ἐπιστάτην. εἶπον οὖν ἐγὼ ὅτι αἰσχροὺν εἶη βραβευτὴν ἐλέ-
 σθαι τῶν λόγων, εἴτε γὰρ χείρων ἔσται ἡμῶν ὁ αἰρεθείς, οὐκ
 ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸν χείρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν, εἴτε
 ὁμοῖος, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς· ὁ γὰρ ὁμοῖος ἡμῖν ὁμοῖα καὶ ποιή-
 σει, ὥστε ἐκ περιττοῦ ἡρήσεται, ἀλλὰ δὴ βελτίονα ἡμῶν αἰ-
 ρήσεσθαι τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ὡς ἐγὼμαι, ἀδύνατον ὑμῖν, ὥστε

Πρωταγόρου τοῦδε σοφώτερόν τινα ἐλέσθαι· εἰ δὲ αἰρήσεσθε μὲν μηδὲν βελτίω, φήσετε δέ, αἱ σχροὶ καὶ τοῦτο τῷδε γίγνεται, ὥσπερ φαύλῳ ἀνθρώπῳ ἐπιστάτην αἰρεῖσθαι, ἐπεὶ τὸ γ' ἐμὸν οὐδὲν μοι διαφέρει. ἀλλ' οὕτωςί θέλω ποιῆσαι, ἵν', ὃ προθυμεῖσθε, συνουσία τε καὶ διάλογοι ἡμῶν γίγνωνται· εἰ μὴ βούλεται Πρωταγόρας ἀποκρίνεσθαι, οὗτος μὲν ἐρωτάτω, ἐγὼ γὰρ ἀποκρινοῦμαι, καὶ ἅμα πειράσομαι αὐτῷ δεῖξαι, ὥς ἐγὼ φημι χρῆναι τὸν ἀποκρινόμενον ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴν δὲ ἐγὼ ἀποκρίνωμαι ὅπως ἂν οὗτος βούληται ἐρωτᾶν, πάλιν οὗτος ἐμοὶ λόγον ὑποσχέτω ὁμοίως. ἐάν οὖν μὴ δοκῇ πρόθυμος εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς κοινῇ δεησόμεθα αὐτοῦ ἅπερ ὑμεῖς ἐμοῦ, μὴ διαφθεῖρειν τὴν συνουσίαν· καὶ οὐδὲν δεῖ τούτου ἕνεκα ἓνα ἐπιστάτην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντες κοινῇ ἐπιστατήσετε. ἐδόκει πᾶσιν οὕτω ποιητέον εἶναι· καὶ ὁ Πρωταγόρας πάνυ μὲν οὐκ ἤθελεν, ὅμως δὲ ἡναγκάσθη ὁμολογῆσαι.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΚΕΦ. 26 - 34 (338 e - 348 e)

Ἀφοῦ συμφώνησαν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νά ὁριστεῖ προέδρος, ὁ πολυμήχανος Πρωταγόρας, γιά νά μή μείνουν οἱ ἀκροατές μέ τήν ἐντύπωση ὅτι νικήθηκε καί γιά νά ἐπιδείξει τήν ικανότητά του στήν ἐρμηνεία ποιητῶν, στρέφει τή συζήτηση στήν ὁδὸ τοῦ Σιμωνίδη, πού ὁ ποιητής εἶχε συνθέσει πρὸς τιμὴ τοῦ Σκόπα καί πού πραγματευόταν τὸ ἴδιο θέμα, τήν ἀρετή. Καθὼς ὁ Σωκράτης ἐπαίνεσε τήν ὁδὸν, ὁ σοφιστὴς τοῦ λέει ὅτι δὲν πρόσθεξε τήν ἀντίφασιν, στήν ὁποία ἔπρεπε ὁ ποιητής: δηλ. ἐνῶ ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι δύσκολο νά γίνεαι κάποιος ἀγαθός, στή συνέχεια τῆς ὁδοῦ κατηγορεῖ τὸν Πιπτακό, πού ὁμως εἶπε τὰ ἴδια, ὅτι εἶναι δύσκολο νά εἶναι κάποιος ἀγαθός. Ὁ Σωκράτης προσπαθεῖ νά ἀπαλείψει τήν ἀντίφασιν, λέγοντας ὅτι ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ γίγνεσθαι καί ἄλλο τὸ εἶναι καί καταφεύγοντας τοὺς στίχους τοῦ Ἡσιόδου, ὅπου λέγεται ὅτι οἱ θεοὶ σφύριξαν μεγάλους κόπους μπροστὰ στήν ἀρετή (ἄρα εἶναι δύσκολο νά γίνεαι κάποιος ἀγαθός), ὅταν ὁμως φτάσει κανεὶς στήν κορυφὴ, δηλ. ὅταν ἀποκτήσει τήν ἀρετή, εἶναι πιά εὔκολο νά τὴν κρατήσῃ (ἄρα πέφτει ἔξω ὁ Πιπτακός λέγοντας ὅτι εἶναι δύσκολο νά εἶναι κανεὶς ἀγαθός, νά κρατᾷ τήν ἀρετή). Ἀπαντώντας ὁ Πρωταγόρας, μέ βάση τήν κοινὴ ἀντίληψη παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σιμωνίδης θά ἦταν ἐντελὼς ἀμρόφωτος, ἂν - σύμφωνα μέ τήν ἐρμηνεία τοῦ Σωκράτη - ἰσχυριζόταν ὅτι εἶναι εὔκολο νά παραμένει κανεὶς ἀγαθός ἐνῶ ὅλοι τὸ θεωροῦν τὸ δυσκολότερο ἀπ' ὅλα.

Τότε ὁ Σωκράτης (μέ περιπαυχτικὴ διάθεση) παρουσιάζει δεύτερη ἐρμηνεία, πού στηρίζεται στή διάκριση ἀνάμεσα στὰ συνώνυμα, κατὰ τὴν συνέχεια τοῦ Προδίκου: εἶσι τὸ χαλεπὸν ἰσοδυναμεῖ μέ τὸ κακόν, καί, μέ τὴ συνείδηση τοῦ Προδίκου, λέγει ὅτι ἔχει δίκιο ὁ Σιμωνίδης νά κατηγορεῖ τὸν Πιπτακό πού εἶπε ὅτι εἶναι κακό νά εἶναι κανεὶς ἀγαθός! Ἀλλὰ αὐτὴ τὴν ἐρμηνεία δὲν τὴ δέχεται ὁ Πρωταγόρας καί ὁ Σωκράτης (φανταστεύει τήν ἐκπλήξη τοῦ Προδίκου) τὴν ἀποσύρει ὡς ἀστεϊσμός. Στὴν συνέχεια, ἀφοῦ ἔκαμε ἓνα περίτεχνο ἔπαινο (ὅχι ὁμως χωρὶς κάποια εἰρωνεία) γιά τὴ φιλοσοφικὴ δραστηριότητα τῶν Σπαρτιατῶν καί τῶν Κορινθίων, ἰδιαίτερα γιά τὰ σέντομα καί πανέξυπνα ρητὰ τους, ὁ Σωκράτης κάνει ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυσιν τῆς ὁδοῦ καί κρίνει ὅτι μέ τὸ δίκιο του ὁ Σιμωνίδης διαφωνεῖ μέ τὸν Πιπτακό: γιατί, εἶναι βέβαια δύσκολο νά γίνεαι κανεὶς ἀγαθός, ἀλλὰ, ἀπὸ τὴν ὥρα

ἐκείνη, τό νά παραμείνει ἀγαθός εἶναι ἀδύνατο καί ὑπεράνθρωπο, γιατί αὐτό εἶναι βραβεῖο πού ταιριάζει μόνο σέ θεούς, πού ἡ ἀρετή τους δέν ἀλλοιώνεται.

Ἐκδηλώνοντας θαυμασμό ὁ Ἰππίας ἐπαινεῖ τήν ἐρμηνεῖα τοῦ Σωκράτη καί ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία νά ἐπιδείξει τή δική του ἐρμηνεῖα τῆς ὥδης, ἀλλά τόν ἀποτρέπει ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπαιτώντας νά συνεχιστεῖ ὁ διάλογος ἀπό τό σημεῖο στό ὁποῖο εἶχε διακοπεῖ. Καί ὁ Σωκράτης, παίρνοντας τό λόγο, παρομοιάζει ἐκείνους πού καταγίνονται μέ τήν ἐρμηνεῖα ποιημάτων μέ τιποτένιους καί ἀνθρώπους τῆς ἀγορᾶς, πού προσκαλοῦν στά συμπόσιά τους ὀργανοπαίχτριες καί τραγουδίστριες γιά νά διασκεδάσουν, μιά καί δέν μποροῦν, σάν ἀμόρφωτοι πού εἶναι, νά περάσουν καλά μέ ἀνταλλαγὴ σκέψεων καί μέ τίς δικές τους φωνές· καί ἀποτρέπει τόν Πρωταγόρα νά συνεχιστεῖ ἡ συζήτηση. Ὅμως ὁ σοφιστής δέ δείχνει προθυμία νά συνεχίσει τή συζήτηση μέ τό Σωκράτη, γιατί στεναχωρήθηκε ἀπό τήν ἡττα του στή διαλογικὴ συζήτηση. Ἡ ἐπιμονή ὁμως καί τὰ παρακάλια τοῦ Καλλία καί τῶν ἄλλων ἀκροατῶν τόν ἀνάγκασαν, μέ μεγάλη δυσφορία βέβαια, νά δεχθεῖ νά συνεχίσει τή συζήτηση. Τώρα, σύμφωνα μέ τόν ὅρο πού εἶχαν θέσει (Κερ. 25) εἶναι ἡ σειρά του νά δίνει αὐτός ἀπαντήσεις σέ ἐρωτήματα τοῦ Σωκράτη.

ΚΕΦ. ΛΓ'. Εἶπον δὲ ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ οὔου διαλέγεσθαί μέ σοι ἄλλο τι βουλόμενον ἢ ὃ αὐτὸς ἀπορῶ ἐκάστοτε, ταῦτα διασκέψασθαι. ἡγοῦμαι γάρ πάνυ λέγειν τι τὸν Ὅμηρον τὸ

σύν τε δὺ' ἐρχομένω καί τε πρό δ' τοῦ ἐνόησεν.

εὐπορώτεροι γάρ πως ἅπαντές ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἅπαν ἔργον καὶ λόγον καὶ διανόημα· αἰμῶνος δ' εἴπερ τε νοήσῃ, αὐτίκα περιῶν ζητεῖ ὅτῳ ἐπιδείξεται καὶ μεθ' οὔτου βεβαιώσεται, ἕως ἂν ἐντύχῃ. ὥσπερ καὶ ἐγὼ ἔνεκα τούτου σοὶ ἡδέως διαλέγομαι μᾶλλον ἢ ἄλλῳ τινί, ἡγούμενός σε βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν εἰκὸς σκοπεῖσθαι τὸν ἐπεικῆ, καὶ δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς. τίνα γάρ ἄλλον ἢ σέ; ὅς γε οὐ μόνον αὐτὸς οἶει καλὸς καὶ ἀγαθὸς εἶναι, ὥσπερ τινὲς ἄλλοι αὐτοὶ μὲν ἐπεικεῖς εἰσιν, ἄλλους

δὲ οὐ δύνανται ποιεῖν· σὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς εἶ καὶ ἄλλους οἷός τ' εἶ ποιεῖν ἀγαθοῦς. καὶ οὕτω πεπίστευκας σαυτῷ, ὥστε καὶ ἄλλων ταύτην τὴν τέχνην ἀποκρυπτομένων σὺ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυζάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν, ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἔρυσσθαι. πῶς οὖν οὐ σέ χρῆν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων σκέψιν καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἀνακρινουῖσθαι; οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ, καὶ νῦν δὴ ἐγὼ ἐκείνην, ἅπερ τὸ πρῶτον ἡρώτων περὶ τούτων, πάλιν ἐπιθυμῶ ἐξ ἀρχῆς τὰ μὲν ἀναμνησθῆναι παρὰ σοῦ, τὰ δὲ συνδιασκέψασθαι. ἦν δέ, ὡς ἐγὼμαι, τὸ ἐρώτημα τόδε· σοφία καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης, πότερον ταῦτα, πέντε ὄντα ὀνόματα, ἐπὶ ἐνὶ πράγματι ἐστίν, ἢ ἐκάστω τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἰδιὸς οὐσία καὶ πρᾶγμα ἔχον ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον, οὐκ ὂν οἷον τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἕτερον; ἔφησθα οὖν σὺ οὐκ ὀνόματα ἐπὶ ἐνὶ εἶναι, ἀλλὰ ἕκαστον ἰδίῳ πράγματι τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπικεῖσθαι. πάντα δὲ ταῦτα μέρη εἶναι ἀρετῆς οὐχ ὡς τὰ τοῦ χρυσοῦ μέρη ὁμοῖά ἐστιν ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ, οὐ μέρη ἐστὶ, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ προσώπου μέρη καὶ τῷ ὅλῳ, οὐ μέρη ἐστὶ, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια, ἰδίαν ἕκαστα δύναμιν ἔχοντα· ταῦτα εἰ μὲν σοὶ δοκεῖ ἔτι ὥσπερ τότε, φάθι· εἰ δὲ ἄλλως πως, τοῦτο διόρισαι, ὡς ἔγωγε οὐδέν σοι ὑπόλογον τίθεμαι, ἐάν πη ἄλλη νῦν φήσῃς· σὺ γὰρ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τότε ἀποπειρώμενός μου ταῦτα ἔλεγες.

ΚΕΦ. ΛΔ'. Ἄλλ' ἐγὼ σοι, ἔφη λέγω, ὦ Σώκρατες, ὅτι ταῦτα πάντα μέρη μὲν ἐστὶν ἀρετῆς, καὶ τὰ μὲν τέτταρα αὐτῶν ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστίν, ἢ δὲ ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρει πάντων τούτων. ὦδε δὲ γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· εὐρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικοτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀνοσιωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως. Ἐχε δὴ, ἔφην ἐγὼ· ἄξιον

γάρ τοι ἐπισκέψασθαι ὁ λέγεις· πότερον τοὺς ἀνδρείους θαρραλέους λέγεις ἢ ἄλλο τι; Καὶ ἵτας γ', ἔφη, ἐφ' ᾧ οἱ πολλοὶ φοβοῦνται. Φέρε δὴ, τὴν ἀρετὴν καλὸν τι φῆς εἶναι, καὶ ὡς καλοῦ ὄντος αὐτὸς σὺ διδάσκαλον σαυτον παρέχεις; Κάλιστον μὲν οὖν, ἔφη, εἰ μὴ μαινομαί γε. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν τι αὐτοῦ αἰσχρόν, τὸ δέ τι καλόν, ἢ ὅλον καλόν; "Ὅλον που καλὸν ὡς οἶόν τε μάλιστα. Οἶσθα οὖν τίνες εἰς τὰ φρέατα καλυμβῶσι θαρραλέως; "Εγώ γε, ὅτι οἱ κολυμβηταί. Πότερον διότι ἐπίστανται ἢ δι' ἄλλο τι; "Ὅτι ἐπίστανται. Τίνες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων πολεμεῖν θαρραλέοι εἰσὶ; πότερον οἱ ἱππικοὶ ἢ οἱ ἄφιπποι; Οἱ ἱππικοί. Τίνες δὲ πέλτας ἔχοντες; οἱ πελαστικοὶ ἢ οἱ μὴ; Οἱ πελταστικοὶ καὶ τὰ ἄλλα γε πάντα εἰ τοῦτο ζητεῖς, ἔφη, οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ ἐπισταμένων θαρραλεώτεροί εἰσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν. "Ἦδη, δέ τινας ἐόρακας, ἔφην, πάντων τούτων ἀνεπιστήμονας ὄντας θαρροῦντας δὲ πρὸς ἕκαστα τούτων; "Εγώ γε, ἦν δ' ὅς, καὶ λίαν γε θαρροῦντας. Οὐκοῦν οἱ θαρραλέοι οὗτοι καὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν; Αἰσχρόν μεντὰν, ἔφη, εἴη ἡ ἀνδρεία· ἐπεὶ οὗτοί γε μαινόμενοί εἰσιν. Πῶς οὖν ἔφην ἐγώ, λέγεις τοὺς ἀνδρείους; οὐχὶ τοὺς θαρραλέους εἶναι; Καὶ νῦν γ', ἔφη. Οὐκοῦν οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, οἱ οὕτω θαρραλέοι ὄντες οὐκ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ μαινόμενοι φαίνονται; καὶ ἐκεῖ αὖ οἱ σοφώτατοι οὗτοι καὶ θαρραλεώτατοί εἰσι, θαρραλεώτατοι δὲ ὄντες ἀνδρεῖοτάτοι; καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἡ σοφία ἂν ἀνδρεία εἴη;

Οὐ καλῶς, ἔφη, μνημονεύεις, ὦ Σώκρατες, ἃ ἔλεγόν τε καὶ ἀπεκρινόμην σοι. ἔγωγε ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ, εἰ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ θαρραλέοι εἰσίν, ὡμολόγησα· εἰ δὲ καὶ οἱ θαρραλέοι ἀνδρεῖοι, οὐκ ἠρωτήθην· εἰ γάρ με τότε ἤρου, εἶπον ἂν ὅτι οὐ πάντες· τοὺς δὲ ἀνδρείους ὡς οὐ θαρραλέοι εἰσὶ, τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα, οὐδαμοῦ ἐπέδειξας ὡς οὐκ ὀρθῶς ὡμολόγησα. ἔπειτα τοὺς ἐπισταμένους αὐτοὺς ἑαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀπο-

φαίνεις καὶ μὴ ἐπισταμένων ἄλλων, καὶ ἐν τούτῳ οἶε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σοφίαν ταῦτόν εἶναι. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μετιῶν καὶ τὴν ἰσχὺν οἰηθείης ἂν εἶναι σοφίαν. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ οὕτω μετιῶν ἔροιό με, εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοὶ εἰσι, φαίην ἂν ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατώτεροί εἰσι τῶν μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὐτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἂν ταῦτα δὲ ἐμοῦ ὁμολογήσαντος ἐξεῖη ἂν σοι, χρωμένῳ τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις, λέγειν ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν ὁμολογίαν ἡ σοφία ἐστὶν ἰσχύς. ἐγὼ δὲ οὐδαμοῦ οὐδ' ἐνταῦθα ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι, τοὺς μέντοι ἰσχυροὺς δυνατοὺς· οὐ γὰρ ταῦτόν εἶναι δύναιμι τε καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίγνεσθαι, τὴν δύναιμι, καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ, ἰσχύν δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κάκεῖ οὐ ταῦτόν εἶναι θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν· ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους θαρραλέους εἶναι, μὴ μέντοι τοὺς γε θαρραλέους ἀνδρείους πάντας. θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίγνεται ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δύναμις, ἀνδρεία δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν ψυχῶν γίγνεται.

ΚΕΦ. ΛΕ'. Λέγεις δέ τινας, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς; Ἔφη. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἄνθρωπος ἂν εὖ ζῇ, εἰ ἀνιώμενός τε καὶ ὀδυνώμενος ζῶη; Οὐκ ἔφη. Τί δ', εἰ ἡδέως βιούς τὸν βίον τελευτήσσειν, οὐκ εὖ ἂν σοι δοκεῖ οὕτω βεβιωκέναι; Ἐμοιγ' ἔφη. Τὸ μὲν ἄρα ἡδέως ζῆν ἀγαθόν, τὸ δ' ἀηδῶς κακόν. Εἴπερ τοῖς καλοῖς γ', ἔφη, ζῶη ἡδόμενος. Τί δὴ, ὦ Πρωταγόρα; μὴ καὶ σύ, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἡδέ' ἅττα καλεῖς κακὰ καὶ ἀνιστὰ ἀγαθὰ; ἐγὼ γὰρ λέγω, καθ' ὃ ἡδέα ἐστίν, ἄρα κατὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὰ, μὴ εἴ τι ἀπ' αὐτῶν ἀποβήσεται ἄλλο; καὶ αὐθις αὖ τὰ ἀνιστὰ ὡσαύτως οὕτως, οὐ καθ' ὅσον ἀνιστὰ, κακὰ; Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες, ἔφη ἀπλῶς οὕτως, ὡς σὺ ἐρωτᾷς, εἰ ἐμοὶ ἀποκριτέον ἐστίν,

ὥς τὰ ἡδέα τε καὶ ἀγαθὰ ἔστιν ἅπαντα καὶ τὰ ἀνιάρᾳ κα-
 κά· ἀλλὰ μοι δοκεῖ οὐ μόνον πρὸς τὴν νῦν ἀπόκρισιν ἐμοὶ ἀ-
 σφαλέςτερον εἶναι ἀποκρίνασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὸν
 ἄλλον βίον τὸν ἐμόν, ὅτι ἔστι μὲν ἃ τῶν ἡδέων οὐκ ἔστιν
 ἀγαθὰ, ἔστι δ' αὖ καὶ ἃ τῶν ἀνιάρων οὐκ ἔστι κακά, ἔστι δ' ἃ
 ἔστι, καὶ τρίτον ἃ οὐδέτερα, οὔτε κακά οὔτε ἀγαθὰ. Ἡδέα
 δὲ καλεῖς ἦν δ' ἐγώ, οὐ τὰ ἡδονῆς μετέχοντα ἢ ποιοῦντα ἡδο-
 νήν ; Πάνυ γ' ἔφη, Τοῦτο τοίνυν λέγω, καθ' ὅσον ἡδέα ἔστιν
 εἰ οὐκ ἀγαθὰ, τὴν ἡδονὴν αὐτὴν ἐρωτῶν, εἰ οὐκ ἀγαθὸν ἔστιν.
 Ὡςπερ σὺ λέγεις, ἔφη, ἐκάστοτε, ὦ Σώκρατες, σκοπώμεθα
 αὐτό, καὶ ἐὰν μὲν πρὸς λόγον δοκῇ εἶναι τὸ σκέμμα καὶ τὸ
 αὐτὸ φαίνεται ἡδὺ τε καὶ ἀγαθόν, συγχωρησόμεθα· εἰ δὲ μή,
 τότε ἡδὴ ἀμφισβητήσομεν. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, σὺ βούλει
 ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως, ἢ ἐγὼ ἡγῶμαι ; Δίκαιος ἔφη, σὺ
 ἡγεῖσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχεις τοῦ λόγου. Ἄρ' οὖν, ἦν
 δ' ἐγώ, τῇδὲ πῃ καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο ; ὥςπερ εἰ τις
 ἄνθρωπον σκοπῶν ἐκ τοῦ εἶδους ἢ πρὸς ὑγίειαν ἢ πρὸς ἄλλο τι
 τῶν τοῦ σώματος ἔργων, ἰδὼν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας
 ἄκρας εἴποι· Ἴθι δὴ μοι ἀποκαλύψας καὶ τὰ στήθη καὶ τὸ
 μετὰφρενον ἐπιδείξον, ἵνα ἐπισκέψωμαι σαφέστερον· ἐγὼ
 τοιοῦτόν τι ποθῶ πρὸς τὴν σκέψιν· θεασάμενος ὅτι οὕτως
 ἔχεις πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδὺ, ὥς φῆς, δέομαι τοιοῦτόν τι
 εἰπεῖν· Ἴθι δὴ μοι, ὦ Πρωταγόρα, καὶ τόδε τῆς διανοίας ἀπο-
 κάλυψον· πῶς ἔχεις πρὸς ἐπιστήμην ; πότερον καὶ τοῦτό σοι
 δοκεῖ ὥςπερ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἄλλως ; δοκεῖ δὲ τοῖς
 πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι, οὐκ ἰσχυρὸν οὐδ' ἡγεμο-
 νικὸν οὐδ' ἀρχικὸν εἶναι· οὐδ' ὥς περὶ τοιοῦτου αὐτοῦ ὄντος
 διανοοῦνται, ἀλλ' ἐνούσης πολλάκις ἀνθρώπῳ ἐπιστήμης οὐ
 τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἀρχειν, ἀλλ' ἄλλο τι, τοτὲ μὲν θυμόν,
 τοτὲ δὲ ἡδονήν, τοτὲ δὲ λύπην, ἐνίοτε δὲ ἔρωτα, πολλάκις
 δὲ φόβον, ἀτεχνῶς διανοοῦμενοι περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὥςπερ

περὶ ἀνδραπόδου, περιελκομένης ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. ἄρ' οὖν καὶ σοὶ τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς δοκεῖ, ἢ καλόν τε εἶναι ἢ ἐπιστήμη καὶ οἶον ἄρχειν τοῦ ἀνθρώπου ; καὶ ἐάνπερ γιγνώσκῃ τις τὰγαθὰ καὶ τὰ κακά, μὴ ἂν κρατηθῆναι ὑπὸ μηδενός, ὥστε ἄλλ' ἅττα πράττειν ἢ ἃ ἐπιστήμη κελεύῃ, ἀλλ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φρόνησιν βοηθεῖν τῷ ἀνθρώπῳ ; Καὶ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ σὺ λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἅμα, εἴπερ τῷ ἄλλῳ, αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ ἐμοὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην οὐχὶ πάντων κράτιστον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Καλῶς γε, ἔφην, ἐγώ, σὺ λέγων καὶ ἀληθῆ. οἶσθα οὖν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμοὶ τε καὶ σοὶ οὐ πείθονται, ἀλλὰ πολλοὺς φασὶ γιγνώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν πράττειν, ἐξὸν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλα πράττειν καὶ ὅσους δὴ ἐγὼ ἡρόμην ὃ τί ποτε αἰτιὸν ἐστὶ τούτου, ὑπὸ ἡδονῆς φασὶν ἡττώμενους ἢ λύπης ἢ ὧν νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τινος τούτων κρατούμενους ταῦτα ποιεῖν τοὺς ποιούντας. Πολλὰ γὰρ οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄλλα οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι. "Ιθι δὴ μετ' ἐμοῦ ἐπιχείρησον πείθειν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διδάσκειν ὃ ἐστὶν αὐτοῖς τοῦτο τὸ πάθος, ὃ φασὶν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἡττᾶσθαι, καὶ οὐ πράττειν διὰ ταῦτα τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ γιγνώσκουσιν γε αὐτά. ἴσως γὰρ ἂν λεγόντων ἡμῶν, ὅτι Οὐκ ὀρθῶς λέγετε, ὦ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ψεύδεσθε, ἔρουντ' ἂν ἡμᾶς. "Ω Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθος ἡδονῆς ἡττᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστί, καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατε εἶναι ; εἶπατον ἡμῖν. Τί δέ, ὦ Σώκρατες, δεῖ ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀνθρώπων, οἳ ὃ τι ἂν τύχῃσι τοῦτο λέγουσιν ; Οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, εἶναί τι ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ ἐξευρεῖν περὶ ἀνδρείας, πρὸς τὰλλα μύρια τὰ τῆς ἀρετῆς πῶς ποτ' ἔχει. εἰ οὖν σοὶ δοκεῖ ἐμμένειν οἷς ἄρτι ἔδοξεν ἡμῖν, ἐμὲ ἡγήσασθαι, ἢ οἶμαι ἂν ἔγωγε κάλλιστα φανερόν γενέσθαι, ἔπου· εἰ δὲ βούλει, εἰ σοὶ φίλον, ἐὼ χαίρειν. Ἄλλ' ἔφη, ὀρθῶς λέγεις· καὶ πέραναι ὥσπερ ἤρξω.

ΚΕΦ. ΛΣΤ. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἰ ἔροιντο ἡμᾶς· Τί οὖν φατε τοῦτο εἶναι, ὃ ἡμεῖς ἥττω εἶναι τῶν ἡδονῶν ἐλέγομεν; εἵπομεν ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτοὺς ὥδι· Ἀκούετε δὴ· πειρασόμεθα γὰρ ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας φράσαι. ἄλλο τι γάρ, ὧ ἄνθρωποι, φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι ἐν τοῖσδε, οἷον πολλάκις ὑπὸ σίτων καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων κρατούμενοι ἡδέων ὄντων, γιγνώσκοντες ὅτι πονηρὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ πράττειν; Φαῖεν ἂν. Οὐκοῦν ἐροίμεθ' ἂν αὐτοὺς ἐγώ τε καὶ σὺ πάλιν· Πονηρὰ δὲ αὐτὰ πῇ φατε εἶναι; πότερον ὅτι τὴν ἡδονὴν ταύτην ἐν τῷ παραχρῆμα παρέχει καὶ ἡδὺ ἐστίν ἕκαστον αὐτῶν, ἢ ὅτι εἰς τὴν ὕστερον χρόνον νόσους τε ποιεῖ καὶ πενίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά παρασκευάζει; ἢ καὶ ἐῖ τι τούτων εἰς τὸ ὕστερον μὴδὲν παρασκευάζει, χαίρειν δὲ μόνον ποιεῖ, ὅμως δ' ἂν κακὰ ᾔην, ὃ τι μαθόντα χαίρειν ποιεῖ καὶ ὀπρῶν; ἄρ' οἴομεθα ἂν αὐτοὺς, ὧ Πρωταγόρα, ἄλλο τι ἀποκρίνασθαι, ἢ ὅτι οὐ κατὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἡδονῆς τῆς παραχρῆμα ἐργασίαν κακὰ ἐστίν, ἀλλὰ διὰ τὰ ὕστερον γιγνόμενα, νόσους τε καὶ τᾶλλα; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Πρωταγόρας, τοὺς πολλοὺς ἂν ταῦτα ἀποκρίνασθαι. Οὐκοῦν νόσους ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ, καὶ πενίας ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ; ὁμολογοῖεν ἂν, ὡς ἐγῶμαι. Συνέφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν φαίνεται, ὧ ἄνθρωποι, ὑμῖν, ὥς φαμεν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας, δι' οὐδὲν ἄλλο ταῦτα κακὰ ὄντα, ἢ διότι εἰς ἀνίας τε ἀποτελευτᾷ καὶ ἄλλων ἡδονῶν ἀποστερεῖ; ὁμολογοῖεν ἂν; συνεδόκει ἡμῖν ἀμφοῖν. Οὐκοῦν πάλιν αὖ αὐτοὺς τὸ ἐναντίον εἰ ἐροίμεθα· Ὡ ἄνθρωποι, οἱ λέγοντες αὖ ἀγαθὰ ἀνιὰρὰ εἶναι, ἄρα οὐ τὰ τοιάδε λέγετε, οἷον τὰ τε γυμνάσια καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπείας, τὰς διὰ καύσεων τε καὶ τομῶν καὶ φαρμακειῶν καὶ λιμοκτονιῶν γιγνομένας, ὅτι ταῦτα ἀγαθὰ μὲν ἐστίν, ἀνιὰρὰ δέ; φαῖεν ἂν; Συνεδόκει. Πότερον οὖν κατὰ τόδε ἀγαθὰ αὐτὰ καλεῖτε, ὅτι ἐν τῷ παραχρῆμα ὀδύνας τὰς ἐσχάτας παρέχει καὶ ἀλγηδό-

νας, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ὑγίειαι τε ἀπ' αὐτῶν γίγνον-
 ται καὶ εὐεξίαι τῶν σωμάτων καὶ τῶν πόλεων σωτηρίαι καὶ
 ἄλλων ὄρχαί καὶ πλοῦτοι; φαῖεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. Συνεδόκει.
 Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ ἐστὶ δι' ἄλλο τι, ἢ ὅτι εἰς ἡδονὰς ἀποτελεῦτᾱ
 καὶ λυπῶν ἀπαλλαγὰς τε καὶ ἀποτροπὰς; ἢ ἔχετε τι ἄλλο τέ-
 λος λέγειν, εἰς ὃ ἀποβλέψαντες αὐτὰ ἀγαθὰ καλεῖτε, ἀλλ' ἢ
 ἡδονὰς τε καὶ λύπας; οὐκ ἂν φαῖεν, ὡς ἐγῶμαι. Οὐδ' ἐμοὶ δο-
 κεῖ, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς
 ἀγαθὸν ὄν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν; Συνεδόκει. Τοῦτ'
 ἄρα ἡγεῖσθ' εἶναι κακόν, τὴν λύπην, καὶ ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν,
 ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν τότε λέγετε κακὸν εἶναι, ὅταν μει-
 ζόνων ἡδονῶν ἀποστερῇ ἢ ὅσας αὐτὸ ἔχει, ἢ λύπας μείζους
 παρασκευάζῃ τῶν ἐν αὐτῷ ἡδονῶν· ἐπεὶ εἰ κατ' ἄλλο τι αὐτὸ
 τὸ χαίρειν κακὸν καλεῖτε καὶ εἰς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέψαντες,
 ἔχοιτε ἂν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Οὐδ' ἐμοὶ δοκοῦσιν,
 ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Ἄλλο τι οὖν πάλιν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ
 λυπεῖσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος; τότε καλεῖτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι
 ἀγαθόν, ὅταν ἢ μείζους λύπας τῶν ἐν αὐτῷ οὐσῶν ἀπαλλάττῃ
 ἢ μείζους ἡδονὰς τῶν λυπῶν παρασκευάζῃ; ἐπεὶ εἰ πρὸς ἄλλο
 τι τέλος ἀποβλέπετε, ὅταν καλῇτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν
 ἢ πρὸς ὃ ἐγὼ λέγω, ἔχετε ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Ἀληθῆ,
 ἔφη, λέγεις, ὁ Πρωταγόρας. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἰ με
 ἀνέροισθε, ὡ ἄνθρωποι, Τίνος οὖν δήποτε ἔνεκα πολλὰ περὶ
 τούτου λέγεις καὶ πολλαχῇ; Συγγινώσκετέ μοι, φαίην ἂν
 ἔγωγε· πρῶτον μὲν γάρ οὐ ῥᾶδιον ἀποδειξαι τι ἐντί ποτε
 τοῦτο, ὃ ὑμεῖς καλεῖτε τῶν ἡδονῶν ἥττω εἶναι· ἔπειτα ἐν τού-
 τῳ εἰσὶ πᾶσι αἱ ἀποδείξεις. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαι ἔξε-
 στιν, εἴ πῃ ἔχετε ἄλλο τι φάναι εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἢ τὴν ἡδο-
 νήν, ἢ τὸ κακὸν ἄλλο τι ἢ τὴν ἀνίαν ἢ ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἡδέως
 καταβιῶναι τὸν βίον ἄνευ λυπῶν; εἰ δὲ ἀρκεῖ καὶ μὴ ἔχετε
 μηδὲν ἄλλο φάναι εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὃ μὴ εἰς ταῦτα τε-

λευτᾷ, τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούετε. φημί γὰρ ὑμῖν τούτου οὕτως ἔχοντος γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι, ὅταν λέγητε, ὅτι πολ- λάκις γινώσκων τὰ κακὰ ἄνθρωπος, ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως πράττει αὐτά, ἐξὸν μὴ πράττειν, ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἀγόμενος καὶ ἐκπληττόμενος· καὶ αὖθις αὖ λέγετε, ὅτι γινώσκων ὁ ἄν-θρωπος τὰγαθὰ πράττειν οὐκ ἐθέλει διὰ τὰς παραχρῆμα ἡδο-νάς, ὑπὸ τούτων ἡττώμενος.

ΚΕΦ. ΑΖ'. Ὡς δὲ ταῦτα γελοῖά ἐστι, κατάδηλον ἐστίν, ἐὰν μὴ πολλοῖς ὀνόμασι χρώμεθα ἄρα ἡδεῖ τε καὶ ἀνιερῶ καὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἐφάνη ταῦτα, δυοῖν καὶ ὀνό-μασι προσαγορεύωμεν αὐτά, πρῶτον μὲν ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἔπειτα αὖθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιερῶ. θέμενοι δὲ οὕτω λέγωμεν ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ ποιεῖ. ἐὰν οὖν τις ἡμᾶς ἔρηται διὰ τί, ἡττώμενος, φήσομεν. Ὑπὸ τοῦ ; ἐκεῖνος ἐρήσεται ἡμᾶς· ἡμῖν δὲ ὑπὸ μὲν ἡδονῆς οὐκέτι ἔξεστιν εἰπεῖν· ἄλλο γὰρ ὄνομα μετείληφεν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἀγαθόν· ἐκείνῳ δὲ ἀποκρινώμεθα καὶ λέγωμεν, ὅτι ἡττώμενος — Ὑπὸ τίνος ; φήσει. Τοῦ ἀγαθοῦ, φήσομεν νῆ Δία. ἂν οὖν τύχη ὁ ἐρόμενος ἡμᾶς ὑβριστής ὢν, γελάσεται καὶ ἐρεῖ· Ἡ γελοῖον λέγετε πρᾶγμα, εἰ πράττει τις κακὰ, γινώσκων ὅτι κακὰ ἐστίν, οὐ δέον αὐτὸν πράττειν, ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἄρα, φήσει, οὐκ ἀξίων ὄντων νικᾶν ἐν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν τὰ κακὰ, ἢ ἀξίων ; φήσομεν δῆλον ὅτι ἀποκρι-νόμενοι, ὅτι οὐκ ἀξίων ὄντων· οὐ γὰρ ἂν ἐξημέρατταν ἐν φα-μεν ἡττω εἶναι τῶν ἡδονῶν. Κατὰ τί δέ, φήσει ἴσως, ἀνάξιά ἐστι τὰγαθὰ τῶν κακῶν ἢ τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ; ἢ κατ' ἄλλο τι ἢ ὅταν τὰ μὲν μεῖζω, τὰ δὲ σμικρότερα ἢ ; ἢ πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω ἢ ; οὐχ ἔξομεν εἰπεῖν ἄλλο ἢ τοῦτο. Δῆλον ἄρα, φήσει, ὅτι τὸ ἡττᾶσθαι τοῦτο λέγετε, ἀντὶ ἐλαττόνων ἀγαθῶν μεῖζω κακὰ λαμβάνειν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω. μεταλάβωμεν δὲ τὰ

ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδὺ τε καὶ ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τού-
 τοις, καὶ λέγωμεν, ὅτι ἄνθρωπος πράττει, τότε μὲν ἐλέγομεν
 τὰ κακὰ, νῦν δὲ λέγωμεν τὰ ἀνιαρά, γινώσκων ὅτι ἀνιαρὰ ἐ-
 στί, ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι ἀναξίων ὄντων νι-
 κᾶν. καὶ τίς ἄλλη ἀναξία ἡδονῇ πρὸς λύπην ἐστί, ἀλλ' ἢ ὑ-
 περβολὴ ἀλλήλων καὶ ἔλλειψις; ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τε καὶ
 σμικρότερα γινόμενα ἀλλήλων καὶ πλείω καὶ ἐλάττω καὶ
 μᾶλλον καὶ ἥττον. εἰ γάρ τις λέγει ὅτι, Ἄλλὰ πολὺ διαφέρει,
 ὦ Σώκρατες, τὸ παραχρῆμα ἡδὺ τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον καὶ
 ἡδέος καὶ λυπηροῦ, Μῶν ἄλλω τῷ, φαίην ἂν ἔγωγε, ἢ ἡδονῇ
 καὶ λύπῃ; οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτῳ ἄλλω. ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἰστάναι
 ἄνθρωπος, συνθεὶς τὰ ἡδέα καὶ συνθεὶς τὰ λυπηρά, καὶ τὸ ἐγ-
 γὺς καὶ τὸ πόρρω στήσας ἐν τῷ ζυγῷ, εἰπέ, πότερα πλείω ἐστί·
 ἐάν μὲν γὰρ ἡδέα πρὸς ἡδέα ἰστῆς, τὰ μείζω αἰ καὶ πλείω
 ληπτέα· ἐάν δὲ λυπηρά πρὸς λυπηρά, τὰ ἐλάττω καὶ σμικρότε-
 ρα, ἐάν δὲ ἡδέα πρὸς λυπηρά, ἐάν μὲν τὰ ἀνιαρὰ ὑπερβάλλη-
 ται ὑπὸ τῶν ἡδέων, ἐάν τε τὰ ἐγγὺς ὑπὸ τῶν πόρρω, ἐάν τε
 τὰ πόρρω ὑπὸ τῶν ἐγγὺς, ταύτην τὴν προᾶξιν πρακτέον ἐν ἣ ἂν
 ταῦτ' ἐνῇ· ἐάν δὲ τὰ ἡδέα ὑπὸ τῶν ἀνιαρῶν, οὐ πρακτέα· μή πη
 ἄλλη ἔχει, φαίην ἂν, ταῦτα, ὦ ἄνθρωποι; οἷδ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοιεν
 ἄλλως λέγειν. Συνεδόκει καὶ ἐκεῖνῳ. "Ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει,
 τόδε μοι ἀποκρίνασθε, φήσω· φαίνεται ὑμῖν τῇ ὀφει τὰ αὐτὰ με-
 γέθη ἐγγύθεν μὲν μείζω, πόρρωθεν δὲ ἐλάττω ἢ οὐ; Φήσουσι.
 Καὶ τὰ παχέα καὶ τὰ πολλὰ ὡσαύτως; καὶ αἱ φωναὶ αἱ ἴσαι
 ἐγγύθεν μὲν μείζους, πόρρωθεν δὲ σμικρότεραι; Φαῖεν ἂν.
 Εἰ οὖν ἐν τούτῳ ἡμῖν ἦν τὸ εὖ πράττειν, ἐν τῷ τὰ μὲν μεγάλα
 μήκη καὶ πράττειν καὶ λαμβάνειν, τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φεύγειν
 καὶ μὴ πράττειν, τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τοῦ βίου; ἄρα
 ἢ μετρητικὴ τέχνη ἢ ἡ τοῦ φαινομένου δύναμις; ἢ αὕτη μὲν
 ἡμᾶς ἐπλάνη καὶ ἐποίει ἄνω τε καὶ κάτω πολλάκις μεταλαμ-
 βάνειν ταῦτα καὶ μεταμέλειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ἐν ταῖς

αἰρέσει τῶν μεγάλων τε καὶ σμικρῶν, ἡ δὲ μετρητικὴ ἄκυρον μὲν ἂν ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τὸ ἀληθὲς ἡσυχίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν μένουσαν ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον ; ἄρ' ἂν ὁμολογοῖεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ταῦτα ἡμᾶς τὴν μετρητικὴν σώζειν ἂν τέχνην, ἢ ἄλλην ; Τὴν μετρητικὴν, ὡμολόγει. Τί δ', εἰ ἐν τῇ τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αἰρέσει ἡμῖν ἦν ἡ σωτηρία τοῦ βίου, ὅποτε τὸ πλεον ὀρθῶς ἔδει ἐλέσθαι καὶ ὅποτε τὸ ἐλαττον, ἢ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ ἢ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, εἴτ' ἐγγὺς εἴτε πόρρω εἴη, τί ἂν ἔσωζεν ἡμῖν τὸν βίον ; ἄρ' ἂν οὐκ ἐπιστήμη ; καὶ ἄρ' ἂν οὐ μετρητικὴ τις, ἐπειδὴ περ ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας ἐστὶν ἡ τέχνη ; ἐπειδὴ δὲ περιττοῦ καὶ ἀρτίου, ἄρα ἄλλη τις ἢ ἀριθμητικὴ ; ὁμολογοῖεν ἂν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἢ οὐ ; 'Εδόκουν ἂν καὶ τῷ Πρωταγόρᾳ ὁμολογεῖν. Εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲ ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐν ὀρθῇ τῇ αἰρέσει ἐφάνη ἡμῖν ἡ σωτηρία τοῦ βίου οὐσα, τοῦ τε πλείονος καὶ ἐλάττονος καὶ μεζονος καὶ σμικροτέρου καὶ πορρωτέρου καὶ ἐγγυτέρω, ἄρα πρῶτον μὲν οὐ μετρητικὴ φαίνεται, ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας οὐσα καὶ ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας σχέσις ; 'Ἄλλ' ἀνάγκη. 'Επεὶ δὲ μετρητικὴ, ἀνάγκη δὴπου τέχνη καὶ ἐπιστήμη. Συμφήσουσιν. "Ἦτις μὲν τοίνυν τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἐστὶν αὕτη, εἰσαυθις σκεψόμεθα· ὅτι δὲ ἐπιστήμη ἐστί, τοσοῦτον ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀποδείξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ καὶ Πρωταγόραν ἀποδείξαι περὶ ὧν ἤρεσθ' ἡμᾶς. ἤρεσθε δέ, εἰ μέμνησθε, ἡνίκα ἡμεῖς ἀλλήλοις ὡμολογοῦμεν ἐπιστήμης μηδὲν εἶναι κρεῖττον, ἀλλὰ τοῦτο αἰεὶ κρατεῖν, ὅπου ἂν ἐνῇ, καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· ὑμεῖς δὲ δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλάκις κρατεῖν καὶ τοῦ εἰδότος ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δὲ ὑμῖν οὐχ ὡμολογοῦμεν, μετὰ τοῦτο ἤρεσθε ἡμᾶς· Ὡ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἡττᾶσθαι, ἀλλὰ τίποι' ἐστ' καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατε εἶναι ; εἶπετε ἡμῖν. εἰ μὲν οὖν τότε εὐ-

θὺς ὑμῖν εἵπομεν ὅτι ἀμαθία, κατεγελάτε ἂν ἡμῶν· νῦν δὲ ἂν ἡμῶν καταγελάτε, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καταγελάσσεσθε· καὶ γὰρ ὑμεῖς ὡμολογήκατε ἐπιστήμης ἐνδεία ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν τῶν ἡδονῶν αἵρεσιν καὶ λυπῶν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας — ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ—καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ὡμολογήκατε ὅτι μετρητικῆς· ἡ δὲ ἐξαμαρτανομένη πρᾶξις ἄνευ ἐπιστήμης ἵστε που καὶ αὐτοὶ ὅτι ἀμαθία πράττεται. ὥστε τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἡδονῆς ἥττω εἶναι, ἀμαθία ἢ μεγίστη· ἥς Πρωταγόρας ὁδε φησὶν ἱατρὸς εἶναι καὶ Πρόδικος καὶ Ἰππίας· ὑμεῖς δὲ διὰ τὸ οἶεσθαι ἄλλο τι ἢ ἀμαθίαν εἶναι οὔτε αὐτοὶ οὔτε τοὺς ὑμετέρους παῖδας παρὰ τοὺς τούτων διδασκάλους τούσδε τοὺς σοφιστὰς πέμπετε, ὥς οὐ διδασκτοῦ ὄντος, ἀλλὰ κηδόμενοι τοῦ ἀργυρίου καὶ οὐ διδόντες τούτοις κακῶς πράττετε καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

ΚΕΦ. ΛΗ'. Ταῦτα μὲ τοῖς πολλοῖς ἀποκεκριμένοι ἂν ἡμεν· ὑμᾶς δὲ δὴ μετὰ Πρωταγόρου ἐρωτῶ, ὦ Ἰππία τε καὶ Πρόδικε — κοινὸς γὰρ δὴ ἔστω ὑμῖν ὁ λόγος —, πότερον δοκῶ ὑμῖν ἀληθῆ λέγειν ἢ ψευδεσθαι. Ὑπερφυῶς ἐδόκει ἅπασιν ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Ὁμολογεῖτε ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀνιαρὸν κακόν ; τὴν δὲ Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι· εἴτε γὰρ ἡδὺ εἴτε τερπνὸν λέγεις εἴτε χαρτόν, ἥτε ὁπόθεν καὶ ὅπως χαίρεις τὰ τοιαῦτα ὀνομάζων, ὦ βέλτιστε Πρόδικε, τοῦτό μοι πρὸς ὃ βούλομαι ἀπόκριναι. Γελάσας οὖν ὁ Πρόδικος συνωμολόγησε, καὶ οἱ ἄλλοι. Τί δὲ δὴ, ὦ ἄνδρες, ἔφην ἐγώ, τὸ τοιόνδε ; αἰ ἐπὶ τούτου πράξεις ἅπασαι, ἐπὶ τοῦ ἀλύπως ζῆν καὶ ἡδέως, ἄρ' οὐ καλαὶ καὶ ὠφέλιμοι ; καὶ τὸ καλὸν ἔργον ἀγαθὸν τε καὶ ὠφέλιμον ; Συνεδόκει. Εἰ ἄρα, ἔφην ἐγώ, τὸ ἡδὺ ἀγαθὸν ἐστίν, οὐδεὶς οὔτε εἰδὼς οὔτε οἰόμενος ἄλλα βελτίῳ εἶναι, ἢ ἂ ποιεῖ, καὶ δυνατὰ, ἔπειτα ποιεῖ ταῦτα, ἐξὸν τὰ βελτίῳ

οὐδὲ τὸ ἥττω εἶναι αὐτοῦ ἄλλο τι τοῦτ' ἐστὶν ἢ ἀμαθία, οὐδὲ κρείττω αὐτοῦ ἄλλο τι ἢ σοφία. Συνεδόκει πᾶσιν. Τί δὲ δὴ ; ἀμαθίαν ἄρα τὸ τοιόνδε λέγετε, τὸ ψευδῆ ἔχειν δόξαν καὶ ἐψεύσθαι περὶ τῶν πραγμάτων τῶν πολλοῦ ἀξίων ; Καὶ τοῦτο πᾶσι συνεδόκει. Ἄλλο τι οὖν, ἔφην ἐγώ, ἐπὶ γε τὰ κακὰ οὐδεὶς ἐκὼν ἔρχεται οὐδὲ ἐπὶ ᾧ οἴεται κακὰ εἶναι, οὐδ' ἐστὶ τοῦτο, ὥς ἔοικεν, ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἐπὶ ᾧ οἴεται κακὰ εἶναι ἐθέλειν ἰέναι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν ὅταν τε ἀναγκασθῇ δυοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἰρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μεῖζον αἰρήσεται ἐξόν τὸ ἔλαττον ; Ἄπαντα ταῦτα συνεδόκει πᾶσιν ἡμῖν. Τί οὖν ; ἔφην ἐγώ, καλεῖτε τι δέος καὶ φόβον ; καὶ ἄρα ὑπὲρ ἐγώ ; πρὸς σέ λέγω, ὦ Πρόδικε· προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖτε. Ἐδόκει Πρωταγόρᾳ μὲν καὶ Ἰππία δέος τε καὶ φόβος εἶναι τοῦτο, Προδικῷ δὲ δέος, φόβος δ' οὐ. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφην ἐγώ, ὦ Πρόδικε, διαφέρει· ἀλλὰ τόδε· εἰ ἀληθὴ τὰ ἐμπροσθέν ἐστίν, ἄρ' αὖ τις ἀνθρώπων ἐθελήσει ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἃ δέδοικεν, ἐξόν ἐπὶ ᾧ μή ; ἢ ἀδύνατον ἐκ τῶν ὡμολογημένων ; ἃ γὰρ δέδοικεν, ὡμολόγηται ἡγεῖσθαι κακὰ εἶναι· ἃ ἡγεῖται κακὰ, οὐδένα οὔτε ἰέναι ἐπὶ ταῦτα οὔτε λαμβάνειν ἐκόντα. Ἐδόκει καὶ ταῦτα πᾶσιν.

ΚΕΦ. ΛΘ'. Οὕτω δὲ τούτων ὑποκειμένων, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρόδικε· τε καὶ Ἰππία, ἀπολογείσθω ἡμῖν Πρωταγόρας ὅδε, ἃ τὸ πρῶτον ἀπεκρίνατο, πῶς ὀρθῶς ἔχει, μὴ ἃ τὸ πρῶτον παντάπασιν· τότε μὲν γὰρ δὴ πάντε ὄντων μορίων τῆς ἀρετῆς οὐδὲν ἔφη εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ἰδίαν δὲ αὐτοῦ ἕκαστον ἔχειν δύναμιν· ἀλλ' οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἃ τὸ ὕστερον εἶπε· τὸ γὰρ ὕστερον ἔφη τὰ μὲν τέταρτα ἐπεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις εἶναι, τὸ δὲ ἐν πᾶντι πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων, τὴν ἀνδρείαν, γνώσεσθαι δὲ μ' ἔφη τεκμηρίῳ τῷδε· εὐρήσεις γάρ, ὦ Σώκρατες, ἀνθρώπους ἀνοσιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀδικοτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτά-

τους δέ· ὃ γινώσκει ὅτι πολὺ διαφέρει ἡ ἀνδρεία τῶν ἄλλων
 μορίων τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐγὼ εὐθὺς τότε πάνυ ἐθαύμασα τὴν
 ἀπόκρισιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπειδὴ ταῦτα μεθ' ὁμῶν διεξῆλθον·
 ἡρώμην δ' οὖν τοῦτον, εἰ τοὺς ἀνδρείους λέγοι θαρραλέους· ὁ δὲ
 Καὶ ἴτας γ', ἔφη. Μέννησαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, ταῦτα
 ἀποκρινόμενος ; Ὁμολόγει. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, εἰπέ ἡμῖν, ἐπὶ
 τί λέγεις ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους ; ἦ ἔφ' ἅπερ οἱ δειλοὶ ; Οὐκ
 ἔφη. Οὐκοῦν ἔφ' ἕτερα ; Ναί, ἦ δ' ὅς. Πότερον οἱ μὲν δειλοὶ
 ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἐπὶ τὰ δεινὰ ; Λέγε-
 ται δὴ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῆ, ἔφην
 ἐγώ, λέγεις· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τί φῆς ἴτας εἶναι
 τοὺς ἀνδρείους ; Ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινὰ, ἡγουμένους δεινὰ εἶναι, ἦ ἐπὶ
 τὰ μῆ ; Ἀλλὰ τοῦτό γ' ἔφη, ἐν οἷς σὺ ἔλεγες τοῖς λόγοις ἀπε-
 δείχθη ἄρτι ὅτι ἀδύνατον. Καὶ τοῦτο, ἔφην, ἐγώ, ἀληθὲς λέ-
 γεις· ὥστε εἰ τοῦτο ὁρθῶς ἀπεδείχθη, ἐπὶ μὲν αὖ δεινὰ ἡγεῖται
 εἶναι οὐδεὶς ἔρχεται, ἐπειδὴ τὸ ἥττω εἶναι ἑαυτοῦ ἡνρέθη ἀμα-
 θία οὕσα. Ὁμολόγει. Ἀλλὰ μὴν ἐπὶ αὖ γε θαρροῦσι πάντες
 αὖ ἔρχονται, καὶ δειλοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ ταύτῃ γε ἐπὶ τὰ αὐ-
 τὰ ἔρχονται οἱ δειλοὶ τε καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, ὦ
 Σώκρατες, πᾶν γε τὸ ὑναντίον ἐστὶν ἐπὶ αὖ οἷς τε δειλοὶ ἔρχονται
 καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι,
 οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν. Πότερον, ἔφην ἐγώ, καλὸν ὃν ἰέναι ἢ αἰ-
 σχρὸν ; Καλόν, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ καλόν, καὶ ἀγαθὸν ὡμο-
 λογήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· τὰς γὰρ καλὰς πράξεις ἀπά-
 σας ἀγαθὰς ὡμολογήσαμεν. Ἀληθῆ λέγεις, καὶ αἰεὶ ἔμοιγε δο-
 κεῖ οὕτως. Ὁρθῶς γε, ἔφην ἐγώ· ἀλλὰ ποτέρους φῆς εἰς τὸν
 πόλεμον οὐκ ἐθέλουν ἰέναι, καλὸν ὃν καὶ ἀγαθόν ; Τοὺς δειλοὺς,
 ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, εἴπερ καλὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ ἡδύ ;
 Ὁμολόγηται γοῦν, ἔφη. Ἄρ' οὖν γινώσκοντες οἱ δειλοὶ οὐκ
 ἐθέλουσιν ἰέναι ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδιον ; Ἀλλὰ
 καὶ τοῦτο ἐὰν ὁμολογῶμεν, ἔφη, διαφθεροῦμεν τὰς ἔμπροσθεν

ὁμολογίας. Τί δ' ὁ ἀνδρεῖος ; οὐκ ἐπὶ τὸ κάλλιόν τε καὶ ἄμεινον καὶ ἥδιον ἔρχεται ; Ἀνάγκη, ἔφη, ὁμολογεῖν. Οὐκοῦν ὅλως οἱ ἀνδρεῖοι οὐκ αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται, ὅταν φοβῶνται, οὐδὲ αἰσchrά θάρρη θαρροῦσιν ; Ἀληθῆ, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ αἰσchrά, ἄρ' οὐ καλὰ ; ὁμολόγει. Εἰ δὲ καλὰ, καὶ ἀγαθὰ ; Ναί. Οὐκοῦν καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι τούναντιον αἰσχροὺς τε φόβους φοβοῦνται καὶ αἰσchrά θάρρη θαρροῦσιν ; ὁμολόγει. Θαρροῦσι δὲ τὰ αἰσchrά καὶ κακὰ δι' ἄλλο τι ἢ δι' ἄνοιαν καὶ ἀμαθίαν ; Οὕτως ἔχει, ἔφη. Τί οὖν ; τοῦτο, δι' ὃ δειλοὶ εἰσιν οἱ δειλοὶ, δειλίαν ἢ ἀνδρείαν καλεῖς ; Δειλίαν ἔγωγ' ἔφη. Δειλοὶ δὲ οὐ διὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀμαθίαν ἐφάνησαν ὄντες ; Πάνυ γ', ἔφη, Διὰ ταύτην ἄρα τὴν ἀμαθίαν δειλοὶ εἰσιν ; ὁμολόγει. Δι' ὃ δὲ δειλοὶ εἰσι, δειλία ὁμολογεῖται παρὰ σοῦ ; Συνέφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀμαθία δειλία ἂν εἴη ; Ἐπένευσεν. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ἐναντίον ἀνδρεῖα δειλία. Ἐφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν σοφία ἐναντία τῇ τούτων ἀμαθίᾳ ἐστίν ; Καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἐπένευσεν. Ἡ δὲ τούτων ἀμαθία δειλία ; Πάνυ μόγις ἐνταῦθα ἐπένευσεν Ἡ σοφία ἄρα τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀνδρεία ἐστίν, ἐναντία οὐσα τῇ τούτων ἀμαθίᾳ ; οὐκέτι ἐνταῦθα οὐτ' ἐπινεῦσαι ἠθέλησεν ἐσίγα τε· καὶ ἐγὼ εἶπον. Τί δῆ, ὦ Πρωταγόρα, οὔτε σὺ φῆς ἂ ἐρωτῶ οὔτε ἀπόφης ; Αὐτός, ἔφη, πέραννον. Ἐν δ', ἔφην ἐγώ, μόνον ἐρόμενος ἔτι σέ, εἴ σοι ὥσπερ τὸ πρῶτον ἔτι δοκοῦσιν εἶναι τινες ἀνθρωποὶ ἀμαθέστατοι μὲν, ἀνδρεϊότατοι δέ. Φιλονικεῖν μοι, ἔφη. δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον· χαριοῦμαι οὖν σοι, καὶ λέγω ὅτι ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι.

ΚΕΦ. Μ'. Οὔτοι, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλου ἕνεκα ἐρωτῶ πάντα ταῦτα ἢ σκέψασθαι βουλόμενος, πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἢ ἀρετή. οἶδα γὰρ ὅτι τούτου

φανεροῦ γεγονότος μάλιστα ἂν κατάδηλον γένοιτο ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐγὼ τε καὶ σὺ μακρὸν λόγον ἐκάτερος ἐπετείναμεν, ἐγὼ μὲν λέγων ὡς οὐ διδασκτὸν ἀρετὴν, σὺ ὡς διδασκτὸν, καὶ μοι δοκεῖ ἡμῶν ἡ ἄρτι ἐξοδος τῶν λόγων ὥσπερ ἄνθρωπος κατηγορεῖν τε καὶ καταγελᾶν, καὶ εἰ φωνὴν λάβοι, εἰπεῖν ἂν ὅτι "Αὐτοπαί γ' ἐστέ, ὦ Σώκρατες τε καὶ Πρωταγόρα· σὺ μὲν λέγων ὅτι οὐ διδασκτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῷ τάναντία σπεύδεις, ἐπιχειρῶν ἀποδειξαι ὡς πάντα χρήματά ἐστιν ἐπιστήμη, καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀδράνεια, ὧ τρόπῳ μάλιστα ἂν διδασκτὸν φανείη ἡ ἀρετὴ. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἂν ἢ ἐπιστήμη ἡ ἀρετὴ, ὥσπερ Πρωταγόρας ἐπεχείρει λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδασκτὸν, νῦν δὲ εἰ φανήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ Σώκρατες, θαυμάσιον ἔσται μὴ διδασκτὸν εἶναι. Πρωταγόρας δ' αὖ διδασκτὸν τότε ὑποθέμενος νῦν τούναντίον ἔοικε σπεύδοντι, ὀλίγου πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· καὶ οὕτως ἂν ἥκιστα εἴη διδασκτὸν. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, πάντα ταῦτα καθορῶν ἄνω κάτω ταραττόμενα δεινῶς, πᾶσαν προθυμίαν ἔχω καταφανῇ αὐτὰ γενέσθαι, καὶ βουλομένην ἂν ταῦτα διεξελεθόντας ἡμᾶς ἐξελεθεῖν καὶ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὅτι ἐστί, καὶ πάλιν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε διδασκτὸν εἴτε μὴ διδασκτὸν, μὴ πολὺ λάκεις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν τῇ σκέψει σφῆλῃ ἐξάπατήσας, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διανομῇ ἡμέλησεν ἡμῶν, ὡς φῆς σὺ. ἤρεσεν οὖν μοι καὶ ἐν τῷ μύθῳ ὁ Προμηθεὺς κάλλιον τοῦ Ἐπιμηθέως· ὧ χρώμενος ἐγὼ καὶ προμηθεύμενος ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἐμαυτοῦ παντὸς πάντα ταῦτα πραγματεύομαι, καὶ εἰ σὺ ἐθέλεις, ὑπὲρ καὶ κατ' ἀρχάς, ἔλεγον, μετὰ σοῦ ἂν ἡδιστα ταῦτα συνδιασκοποιήν. Καὶ ὁ Πρωταγόρας, Ἐγὼ, μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπαινῶ σου τὴν προθυμίαν καὶ τὴν διέξοδον τῶν λόγων, καὶ γὰρ οὔτε τᾶλλα οἶμαι κακὸς εἶναι ἄνθρωπος, φθονερός τε ἥκιστ' ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ περὶ σοῦ πρὸς

πολλοὺς δὴ εἶρηκα, ὅτι ὦν ἐντυγχάνω πολὺ μάλιστα ἄ-
 γαμαι σέ, τῶν μὲν τηλικούντων καὶ πάνυ· καὶ λέγω γε ὅτι
 οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τῶν ἐλλογίμων γένοιτο ἀνδρῶν ἐπὶ σο-
 φία· καὶ περὶ τούτων δὲ εἰσαϋθις, ὅταν βούλῃ, διέξιμεν·
 νῦν δ' ὥρα ἤδη καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπεσθαι. Ἄλλ', ἦν δ' ἐγώ,
 οὕτω χρή ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ· καὶ γὰρ ἐμοὶ οἵπερ ἔφην ἰέναι
 πάλαι ὥρα, ἀλλὰ Καλλία τῷ καλῷ χαριζόμενος παρέμεινα.

Ταῦτ' εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες ἀπῆμεν.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β'

Βαθέος ὄρθρου: βλ. Πλ. **Κρίτων** (43α, Κεφ. Α'). — **Ἱπποκράτης:** πλούσιος, νέος, πού ἐπιθυμοῦσε νά ἀποκτήσει ἀνώτερη μόρφωση δέν ἔχουμε ἀπό ἄλλου πληροφορίες γιά τόν Ἱπποκράτη, ὅπως καί γιά τόν Φάσωνα. — **τήν θύραν...** ἔκρουε: τά πλουσιόσπιτα, ὅπως τό σπίτι τοῦ Καλλία, εἶχαν θυροφρούς, δοῦλους, συνήθως καί σκυλί, γιά νά φρουρεῖ τήν ἐξώπορτα. Ἀλλά τό σπίτι τοῦ Σωκράτη ἦταν φτωχικότατο δέν εἶχε οὔτε ρόπτρο (χτυπητήρι), γι' αὐτό ὁ Ἱππ. χτυπᾷ τήν πόρτα μέ τό ραβδί του. — **νεώτερον** (εὐφημισμός) = κακή εἰδηση. — **εὖ ἂν λέγοις** (ἐνν. εἰ ἀγαθὰ ἀγγέλλοις) = καλῶς, ὥραϊα! — **ἦν, παρατατικός τοῦ ἡμί** (= λέγω), εὐχρηστο στίς παρενθετικές ἐκφράσεις **ἦν δ' ἐγώ** (= εἶπα ἐγώ), **ἦ δ' ὅς** (εἶπε αὐτός) — **πρώην** = προχθές. — **ἐσπέρας γε** = ναί, χθές βράδυ. Δέ λέει **χθές ἐσπέρας**, γιατί οἱ Ἀθηναῖοι λογαρίαζαν τήν ἡμέρα ἀπό τή δύση τοῦ ἡλίου ὥς τή δύση τῆς ἐπόμενης ἡμέρας. — **ἐπιψηλαφήσας:** ἐπειδὴ ἦταν σκοτάδι, ψάχνει ψηλαφώντας ὁ Σωκράτης δέν ἀναβε τά χαράματα λυχναρί, δείγμα καί αὐτό τῆς φτώχειας του. — **σκίμπους** = ξυλοκρέβατο, χαμηλό καί φτηνό κρεβάτι, πάνω στό ὁποῖο ἀναπαύοταν ὁ Σωκράτης. **δῆτα** = ναι. — **Οἰνότη:** δύο δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εἶχαν τό ὄνομα αὐτό, ὁ ἓνας κοντά στό Μαραθώνα, ὁ ἄλλος κοντά στίς Ἐλευθερές (σημερινό Μάξι), πάνω στόν Κίθαιρωνα ἐδῶ πρόκειται γιά τό δεύτερο, γιατί ἀπό καί οἱ δοῦλοι εὐκόλως κατέφευγαν στή Βοιωτία. — **καί δῆτα** = καί λοιπόν — **ὑπό τινος ἄλλου** = ἀπό κάποια ἄλλη αἰτία. — **καί ἔτι** = καί πάλι, δηλ. ἔν καί ἡ ὥρα ἦταν περασμένη. — **Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης,** ἀπό τόν ὁποῖο πῆρε καί τήν ἐπιγραφή του ὁ διάλογος, γεννήθηκε γύρω στά 480 π.Χ. Αὐτός ὀνόμασε πρῶτος τόν ἑαυτό του σοφιστή (Πρωταγ. 349α, Κεφ. 33) καί ἐπισκεπτόταν τίς ἐλληνικές πολιτεῖες διδάσκοντας τοῖς πλουσιότερους νέους μέ μεγάλα δίδακτρα ταυτόχρονα συναναστρεφόμεναι προσωπικότητες πού εἶχαν μεγάλη θέση στήν κοινωνία. Τό 432 π.Χ., καθώς βρισκόταν στήν Ἀθήνα καί ἔμενε στό σπίτι τοῦ πλούσιου Καλλία.

συνομίλησε μέ τό Σωκράτη. Πρός τά τέλη τῆς ζωῆς του τόν κατήγγειλαν ὡς ἀσεβή, γιατί στό σύγγραμμά του «Περὶ θεῶν» διατύπωνε ἀμφιβολίες γιά τήν ὑπαρξή τους· τότε προσπάθησε νά σωθεῖ φεύγοντας· ἀλλά στό ταξίδι γιά τή Σικελία τό πλοῖο ναυάγησε καί ὁ Πρωταγόρας πνίγηκε, σέ ἡλικία περίπου 70 χρονῶν, ἀφοῦ δίδαξε συνέχεια 40 χρόνια.

Ἐκτός ἀπό τό σύγγραμμά του «Περὶ θεῶν» ἔγραψε πολλά ἄλλα πού μόνο τούς τίτλους των ξέρουμε, στά ὁποῖα ἐξέτασε θέματα ὀντολογικά, ἠθικά, γραμματικά κτλ. Παραδεχόταν τό ἀξίωμα τοῦ Ἑρακλείτου «πάντα ῥεῖ» καί δική του εἶναι ἡ περίφημη φράση «πάντων χρημάτων μέτρον ὁ ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστι». Σύμφωνα μέ αὐτά δέ δεχόταν ὅτι ὑπάρχει ἀντικειμενική ἀλήθεια, ἀλλά μόνο ὑποκειμενική. Δηλαδή γιά τό ἴδιο ἀντικείμενο μποροῦν νά ὑπάρχουν δύο ἐντελῶς ἀντίθετες γνώμες, πού νά εἶναι καί οἱ δύο ἐξίσου ἀληθινές· καί σοφός εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού μπορεῖ μέ τό λόγο του νά κάνει τούς ἄλλους νά ἀλλάξουν γνώμη σχετικά μέ ὅσα καί φαίνονται καί εἶναι κακά, ὥστε νά πιστεῦσουν ὅτι αὐτά εἶναι καλά, ὅπως καί τό ἀντίστροφο. — **πόρρω τῶν νυκτῶν** (γεν. διακρ.) **εἶναι** = ὅτι ἡ νύχτα εἶχε πολύ προχωρήσει. — **ἐπειδὴ τάχιστα** = ἀμέσως μόλις. — **ὁ ὕπνος ἐκ τοῦ κόπου** = ὁ ὕπνος ὕστερα ἀπὸ τέτοιο κόπο. — **ἀνίημι** = ἀφήνω. — **ἀνδρεία** = προθυμία, ζῆλος. — **πτοίησις** (= πτόησις) = σφοδρὴ ἐπιθυμία, λαχτάρα. — **μῶν**; = **μὴ οὖν**; = **μήπως**; — **εἰ γὰρ ἐν τούτῳ εἶη** = μακάρι στ' ἀλήθεια αὐτὴ νά ἦταν ἡ δυσκολία, ἀπ' αὐτό μόνο νά εἶχε ἐξαχρηθεῖ. — **ἐπιλείπω** = ἀφήνω. — **αὐτὰ ταῦτα** = γι' αὐτό τό λόγο ἀκριβῶς. — **νεώτερος** = κάπως νέος. — **ἦ (εἰμί)** = ἤμουν. — **τὸ πρότερον** = τὴν προηγούμενη φορά. Πιθανῶς τὸ 444 π.Χ. — **γὰρ** = βέβαια. — **καταλαμβάνω** = βρίσκω. — **καταλύει** = φιλοξενεῖται. — **Καλλίας ὁ Ἱππονίκου**: καταγόταν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν **Κηρύκων**, ἀπὸ τὴν ὁποία ὀρίζονταν οἱ Κήρυκες καί οἱ Δαδοῦχοι στὰ Ἑλευσίνια Μυστήρια. Ὁ πατέρας του Ἱππόνικος, ἀφοῦ νίκησε τὸ 426 π.Χ. τοὺς Βοιωτοὺς κοντὰ στὴν Τανάγρα ἔπασε δύο χρόνια μετὰ στὴ μάχη τοῦ Δηλίου, ἀφήνοντας στὸν Καλλία μεγάλη περιουσία (200 τάλαντα)· τὴν περιουσία αὐτὴ, γιὰ νά ικανοποιήσει τὴν ἀξεδίωκτη φιλομάθεια καί τὴν ὑπερβολικὴ ματαιοδοξία του, κατασπατάλησε ὁ Καλλίας. Τὸ 390 π.Χ. τὸν βρίσκουμε στρατηγὸ στὸν Κορινθιακὸ

πόλεμοι καὶ τὸ 372 π.Χ. πρεσβευτὴ στὴ Σπάρτη. Ἡ μητέρα του, ἀφοῦ χώρισε ἀπὸ τὸν Ἰπποκράτη παντρεύτηκε τὸν Περικλῆ. — θάρρει = μεῖνε ἡσυχος.

— Ἀξιολογῆστε τὸν δραματικὸ τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Πλάτων παρουσιάζει τὴ λαχτάρα τοῦ Ἰπποκράτη γιὰ ἀνώτερη μόρφωση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Γ'

Ἀποπειρώμενος = θέλοντας νὰ δοκιμάσω. — **ῥώμη** = ἀποφασιστικότηθα. — **τελῶ** = πληρώνω. — **διασκοπῶ** = βολιδосκοпῶ. — **μισθόν**, κατηγορούμενο. — **ὥσπερ ἂν εἶ** = ὅπως λόγου χάρις ἂν. — **ἐπινοῶ** = σκέφτομαι. — **Ἰπποκράτη τὸν Κῶν**: καταγόταν ἀπὸ τὴν περίφημη (ιατρικὴ) οἰκογένεια τῶν **Ἀσκληπιαδῶν** καὶ γεννήθηκε γύρω στὰ 460 π.Χ. Ὁ πατέρας του καὶ ὁ Συλημβριανὸς Ἡρόδικος τοῦ διδάζαν τὴν ἱατρικὴ καὶ ἔγινε ὁ ἰδρυτὴς (**πατὴρ**) τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς· συνέγραψε πολλὰ ἱατρικὰ συγγράμματα. — **Πολύκλειτος**: γεννημένος στὴ Σικυώνα ἔγινε πολίτης τοῦ Ἀργεῶς, γι' αὐτὸ ἐδῶ ὀνομάζεται Ἀργεῖος. Ἦταν σύγχρονος τοῦ Περικλῆ καὶ ἔγινε ὁ ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἀργεῶς. Αὐτὸς πρῶτος ρύθμισε μὲ σταθεροὺς κανόνες τίς ἀνάλογιες τοῦ ἀνθρώπινου σώματος· προτιμοῦσε νὰ κάνει ἀγάλματα νεαρῶν ἀθλητῶν, ὅπως τὸ «Δορυφόρος», τὸν «Ἀποξυόμενος» κτλ. — **Φειδιάν**: Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα γύρω στὰ 488 π.Χ. καὶ πέθανε στὰ 432 π.Χ. Ἐπῆρξε ὁ πρὶν περίφημος γλύπτης τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ σ' αὐτὸν εἶχε ἀναθέσει ὁ Περικλῆς τὴν ἐποπτεία τῶν ἔργων τὴν ἐποχὴ τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολιν τῆς Ἀθήνας.

Ἐξινοῦμαι = εἶμαι ἀριστὸς, φτάνω. — **οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας** = δείχνοντας τόσο μεγάλο ἐνδιαφέρον. — **ἄλλο**, δηλ. ἐκτός ἀπὸ τὸ κύριο ὄνομά τους. — **δή τοι** = ὅπως ξέρουμε. — **ὕεφαινειν** = γλυκοχάραι. — **εἰ... εἴοικε** (= ἂν αὐτὸ μοιάζει μὲ τὰ προηγούμενα) ἂν ἡ ἀπάντησή μου πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τίς προηγούμενες. — **παρέχων σεαυτὸν** = παρουσιάζόμενος. — **γραμματιστής** = ὁ δάσκαλος τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς. — **ἐπὶ τέχνῃ** = γιὰ νὰ τὴν ἀσκήσεις ὡς ἐπάγγελμα. — **παιδεία** = μόρφωση. — **δημιουργός** = τεχνίτης, ἐπαγγελματίας. — **ἐλεύθερος** = ὁ τεχνίτης ποῦ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ εἶναι στὴ διάθεση τοῦ κοινοῦ, ὁ ἐρασιτέχνης.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ'

Θεραπεύω = 1) περιποιούμαι· 2) μορφώνω (τό ἀπαρέμφατο σημαίνει σκοπό). — **ὅ,τι δέ ποτε...** οἶσθα = εἰ οἶσθα, ὅ,τι... **θαυμάζοιμ' ἄν.** — **παραδίδως** = σκοπεύεις νά παραδώσεις. — **σοφιστής** = κάτοχος σοφίας, γνώσεων (σοφά = γνώσεις, εἰδέναι, ἴστωρ). — **τῶν τί σοφῶν** = τῶν γνώσεων πού ἀναφέρονται σέ τί (τί ἀφοροῦν οἱ γνώσεις πού γνωρίζουν οἱ ζωγράφοι;). — **ἀπεργασία** = ἐκτέλεση, φιλοτέχνηση. — **ἐκεῖνο**: ἀναφέρεται στά ἐπόμενα. — **ἐπιστάτης** = εἰδικός, κάτοχος. — **δεινόν**, κατηγορούμενο στό **τινά**, πού ἐννοεῖται. **ἦ γάρ** = δέν εἶναι ἔτσι; — **οὐκέτι ἔχω** = δέν μπορῶ πιά.

— *Πῶς θέτει ὁ Σωκράτης τό ζήτημα γιά τήν ἀξία τῆς σοφιστικῆς;*

— *Ποιά σφάλματα διαπιστώνετε στούς δύο ὁρισμούς πού δίνει ὁ Ἰπποκράτης σχετικά μέ τήν ιδιότητα καί τό ἔργο τοῦ σοφιστῆ;*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε'

Οἶόν τινα: τονίζει τόν κίνδυνον. — **ὑποτίθημι** = ὑποθηκεύω, βάζω σέ κίνδυνον. — **ἐπιτρέπω** = ἐμπιστεύομαι. — **χρηστόν** = γερό, δυνατό. — **πονηρόν** = ἄρρωστο, ἀσθενικό. — **περισκοπῶ** = ἐξετάζω προσεχτικά. — **εἰς συμβουλήν παρακαλῶ** = προσκαλῶ γιά νά μέ συμβουλευσουν. — **περί πλείονος ἡγοῦμαι** = θεωρῶ (κάποιον) ἀνώτερο, τόν τιμῶ περισσότερο. — **ἐν ᾧ πάντα ἐστί...** πράττειν = ἀπό τό ὅποιο ἐξακρᾶται ὅλη σου ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία. — **ἐπικοινωνοῦμαι** = ζητῶ τή συμβουλή, συνώνυμο μέ τό παρακάτω **συμβουλήν ποιοῦμαι**. — **διεγνωκῶς** = ἀποφασισμένος. — **συνεστέον** = δεῖ συνεῖναι: οἱ ἀττικοί συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν τό συνεῖναι, συγγίγνεσθαι καί ὁμιλεῖν γιά νά ἐκφράσουν τή σχέση τοῦ μαθητῆ μέ τό δάσκαλο. — **ἔοικεν**, ἐννοεῖται: **ἀγνοεῖν με**. — **ἐμπορος** = μεγαλέμπορος. — **κάπηλος** = μικρέμπορος. — **ἀγώγιμα** = φορτία, ἐμπορεύματα. — **ὦν...ἀγωγίμων...** ὅ,τι = ὅ,τι τῶν ἀγωγίμων ἃ ἄγουςι. — **χρηστός** = χρήσιμος, ὠφέλιμος. — **καί τούτων**: γεν. διακριτική στό τινέας.

Κυβεύω περί τοῖς φιλάτοις = βάζω σέ κίνδυνο τά πολυτιμότερα (τήν ψυχή καί τήν καλή της κατάσταση). — **κινδυνεύης**: ἐρμηνεία καί ἐπεξήγηση τοῦ **κυβεύης**. — **σιτία** = τρόφιμα. — **ἀποφέρω** = μετα-

φέρω. — ἐν ἄλλοις ἀγγείοις, δηλ. ὅχι ἐν τῷ σώματι. — ἐπαίων = ὁ εἰδικός. — τιμὴ = ἀμοιβή, δίδακτρα. — ἡμῶν, β' ὅρος συγκρίσεως. — νέοι = πολλοὶ νέοι. — τοσοῦτον πρᾶγμα = τόσο σοβαρὸ ζήτημα. — διαιροῦμαι = λύνω τὸ ζήτημα, παίρνω ἀπόφαση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΣΤ'

Δόξαν (ἡμῖν ταῦτα), αἰτία. ἀπόλυτη, ἀντί **δόξαντα ταῦτα**. — **πρόθυρον** = στεγασμένος χώρος μπροστά ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα πού εἶχε καὶ πεζούλι (βλ. εἰκόνα ἀρ. 1). — **λόγος** = ζήτημα. — **οὕτως** (= μόνον τότε) : ἀνακεφαλαιώνει τὸ περιεχόμενο τῆς μετοχῆς. — **κατακούω** = ἀκούω μὲ προσοχή, καλά. — **κινδυνεύω** (μὲ ἀπαρέμφατο) = δίνω τὴν ἐντύπωση, φαίνομαι. — **γοῦν** = τουλάχιστον, τέλος πάντων. — **ἔα** (ἐπιφώνημα πού ἐκφράζει ἐκπλήξη καὶ ἀγανάκτηση) = οὐφ ! νὰ τα μαε ! — **σοφισταὶ τινες** : ἡ ἀντωνυμία **τινές** ἐκφράζει ἐδῶ περιφρόνηση. — **οὐ σχολή αὐτῷ** = δὲν ἔχει καιρὸ ὁ κύριός μου. Ὁ εὐνοῦχος εἶχε παρατηρήσει πόσο οἱ σοφιστὲς ἐκμεταλλεύονταν τὴν ἀνοιχτοχεριά τοῦ Καλλία· γι' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ τοὺς διώξει, φροντίζοντας γιὰ τὴν παρουσία τοῦ ἀφεντικοῦ του. Μὲ τὴν ἀντωνυμία **αὐτὸς** οἱ δούλοι ἐνόησαν τὸν κύριό τους καὶ οἱ μαθητὲς τὸ δάσκαλο (**αὐτὸς ἔφα**). — **ἐπήραξε**, τοῦ ρ. **ἐπαράσσω** = κλείνω τὴν πόρτα μὲ πάταγο, βροντῶ τὴν πόρτα. — **προθύμως** = ὁρμητικά. — **ὦ ἄνθρωποι** (ἀντί **ἄνδρες**, περιφρονητικά). — **εἰσαγγέλλω** = ἀναγγέλλω μέσα· τὸ ρῆμα λέγεται στὴν περίπτωση πού ὁ θυρωρὸς ἀναγγέλλει στὸν οἰκοδεσπότη τὴν ἀφίξη κάποιου. — **μόγισ ποτὲ** = ἐπὶ τέλους, καὶ μὲ δυσκολία.

Ὁ ρόλος πού παίξει στὴ σκηνή αὐτὴ ὁ θυρωρὸς μὲ ποιοὺ τρόπο συμβάλει στὴ δραματικότητα τοῦ ἔργου :

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ζ'

Προστώων = περιστύλιο (σειρά ἀπὸ κολόνες) πού περιέβαλλε τὴν τετράγωνη αὐλή πού βρισκόταν στό κέντρο τῶν μεγάλων σπιτιῶν. (Βλ. εἰκόνα ἀρ. 2). — **ἐξῆς** (ἐχομαι) = στὴν ἴδια σειρά. — **ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα** = ἀπὸ τὸ ἓνα του χέρι. — **Φιλιππίδης**, καταγόταν ἀπὸ γνωστὴ καὶ παλιὰ οἰκογένεια τῆς Ἀθήνας. — **Μενδαῖος**, αὐτός πού

κατάγεται από τή Μένδη, ἀποικία τῆς Ἐρέτριας στή χειρόνησο Κασ-
σάνδρα. — **εὐδοκιμῶ** = ξεχωρίζω, διακρίνομαι. — **ἐπακούω** = ἀ-
κούω, παρακολουθῶ προσεκτικά. — **τό πολὺ** = οἱ πρὸ πολλοῦ. —
οὓς ἄγει: ἀρκετοὶ νέοι ποὺ ἤθελαν νὰ μαθητεύσουν περισσότερα χρόνια
κοντὰ στοὺς σοφιστὲς τοὺς ἀκολουθοῦσαν καὶ στίς ἀποδημίες τους. —
κηλέω (-ῶ) = γοητεύω, μαγεύω. — **φωνή** = ὁμιλία. — **Ὁρφεὺς**:
μητέρα του ἦταν ἡ μούσα Καλλιόπη· μέ τὴν κιθάρα καὶ τὸ τραγούδι του
γοητεύει ἀκόμη καὶ τὰ ἄγρια θηρία, μετακινοῦσε τὰ δέντρα καὶ τίς πέ-
τρες, ἀναχαίτιζε τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν καὶ μαλάκωσε τὴν ψυχὴ καὶ
τοῦ ἀμείλικτου Πλούτωνα. — **κατὰ τὴν φωνήν** = πρὸς τὸ μέρος ποὺ
ἀκούεται ἡ φωνή. — **ὥς καλῶς** = πόσο ὁμορφα.

Εὐλαβοῦμαι = προσέχω. — **εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ** = ὥραϊα
ὥραϊα καὶ μέ στρατιωτικὴ τάξη. — **καθίσταντο** = ἐπαιρναν θέση.
"Ὅλα αὐτὰ γίνονται γιὰ νὰ τιμηθεῖ ὁ Πρωταγόρας" διακρίνουμε ὁμοίως
στὴ σκηνὴ αὐτῇ τῇ λεπτῇ εἰρωνείᾳ τοῦ Πλάτωνα. — **τὸν δὲ μετ'**
(ἀναστροφή τῆς προθέσεως) = ὕστερα (ἀπὸ τὸ Σίσυφο). Ἐδῶ ὁ
Πρωταγόρας παρομοιάζεται μέ τὸ Σίσυφο καὶ ὁ Ἰππίας μέ τὸν Ἡρα-
κλῆ. — **Ἰππίας ὁ Ἥλείος**: Σοφιστής, σύγχρονος μέ τὸν Πρόδικον.
Στὴν πατρίδα του εἶχε μεγάλῃ ἐκτίμησι. Ἐπισκεπτόταν τίς πολιτείες
τῇ μιᾷ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλῃ καὶ δίδασκε μέ πληρωμὴ· μάλιστα χαίρων
κι εἶπε ὅτι κέρδιζε περισσότερα χρήματα ἀπ' ὅσα ἄλλοι δύο σοφιστὲς
μαζί. Τὸν χαρακτήριζε ἀπέραντη πολυμάθεια καὶ δίδασκε στοὺς νέους
ὅλες τίς ἐγκυκλοπαιδικὲς γνώσεις. Μιλῶντας δημόσια χρησιμοποιοῦσε
γλώσσα φορτωμένη μέ συνώνυμα, ρητορικὰ σχήματα καὶ ἀλληγορικὲς
ἐκφράσεις. — **εἰсноῶ** = ἀντιλαμβάνομαι. Ἡ φράση εἶναι παρμένη
ἀπὸ τὸ στίχο λ. 601 τῆς Ὀδύσσειας, ποὺ ἀνήκει στὸ ἐπεισόδιον (**Νέκυια**)
τῆς καθόδου τοῦ Ὀδυσσεύς στὸν Ἅδη, ὅπου ἀντίκρισε τίς ψυχὰς ποὺ τὸν
κατοικοῦν. Ὁ Πλάτων εἰρωνεύομενος τοὺς σοφιστὲς τοὺς παρομοιάζει
μέ τίς σκιὰς ποὺ κατοικοῦν στὸν Κάτω Κόσμος. — **θρόνος** = εἶδος
καθίσματος ἀναπαυτικοῦ, ἀφοῦ διέθετε ἐρείσινωτο καὶ ὑποπόδιον. —
βάθρα = τὰ θρανία τῶν μαθητῶν, πάγκοι.

Ἐρουξίμαχος: Ἦταν, ὅπως καὶ ὁ πατέρας του Ἀκουμένος, περί-
φημος γιατρός. — **Φαῖδρος**: φίλος τοῦ Ἐρουξίμαχου· γνωστός ἀπὸ τὸν
ὁμώνυμο πλατωνικὸ διάλογον. Μυρρινούς, δῆμος τῆς Ἀττικῆς ποὺ
ἀνῆκε στὴν Πανδιονίδει φυλῇ. — **πολίται** = συμπολίτες. — **διερρωτῶ** =

κάνω λεπτομερείς ερωτήσεις. — **διακρίνω** = 1) εκδίδω δικαστική απόφαση 2) λύνω άπορίες. — **και μὲν δή...** = αλήθεια, έπεςσε ή ματιά μου και στόν... (Όδύσσεια λ. 582). Έπειδή ό Πρόδικος ήταν φιλάσθενος, ό Πλάτων τόν παρομοιάζει με τόν Τάνταλο, παρωδώντας τό «**χαλέπ' άλλγε' έχων**» τοῦ Όμήρου. — **Πρόδικος ό Κεϊός**: Γεννήθηκε στην πόλη Ίουλίδα της Κέας (Τζιάς) γύρω στά 470 π.Χ. Οί συμπαλίτες του, νεαρόν άκόμη, τόν έστειλαν στην Αθήνα για πολιτικές υποθέσεις. Έκει, με τό λόγο πού εκρόνησε, προκάλεσε την προσοχή τών Αθηναίων, όπως άλλοτε ό Γοργίας. Στην Αθήνα απέκτησε πολλούς μαθητές και ακροατές άκόμη και ό Σωκράτης δέν έβρισκε τή διδασκαλία του επικίνδυνη γι' αυτό σ' αυτόν έστειλε τούς νέους πού δέν μπορούσαν νά προκόψουν στην διαλεκτική.

Τά συγγράμματα τοῦ Προδίκου ήταν πολλά· ξεχώριζαν τό **Περὶ όνομάτων όρθότητος** (μελέτη για τά συνώνυμα) και **Αἱ Ήωραι**, από τό όποιο οί άρχαίοι πήραν και κατόπι συχνά άνέφεραν τόν ήρωα μύθο τοῦ Ήρακλή (συνάντηση με την Άρετή και την Κακία). Οί δημόσιες όμιλίες τοῦ Προδίκου είχαν περιεχόμενο ήθικό, αλλά δέν ήταν σπουδαίες από φιλοσοφική άποψη. — **ἄρα** = πράγματι, όπως είχα υποθέσει (314c, κεφ. Ε'). — **οίκημα** = δωμάτιο. — **ταμειῖον** = αποθήκη. — **κατάλυσις** = κατάλυμα — **κώδιον** = προβιά. — **στρώματα** = σκεπάσματα. — **Πausανίας**, ήταν πάρα πολύ γνωστό πρόσωπο της άνώτερης άθηναϊκής κοινωνίας της εποχής· ό Πλάτων τόν παρουσιάζει και στο **Συμπόσιον**. — **Κεραμείς**, ένας από τούς δήμους της Αττικής, στά ΒΔ. της πολιτείας, έξω από τόν περίβολο τών τειχών· από τό όνομα τοῦ δήμου αὐτοῦ έχουμε τούς δύο Κεραμεικούς: αὐτόν πού βρισκόταν μέσα από τό **Δίπυλον** και τόν έξω απ' αὐτό. — **Άγάθων**, ποιητής τραγωδιών, γεννήθηκε στην Αθήνα τό 448 π.Χ.· ό Πλάτων παρουσιάζει τό **Συμπόσιον** του ως πανηγυρισμό της νίκης τοῦ Άγάθωνος σέ δραματικό άγώνα· πέθανε φιλοξενούμενος τοῦ Άρχελάου της Μακεδονίας τό 401 π.Χ. — **Άδείμαντος ό Κήπιδος**: πρόσωπο άγνωστο· γνωστότερος είναι ό συνώνυμός του, ό **Λευκολοφίδου**, ολυρχικός, φανατικός έχθρός της δημοκρατίας· παρών στην έν Αἰγός ποταμοίς πανολεθρία πιάστηκε αλγυάλωτος και κατηγορήθηκε ως προδότης της πατρίδας. — **μαθεῖν** = νά σχηματίσω ιδέα. — **λιπαρῶς έχω** = έπιθυμῶ πολύ (λιπαρής = πρόθυμος). — **Κριτίας**, θείος τοῦ Πλάτωνος.

φανατικός ὀλιγαρχικός. Ὁ πατέρας του Κάλαισχος πῆρε μέρος στήν ὀλιγαρχική διοίκηση τῶν 400, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τοὺς δυναμικότερους τῶν 30 τυράννων· σκοτώθηκε σέ μάχη πρὸς τοὺς δημοκρατικούς τοῦ Θρασυβούλου τὸ 403 π.Χ.

— Πῶς ἐρμηνεύετε τὸν ὑπαινιγμὸ τοῦ Σωκράτη ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἰππία καὶ τοῦ Προδίκου τοῦ ἔφερε στὸ νοῦ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸν Τάνταλο ;

— Γιά ποιὲς ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἀθήνας γίνεται λόγος στὸ κεφάλαιο αὐτό ;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Η'

Σμίκρ' ἅττα διατρίψαντες = ἀφοῦ ἀργοπορήσαμε πολὺ λίγο.— **πρὸς σέ τοι :** τὸ μόριο τοι δίνει ἔμφαση στήν ἀντωνυμία.— **οἰκία** (ἐδῶ) = οἰκογένεια.— **φύσις** = φυσικὸ χάρισμα, εὐφυΐα.— **ἐνάμιλλος** = ὅμοιος, ἴσος.— **ἐλλόγιμος** = ὀνομαστός, σπουδαῖος, φημισμένος.— **οἱ** (= **οἱ**) = στὸν ἑαυτό του.— **προμηθοῦμαι** = παίρνω μέτρα, φροντίζω.— **συνουσία** = συναναστροφή, μαθητεία.— **ὀθνεῖος** = ξένος.— **εὐλαβοῦμαι** = παίρνω τὰ μέτρα μου, εἶμαι προσεκτικός· ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφ. **εὐλαβεῖσθαι** εἶναι τὸν ταῦτα πράττοντα.— **δυσμένεια** = προσωπικὴ ἔχθρα.— **ἐπιβουλή** = διωγμός, ἐπίσημη δημόσια δίωξη, ὅπως π.χ. δίκη γιὰ ἀσέβεια.— **τὸ ἐπαχθές αὐτῆς** = οἱ δυσάρεστες συνέπειές της (φθόνος καὶ μίσση).— **πρόσχημα** = προκάλυμμα. Συνώνυμὸ τοῦ παρακάτω **παραπέτασμα**.— **τελεταί** = μυστηριακές τελετές. Τέτοιες δίδαξαν ὁ Ὀρφείας καὶ οἱ ὀπαδοὶ του (**οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα**), πού δίδαξαν καὶ τὴν ἀποφυγὴ ἀνθρωποκτονίας, ἐνῶ ὁ Μουσαῖος δίδαξε θεραπείες νόσων καὶ χρησμολογία.— **Ἴκκος**: φημισμένος ἀθλητὴς ἀπὸ τὸν Τάραντα, σύγχρονος τοῦ Θεμιστοκλῆ, Ὀλυμπιονίκης στὸ πένταθλον.— **Ἡρόδικος**: γιατρός, πού πρῶτος δίδαξε τὴν **διαιτητική**, δηλαδή τὴ φυσιοθεραπεία.— **τὸ ἀρχαῖον Μεγαρεύς**, ἐπειδὴ εἶναι πιθανὸ ὅτι γεννήθηκε στὰ Μέγαρα καὶ ἀργότερα ἐγκαταστάθηκε στὴ Σηλύμβρια, στήν Προποντίδα, πού ἦταν ἀποικία τῶν Μεγαρέων.— **Ἀγαθοκλῆς** καὶ **Πυθοκλείδης**: θεωρητικοὶ μουσικοί, μουσικοδιδάσκαλοι τοῦ Περικλῆ.— **ὥσπερ λέγω** (= **εἶπον**), ἀναφέρεται στὸ φημὶ μὲν πού

εἶπε παραπάνω (316d, κεφ. 8).— κατὰ τοῦτο εἶναι = στό σημεῖο αὐτό.— **ξυμφέρομαι** = συμφωνῶ.

Οὗ τι : ἡ ἀντωνυμία **τι** δίνει ἔμφαση στήν ἄρνηση.— **τοὺς δυναμένους πράττειν**, ἐνν. **τὰ πολιτικά** (ἢ ὅπως παρακάτω, 319α, κεφ. 8, **τὰ τῆς πόλεως**) = αὐτοὺς ποὺ ἔχουν μεγάλη πολιτική δύναμη.— **οἱ πολλοὶ** = τὸ πλῆθος, ὁ λαός.— **οὗτοι**, δηλ. **οἱ δυνάμενοι πράττειν**.— **διαγγέλλω** = διαδίδω.— **ἀποδιδράσκοντα** (μετοχή ἐνδοτική) : ἀποπειρατικός ἐνεστώτας.— **τὸ μὴ δύνασθαι** : ὑποκείμενο τὸ ἐννοούμενο **τινά**.— **καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος** (γεν. ὑποκειμενική ὁ σύνδ. καὶ ἐπιδοτική) : λέγεται σέ ἀντίθεση μέ ἐκεῖνον ποὺ δραπέτευσε, ἀλλὰ συλλήφθηκε.— **καὶ πολὺ... ἀνάγκη** = δέν μπορεῖ παρά νά ἔχει ὡς συνέπεια.— **παρέχομαι** = φέρομαι.— **πρὸς τοῖς ἄλλοις** = κοντά στ' ἄλλα, ἐκτός ἀπὸ τὰ ἄλλα (βλ. παραπάνω, 316d, κεφ. 8 : **δυσμένειαι, ἐπιβουλαί, τὸ ἐπαχθές**).— **ἅπασαν** (δίνει ἔμφαση στό **ἐναντίαν**) = ἐντελῶς, ὅλως διόλου.— **σοφιστής** (ὅπως τὸν ἐννοεῖ ὁ Πρωτ.) σοφός, ποὺ ξεπερνᾷ τοὺς ἄλλους σέ τέχνη ἢ ἐπιστήμη.— **εὐλάβεια** = τρόπος προφυλάξεως.— **ἐκείνης**, δηλ. **ἐξαρνον εἶναι**, ὅπως ἔκαναν οἱ προηγούμενοι σοφιστές, ποὺ μεταχειριζόταν **προσχήματα**.— **ἄλλας εὐλαβείας** = ἄλλους τρόπους προφυλάξεως.— **σὺν θεῷ εἰπεῖν** = μέ τῇ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Κάθε φορά ποὺ οἱ ἀρχαῖοι ἐπαινοῦσαν τὸν ἑαυτοὺς, γιὰ νά ἀποφύγουν τὸ φθόνο τῶν θεῶν, μεταχειρίζονταν φράσεις ποὺ δηλώνουν εὐσέβεια.— **εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ** ἀσχῶ τὸ ἐπάγγελμα.— **τὰ ξύμπαντα** = τὰ χρόνια μου συνολικά.— **οὐδενὸς ὅτου οὐ** ἔλξη· τὸ κανονικὸ θά ἦταν : **οὐδεὶς (ἐστίν) ὅτου οὐ**.— **ἀπάντων ἐναντίον** (= μπροστά) = **ἐναντίον ἀπάντων τῶν ἐνδον ὄντων**.— **ἐνδείκνυμαι** = κάνω ἐπίδειξη.— **καλλωπίζομαι** = καμαρώνω.— **ὅτι ἐρασταί** : ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐνδείξασθαι.— **ἐραστής** = θαυμαστής.— **τί...οὐ ἐκαλέσαμεν**... : ἡ ἐκφραση **τί οὐ** μέ ἀόριστο ἐκφράζει ἐρώτηση ἀνυπομονηρίας, γιὰτί δέν ἔγινε κάτι, ποὺ ἀπὸ ὧρα ἔπρεπε νά εἶχε γίνε· σημαίνει λοιπόν : **καλέσωμεν τάχιστα**.— **καὶ αὐτοὶ** = μόνοι μας (χωρὶς νά περιμένουμε τοὺς δούλους).— **ἀντιλαμβάνομαι** = πιάνω.— **κατεσκευάζομεν**, ἐνν. **συνέδριον** = τακτοποιούσαμε (βάθρα καὶ κλίνας).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Θ'

Νῦν δὴ ἄν λέγοις = τώρα πιά μπορείς νά πεις.— **ὕπὲρ τοῦ νεανίσκου** = ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ νεαροῦ.— **ἡ αὐτὴ μοι ἀρχή...** **ἀφικόμενην** = θά ἀρχίσω τό λόγο μου, γιά ἐκεῖνα πού μέ ἔκαναν νά 'ρθῶ ἐδῶ, μέ τόν ἴδιο τρόπο πού μίλησα προηγουμένως (= γιά ποιά αἰτία ἦρθα, ξαναλέω καί τώρα τά ἴδια πού εἶπα πρὶν ἀπό λίγο).— **βελτίων** = ἰκανότερος (ἀπό θεωρητική καί πρακτική ἀποψη).— **ταῦτά ταῦτα** = πάλι τό ἴδιο.— **τοῦτο οὐδέν θαυμαστόν λέγεις** = οὐδέν θαυμαστόν ἐστὶ τοῦτο, ὃ λέγεις.— **εἰκὸς** = φυσικό, λογικό.— **μὴ οὕτως, ἐνν. ἀποκρίνου ἢ λέγε**.— **αὐτίκα** = αὐτὴ κιόλας τῇ στιγμῇ.— **νῦν νεωστί** = τώρα, ἐδῶ καί λίγες μέρες.— **Ζεύξιππος**: μέ τό ὄνομα αὐτό εἶναι ἄγνωστος· πιθανόν εἶναι ὁλόκληρο τό ὄνομα τοῦ περίφημου ἀρχαίου ζωγράφου ἀπὸ τὴν 'Ηράκλεια τῆς Κάτω 'Ιταλίας, πού εἶναι γνωστός ὡς **Ζεῦξις** καί ἄκμασε στὰ τέλη τοῦ 5ου αἰῶνα π.Χ.— **βελτίω ἔσεσθαι**· ὑποκείμε. : **με.**— **κἄν** = πάλι, ἂν...— **'Ορθαγόρας** Θηβαῖος αὐλητής, διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδα.— **ἐκάστης**, γεν. τοῦ χρόνου.— **εἰς τί... καὶ περὶ τοῦ** = σέ ποιοῦ ἐπάγγελμα καί σέ ποιά εἰδικότητα (π.χ. γιαντρός νευρολόγος).— **γάρ** (διασαφητικός) = λοιπόν.— **λωβῶμαι** = βλάπτω, βασανίζω.— **πεφευγότας** (μετοχ. ἐνδοτική) τοῦ ρ. **φεύγω** = ξεφεύγω.— **τέχναι** = σχολικά μαθήματα.— **λογισμοί** = λογαριασμοί, λογιστικά.— **μουσική** = (γενικά) ἡ ἀνθρωπιστική μόρφωσις.— **ἀπέβλεψεν** = ἔριξε μιὰ ματιά (γιατί ὁ ὑπαινιγμός αὐτός εἶχε στόχο τόν Ἰππία).— **εὐβουλία** = σύνεσις.— **ἄρα ἐπομαί σοι τῷ λόγῳ**; = ἄραγε καταλαβαίνω καλὰ τά λόγια σου, σέ παρακολουθῶ: 'Η ἔκφρασις εἶναι κάπως ἐπιτιμητική, δείχνει ὅτι ὑπάρχει ἀσάφεια στὴ φράση τοῦ Πρωτ.— **ποιεῖν**, ἐνν. **τοὺς συνόντας**.— **μὲν οὖν** = βεβαίωτατα.— **τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι** (ἐτυμολογικὸ σχῆμα) = ἡ ὑποχρέωσις πού ἀναλαμβάνω.

- *Κρίνετε ἀπὸ δύο ἀπόψεις τὴν ἀπάντησις τοῦ Πρωταγόρα :*
 α) *Σέ ποιοῦ βαθμοῦ ἀνταποκρίνεται στὴν ἀκριβολογία τοῦ Σωκράτη.*
 β) *Πόση αὐτοπεποίθησις δείχνει ὁ σοφιστής ;*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι'

'Η, δίνει ἐμφασις στό **καλόν**. — **τέχνημα** = τέχνη, ἐπιστήμη.— **γάρ**, γιά νά δικαιολογήσῃ τὴν ἀμφιβολία πού ἐκφράσθηκε μέ τό **εἶπερ**

κέκτησαι. — οὐκ ἔχω ὅπως = δέν μπορῶ νά.— ὄθεν = πῶς, γιά
 ποῖό λόγο.— παρασκευάζω = μεταδίνω.— δίκαιός εἰμι = εἶμαι
 ὑποχρεωμένος.— πράττω = (ἐδῶ) διαπραγματεύομαι.— περί τῶν
 οἰκοδομημάτων, δηλ. γιά τό σχέδιό τους, τή δαπάνη πού απαιτοῦν κτλ.,
 ὅχι ὅμως καί γιά τή σκοπιμότητα πού ἐξυπηρετοῦν, ὅποτε οἱ πύ ἀρμό-
 διαι γιά νά συμβουλευέσουν ἦταν οἱ πολιτικοί (βλ. Γοργίας, κεφ. I).—
 οὕτως, δηλ. ποιοῦντας.— δημιουργός = ἄνθρωπος πού ἀσκεῖ ἐπάγγελ-
 μα ὠφέλιμο γιά ὅλο τό λαό, δημόσιος (γιατρός, μάντης κτλ.) τεχνίτης·
 (ἐδῶ) εἰδικός.— θορυβῶ = γιουχαῖζω, ἀποδοκιμάζω μέ θόρυβο.—
 οἱ τοξόται: δοῦλοι τῆς πολιτείας, πού ἀποτελοῦσαν ἀστυνομικό σῶμα
 1200 ἀνδρῶν ἦταν ὄργανα τῶν πρυτάνεων καί κρατοῦσαν τήν τάξη
 ἦταν συνεδρίαζε ἡ βουλή ἢ ἡ ἐκκλησία.— ἐξάρωνται = τόν πετάζαν
 ἔξω (ἀπό τήν ἐκκλησία, κουβαλώντας τον στόν ὄμο).— ἐν τέχνῃ
 ἐστίν = ἀπαιτοῦν τεχνικές γνώσεις, εἰδίκευση, εἶναι ζήτημα τεχνικοῦ.—
 διαπράττομαι = ἀντιμετωπίζω, χειρίζομαι.— ναύκληρος = καρα-
 βοκέρης.— ὅτι, ἐπεξήγησι τοῦ τοῦτο.— τούτοις... μαθῶν· ἐνῶ
 ἔρχισε μέ πληθυντικό, συνεχίζει μέ ἐνικό ἀριθμό, γιατί ἔχει στό νοῦ του
 τήν περίπτωση ἐνός, ἐκείνου πού ἀγορεύει ἀπό τό βῆμα.— ἔπειτα =
 ὅμως· δίνει ἐμφαση στίς ἐνδοτικές μετοχές μαθῶν... ὄντος.— μή
 τοῖνυν (ἐνν. εἴπῃς ἢ λέγῃς) ὅτι... ἀλλά = ὅχι μόνο... ἀλλά.—
 ἰδίᾳ = στήν ἰδιωτική τους ζωή.— οὕτως ἔχει = ἔτσι σκέπτεται.—
 ἐπεὶ = π.χ.— ἃ διδασκάλων εἶχετο = ὅ,τι μπορούσαν νά πάρουν
 ἀπό τοὺς δασκάλους, γιά ὅσα βρισκόνταν δάσκαλοι.— ἐπαίδευσε =
 τοὺς μόρφωσε (μέ τοὺς δασκάλους)· ἐνεργητικό διάμεσο ρῆμα.— αὐ-
 τοὶ = μόνοι τους (χωρίς τήν ἐπίβλεψη κανενός).— περιόντες νέ-
 μονται = γυρνοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ καί βόσκουν.— ἄφρετος = λυμένος,
 ἐλεύθερος νά περιφέρεται ὅπου θέλει. Μεταφορά ἀπό τά ζῶα πού ἦταν
 ἀφιερωμένα στοὺς θεοὺς καί πού τά ἄφηναν ἐλεύθερα (χωρίς βοσκό)
 νά βόσκουν ὅπου θέλουν.— ἐάν που... (πλάγια ἐρώτησι ὕστερα ἀπό
 πρότασι πού δηλώνει ἀπόπειρα) = ζητώντας μήπως.— αὐτόματοι =
 στήν τύχη.— ἀρετή = πολιτική τέχνη (Πρβλ. 319α, κεφ. Θ').—
 εἰ δὲ βούλει, ἐνν. ἄλλο παράδειγμα εἰπεῖν.— κατατίθεμαι = παρα-
 δίνω κάποιον γιά νά ἔχει ἐπιτήρηση καί ἀσφάλεια.— ἐν Ἀρίφρονος,
 ἐνν. οἰκίᾳ.— Ἀρίφρων: ἀδερφός τοῦ Περικλέη.— οὐκ ἔχων ὅ,τι
 χρήσαιτο αὐτῷ = γιατί δέν ἤξερε τί νά κάνει μ' αὐτόν.— κάμπτο-

μαι = κλονίζομαι (στή γνώμη μου). — **οἶμαί τί σε λέγειν** = νομίζω ὅτι αὐτό ποῦ λέγεις εἶναι ἄξιοπρόσεκτο. — **μὴ φθονήσης** = μὴ ἄρνῃθεῖς (ἀπό φθόνο). — **ἐπίδειξον**· ἡ **ἐπίδειξις** ὡς τεχνικός ὅρος σήμανε τή (δημόσια) ὁμιλίᾳ τῶν σοφιστῶν. — **μῦθος** = πλαστή διήγηση. — **λόγος** = ἱστορική ἀφήγηση. — **μῦθον**: ὅπως οἱ παλαιότεροι φιλόσοφοι (ὁ Ἑμπεδοκλῆς, ὁ Ξενοφάνης κτλ.) διατύπωναν σέ ἑμμετρο λόγο τίς ἀντιλήψεις τους, ἔτσι καί οἱ νεώτεροί τους φιλόσοφοι, γιά νά ἐκθέσουν τίς γνώμες τους, μεταχειρίζονταν μῦθους καί ἔτσι ἔκαναν προσιτότερη τή σοφία τους καί πιά ἐλκυστική, ἀπαλλάσσοντάς την ἀπό τήν αὐστηρότητα καί τήν ξηρότητα. Αὐτοὺς ἀκολούθησαν καί οἱ σοφιστές, μέ σκοπό νά γοητεύουν τοὺς ἀκροατές τους μέ τή μαγεία τοῦ μῦθου, μέ τήν εὐγλωττία καί τά ποιητικά στολίδια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Α'

Θνητὰ γένη = ζῶα. — **καὶ τούτοις**: ὅπως δηλ., προηγουμένως, γιά τοὺς θεούς. — **τυπῶ** = δίνω μορφή (φόρμα), πλάθω. — **γῆς ἔνδον** = μέσα στή γῆ· οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι ἡ γῆ εἶναι ὁ μητρικός κόλπος. ποῦ μέσα του μέ τρόπο μυστηριακό γίνονται οἱ διεργασίες γιά τή δημιουργία κάθε ὀργανισμοῦ (γῆ παμμήτωρ). — **ἐκ γῆς καὶ πυρός**: αὕτη εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Παρμενίδη· ὅμως ὁ Ἑμπεδοκλῆς δίδασκε ὅτι ὁ κόσμος ἔγινε **ἐκ γῆς, ὕδατος, πυρός καὶ ἀέρος** — καί αὐτοῦ ὁ παδός εἶναι ὁ Πρωταγόρας. — **τῶν ὅσα**: τό ἄρθρο ἔχει σημασία δεικτική (= ἐκείνων ὅσα). — **ὅσα κεράννυται**: τό ὕδωρ μέ τήν γῆν καί ὁ ἀήρ μέ τό πῦρ. — **πρός φῶς** = στή ζωή. — **κοσμήσαι τε καὶ νεῖμαι**: σχῆμα πρωτότερο. — **Προμηθεὺς καὶ Ἐπιμηθεὺς**: γιὰ τοῦ Ἰαπετοῦ ὁ πρῶτος χαρακτηρίζεταν ὡς ὁ σοφώτατος τῶν Τιτάνων, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἀμαρτίνοος. — **παραιτοῦμαι** = παρακλῶ. — **αὐτός** = μόνος του. — **προσάπτω** = ἀπονέμω, δίνω. — **φύσις** = ὀργανισμός. — **ἀμπίσχω** = ντύνω. — **πηνὸς φυγῇ** = γοργά φτερά, φτερά γιά νά πετοῦν γρήγορα. — **κατάγειος** = ὑπόγειος. — **τῷδε αὐτῷ** = μ' αὐτό τό ἴδιο (τό μέγεθος). — **οὕτως ἐπανισῶν** = κρατώντας (ἐφαρμόζοντας) αὐτό τό δίκαιο μέτρο. — **εὐλάβειαν ἔχω** = προσέχω. — **αἰστώ** = ἐξαφανίζω. — **αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε** = τοὺς ἔδωσε ἀρκετά μέσα γιά νά ἀποφύγουν τό ἀλληλοφάγωμα. —

αἱ ἐκ Διὸς ὥραι = οἱ μεταβολές τοῦ καιροῦ. Ὁ Δίας, θεός τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι αὐτός πού προκαλεῖ ὅλα τὰ φυσικά φαινόμενα. — **εὐμάρεια** = διάφορα μέσα προστασίας. — **καὶ καύματα**, ἐνν. ἀμύναι. — **εὐνή** = κρεβάτι, φωλιά. — **στρωμνή** = στῶμα καὶ σκέπασμα. — **αὐτοφυής** = φυσική. — **ὑποδέω - ὦ** = παπουτσώνω. — **ἀναιμος** = χωρίς αἷμα. — **τοῦντεῦθεν** = κατόπιν. — **βορὰν** (ἄλλων ζώων), εἶναι ὑποκείμε., **τροφὴν**, εἶναι κατηγ. — **τῷ γένει**, πρόθεση τοῦ Ἐπιμηθέα ἦταν νά σώσει τό εἶδος, ὅχι τὰ ἄτομα. — **οὐ πάνυ τι σοφός** (σχῆμα λιτότητας) = ἐντελῶς ἀνόητος.

Λοιπὸν ἦν ἀκόσμητον = ἔμενε ἀφρόντιστο, χωρίς ἐφόδια. — **ὅ,τι χρήσαιτο** (δὴλ. **τῷ ἀνθρώπων γένει**) = πῶς νά τό τακτοποιήσει. — **ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα** = ὅτι ἦταν ἐφοδιασμένο μέ ὅλα, ὅπως ταίριαζε. — **ἄστρωτος** = δίχως σκεπάσματα. — **τὴν ἐντεχνον σοφίαν** = τίς τεχνικές γνώσεις (πού ἀποτελοῦν τὴν ὑποδομὴ τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ). Λίγο παρακάτω χρησιμοποιεῖ τό συνώνυμο: **τὴν περὶ τὸν βίον σοφίαν**. — **ἀμήχανον** = ἀδύνατο. — **ταύτη** = ἔτσι. — **τὴν πολιτικὴν** (ἐνν. **τέχνην, ἀρετὴν**) = τίς πολιτικές γνώσεις (πού ἀποτελοῦν τὴν ὑποδομὴ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς). — **ἐνεχώρει** = μπορούσε. — **οὐκέτι**, ἐφόσον πλησίαζε πιά ἡ ὥρα νά ἐμφανιστεῖ τό γένος τῶν ἀνθρώπων στό φῶς. — **αἱ φυλακαὶ τοῦ Διὸς** οἱ φύλακες πού ἔταξε ὁ Δίας (δὴλ. **τό Κράτος καὶ ἡ Βία**). — **Τὸ κοινόν**: στήν ἀθηναϊκὴ παραλλαγή τοῦ μύθου, ὁ Ἡφαίστος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν πολὺ συνδεδεμένοι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀφήγηση γιὰ τὸν Ἐριχθόνιο, πού ἦταν γιὸς τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὸν μεγάλωσε ἡ Ἀθηνᾶ. Οἱ δύο θεοὶ εἶχαν κοινές γιορτές (τὰ Χαλκιδεῖα καὶ τὰ Ἀπατούρια), κοινὸ νὰ κοντὰ στήν Ἀγορά (καὶ κοινὴ κατοικία στὸν Ὀλυμπο). — **ἐφιλοτεχνεῖτην** = καταγίνονταν μέ ζῆλο στήν τέχνη τους. — **ἔμπυρος τέχνη** = τέχνη πού γιὰ νά δουλέψει χρειάζεται φωτιά. — **εὐπορία τοῦ βίου** = ἄφθονα ἐφόδια γιὰ ἀνετη ζωὴ. — **δίχνη μετέρχεται τινα** = γίνεται κάποιος ὑπόδικος. Ὁ Προμηθεὺς καρφώθηκε πάνω στὸν Κάυκασο, ὅπου ἔνας ἀετὸς κάθε μέρα τοῦ κατασπάραζε τό συκώτι, πού τὴ νύχτα ξαναδυνάμωνε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β'

Θεία μοῖρα = ὁ κληρὸς τῶν θεῶν, ἡ θεϊκὴ φύσις (ἡ ἔντεχνος σοφία)· μέ τὴ νά πάρει μερίδιον ἀπ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, συγγένεψε μέ τοὺς θεοὺς. — **πρῶτον μὲν... ἔπειτα... καί**: εἰσάγουν ἀπλὴ ἀπαρίθμηση, δὲ σημαίνουν χρονικὴ ἀκολουθία. — **νομίζω θεοὺς** = πιστεύω στὴν ὑπαρξὴ θεῶν. — **φωνή** = γλώσσα. — **ὀνόματα** = λέξεις. — **διαρθροῦμαι** = συνταξιολογῶ μετὰ τὸν τοὺς φθόγγους καὶ σχηματίζω συλλαβὰς καὶ λέξεις, σχηματίζω γλώσσα. Οἱ ἀρχαῖοι διαφωνοῦσαν μετὰ τὸν τοὺς σχετικὰ μέ τὴ γένεσιν τῆς γλώσσας· ἄλλοι ὑποστήριζαν ὅτι γεννήθηκε φύσει καὶ ἄλλοι θέσει. Ἐδῶ, λέγοντας ὁ Πρωταγόρας ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπινόησε τὴ γλώσσα, δέχεται τὴ δευτέρη ἀπόψιν. — **πανταχῇ** = ἀπὸ κάθε ἀποψίν. — **ἡ δημιουργικὴ τέχνη** = οἱ τεχνικὲς γνώσεις. — **πολιτικὴ τέχνη** = κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὁργάνωσις. — **ἐξήτουν** = ἐνωσαν τὴν ἀνάγκη. Ὁ Ἀριστοτέλης διδάξει ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὁρμῆς γιὰ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀπὸ τὴ φύσιν του εἶναι ζωὴ κοινωνικὴ. — **αἰδῶς** = ὁ σεβασμὸς στοὺς ἄγραφους νόμους. — **δίκη** = ὁ σεβασμὸς στοὺς γραπτοὺς νόμους. — **συναγωγοὶ** = συνδετικοί. — **ἴν' εἶεν... συναγωγοὶ** = γιὰ νά δημιουργηθοῦν μονιασμένες πολιτεῖες καὶ δεσμοὶ πού νά συνδέουν μέ φιλία τοὺς ἀνθρώπους.

Οὖν = τέλος πάντων. — **ιδιωτῆς** = ὁ ἀνίδεος. — **καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί**, δηλ. ἔχοντας ὁ καθένας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐξυπηρετεῖ πολλοὺς ιδιώτας. — **καί... γε καὶ μάλιστα**. — **νόμον θεός**: ἡ φράσις **τιθέναι νόμον** χαρακτηρίζει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐκδίδει νόμους πού ἰσχύουν γιὰ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ ἡ φράσις **τίθεσθαι νόμον** τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, πού ἐκδίδουν νόμους πού ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦς.

Ἀρετὴ τεκτονικὴ ζήτημα πού ἀνήκει στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ἀρχιτέκτονα. — **λόγος** = συζήτηση. — **μέτεστί μοί τινος** = ἔχω δικαίωμα σέ κάτι. — **συμβουλὴ** = 1) ἱκανότητα νά δίνει κανεὶς συμβουλὰς (μετεῖναι συμβουλῆς)· 2) σύσκεψιν. — **εἰς συμβουλὴν** = σέ σύσκεψιν. — **πολιτικῆς ἀρετῆς** πού ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν ἀρετή. — **διὰ δικαιοσύνης πᾶσα ἔρχεται** ἀπὸ τὴν ἀρχήν ὡς τὸ τέλος τῆς κινεῖται πᾶσα στὴν περιοχὴ τῆς δικαιοσύνης. — **ἢ μὴ εἶναι** = εἰδεμένη.

ὅπως δὴ ποτε δέν θά ὑπάρχουν πολιτεῖες. — ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται, ἐξαρτᾶται ἀπό τό λαβέ τεκμήριον... (ἵνα μὴ οἷη... λαβέ τεκμήριον... ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται...). — ὁ γάρ εἶναι ἐπεξηγηματικός. — ἢ ἄλλην... ἐστίν = ἢ (ἐνν. ἀγαθός) ἄλλην τέχνην, ἣν μὴ ἐστίν (ἐνν. ἀγαθός). — ἐάν τινα καὶ = καὶ ἐάν τινα εἰδῶσι (ἐνν. οἱ οἰκεῖοι). — ἐάν οὗτος... ἡ δευτέρα ὑπόθεσις ἔχει ἀπόδοσὶ τῆς τῆν πρώτη. — καθ' αὐτοῦ = ἐναντίον τοῦ ἐαυτοῦ του. — ἐκεῖ, δηλ. ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις. — ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ πολιτικῇ ἀρετῇ. — μανίαν, ἐνν. ἡγοῦνται — ἢ μαίνεσθαι· τό ἦ = εἰ δέ μή, διαφορετικὰ· τό μαίνεσθαι ἀντικείμενο τοῦ φασί. — προσποιῶμαι δικαιοσύνην = παριστάνω τὸν δίκαιον. — ὡς ἀναγκαῖον, ἐνν. ὅν = μέ τῇν ἰδέα ἔστι... — οὐδένα ὄντινα οὐχὶ = ὅλοι, χωρὶς ἐξαιρέσεως. — ἀμῶς γέ πως = κατὰ κάποιο τρόπο. — ἢ (σέ ἀντίθετη περίπτωσις) μὴ εἶναι· ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό ἀναγκαῖον ὄν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ι'

Ἀποδέχονται, ἐνν. οἱ τε ἄλλοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. — οὐ φύσει ὄχι ἔμφωτη. — ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου = χωρὶς ἐξωτερικῆς ἐπενέργειας. — ἐξ ἐπιμελείας = μέ φροντίδας καὶ κόπους. — παραγίγνομαι = γίνωμαι κτῆμα. — ἀλλήλους (ἀντικείμενο τοῦ ἡγοῦνται καὶ ὑποκείμενο τοῦ ἔχειν) = οἱ ἕμοιοι τους, οἱ συνάνθρωποι τους. — ἢ τύχη: ὁ Πρωταγόρας παραδέχεται ὅτι στή φύσιν ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς σκοπιμότητος, δὲ δέχεται ὅμως τὴν ὑπαρξὴ θείας προνοίας. — διδάσκω = κάνω ἡπίους παρατηρήσεις, σὺφρονίζω. — οὐδεὶς κολάζει... ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾦσι· στό σημεῖο αὐτό, ὅπως καὶ παρκατάω (324b, κεφ. 13), ὁ Πρωταγόρας θεωρεῖ τὴν ποινὴν ὡς μέσο βελτιώσεως καὶ ἀποτροπῆς ἀπὸ τὴν κακία. Καὶ παρὰπάνω (322e, κεφ. 1B') διδάσκει ὅτι ἐκεῖνος ποῦ δέν μπορεῖ «αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν» πρέπει νά φρονεῖται «ὡς νόσος πόλεως». — αἰσχροὺς = ἄσχημοι. — σμικροὺς = κοντοὺς. Στούς ἀρχαίους Ἕλληνας ἡ ὁμορφιά ἐξαρτιόταν πολὺ ἀπὸ τό μέγεθος τοῦ σώματος. — ὥστε τι τούτων, δηλ. τοῦ θυμοῦσθαι, νοουθετεῖν. — τὰ καλὰ = ὁμορφιά, ὑγεία. — ἐπὶ τούτοις = γι' αὐτά. — ὦν, δηλ. κακῶν. — ὡς... οὕσης ἐνν. αὐτῆς (δηλ. τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς). — δύναται = σημαίνει. — αὐτό = αὐτό μόνο του (τό κολάζειν, χωρὶς νά χρειάζεται

τίποτε άλλο. — οἱ γε ἄνθρωποι : σέ ἀντίθεση μέ τά ἄλλα ὄντα, ὅπως π.χ. τά θηρία (πρβλ. παρακάτω, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον). — πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων = στρέφοντας τὴ σκέψη του σ' αὐτό. — ἡδίκησεν ἐνν. ὁ ἀδικῶν. — ὅστις μὴ = ἐκτός ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ... — ἀγέννητον θεῖη = οὐ πραχθὲν ποιήσῃ (πρβλ. τὴν ἔκφραση: ὅ,τι ἔγινε δέ ἔγινεται — διανοεῖται = νομίζει, πιστεύει. — γοῦν = τουλάχιστο. — δόξα = ἰδέα, γνώμη. — τιμωροῦνται... κολάζονται : Στὴν **Ρητορική** του (10, 17) ὁ Ἀριστοτέλης γράφει : Διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἐνεκὰ ἐστίν, ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. Ὁ Πρωταγόρας χωρὶς νὰ κάνει διάκριση χρησιμοποίησε δύο φορές τὸ **κολάζει** καὶ μιὰ φορά τὸ **κολάζονται**. Προϋποθέτει ὅτι ὅλοι παραδέχονται πὺς ἐκεῖνος ποῦ τιμωρεῖ μέ περισσεύει δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ ἐκδικηθεῖ, ἀλλὰ νὰ διορθώσει τὸ ἀτόπημα.

— Μέ τά ὅσα λέγει ὁ Σωκράτης γιὰ τοὺς γιούς τοῦ Περικλῆ, τίγεται ἡ ἰδιωτική ζωὴ τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου πολιτικοῦ :

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Β'

Δή· ἀντικατέστησε τὸ δέ, ἐφόσον προηγήθηκε ἡ φράση : ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται. — ἦν ἀπορεῖς, βλ. 319e, κεφ. 10. — οἱ ἀγαθοὶ = (ἐδῶ) οἱ ἐξάρετοι πολιτικοί. — ἃ διδασκάλων ἔχεται = αὐτὰ ποῦ μπορεῖ νὰ πάρουμε ἀπὸ τοὺς διδασκάλους. — ἀρετὴν, δηλ. τὴν πολιτικὴ τέχνη. — βελτίους ποιοῦσι, ἐνν. ὡς πρὸς ταύτην (αἰτ. ἀναφ.). — λόγον = ἀπόδειξη (μέ βάση μόνο τὴν πραγματικότητα). — (ἔστι) τι ἔν = ἕνα ὁρισμένο πράγμα, μιὰ ὁρισμένη ιδιότητα. — ἐν τούτῳ = μ' αὐτὸ βρίσκει λύση ἡ ἀπορία σου. — χαλκεία = ἡ τέχνη τοῦ χαλκιᾶ. — κεραμεία = ἡ κεραμική. — τὸ ὅσιον εἶναι = ἡ ὁσιότητα, ἡ εὐσέβεια.

Καὶ ξυλλήβδην... ἀρετὴν = καὶ ξυλλήβδην προσαγορεύω αὐτὸ (ὑποκείμεν.) εἶναι ἐν (κατηγ.), ἀνδρὸς ἀρετὴν (ἐπεξήγηση). — μετὰ τούτου, δηλ. τῆς ἀρετῆς. — οὕτω : ἀντικαθιστᾷ τὸ μετὰ τούτου. — μή, ἐνν. πράττειν. — ἦ = εἰδμεν, διαφορετικά. — τὸν μὴ μετέχοντα, ἐνν. τοῦ ἐνὸς (τῆς ἀρετῆς). — διδάσκειν (ὑποκ. τοῦ δεῖ) = νὰ συμβουλευεῖ. — οὕτως δ' αὐτοῦ πεφυκός καὶ ἐνῶ ἔτσι αὐτό (δηλ. τὸ ἐν) κανονίστηκε ἀπὸ τὴ φύση. — σκέψαι : κοινὴ

ἀπόδοσι τῶν 4 ὑποθ. προτάσεων : εἰ ἔστι... εἰ τοῦτ' ἔστι... εἰ οὕτω... εἰ διδάσκονται, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ καθεμίᾳ ἐπαναλαμβάνει τήν προηγούμενη. — οἱ ἀγαθοί, οἱ ἐξαίρετοι πολιτικοί, ὅπως ὁ Περικλῆς. — ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοί = πόσο παράξενοι τύποι ἀποδεικνύονται (ἀπό τόν προηγούμενο συλλογισμό) οἱ ἀγαθοί. — θεραπευτὸν = αὐτό πού μπορεῖ νά καλλιεργηθεῖ. — ἄρα, μέ εἰρωνεία. — ἐφ' ὧν, γιά νά ἀποφύγει τή μονοτονία, χρησιμοποιώντας δύο φορές τό ἐφ' οἷς, πού συντακτικῶς εἶναι ὁρθότερο. — καί ὡς ἔπος εἰπεῖν ξυλλήβδην = γιά νά τό πῶ μέ δύο λόγια. — ἀνατροπαί οἰκῶν = ξερίζωμα οἰκογένειας, γενιᾶς. Παραδειγματικές εἶναι οἱ περιπτώσεις τοῦ Ἀντιφώντα ἀπό τή Ραμνούντα καί τοῦ Ἀρχεπτόλεμου. Ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶχαν πρωτοστατήσει στήν κατάλυση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἐγκατάσταση τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400 (411 π.Χ.), καταδικάστηκαν ὡς προδότες σέ θάνατο, ἡ περιουσία τους δημεύθηκε, τὰ σπίτια τους γκερμίστηκαν. Δέν τοὺς δόθηκε μνηῖμα οὔτε στήν Ἀθήνα οὔτε σέ ἄλλη περιοχή τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, στερήθηκαν καί οἱ ἴδιοι καί τὰ παιδιά τους, γνήσια καί νόθα, ἀπό κάθε πολιτικό δικαίωμα· ἂν κανεὶς τολμοῦσε νά τοὺς ξαναδώσει τὰ πολιτικά δικαιώματα, θά τό ἔχανε καί ὁ ἴδιος. — ταῦτα δ' ἄρα : ὁ σύνδεσμος δέ εἶναι ἐπανάληψη ἀπό τήν ἀναφ. πρόταση (ἀφ' ὧν δέ)· ὁ ἄρα περιέχει εἰρωνεία (= ὡς συμπέρασμα τοῦ δικοῦ σου παράξενου συλλογισμοῦ). — οἰεσθαί γε χρή, ἐνν. αὐτοὺς διδάσκεσθαι ταῦτα τοὺς υἱεῖς. Ἀφοῦ διδάσκουν πράγματα μέ μικρότερη σημασία στά παιδιά τους, πολύ περισσότερο θά τοὺς διδάσκουν τὰ σπουδαιότερα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ε'

Ἀρξάμενοι, ἐνν. οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. — ἐπειδὴν θάττον συνιῇ = ἀπό τή στιγμή πού (τό παιδί) ἀρχίζει νά καταλαμβάνει. — τροφός, τίς πῶ πολλές φορές ἦταν δούλα, ἀλλὰ καμιά φορά καί μισθωτὴ ἐλεύθερη. Ὑπῆρχαν δύο εἰδῶν τροφοί : 1) ἡ τίτθη, πού θήλαζε τό μικρό καί 2) ἡ τιθήνη ἢ τροφός, πού ἀνάτρεφε τό παιδί ὡς τὰ 6 ἢ τὰ 7 τοῦ χρόνιου. — παιδαγωγός : ἦταν συνήθως δούλος· ἔπαιρνε τὰ ἀγόρια ἀπό τὰ χέρια τῆς τροφοῦ καί μέ κάθε τρόπο, ἀκόμη καί μέ τιμωρία, τὰ διαπαιδαγωγοῦσε ὡς τὰ 18 τοὺς χρόνιου. Ἦταν ὑποχρεωμένος νά τὰ συνοδεύει στό σχολεῖο, ὅπου συχνά παρακολουθοῦσε καί τή διδασκαλία. — διαμάχονται

= συναγωνίζονται μεταξύ τους, μοχθοῦν. — παρ' ἑκάστον = γιά τό καθετί. — ἐνδείκνυμαι = ἐξηγῶ. — τὸ μέν... τὸ δέ = τό ἓνα... τό ἄλλο, ἐνν. ἐστί. — ἐκὼν πείθεται, ἐνν. εὖ ἔχει — ξύλον διαστρεφόμενον = στραβόξυλο. — εὐθύνουσι = ἰσιάζουν, σωφρονίζουν. — εἰς (οἴκους) διδασκάλων = σέ σχολεῖα. Τήν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἦταν ἰδιωτικά (βλ. εἰκόνα ἀρ. 3). — αὖ: ἀντιστοιχεῖ στήν προηγουμένη φράση ἐπειδὴν συνιῇ τις τὰ λεγόμενα. — γράμματα = γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις. — τὰ ἐγγεγραμμένα, δηλ. τὰ βιβλία, σέ ἀντίθεση μέ τὴν φωνήν (τὰ λεγόμενα). — ὥσπερ τότε (ἐνν. συνίεσαν) τὴν φωνήν = ὅπως ἀκριβῶς πρωτότερα (σὴν νηπιακὴ ἡλικία) καταλάβαιναν τὴν προφορικὴ διδασκαλία. — παρατιθέασι = τοποθετοῦν μπροστά τους. — ποιητῶν: συνηθισμένα σχολικά ἀναγνώσματα ἦταν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Σόλων καὶ ὁ Θεόγνης. — ἐκμανθάνω = ἀποστηθίζω. — νουθετήσεις = συμβουλές. — διέξοδοι = διηγήσεις. — ἕτερα τοιαῦτα = κάτι παρόμοιο. — κακουργῶ = κάνω κακό. — μελοποιοὶ = λυρικοὶ ποιητές. — ἐντείνω = 1) μετατρέπω τὸν πεζὸ λόγο σέ ἔμμετρο 2) μελοποιῶ. — εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες = προσαρμόζοντας (τὰ ποιήματα) σέ μουσικὴ κιθάρα. — ῥυθμός = κάθε κίνηση ποὺ ἐπαναλαμβάνεται κανονικά, τάξη, μέτρο (στόν τρόπο ζωῆς). — ἁρμονία = ἡ συμφωνία τῶν ἤχων μεταξύ τους. — οἰκειοῦσθαι = νά συγγενέψουν (νά συνηθίσαι ἢ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ στό ρυθμὸ καὶ τὴν ἁρμονία). — εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοστότεροι γιγνόμενοι = συνηθίζοντας μέ τὸν καιρὸ περισσότερο στό ρυθμὸ καὶ τὴν ἁρμονία. — εὐρυθμία = ἡ τήρηση τοῦ μέτρου. — εὐαρμοστία = ἁρμονία, συμμόρφωση στοὺς κανόνες. — τοῖνυν = δέ (μεταβατικό). — βελτίω = γερά, δυνατά. — χρηστή = φωτισμένη. — πονηρία = ἀρρώστεια, ἀδυναμία. — οἱ μάλιστα δυνάμενοι = αὐτοὶ ποὺ ἔχουν στή διάθεσή τους τὰ περισσότερα μέσα. — πρωιαίτατα τῆς ἡλικίας = πρῶτοι ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας τους. — ἀπαλλάττονται = σταματοῦν τίς σπουδές τους.

Αὐτοὶ ἀφ' αὐτῶν = μόνοι τους. — εἰκῇ = τοῦ κεφαλιοῦ των, ὅπως τύχει. — ἀτεχνῶς ὥσπερ = ἀπαράλλακτα ὅπως. — γραμματιστής = ὁ δάσκαλος τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως. — ὑπογράφω γραμμάς = χαρακτηνῶ, γιὰ νά ἀκολουθοῦν τὰ γράμματα τῇ διεύθυνσιν τῶν γραμμῶν. — γραμματεῖον = ἡ πλάκα. — ὑφήγησις = ὁδηγία, κατεύθυνση. — ὑπογράψασα = ἀφοῦ χάραξε, πρόβαλε ὡς ὁδηγό

στή ζωή. — **εὐρήματα**· παράθεση στους νόμους. — **ἐκτὸς βαίνει** **τούτων** = τούς παραβαίνει. — **εὐθύναι** = 1) ἡ λογοδοσία, στήν ὁποία ὑποβάλλονταν οἱ ἄρχοντες μέ τῇ λήξει τῆς θητείας τους· 2) ἡ ποινή πού ἐπιβαλλόταν στους ἄρχοντες σέ περίπτωση ἐνοχλῆς τους. — **ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης** = γιατί ἡ τιμωρία ἰσιάζει τό στραβό, ξαναφέρνει στόν ἴσιο δρόμο τόν παραβάτη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Σ Τ'

Γάρ, ἐπεξηγήση στό τοῦτο. — **οὐδέν θαυμαστόν**, ἐνν. ὡς ὑποκείμενο: **τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλούς υἱεῖς φαύλους γίγνεσθαι**. — **ἐν τοῖς ἔμπροσθεν** (βλ. 323α, κεφ. 12 καί 324d, κεφ. 14). — **ἰδιωτεύω τινός** = μένω ἀμέτοχος, ἀνίδεος. — **εἰ γάρ δὴ** = γιατί ἂν πραγματικά. — **ὁ λέγω**, δηλ. ὅτι **οὐδέν θαυμαστόν**. — **ἐνθυμούμαι** = ἔχω κάτι μέσ στό μυαλό μου, συλλογίζομαι. — **προελόμενος ἄλλο ὀτιοῦν** = παίρνοντας ὡς παράδειγμα κάτι ἄλλο, ὅποιοδῆποτε. — **εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν**: ἡ ὑπόθεση διακόπτεται ἀπό τό λυσιτελεῖ γάρ, γι' αὐτό ἐπαναλαμβάνεται μέ τό **εἰ οὖν οὕτω** καί ἔχει ὡς ἀπόδοση τό **οἶει ἂν τι... γίγνεσθαι**. — **εἰ μὴ πάντες... ἦμεν** = ἂν δέν γινόμασταν ὅλοι. — **ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος** (ἐνν. αὐλητῆς εἶναι) = ὁ καθένας μας ὅσο μπορούσε. — **καί μὴ ἐφθόνηι τούτου** = καί ἂν δέν ἔκρυβε ἀπό φθόνο αὐτό (τό αὐλεῖν). — **ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καί ἀρετὴ** = ἡ δ. καί ἁ. τοῦ ἄλλου (πρός τόν ἄλλο). — **ἀφθονία**, τό ἀντίθετο τοῦ **φθονεῖν** = ἀπλοχεριά. — **οἶει ἂν τι μᾶλλον** = **οἶει ἂν μᾶλλον τι**. τό τι μετριάξει τήν ἐννοια τοῦ **μᾶλλον**. — **εὐφυέστατος**, δηλ. στήν τέχνη τοῦ αὐλοῦ. — **ἀκλεῆς** (συνώνυμο, παρακάτω: **φαῦλος**) = ἀσημάντος, μετριότητα. — **αὐξάνομαι** = προκόβω, ξεχωρίζω. — **ἀλλ' οὖν γε** = ἀλλά ὅπως καί νά 'χει τουλάχιστο (θὰ ἦταν αὐλητές). — **οὕτως**, δηλ. ὅπως καί στήν (ὑποθετική) πόλη τῶν αὐλητῶν. — **δημιουργός** = (ἐδῶ) δάσκαλος. — **τοῦ πράγματος**, δηλ. τῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. — **κρίνομαι** = συγκρίνομαι. — **διὰ παντός** = σέ κάθε στιγμή. — **ἀλλ' εἶεν** = ἀλλ' οἱ εἶεν. — **οἱοί περ**, ἐνν. ἦσαν ἐκεῖνοι. — **Φερεκράτης**: κωμοδιογράφος, πού παρουσίαζε τήν κωμωδία "Ἄγριοι (421 + 20 π.Χ.) γιά νά δικωμωδῇσιν τίς ἰδέες πού κυκλοφοροῦσαν τήν ἐποχὴ ἐκείνη γιά τήν ἐπάνοδο στό φυσικό τρόπο ζωῆς. —

Λήναιον = 1) νάος τοῦ Διονύσου, 2) ὁ χώρος ὅπου γιορτάζονταν τὰ **Λήναια** (Διονύσια), στά ὅποια εἶχαν καί δραματικούς ἀγῶνες. — **μισάνθρωποι** = πολιτισμένοι ἄνθρωποι, πού ὅμως νιώθαν ἀηδία γιά τόν πολιτισμό, ἐπειδὴ μέσα του φούντωνσε ἡ ἀδίκια. Γνωστότέρός τους εἶναι ὁ Τίμων ὁ μισάνθρωπος. Τέτοιοι ἀποτελοῦσαν τό χορό τῶν **Ἀγρίων** τοῦ Φερεκράτη. — **σφόδρα... ἀγαπήσας ἄν** = θά ἔμενες πολύ εὐχαριστημένος. — **γενόμενος** = ἄν βρισκόσουν. — **Εὐρύβατος**: Κάτοικος τῆς Ἐφέσου, πού ὁ Κροῖσος τόν ἔστειλε ἀπεσταλμένο μέ πολλά χρήματα στήν Πελοπόννησο, γιά νά στρατολογήσει μισθοφόρους γιά νά πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ Κύρου. Πῆρε τὰ χρήματα ὁ Εὐρύβατος καί πῆγε στόν Κύρο καί τοῦ φανέρωσε τὰ σχέδια τοῦ Κροῖσου. Ἡ ἀτιμία του αὐτή ἔμεινε παροιμιώδης καί τό ὄνομά του ἔγινε συνώνυμο μέ τή φαυλότητα. Ὁ **Φρυνώνδας** πάλι ἦταν Ἀθηναῖος, διαβόητος γιά τή φαυλότητά του, καί συχνά στούς κωμικούς τό ὄνομά του ἀντικαθιστᾷ τήν παλιανθρωπιά.

Τρυφῶ = 1) ζῶ ἄνετα, 2) εἶμαι ἰδιότροπος (ἀπό τήν πολλή τρυφή) 3) κλαίγομαι. — **οὐδέ γ' ἄν, ἐνν. εἰς φανεῖη**. — **ἡμῖν, δοτ. ἡθική**. — **οἶός τ' ἦν, ἐνν. τούτους διδάσκειν**. — **ὄντες ὁμότεχνοι, ἡ μετοχή ὑποθετική**. — **τούτους ἔτι... = τούτους τίς ἄν διδάξειεν ἔτι** = ποῖός μορεῖ νά τοὺς διδάξει ἀπό δῶ καί πέρα (μετά τή διδασκαλία τοῦ πατέρα καί τῶν φίλων του)· ἡ ἐρώτηση αὐτή ἐπαναλαμβάνει τό **τίς ἄν ἡμῖν διδάξειε**. ὁ Πρωτ. δίνει μόνος του τήν ἀπάντησι μέ τό **οὐ ράδιον ... τούτων**, δηλ. τῶν παιδιῶν **τῶν χειροτεχνῶν**. — **παντάσας**: μοποῦμε νά τό ἀποδώσουμε καί στό ἀπείρων καί στό ράδιον. — **οὕτω δέ, ἀνταποκρίνεται στό προηγούμενο ὥσπερ ἄν καί ἡ ἔννοιά του συμπληρώνεται μέ τό**: **οὐ ράδιον εἶναι διδάσκαλον φανῆναι**. — **κἄν εἰ... καί εἰ ἔστι τις ὅστις ὀλίγον διαφέρει ἡμῶν... ἀγαπητὸν ἄν** (ἐνν. εἶη) = καί ἄν ὑπάρχει κάποιος πού εἶναι λίγο ἀνώτερος ἀπό μᾶς στό νά βελτιώνει τοὺς ἄλλους στήν ἀρετή, πρέπει νά μείνουμε εὐχαριστημένοι. — **ἄν... ὀνήσαι, τοῦ ρ. ὀνίνημι= ὠφελῶ**. — **καί ἀξίως, συνδέεται μέ τό διαφερόντως**. — **καί αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι, ὁ καί ἐπιδοτικός**. — **τοιούτον πεποίημαι** = ἔτσι τό ἔχω κανονίσει. — **ἀποδεδωκεν** = πληρώνει ἀμέσως. — **καστέθηκε, ὁ ἀόριστος ἀντί τοῦ ἐνεστώτα (γνωμικός)**. — **ἐπεὶ = π.χ.** — **πρὸς τὸν πατέρα** = σέ σύγκρισή μέ τὸν πατέρα τους. — **δημιουργῶν, ἐνν. υἱεῖς οὐδέν εἰσι πρὸς τοὺς πατέρας**.

— Τί παρατηροῦμε ἂν συγκοῖνουμε τίς μαρτυρίες πού ἔχουμε γιά τό χρόνο πού παραστάθηκαν οἱ Ἄγριοι μέ τόν (ὑποθετικό) χρόνο, στόν ὁποῖο ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τό διάλογο;

— Τά παραδείγματα, μέ τά ὁποῖα ὁ σοκιστής ὑποστηρίζει τή γνώμη του, νομίζετε ὅτι εἶναι εὐστοχα;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 12'

Τοσαῦτα καί τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος = ἀφοῦ ἔκανε τόσο μεγάλη καί τόσο λαμπρή ἐπίδειξη. — **κεκληλημένος** = καταγοητευμένος. — **ὥς ἐροῦντά τι** = μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά πεῖ κάτι. — **μόγισ πως** = μέ μεγάλη δυσκολία. — **ὥσπερι ἐμαυτὸν συναγείρας** = σάν νά συνῆλθα ἀπό νάρκωση. — **πολλοῦ ποιοῦμαι** = θεωρῶ μεγάλο κέρδος. — **ἐπιμέλεια** = ἐκπαίδευση, ἀγωγή. — **ἦ, δοτ.** ὀργανική. — **ἐπεκδιδάσκω** = δίνω συμπληρωματικές ἐξηγήσεις· ἡ ἐπὶ σημαίνει προσθήκη, ἐνῶ ἡ ἐκ τελειότητα. — **καί γάρ**, γιά νά αἰτιολογήσει τό **ῥαδίως** (ὁ καί πηγαίνει στό ὅπως οὖν). — **συγγίγνομαι** = συζητῶ. — **δημηγόρος** = πολιτικός ρήτορας. — **οὐκ ἔχουσιν οὔτε ἀποκρίνασθαι οὔτε...** **ἐρέσθαι** = οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι. — **ἐάν...** **ἐπερωτήση** = ἂν ζητήσει ἔστω καί τήν παραμικρή ἐπεξήγηση σ' ὅσα εἰπώθηκαν. — **χαλκεία** = χάλκινα σκεύη. — **μακρόν ἤχει καί ἀποτείνει** = βγάζουν συνεχῆ καί παρατεταμένο ἦχο. Πασίγνωστο ἦταν τό **Δωδωναῖον χαλκίον** (ὀρθότερη γραφή), χάλκινος λέβητας πού τόν ἦχο του τόν ἐξηγοῦσαν σάν φωνή τοῦ Δία· ἂν τό χτυποῦσε κανεῖς ἔστω καί ἐλαφρά, μπορούσε νά ἤχει ὀλόκληρη μέρα. — **κατατείνω δόλιχον τοῦ λόγου** = δίνω ἀτέραντο μάκρος στήν ὁμιλία μου· ἡ μεταφορά ἀπό τήν περιοχή τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων. — **ικανός μέν... ικανός δέ**: τό σχῆμα τῆς ἐπαναφορᾶς χρησιμοποιεῖται ἐδῶ γιά νά ὑπογραμμιστοῦν οἱ δύο ικανότητες τοῦ Πρωταγόρα. — **ᾧ**, δηλ. οἱ δύο ικανότητες, τά δύο χαρίσματα. — **σμικροῦ τινος... ἔχειν** = κάτι λίγο μοῦ χρειάζεται ἀκόμη, γιά νά τά ἔχω ὅλα (γιά νά εἶμαι πέρα γιά πέρα ικανοποιημένος). — **εἵπερ ἄλλω τῷ** = περισσότερο ἀπό ὅ,τι σέ κάθε ἄλλον. — **ἀποπληρῶ** = γεμίζω ἐντελῶς, καλύπτω τό κενό. — **δ δ' ἐθαύμασα...** **ἀποπλήρωσον** = τό κενό, τό ὁποῖο μέ ἀπορία παρατήρησα στά λεγόμενά σου, κάλυψέ το (ὥστε νά μή παραμένει στή σκέψη μου). — **πολ-**

λαχοῦ: βλ. 323α καὶ ε, κερ. 12 καὶ 13, καὶ 325ε, κερ. 15. — ἀρετῇ, ἐπεξηγεῖ τό ἐν τι. — ἄ... ἔλεγον, δηλ. δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ὁσιότης.

— Ποιές διαφορές σημειώνετε ἀνάμεσα στίς τελευταῖες ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτη καὶ τῇ οἰητορικῇ ἀπόδειξη. πού ἔχει ἀναπτύξει ὁ Πρωταγόρας:

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Η'

Ἄλλά: ἀπό τό σημεῖο αὐτό ἀρχίζει ἡ φιλοσοφική συζήτηση μέ θέμα τήν οὐσία τῆς ἀρετῆς. — **ἀλλ' ἢ** = παρὰ μόνο. — Ἰά μόρια τοῦ προσώπου διαφέρουν ὡς πρὸς τήν ποιότητα, ἐνῶ τά μόρια τοῦ χρυσοῦ ὡς πρὸς τήν ποσότητα. — **ἄλλο... ἄλλο**· στή σύνταξη τῶν ρημάτων πού σημαίνουν συμμετοχή, τό μερίδιο τοῦ καθενός μετόχου βρίσκεται σέ αἰτιατική. — **καὶ δίκαιοι αὖ** = ἄλλοι πάλι δίκαιοι. — **ἔστι γάρ οὖν** (ὁ γάρ βεβαιωτικός, ἐνῶ ὁ οὖν δηλώνει συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπό τὰ λεγόμενα τοῦ Πρωταγόρα) = λοιπόν ἀλήθεια καὶ αὐτά (μιὰ καὶ τὰ περιέλαβες στήν ἀπαρίθμηση), δηλ. ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι μόρια τῆς ἀρετῆς; — **ἄλλο** = κάτι διαφορετικό. — **δύναμις** = ἐνέργεια, λειτουργία. — **οὐκ ἔστιν**, δέν εἰσάγεται μέ σύνδεσμο, γιατί εἶναι ἐπεξηγήτηση τοῦ ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου. — **οὐδέν** (δηλ. μόριο τοῦ προσώπου) **ἔστι (τοιούτον) οἶον**. — **ἡ δὴλα δὴ** (ἐνν. ἔστιν) **ὅτι** = ἡ εἶναι αὐτονόητο ὅτι. Ὁ ἢ εἰσάγει ἐπανόρθωση. — **εἶπερ τῷ παραδείγματι ἔοικεν** = ἂν ἡ σχέση πού ἔχουν μεταξὺ τους τὰ μόρια τῆς ἀρετῆς μοιάζει μέ τό παράδειγμα (δηλ. τοῦ προσώπου καί τῶν μορίων του). — **οὐδέν ἄρα...** = ἄρα κανένα ἄλλο ἀπό τὰ μόρια τῆς ἀρετῆς ἐκτός ἀπό τήν ἐπιστήμη δέν ταυτίζεται μέ τήν ἐπιστήμη (= σοφία). — **οὐκ ἔφη** (= ἔφη οὐκ εἶναι) = ὄχι, εἶπε. — **δοκεῖ**, ἐνν. **πρᾶγμα τι εἶναι**. — **τί οὖν**, ἐνν. **δοκεῖ σοι; αὐτό τοῦτο δίκαιόν ἐστι;** = ὑπάρχει αὐτό μόνο του (ὑπάρχει ὡς ξεχωριστό ὄν ἡ ἀφηρημένη ἐννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι σέ συνδυασμό μέ τὰ ἀντικείμενα, στά ὁποῖα ἀποδίδεται ὡς ιδιότητα). — **οἶον δίκαιον εἶναι** = ὥστε δ. **εἶναι**. — **εὐφημῶ** = 1) λέγω καλὰ, καλοσῆμαδα λόγια, 2) σιωπῶ. Στίς θυσιές, γιά νά βγεῖ αἷσιος χρησμός, ἔπρεπε νά λένε καλοσῆμαντα

λόγια· ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχε φόβος κάποιος, ἄθελά του, νὰ ἐκστομίσει μιὰ κακοσήμεαδὴ λέξη, ἦταν προτιμότερο ὅλοι νὰ σωπαίνουν μὲ εὐλάβεια. Ἔτσι τὸ ρῆμα ἔφτασε νὰ σημαίνει σιωπῶ. — **σχολῇ** = μὲ δυσκολία, μόλις. — **ἄλλο τι**, ὑποκείμεν., ὅσιον, κατηγ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 16'

Εἰ οὖν εἴποι, ἔχει ὡς ἀπόδοση τὸ εἴποim' ἂν ἔγωγε. — **εἶναι ἔχοντα**, περίφραση, συνώνυμη τοῦ ἔχειν. — **οὕτως... ὡς** = ἔτσι... ὥστε. — **λόγος** = γνώμη. — **ἄδικον ἄρα**: αὕτη εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ λογικὴ συνέπεια. — **τὸ δέ** = ἡ δικαιοσύνη. — **ὑπὲρ ἑμαυτοῦ** = γιὰ λογαριασμό μου. — **ἦτοι... ἦ** = ἦ... ἦ. — **δικαιότης**, σπάνιος τύπος, ἀναλογικὰ μὲ τὸ ὅσιότης. — **ὅ,τι ὁμοιότατον**: τὸ ὅ,τι δίνει ἐμφαση στὸν ὑπερθετικόν. — **εἰ διακωλύεις** (πλ. ἐρώτηση) = ἂν δέ μοῦ δίνεις τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαντήσω καὶ γιὰ λογαριασμό σου. — **συγχωρῶ** = συμφωνῶ. — **ἐν αὐτῷ** = στὸ σημεῖο αὐτό (στή σχέση ἀνάμεσα στὸ δίκαιο καὶ τὸ ὅσιο). — **διαφέρει** = ἐνδιαφέρει. — **μή μοι**, ἐνν. **λέγε τοῦτο**. — **τὸ εἰ βούλει... εἰ σοι δοκεῖ**: οἱ δύο ὑποθετικὲς προτάσεις μὲ τὴν πρόταξη τοῦ ἄρθρου γίνονται οὐσιαστικὰ καὶ εἶναι ὑποκείμενα τοῦ ἐλέγχεσθαι. — **ἐμέ τε καὶ σέ**, ἐνν. **ἐλέγχεσθαι** = νὰ κρίνονται οἱ προσωπικὲς μας πεποιθήσεις, οἱ δικές μου καὶ οἱ δικές σου (καὶ ὅχι ἀπλῶς οἱ ὑποθέσεις). — **τό δ' ἐμέ... λέγω εἰ τις... αὐτοῦ** = λέγοντας αὐτό τὸ «ἐμέ τε καὶ σέ» ἐννοῶ: ἂν ἀποκλείσουμε ἀπὸ τὴ συζήτηση τὸ «ἐάν» (τὴν ὑπόθεση καὶ τὴν ἀοριστίαν). — **οἰόμενος ἐλέγχεσθαι** = γιατί ἔχω τὴ γνώμη ὅτι μόνο ἔτσι μπορούμε νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο. — **μέντοι** = βέβαια, πράγματι. — **προσέοικε** = μοιάζει. — **ἀμῇ γέ πη** = κατὰ κάποιον (ὅποιοδῆποτε) τρόπο. — **ἔστιν ὅπη** = μὲ τὸν ἓνα ἢ ἄλλο τρόπο. — **ἐναντιώτατα ἀλλήλοις**: Ἐδῶ ὁ Πρωταγόρας ἔχει ὑπόψη του τὰ ὅσα δίδαζε ὁ Ἡράκλειτος γιὰ τὴ σχετικότητά των ἀντιθέσεων: «τὰ ψυχρὰ θερμεῖται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αὐαίνεται, καρφαλέον νοτίζεται» καὶ ἄλλοι: «ταῦτ' ἐστὶν ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ τὸ ἐρηγορὸς καὶ τὸ καθευδὸν καὶ νέον καὶ γηραιόν· τὰδε γὰρ μεταπεσόντα ἑκάεῖνα ἐστὶ κάκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα τὰδε». — **τότε ἔφαμεν**, βλ. 330α καὶ b, κεφ. 18. — **τὰ τοῦ προσώπου**, παράθεση στὸ ἄ. — **κἂν ταῦτα ἐλέγχῃς** = καὶ αὐτά

(«τὰ τοῦ προσώπου μόρια») θά μπορούσες νά ἀποδείξεις. — **κἂν πάνυ σμικρὸν ἔχῃ τὸ ὅμοιον**, ἐνν. ὡς ὑποκείμενο : **τὰ ὁμοίον τι ἔχοντα** = ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσηὴ πού ἡ ὁμοιότητα μεταξὺ τους εἶναι ἀσήμαντη. — **ἥ γάρ** = ἀλήθεια λοιπόν. — **σοί** = κατὰ τὴν κρίση σου. — **οὐ πάνυ οὕτως**, ἐνν. **δοκεῖ μοι ἔχειν** = δέ νομίζω ὅτι ἡ ὁμοιότητά τους εἶναι τόσο ἀσήμαντη (ὅση ἡ ὁμοιότητα ἀνάμεσα στὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν). — **οὐ μέντοι αὖ** (ἐνν. **ἔχει**) **οὐδέ ὡς...** = ἀλλὰ ὅχι πάλι καὶ τόσο μεγάλη, ὅσο... — **δυσχερῶς ἔχειν** = ἐκνευρίζεσαι, στενχωριέσαι. — **ἐπισκεψώμεθα** : Βλέποντας ὁ Σωκράτης τὸν ἐκνευρισμὸ τοῦ Πρωταγόρα, ἀφ' ἧναι τὸ θέμα πού συζητοῦσαν ἐκεῖνη τὴ στιγμή καὶ προχωρεῖ στὴν ἀπόδειξη ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα.

— *Νά ἀναγνωριστοῦν τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα στὸ ὁποῖο ἀνήκουν οἱ συλλογισμοὶ πού διατυπώθηκαν στὸ κεφάλαιο αὐτό.*

— *Ἀξίζει νά προσέξετε τὸ ἐπιτυχημένο σόφισμα τοῦ Σωκράτη : πῆρε τὸ κατηγορούμενο τῆς «ἐλάσσονος προτάσεως», **δίκαιον**, πού ὁ Πρωτ. τὸ μεταχειρίστηκε ὡς ἐπίθετο, καὶ τοῦ ἔδωσε σημασία οὐσιαστικοῦ, δίνοντας τὴν ἔννοια ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι «δίκαιο πράγμα».*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ'

Σωφρονῶ = ἐνεργῶ μέ σύνεση. — **τοῦναντίον** = ἀφρόνως πράττειν. — **σωφροσύνη**, δοτ. τοῦ κλίτου. — **ὡσαύτως** : στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Σωκρ. ἐφαρμόζοντας τὴν ἐπαγωγικὴ μέθοδο, ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους ἀνάγεται στὰ γενικά. — **ἀναλογισώμεθα** = ἄς ἀνακεφαλαιώσουμε. — **τῷ σωφρόνως πραττομένῳ**, δοτ. συγκριτικῇ. — **πράττοιτ' ἄν** : θά ἔπρεπε νά χρησιμοποιήσῃ ὀριστική, γιατί τὸ πράγμα εἶναι ἐντελῶς βέβαιο· χρησιμοποιεῖ ὁμως εὐκτική γιὰ νά μετριάσῃ τὴν ἐκφρασὴ του. — **λύω** = ἀκυρώνω, ἀναιρῶ. — **τῶν λόγων** = ἀπὸ τὰ (δύο) συμπεράσματά μας. — **τὸ ἐν ἐνὶ εἶναι** (βραχυλογία) = **τοῦτον τὸν λόγον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἐν ἐνὶ...** εἶναι. — **πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι** = δέ πτάνει μόνον πού εἶναι διαφορετικά, ἀλλὰ καί... (ἡ σοφία πρὸς τὴ σωφροσύνη). — **αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν** = καὶ στὴν οὐσία τους καὶ στίς λειτουργίες τους. — **οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται** = βρίσκονται σέ πολὺ μεγάλη

παραφωνία. — συνάδω = συμφωνῶ, συμβιβάζομαι. — συναρμόττω = βρίσκωμαι σέ ἁρμονία. — ὄντι, ἀντί οὐση: ἡ μετοχή συμφώνησε κατὰ τό γένος μέ τό ἐνὶ καί ὄχι μέ τό ἀφρασύνη. — διασκοπῶ = ἐξετάζω. — ὅτι ἀδικοῖ = ἐφόσον κάνει ἀδίκημα. — ἐπεὶ = ἂν καί. — διαλέχθητι πρὸς τοῦτον τὸν λόγον = συζήτησε πρῶτα αὐτὴ τὴν ἄποψη. — οὐδέν μοι διαφέρει = μέ ἀφίνει ἐντελῶς ἀδιάφορο (τό πρόσωπο πού ἐκφράζει τὴν ἄποψη μέ ἐνδιαφέρει ἡ οὐσία τῆς συζητήσεως). — ἐὰν μόνον = ἀρκεῖ μόνο νά... — ταῦτα, δηλ. ἃ οἱ πολλοὶ φασιν. — τὸν λόγον... ἐξετάζω = ἐγὼ προπάντων ἐξετάζω τὴν ἄποψη, τὴν οὐσία τοῦ ζητήματος. — ἐξετάζεσθαι = νά ὑποβάλλομαι σέ ἔλεγχο καί ἐγὼ καί ἐσύ. — ἐκαλλωπίζετο = ἔκανε μορφασμούς (γιὰ ν' ἀποφύγει τὴ συζήτησι). — λόγος δυσχερῆς = θέμα συζητήσεως ἀνιχνό καί δυσάρεστο.

— Σέ ποιά εἶδος ἀνήκουν τὰ σοφίσματα τοῦ Σωκράτη;

— Ποιά μέθοδο ἀκολουθεῖ στοὺς συλλογισμούς του, γιὰ νά περικλέψει τὸν ἀντίπαλο;

Προσπαθήστε νά διατυπώσετε μερικὸς ἀπὸ τοὺς συλλογισμούς αὐτοὺς.

— Σέ ποιά λογικὴ ἀρχὴ μοροῦμε νά ὑπαγάγουμε τὴ φράση: «ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον ἐστί:»

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Α '

Ἔστω: λέγοντας αὐτό ὁ Πρωταγόρας δέν ἀποκηρύσσει τὴ γνώμη πού διατύπωσε στὸ κεφ. 20 (333c), ἀλλὰ θέλει ν' ἀκούσει πῶς ὁ Σωκράτης ἀνασκευάζει τὴ γνώμη τῶν πολλῶν. — ὅτι ἀδικοῦσι, βλ. 333b, κεφ. 20: ὅτι ἀδικοῖ. — φρονῶ = εἶμαι στὰ λογικά μου, σκέφτομαι. — βουλευομαι = αποφασίζω. — πότερον (ἐνν. εὖ βουλεύονται), εἰ εὖ πράττουσι... κακῶς; = σέ ποιά περίπτωση ἀποφασίζουν ὀρθά, ὅταν ἡ ἀδίκη τους πράξι τούς φέρνει εὐτυχία ἢ ὅταν τούς φέρνει εὐτυχία; — τραχύνομαι = ἀγριεύω. — ἀγωνιῶ (ἐφετικό ρ.) = ἐπιθυμῶ νά ἀγωνιστῶ. — παρατετάχθαι = πῆρε στάση στρατιώτη ἑτοίμου νά ριχτεῖ σέ μάχη. — εὐλαβούμενος = διακριτικά. — λέγεις, ἐνν. ἀγαθὰ εἶναι. — καὶ τὰ τοιαῦτα, δηλ. ἃ μὴδὲ τό παράπαν ὠφέλιμα· ὁ καὶ

εἶναι ἐπιδοστικός. — πολλά, ἔνν. ἀγαθά. — ἵπποις δέ, ἔνν. ὠφέλιμα. — ἀγαθά = ὠφέλιμα. — βλάσται = τά βλαστάρια. — πτόρθος = προυργό βλαστάρια. φιντάνι. — ἀρωγόν = δυναμωτικό. — παντοδαπόν = πολύμορφο. — ἐνταῦθα = σ' αὐτή τήν περίπτωσιν, δηλ. στή χρῆσιν τοῦ λαδιοῦ πάνω στό ἀνθρώπινο σῶμα. — ἀλλ' ἢ = μόνο. — οἷς, ἔλεξεν, ἀντί ᾧ — μέλλει, δηλ. ὁ ἄρρωστος. — ὅσον = τόσο μόνο, ὥστε. — τήν δυσχέρειαν κατασβέσαι = νά σβήνει τήν ἀγρία (πού προσβάλλει τήν ὁσφρηση). — ὄψον = προσράγει.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Β'

Ἀναθορυβῶ = ἐπιδοκιμάζω μέ θόρυβο· τό ἀντίθετο· καταθορυβῶ. — ὑπόκωφος = βαρύνω. — μειζον = δυνατώτερα. — πῶς βραχεία ἀποκρίνεσθαι; — τί εἶδους σύντομες ἀπαντήσεις θά ἤθελας νά σοῦ δίνω; ἀλλ', ἔνν. ἀποκρίνωμαι. — γοῦν = γε = πράγματι. — ὥστε τόν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν = ὥστε ἡ συζήτηση νά μή διακοπῇ ποτέ. — μακρά λέγειν... καί αὖ βραχεία: οἱ σοφιστές κυχόνταν ὅτι τό ἴδιο θέμα μπορούσαν νά τό ἀναπτύξουν καί μέ πάρα πολλά καί μέ πολύ λίγα λόγια. — εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικνοῦμαι = ἀντιμετώπισα (κάποιον) σέ ἀγῶνα λόγων. — (εἰ) οὕτω διελεγόμην, ἐπεξήγει τό εἰ τοῦτο ἐποίουν. — οὐδ' ἂν ἐγένετο... = καί ἡ φήμη τοῦ Πρωταγόρα δέν θά γέμιζε τήν Ἑλλάδα. — οὐκ ἤρεσεν... ταῖς ἀποκρίσεσι = δέν ἔμεινε εὐχαριστημένος ἀπό τόν ἐαυτό του γιά τίς ἀπαντήσεις πού ἔδωκε. — ἐν ταῖς συνουσίαις = στίς συζητήσεις. — τὰ μακρά ἀδύνατος = δέν μπορῶ νά παρακολουθήσω μακρόλογες συζητήσεις. — ἐπεὶ = ἔνν. καί. — καί ταῦτ', δηλ. τὰ μακρά. — τρίβων = παλιό καί τριμμένο πανωφόρι. Ροῦχο τῶν φτωχῶν; τῶν Σπαρτιατῶν, ὅσων μιμοῦνταν τοὺς Λακεδαιμόνιους ἀκολουθώντας τόν Σωκράτη τόν φοροῦσαν ἀργότερα οἱ φιλόσοφοι πού ζοῦσαν μέ λιτότητα, οἱ κυνικοί καί οἱ στωικοί. — οὐχ ὁμοίως ἔσονται = δέ θά ἔχουν τό ἴδιο ἐνδιαφέρον. — ὥς, αἰτιολογικός. — φιλοσοφία = φιλομάθεια. — Κρίσων ἀθλητής ἀπό τήν Ἱμέρα τῆς Σικελίας· τρεῖς φορές Ὀλυμπιονίκης (448, 444 καί 440 π.Χ.) σέ δρόμο ταχύτητας (στάδιον). — ἡμεροδρόμος = ταχυδρόμος. — διαθέω = τρέχω γρήγορα. — σοῦ, δευτέρου ὅρου τῆς συγκρίσεως. — ἐν τῷ αὐτῷ = πλάι πλάι. — συγκα-

θεῖναι, τοῦ ρ. συγκαθίημι = χαλαρώνω τό ρυθμό. — αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα = μόνο στίς ἐρωτήσεις πού ὑποβάλλονται. — τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; = τί λογῆς διάλογος θά μπορεῖ νά γίνει; — χωρίς... εἶναι = ὅτι εἶναι διαφορετικά πράγματα. — δημηγορῶ = ἐκφωνῶ ρητορικό λόγο. — ἀλλ' ὁρᾷς = ἀλλά καί μόνος σου βλέπεις τό δίκαιο.

— Κάνετε παρατηρήσεις σχετικά μέ τόν χαρακτήρα τῶν προσώπων, ὅπως ἐκδηλώνεται στό κεφάλαιο αὐτό.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Γ'

Μή μετεῖναι οἱ μακρολογίας = δέν τά καταφέρνει στίς μακρόλογες συζητήσεις. — παραχωρεῖ. = παρὰδέχεται τήν ἀνωτερότητα. — τοῦ οἷός τ' εἶναι διαλέγεσθαι (= στήν ἱκανότητα τοῦ...) καί τοῦ ἐπίστασθαι (= στήν ἐπιδειξιότητα τοῦ...). — λόγον τε δοῦναι καί δέξασθαι = νά θέτει ἐρωτήσεις καί νά δέχεται ἀπαντήσεις. — φαυλότερος = κατώτερος. — ἀντιποιεῖται (δηλ. τοῦ διαλέγεσθαι) = συναγωνίζεται. — ἐκκρούων τοὺς λόγους = ξεστρατίζοντας τή συζήτηση ἀπό τό θέμα της. — ἐπεὶ = γιὰτί. — οὐχ ὅτι = μή κοιτᾷτε πού... — ἐπεικέστερα λέγειν = πιά λογική εἶναι ἡ πρότασή του. — πρὸς Πρωταγόρου εἶναι = ὅτι παίρνει τό μέρος τοῦ Πρωταγόρα. — φιλόνομος = ἐριστικός. — πρὸς ὃ ἂν ὁρμήσῃ = σέ ὅ,τι καταπιεστέῃ. — συμφιλονικῶ = παρὰσύρομαι στή φιλονικία παίρνοντας τό μέρος τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου. — μή διαλύσαι μεταξύ = νά μή διαλύσουν, νά μή ἀφήσουν στή μέση. — κοινός = ἀμερόληπτος. — ἴσος εἰμί = ἀπονέμω τήν ἴδια ἐκτίμηση. — συγχωρεῖν = νά κάνετε παραχωρήσεις ὁ ἕνας στόν ἄλλο. — ἀμφισβητῶ = διαφωνῶ πάνω στή συζήτηση. — δι' εὐνοίαν = ἀπό καλή διάθεση (γιὰ νά κατατοπιστοῦν καλύτερα). — εὐδοκιμῶ = κερδίζω τήν ἐκτίμηση. — ἐπαινοῦμαι = κερδίζω ἐπαίνους (συχνά κολακευτικούς). — ἐν ἡμῖν : πού σᾶς κρίνουμε. — ἐν λόγῳ = μέ τά λόγια. — εὐφραίνομαι, δηλώνει πνευματικές ἀπολαύσεις, ἐνῶ τό ἡδομαι ὕλικές ἡδονές. — αὐτῇ τῇ διανοίᾳ = μόνο μέ τό πνεῦμα μας. — ἡδύ πάσχω = ἀπολαμβάνω.

Φύσις = φυσικός νόμος. — **νόμος** = γραπτός νόμος. — **τύραννος**: Λέγοντας αυτό ο Ίππίας έχει υπόψη του τους στίχους του Πινδαρου: «Νόμος ό πάντων βασιλεύς, θνατών τε και άθανάτων». — **πολλά... βιάζεται** = συχνά επιβάλλει μέ τή βία σχέσεις παραβαίνοντας τους φυσικούς νόμους. — **τήν φύσιν τών πραγμάτων**, δηλ. τήν αναμεταξύ μας φυσική συγγένεια. — **κατ' αυτό** = γι' αυτόν ακριβώς τό λόγο. — **πρυτανείον**, δημόσιο οίκημα· ήταν τό κέντρο τής 'Αθήνας ως πόλης - κράτους, αφού εκεί βρίσκονταν ή ιερή έστία και τά άρχεϊα τών πρυτάνεων. Στήν άρχή ήταν στήν 'Ακρόπολη, άργότερα κοντά στήν 'Αγορά. — **Πρυτανείον τής σοφίας** = πνευματικό κέντρο. 'Υπήρχε και χρησμός του μαντείου τών Δελφών που όνόμαζε τήν 'Αθήνα έστία και πρυτανείο τών 'Ελλήνων. — **μέγιστον**, αφού άνηκε σέ άρχαιότητα και πολύ άριστοκρατική οίκογένεια. — **όλβιώτατον**, εξαιτίας του πλούτου. — **άξίωμα** = τιμή. — **συμβαίνω** = βρίσκω συμβιβαστική λύση. — **εις τό μέσον** = σέ συμβιβαστική λύση. — **τό άκριβές** = άυστηρή μορφή. — **έφεΐναι και χαλάσαι τās ήνίας τοΐς λόγοις** = νά άφήσω ελεύθερο και νά χαλαρώσω τά χαλινάρια στά λόγια. — **ευσχημών** = κομψός, χαριτωμένος. — **έκτείνω πάντα κάλων** (μεταφορά από τή ναυτιλία) = λύνω όλα τά σχοινιά, άπλώνω στόν άνεμο όλα τά πανιά. — **έφήμι (ουρία, ένν. πνοή)** = παραδίνω τόν έαυτό μου σέ ούριο άνεμο (πρίμο). — **πέλαγος τών λόγων** = πέλαγος άπεραντολογίας. — **άποκρύπτω γήν** = χάνω τήν στεριά από τά μάτια μου (ξεχνώ τό θέμα τής συζητήσεως). — **μέσον τέμνω** = ακολουθώ μία ένδιάμεση γραμμή πορείας. (Μεταφορά από τή ναυτιλία, όπου τό πλοίο ακολουθεΐ ένδιάμεση πορεία όταν βρεθεΐ σέ περιοχή μέ σκιοπέλους). — **ώς** = έτσι. — **ποιήσετε**, ήπιότερη έκφραση: μέλλοντας άντί προστακτική. — **ράβδοϋχοι**, οί διαιτητές· στους γυμναστικούς άγώνες κρατούσαν ραβδιά. — **έπιστάτης** = έπόπτης τών άγώνων, τελετάρχης. — **πρύτανις** = πρόεδρος τής επιτροπής τών κριτών. — **ός**, εισάγει άναφορική - τελική πρόταση.

— Σημειώστε τά πνευματικά ένδιαφέροντα του καθενός από τά κύρια πρόσωπα του διαλόγου και βρεΐτε ποιά (πνευματική) συγγένεια έχουν μεταξύ τους.

—Νά παραλληλιστεῖ ἡ φράση «πρυτανεῖον τῆς σοφίας» μέ τή γνωστή φράση τοῦ Ἐπιταφίου «Ἑλλάδος παιδευσις» καί νά ἀναπτυχθεῖ προφορικά τό θέμα: Ἡ Ἀθήνα ὡς πνευματικό κέντρο τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Ε'

Βραβευτής = δικοιτητής. — **ἐκ περιττοῦ ἡρήσεται** = ἡ ἐκλογή του θά εἶναι περιττή. — **ἀλλά δὴ** (σχῆμα ὑποφορᾶς) = ἀλλά κάποιος θά κάνει τήν παρατήρηση ὅτι. — **ἐπεὶ τό γ' ἐμόν** = γιατί ὅσο γιά μένα. — **οὕτως** (ὥδε). τό εἰ μὴ βούλεται, λίγο παρακάτω, εἶναι ἐπεξηγήσῃ του. — **προθυμεῖσθε** = ἐπιθυμεῖτε πολύ. — **ὥς...** φημί = πῶς πρέπει, κατά τή γνώμη μου. — **ὑπέχω λόγον** (= δίδωμι λόγον) = ἀπαντῶ. — **ὕμεις**, ἐνν. ἐδεήθητε. — **διαφθείρω τήν συνουσίαν** = διαλύω τή συζήτηση. — **πάνυ μὲν οὐκ ἤθελε** = δέν τό πολυῆθελε βέβαια.

— Τό ἐπεισόδιο πού περιγράφεται στά κεφ. 22 - 26 ποιά θέση ἔχει μέσα στό διάλογο; Ἰδιαίτερα νά σημειωθεῖ ἡ συμβολή του στήν καλλιτεχνική ὁλοκλήρωση τοῦ διαλόγου.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Γ'

Διασκοπῶ = ξεδιαλύνω, ἐξετάζω λεπτομερῶς. — **πάνυ... τό = τόν Ὅμηρον λέγειν τό** (ἀντικείμεν.) **πάνυ τι** (κατηγ.) = ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔχει πολύ δίκιο λέγοντας τό «**σύν τε... ἐνόησε**». (Ὁ στίχος εἶναι παρμένος ἀπό τό ἐπεισόδιο τῆς Δολώνειας, Ἰλιάδα Κ 224, ὅπου ὁ Διομήδης ζητᾷ σύντροφο γιά τήν κατασκοπευτική του ἐπιχείρηση). Ὁ στίχος, σέ ἀπόδοση Καζαντζάκη - Κακριδῆ, ἀποδίδεται ἔτσι: «Σάν πᾶνε δυό μαζί, στοχάζεται πρὶν ἀπ' τόν ἕνα ὁ ἄλλος / τό πού φελᾷ». — **εὐπορος** = ἐφευρετικός. — **γάρ** = γιατί τότε (ὅταν δύο βαδίζουμε μαζί). — **ζητεῖ ὅτῳ** = ζητεῖ ἄλλον ὅτῳ ἐπιδείξεται. — **βεβαιοῦμαι** = ἐξακριβώνω. — **ἐντύχη**, ἐνν. τοιούτῳ, μεθ' ὅτου βεβαιώσεται. — **ἐπεικὴς** = σοβαρός, μορφωμένος ἄνθρωπος. — **ἢ σέ**, ἐνν. περὶ ἀρετῆς βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι. — **ὅς**, εἰσάγει ἀναφορική - αἰτιολογική πρόταση. — **ὑποκηρύττομαι** = στέλνω κήρυκες νά διαλαλήσουν. —

σεαυτὸν ἀπέφηνας = παρουσιάστηκες δημόσια. — ἄρνυμαι = παίρνω. — σκέψις = έρευνα. — τούτων = τῆς ἀρετῆς. — οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ = δέ μπορῶ νά κάνω διαφορετικά. — ἀναμνησθῆναι τὰ μὲν παρὰ σοῦ = νά μέ βοηθήσεις νά θυμηθῶ (τίς ἀπαντήσεις σου). — τὸ ἐρώτημα: ἔχει τεθεῖ στό κεφ. Γ', 329c. — ἐπὶ ἐνὶ... ἐστι = λέγονται γιὰ ἕνα καί τό αὐτό πράγμα. — ἡ ἐκάστω... ὑπόκειται = ἡ κρύβει τό καλύτερο τους κάποια ιδιαίτερη οὐσία. — οὐκ ὄν... τὸ ἕτερον = τὸ ἕτερον αὐτῶν οὐκ ὄν (τοιούτον) οἶον τὸ ἕτερον; — ἐπικεῖσθαι = ἔπι ἔχει ὡς ὄνομα. — οὐχ, ἐνν. ὁμοῖα ὡς τὰ τοῦ... ὁμοῖά ἐστι. — ἀλλ' ἐνν. ἀνόμοια, ὡς τὰ τοῦ προσώπου... ἀνόμοιά ἐστι. — δύναμις = λειτουργία, ἐνέργεια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Α'

Μὲν = βέβαια, πραγματικά. — καὶ ἴτας (ίεναι) γε = καί μάλιστα ριψοκίνδυνους. — μὲν οὖν = ὁπωσδήποτε. — τὸ μὲν τι αὐτοῦ = τὸ ἕνα μέρος του. — κολομβῶσι = κατεβαίνουν στά πηγὰδια (γιὰ νά τὰ καθαρίσουν ἢ νά βγάλουν ἀντικείμενα πού ἔπεσαν μέσα). — πέλτας ἔχοντες, ἐνν. θαρραλέοι εἰσὶ πολεμεῖν. — τό ἑαυτῶν εἶναι γεν. συγκριτική· τό ἡ πρὶν μαθεῖν πλεονάζει. — μεντᾶν... εἶη = ἀληθινά, τότε ἡ ἀνδρεία θά ἦταν κάτι χυδαῖο. — μαινόμενοι: γιατί τολμοῦν νά κάνουν κάτι πού ἀγνοοῦν. — οἱ οὕτω θαρραλέοι = οἱ θαρραλέοι αὐτῆς τῆς κατηγορίας, δηλ. οἱ ἀνίδεοι. — καὶ ἐκεῖ, δηλ. στό κεφ. 34, 350a, ὅπου εἰπώθηκε: οἱ ἐπιστήμονες τῶν μή... θαρραλεώτεροι ὄντες (μετοχή αἰτιολ.). — τοὺς δὲ ἀνδρείους... (σέ αἰτιατική, κατὰ πρόληψη) = ὡς δὲ οἱ ἀνδρεῖοι οὐ θαρραλέοι εἰσὶ. — τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα (παράθεση) = αὐτό πού ἐγώ παραδέχτηκα. Ἀντίθετα ὅμως ὁ Πρωταγόρας εἶχε συμφωνήσει ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θαρραλέοι εἰσὶν· γι' αὐτό τό οὐ πλεονάζει. — ἔπειτα = θεωρώντας ὡς δεδομένο ὅτι ἐγώ ταύτισα τόν ἀνδρεῖο μέ τόν θαρραλέο. — τούτῳ τῷ τρόπῳ μετιῶν = συνεχίζοντας μέ τή μέθοδο αὐτή. — ἰσχύς = σωματική δύναμη. — ἔπειτα, ἐνν. εἴ με ἔροιο. — τοῖς αὐτοῖς ... τούτοις = κάνοντας ἀνάλογους συλλογισμούς. — γίγνομαι ἀπό = προέρχομαι ἀπό. — θυμὸς = ἐξαψή. — ἐκεῖ, δηλ. στό προηγούμενο

παράδειγμα. — συμβαίνει = προκύπτει. — τέχνη = εξάσκηση. — ευ-
τροφία = καλή τροφή, καλή ανατροφή.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΔΕ'

"Ηδομαι τοῖς καλοῖς ἀντὶ τὴν εὐτυχίαν ἀπὸ τὰ ὥραϊα πράγ-
ματα. — ἀνιάρᾳ, ἔνν. ἅττα. — λέγω ἔννοω τὸ ἐξῆς. — ὁ ἐφύσιν.
κατὰ τοῦτο (= ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀποψῆς), ἔνν. τὰ ἡδέα ὡς ὑποκείμεν.—
μὴ εἴ τι... ἀποβήσεται; = χωρὶς νὰ λάβουμε ὑπόψιν ἂν θὰ προκύ-
ψουν ἀπὸ αὐτὰ διαφορετικὰ ἀποτελέσματα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς συνέ-
πειες ποὺ ἔχουν. — οὐ κακά; = κατὰ τὸ μέτρο ποὺ εἶναι λυπηρὰ, δὲν
εἶναι κακά; — ἀπλῶς οὕτως μ' ἓνα νὰ εἴ μ' ἓνα ὄχι. — πρὸς τὴν
... ἀλλὰ καὶ πρὸς... = καὶ γιὰ τὴν ἀπάντησιν ποὺ πρέπει νὰ δώσω
τώρα καὶ γιὰ ὅλη τὴν ἄλλη ζωὴ μου. — ἔστι δ'... ἃ ἔστι· ἡ φράσις ὁλό-
κληρη: ἔστι δ' ἃ τῶν ἡδέων ἐστὶν ἀγοθᾶ, ἔστι δ' ἃ τῶν ἀνια-
ρῶν κακά. Ἡ διάκρισις σέ τρεῖς κατηγορίας τῶν ἡδέων καὶ ἀνια-
ρῶν ἴσως νὰ ἔγινε ἀπὸ τὸν Πρωταγόρα. — τοῦτο τοίνυν λέγω... ἐ-
ρωτῶν... = ὅταν λοιπὸν ρωτῶ ἂν ἡ ἡδονὴ αὐτῆς καθεαυτῇ (χωρὶς νὰ
λάβουμε ὑπόψιν τίς συνέπειες) δὲν εἶναι ἀγαθόν, νὰ τί ἔννοω; ἂν τὰ ἡδέα,
κατὰ τὸ μέτρο ποὺ εἶναι ἡδέα, δὲν εἶναι ἀγαθὰ. — πρὸς λόγον εἶναι
= εἶναι ὠφέλιμο γιὰ τὴ συζήτησιν, προσωθεῖ τὴ συζήτησιν. — τὸ
σκέμμα = τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἔρευνας. — ἡγεμονεύω τῆς σκέψεως
= διευθύνω τὴν ἔρευνα, τὴ συζήτησιν. — δίκαιον (εἰ) σὺ = δίκαιόν
ἐστὶ σέ. — κατάρχω τοῦ λόγου = ἔχω προκαλέσει τὴ συζήτησιν. —
γένοιτο, δηλ. τὸ ζήτημά μας. — ὥσπερ εἴ τις...; , ἐπειδὴ εἶναι ἐ-
πεξηγήσις, δὲ συνδέεται μὲ τὰ προηγούμενα. — ἐκ τοῦ εἶδους = ἀπὸ
τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισιν. — τὰ τοῦ σώματος ἔργα = οἱ σωματικὲς λει-
τουργίαι. — τὰς χεῖρας ἄκρας = τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν. — μετάφρενον
= ὁμοπλάτη. — καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι (= ἔτσι κι ἐγώ), δεικτικόν, σέ
ἀνταπόκρισιν μὲ τὸ ἀναφ. ὥσπερ· ὅμως ἡ ὑπόθεσις εἰ εἴποι ἔμεινε
χωρὶς ἀπόδοσιν. — θεασάμενος (ἐπεξηγήσις στοῦ τοιοῦτον) ὅτι οὕτως
ἔχεις = ἀφοῦ ἀντικλήρονηκα (ἀπὸ τῆς ἀπάντησίν σου) ὅτι αὐτὴ εἶναι
ἡ ἀποψὶς σου (ἐπάνω στοῦ ἀγαθόν). — καὶ τότε ἀποκάλυψον = ἀ-
ποκάλυψε τίς σκέψεις σου καὶ πάνω σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ σημεῖον. — τοῦ-
το, δηλ. ἡ ἐπιστήμη — οὐδὲ διανοοῦνται = οὐτε σκέφτονται γι'

αὐτό ὅτι ἔχει αὐτὴ τὴν ιδιότητα = καὶ δὲ θέλουν νὰ τὴν (τὴν ἐπιστήμη) ἀναγνωρίσουν σάν τέτοια. — ἐνούσης (μετοχὴ ἐνδοτική) ἀνθρώπῳ = ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἔχει μέσα του τὴν ἐπιστήμη. — ἄρχειν, ἐνν. φασί. — ἀτεχνῶς... ὥσπερ = ἀκριβῶς ὅπως. — ἀπάντων, δηλ. τῶν συναισθημάτων. — οἶον = τοιοῦτον ὥστε = κατὰλληλον. — εἴπερ τῷ ἄλλῳ = περισσότερο ἀπὸ τὸν καθένα. — κράτιστον = ἰσχυρότατο. — μὴ οὐχί = νὰ μή. — καλῶς λέγων, ἐνν. φῆς τοῦτο. — ὦν = ἀπὸ κάποιου ἀπὸ τὰ συναισθήματα αὐτά, πού... — ὁ... ἐστὶ πάθος = τί λογῆς ψυχολογικὸ φαινόμενο εἶναι αὐτό πού παθαίνουν. — ἐπεὶ (= ἂν καὶ) γινώσκειν: ὁ πλ. λόγος συνεχίζεται. — τὸ πάθημα (ὕποκειμ.), δηλ. γινώσκοντες τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν... — ἡττᾶσθαι, κατηγορ. — σκοπεῖσθαι = νὰ ὑπολογίζουμε. — εἶναι τι ἡμῖν = ὅτι κάποια βοήθεια θὰ μᾶς δώσει. — ἐμὲ ἡγήσασθαι, ἐπεξήγηση τοῦ ἐμμένειν — ἦ... ἔπου = ἔπου ἦ = ἀκούθησέ με στὴν πορεία, μὲ τὴν ὁποία. — ἐῷ χαίρειν, ἐνν. τὸν λόγον = δίνω τέλος στὴ συζήτηση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Σ Τ

Ἦττω εἶναι = ἡττᾶσθαι (κτγ.) = ἡ ἀδυναμία μπροστά στὴν ἡδονή. — ἄλλο τι (ὀλοκληρωμένη ἡ ἔκφραση: ἄλλο τί ἐστὶν ἦ) = δέν εἶναι ἀλήθεια (ὅτι). — φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι = λέτε ὅτι σᾶς συμβαίνει αὐτό (δηλ. τὸ ἡττᾶσθαι) — ἐν τοῖσδε = στίς ἐξῆς περιπτώσεις. — κρατούμενοι, μετοχὴ αἰτιολ. — πράττειν, ἐξαρθᾶται ἀπὸ τὸ φατέ. — πῇ = ἀπὸ ποιά ἀποψή. — ἡδύ, ἐνν. ἐν τῷ παραχρῆμα = ἡδονὴ τῆς στιγμῆς. — ὅ,τι παθόντα (ἐνν. ταῦτα, ὡς ὑποκείμενο) = πού δέν ξέρω κι ἐγώ τί ἔπαθαν (καὶ προξενοῦν), γιατί δέν μποροῦν παρὰ νὰ προξενοῦν. — ἦ καὶ... ὀπηοῦν = ἦ κι ἂν τίποτε ἀπὸ αὐτά δέν φέρνουν ἀργότερα, ἀλλὰ προξενοῦν μόνο χαρά, ὅμως θὰ ἦταν κακὰ, ἐπειδὴ ὅπωςδήποτε καὶ μὲ ὅποιαδήποτε ἀφορμὴ προξενοῦν χαρά; — κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς παραχρῆμα ἡδονῆς = γιατί προξενοῦν ἡδονὴ τῆς στιγμῆς. — ποιοῦντα μετοχ. αἰτιολ. — φαίνεται = εἶναι φανερό. — γυμνάσια = (ἐδῶ) σωματικὲς ἀσκήσεις. — καῦσις = καυτηριασμός. — φαρμακεῖαι = φάρμακα. — λιμοκτονίαι = τὰ διάφορα εἶδη δίαιτας. — ἀρχαὶ ἄλλων = ἐπέκταση τῆς ἐξου-

σίας πάνω σέ άλλους.— ἔχει = χαρίζει. — κατ' ἄλλο τι = γιά κάποιον ἄλλο λόγο.— ἄλλο τι (ένν.) ἢ... ὁ αὐτός τρόπος; = δέν εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἂν πάrouμε τή λύπη καθεαυτή, παρατηροῦμε τήν ἴδια ἀναλογία.— ἀπαλλάττω = ἐλευθερώνω, γλυτώνω ἀπό...— ἢ πρὸς ὅ: β' ὅρος συγκρίσεως (α' : τὸ ἄλλο).— πολλαχῇ = μέ πολλούς τρόπους.— ἐν τούτῳ εἰσί = ἐδῶ στηρίζονται.— ἀνατίθεμαι = ἀλλάζω ἄποψη, παίρνω πίσω τόν ἰσχυρισμό μου μεταφορά ἀπό τὸ παίχνιδι τῶν πεσσῶν, ἀνάλογη σέ σημασία μέ τήν ἔκφραση «παίρνω πίσω τὸ πούλι μου».— (εἰ) πη = ἂν κατὰ κάποιο τρόπο.— ὁ μὴ, ἐπεξήγηση τοῦ ἄλλο.— ταῦτα, δηλ. ἡδονή καί λύπη.— γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι = ὅτι καταντᾷ γελοῖο ἐκεῖνο ποῦ λέτε.— ἐκπλήττομαι = τυφλώνομαι.— αὐθις αὖ = ἀντίθετα πάλι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α Ζ'

Θέμενοι (ὑποθέμενοι) οὕτω = ἀφοῦ βάλουμε ὡς βάση αὐτό.— ἡττώμενοι, μετοχή αἰτιολ.— τοῦ ἀγαθοῦ = ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ — ὑβριστῆς = σαρκαστής.— δέον, μετοχή ἐνδοτ.— ἄρα, ένν. πράττει τις κακά, ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν; — ἐν ὑμῖν = κατὰ τήν κρίση μας.— ἂν ἐξημάρτανεν, ένν. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἄξια ἦν νικᾶν τὰ κακά.— ἀνάξια = κατώτερα σέ ἀξία.— ὅταν = στό μέτρο πού... — οὕτω, ένν. ἔχει.— μεταλάβωμεν... τοῦτοις = ἄς ἀλλάξουμε τώρα τὰ ὀνόματα καί ἄς πάrouμε ἀντίστροφα... γιά τὰ ἴδια αὐτά πράγματα.— (ἄλλη) ἀνάξια (οὐσιαστ.) = ἔλλειψη ἀξίας, κατωτερότητα· ὅλη ἡ φράση: σέ τί ἄλλο θά στηρίζεται ἡ κατωτερότητα τῆς ἡδονῆς σέ σύγκριση μέ τή λύπη παρά στό ὅτι ἡ μιά θά εἶναι περισσότερη ἢ λιγότερη ἀπό τήν ἄλλη; — ταῦτα δ' ἐστὶ = καί αὐτό σημαίνει.— γιγνώμενα = δηλ. ἂν ἡ μιά γίνεται μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀπ' τήν ἄλλη.— μᾶλλον καὶ ἥττον = πιό ἰσχυρή καί πιό ἀδύναμη.— μῶν, ένν. διαφέρει (βλ. 310d, κεφ. 2). — ἔσθ' (ένν. ἄλλο τι) ὅτῳ, ένν. διαφέρει.— ἀγαθὸς ἰστάναι = καλὸς ζυγιστής (ἴσθημι = ζυγίζω).— συντίθημι = βάζω στή ζυγαριά.— ὑπερβάλληται ὑπό...

εἶναι λιγότερα καί μικρότερα ἀπὸ τά... — πρακτέα = πρακτέον, ένν. τήν πρᾶξιν. Στό σημεῖο αὐτό ὁ Σωκράτης θέλει νά δείξει ὅτι τὸ «ἐγγὺς» καί τὸ «πόρρω» δέν παίζουν κανένα ρόλο στήν ἐκλογή

τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ ἀνιαροῦ. — μὴ πη ἄλλη ἔχει; = μήπως ὑπάρχει καμιά διαφορετική ἄποψη πᾶνω σ' αὐτά;

"Οτε = ἐπειδὴ, μιά καί.— τὰ μεγάλα μήκη = πράγματα μέγαλο μήκος.— λαμβάνω = προτιμῶ.— ἡ δύναμις τοῦ φαινομένου = ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ μᾶς δίνουν τὰ μάτια μας.— καὶ ἐποίει... μεταλαμβάνειν = καὶ μᾶς ἔκανε νά σχηματίζουμε διαφορετική καὶ συγκεχυμένη ἐντύπωση γιὰ τὰ ἴδια πράγματα.— ἄκυρον ἂν ἐποίησε τὸ φάντασμα = θὰ ἔκανε ἀνίκανο τὸ φάντασμα (= τὴν ἀπατηλὴ εἰκόνα ποὺ μᾶς δίνουν οἱ αἰσθήσεις) νά μᾶς ἐξαπατήσει.— πρὸς ταῦτα = ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη.— αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ = τὸ καθένα (ἄρτιον ἢ περιττὸν) νοούμενο σέ σχέση πρὸς τὸν ἑαυτὸ του (δηλ. ἄρτιον πρὸς ἄρτιον). — ὑπερβολῆς καὶ ἐνδείας ἐστίν = ἀσχολεῖται μέ μεγαλύτερα καὶ μικρότερα ποσά.— φαίνεται, ἐνν. αἴρεσις.— σκέψις = ἔρευνα.— ἐπεὶ δὲ μετρητική = καὶ ἀροῦ εἶναι ἓνα εἶδος ὑπολογισμοῦ.— εἰσαῦθις = σέ ἄλλη εὐκαιρία (= σὲ διάλογον Γοργίας, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἠθικὴ ὡς ἐπιστήμη (τῆς γνώσεως) τοῦ ἀγαθοῦ).— τοῦτο, δηλ. τὴν ἐπιστήμη.— ἔφατε (352d, κεφ. 35).— εἰδὼς ἄνθρωπος = ὁ ἄνθρωπος ποὺ κατέχει τὴ γνώση (πρβλ. 362d, κεφ. 35).— τότε εὐθύς, δηλ. τὴ στιγμὴ ποὺ ἔγινε ἡ ἐρώτηση.— καὶ γὰρ ὑμεῖς = ἐπειδὴ καὶ σεῖς, ὅπως ἐγὼ καὶ ὁ Πρωταγόρας.— ταῦτα δέ, δηλ. οἱ ἡδονές καὶ οἱ λύπαι.— ἐπιστήμης... μετρητικῆς, ἐνν. ἐνδεία — ἀμαθία ἢ μεγίστη, ἐπεξηγήσῃ τοῦ τοῦτ'. — αὐτοί, ἐνν. ἴτε (ζευγμά συντακτικό).— τούτων, δηλ. αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης.— ὄντος, δηλ. τῆς ἐπιστήμης.— κακῶς πράττετε = οἱ ὑποθέσεις σας πηγαίνουν ἀπὸ τὸ κακὸ σὲ χειρότερο.— δημοσίαι: ἐπειδὴ ἡ πολιτεία δὲν ἀποχτᾷ καλοῦς πολίται.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ Η'

Κοινὸς... ὑμῖν = ἄς πάρετε καὶ σεῖς μέρος στὴ συζήτηση.— ὑπερφυῶς... ἀληθῆ = ἀληθινά πέρα γιὰ πέρα.— παραιτοῦμαι (ἐδῶ) = ἀφήνω κατὰ μέρος.— εἴτε ὁπόθεν... ὀνομάζων = εἴτε ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἀφορμῆς καὶ μέ ὁποιοδήποτε ὄνομα σοῦ ἀρέσει νά ὀνομάζεις.— τοῦτό μοι ἀπόκριναι = νά μοῦ ἀπαντήσεις σ' αὐτό, γιὰ τὸ ὅποιο θέλω νά μοῦ δώσεις ἀπάντηση.— αἱ ἐπὶ τούτου = ὅσες γί-

νούνται γι' αυτό. — ἐπὶ τοῦ...ζῆν = δηλ. γιὰ νά ζοῦμε (ἐπεξήγηση). —
 ἔπειτα — ὁμοίως. — ἐξόν· ἔνν. ποιεῖν. — ἐψεῦσθαι = βρίζομαι σέ
 πλάνη. — ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν (βραχυλογία) = ἀντὶ τοῦ ἰέναι ἐπὶ τὰ
 ἀγαθὰ. — ἀναγκασθῇ, ἔνν. τίς. — τί οὖν: μέ αὐτό περὶ τὸ θέμα
 τῆς ἀνδρείας. — οὐδὲν διαφέρει = δέ μᾶς ἐνδιαφέρει. — τότε, ἔνν.
 διαφέρει. — ἃ μὴ, ἔνν. δέδοικεν — ἰέναι... λαμβάνειν, ἀντικείμενα
 τοῦ ὠμολόγηται.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Θ'

Οὕτω τούτων ὑποκειμένων = μέ βάση αὐτά τὰ δεδομένα. —
 τὸ πρῶτον παντάπασι = πρῶτα πρῶτα (βλ. 329d, κεφ. 18 κ. ἐξ.). —
 τὸ ὕστερον (βλ. 349d, κεφ. 34 κ. ἐξ.). — ᾧ = ἀπὸ αὐτό. — δ' οὖν
 = τέλος πάντων. — ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί, ἔνν. ἴται εἰσί. — πότερον:
 τὸ β' μέρος τῆς ἐρωτήσεως, τὸ ὅποιο ἐκφράζεται παραπάνω (359e,
 κεφ. 39) θά εἴχε ὡς ἐξῆς: ἢ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται οἱ δειλοί τε
 καὶ οἱ ἀνδρείοι. — ἐπὶ τὰ θαρραλέα = στὰ ἀκίνδυνα. — τοῦτό
 γε, ἀναφέρεται στὸ «ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινὰ... δεινὰ εἶναι». — ἐν οἷς
 ...τοῖς λόγοις = ἐν τοῖς λόγοις οὖς. — ἄρτι (κεφ. 38). — ταύ-
 τη γε = τουλάχιστον ἀπὸ τούτῃ τὴν ἁποψή. — πᾶν τούναντίον...
 οἱ ἀνδρείοι = πᾶν τούναντίον (κατηγ.) ἐστὶ ἐκεῖνα (ὑποκείμεν.) ἐπὶ
 ἃ οἱ τε δειλοί ἔρχονται καὶ οἱ.. — αὐτίκα = π.χ. — ὄν, κίττα. ἀπόλ.
 κίττω. — ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (κεφ. 38). — αἰσχροὺς φόβους: καὶ οἱ
 ἀγαθοὶ νιώθουν φόβο, ἀλλὰ ἀπὸ εὐγενέστερα κίνητρα, π.χ. σέ πε-
 ρίπτωση πράξης πού φέρνει ντροπή. — οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι
 αἰσχρὰ θάρρη θαρροῦσι καὶ ἐδῶ βρίζεται ἢ διαφορὰ τους ἀπὸ τοῦς
 δειλοῦς, οἱ ὅποιοι αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται· δηλ. οἱ μανιακοὶ
 ἔχουν θάρρος πού δέ στηρίζεται στή γνώση. — αὐτὸς = μόνος σου. —
 ἐρόμενος, ἔνν. περανῶ. — τὸ πρῶτον (349d, κεφ. 34). — φιλονι-
 κῶ = θέλω σῶναι καὶ καλὰ νά...

— Συνδέοντας τὸ περιεχόμενο τῶν κεφ. 33 — 39 μέ τή συζήτηση
 πού διακόπηκε στὸ κεφ. 21 διατεπῶστε σύντομα τὴν ἀπόδειξη ὅτι τὰ
 μέρη τῆς ἀρετῆς: ὁσιότητα, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, σοφία, ἀνδρεία
 δέ διαφέρουν μεταξύ τους.

— Ἡ στάση τοῦ Προταγόρα στὸ τέλος τοῦ συλλογισμοῦ εἶναι
 δικαιολογημένη καὶ ἀπομόζει σέ σοφὸ ;

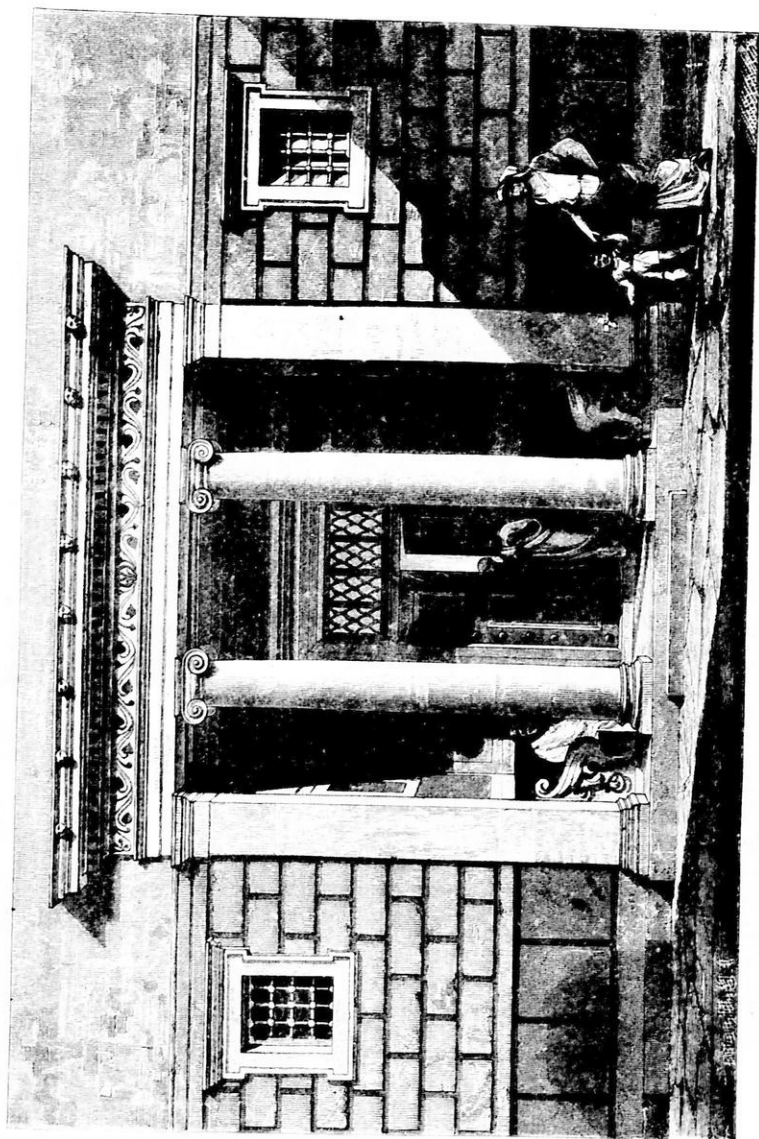
— *Νά ἀναγέρετε παραδείγματα ἀνδρείας πού πηγύνει ἀπό γνώση καί δειλίας πού ὀφείλεται σέ ἀμάθεια.*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Μ'

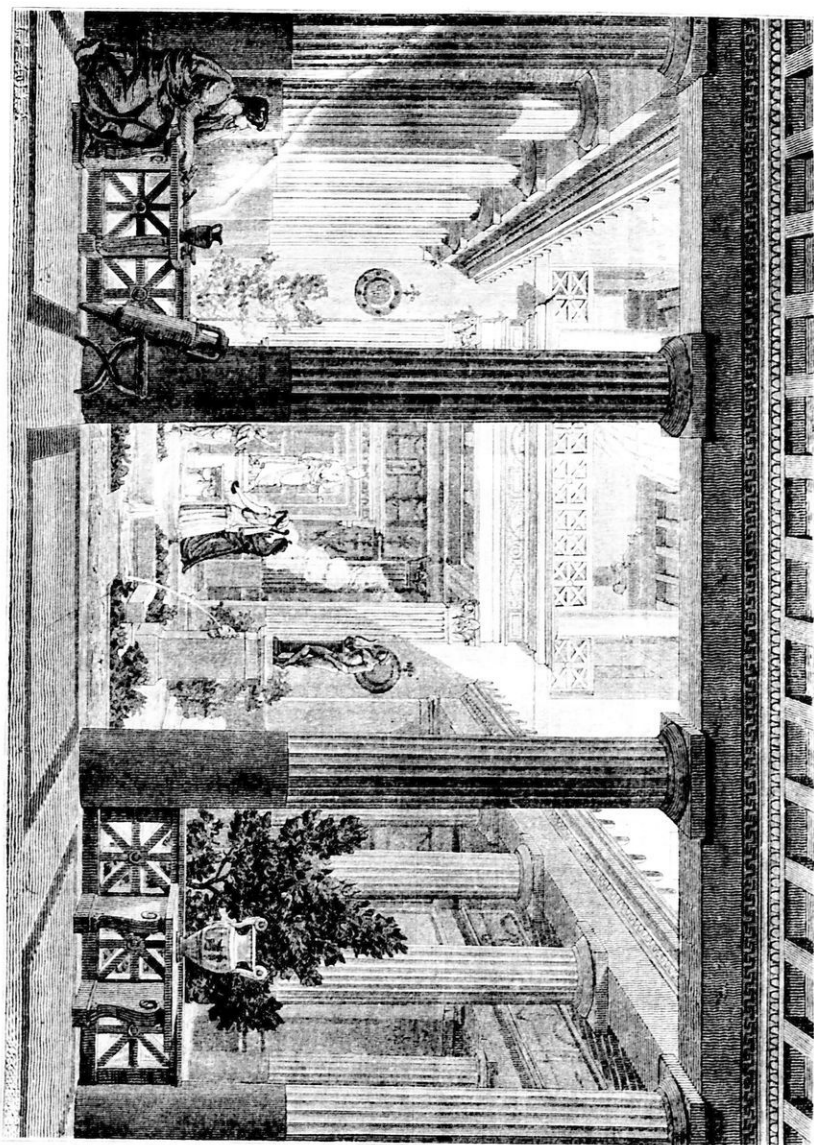
Τά περὶ ἀρετῆς = τὰ σχετικὰ μέ τήν ἀρετή (δηλ. τὰ μέρη τῆς καί ἡ σχέση τους μετὰξ' αὐτούς). — **ἔξοδος τῶν λόγων** = τό συμπέρασμα. **ἄτοπος** = παράξενος. — **σεαυτῷ τάναντία σπεύδεις** = βάζεις τή δύνατά σου καί υποστηρίζεις τό ἀντίθετο ἀπ' ὅ, τι ἔλεγες. — **πάντα χρήματα** = ὅλα τὰ πράγματα, δηλ. ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς. — **ὦ τρόπῳ** = καί μ' αὐτό τόν τρόπο, καί τότε (δηλ. ἂν ὅλες οἱ ἀρετές ἀναχθοῦν στήν ἐπιστήμη). — **ἄλλο τι ἢ ἐπιστήμη**: ὁ Πρωταγόρας (κεφ. 16 καί 34) δεχόταν προπάντων τή φυσική προδιάθεση. — **ὅλον** = σέ ὅλα τὰ μέρη τῆς. — **ὀλίγου**, ἐνν. **δεῖν** = σχεδόν (νά φανεῖ αὐτό ὅ,τιδήποτε ἄλλο ὅχι ἡμῶς ἐπιστήμη). — **καταφανῇ αὐτὰ γενέσθαι** = νά γυθεῖ ἄπλετο φῶς πάνω σ' αὐτά. — **πάλιν ἐπισκέψασθαι**: παραδέχεται ὅτι τό συμπέρασμα πρέπει νά υποβληθεῖ σέ ἐκτενέστερη ἔρευνα. — **μὴ πολλάκις** = μὴ τυχόν (μᾶς κάνει νά σκοντάψουμε κατὰ τήν ἔρευνα). Δηλ. ὁ Σωκράτης νομίζει φρόνιμο πρῶτα νά ἐξεταστεῖ τό θέμα τῆς οὐσίας τῆς ἀρετῆς καί κατόπι τό ἂν αὐτή μπορεῖ ἢ ὄχι νά διδαχθεῖ. — **κατ' ἀρχάς** (κεφ. 33, 348c καί d). — **ὦν** = **τούτων, οἷς**. — **μὲν (μὴν)** = τουλάχιστο. — **εἰ, αἰτιολ.** — **ἐλλόγιμος ἐπὶ σοφίᾳ** = ἱκανοστός γιά τή σοφία. — **ἐμοί... ὦρα** = **πάσαι ὦρα καί ἐμοί** ἰέναι οἷπερ ἔφην ἰέναι με **δεῖν** (πρβλ. κεφ. 22, 335c). — **ἀκούσαντες**, δηλ. ἐγώ καί ὁ Ἰπποκράτης· τὰ λόγια αὐτά ἀπευθύνονται πρὸς τόν **ἐταῖρον**.

— *Νά γυθοῦν οἱ δύο ἀποδεικτικὲς μέθοδοι τοῦ Πρωταγόρα, δηλ. α) μέ τόν μύθο, καί β) μέ τόν λόγο.*

— *Λεῖξετε κατὰ τί ὑπερέχει ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Σωκράτη σέ σύγκριση μέ τίς μεθόδους αὐτές.*

Εἰκ. 1. Πρόθυρον ἀρχαίου ἐλληνικοῦ σπιτιοῦ.

Εικ. 2. Πρότερη, αλλά έλθοντα σπιτα με το προστάτων.

Είκν. 3. (Αγγειογραφία πάνω σέ κύλικα πού φιλοτέχνησε ό Δούρσης).
 Αρχαίο σχολείο. Ένα παιδί μαθαίνει κιθάρα. Άλλο παιδί, όρθιο
 μπροστά στο δάσκαλο, πού κρατά άνοιχτό βιβλίο (κύλινδρο) καί άκούει,
 άπαγγέλλει έπικό ποίημα (στό βιβλίο μπορούμε νά διαβάσουμε τήν άρχή
 πού έπους). Πίσω από τό παιδί κάθεται ό παιδαγωγός.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

A.— ΦΑΙΔΩΝ

	σελ.
1. Εισαγωγή	5
2. Κείμενο	15
3. Έρμηνευτικές Σημειώσεις	69

B.— ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

1. Εισαγωγή	109
2. Κείμενο	121
3. Έρμηνευτικές Σημειώσεις	175

024000018215

ΕΚΔΟΣΗ ΚΘ/ΚΣΤ' 1979 (II) – ΑΝΤΙΤ. 90.000 ΣΥΜΒΑΣΗ: 3142/12/1/79
ΕΚΤΥΠΩΣΗ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΑΘ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΥΙΟΣ Ο. Ε.

